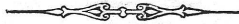

ივერია

1880

წელიწადი მეოთხე

№ I

თფილისი
სტეფანე ძელიძის სტამბა
1880

561

„ღროება“ - „ივერიის“ გამოცემაზე

1880 წელს.

მომავალ 1880 წლის 1-ლი იანვრიდან გაზეთი „ღროება“ და ჟურნალი „ივერია“ შეერთდებიან და იულოლებენ ერთსა-და იმავე საერთო რედაქციას, რომელიც შესდგება ამ ორადვე ჟურნალ-გაზეთის აწინდელ რედაქციებისაგან და თანამშრომლებისაგან.

194 გაზეთი „ღროება“ გამოვა უფველ დღე, როგორც აქამომდე, მხოლოდ ყოველშაბათი (თაბახის სივრცე) უფრო დიდი ექნება. ჟურნალი „ივერია“ კი გამოვა სამს თვეში ერთხელ სივრცით სიღრმეში დიდი თაბახი.

გაზეთის შესაფერ კატატიებს შესახებ შინაურის მიმხილვისა და პოლიტიკისა, მართლ „ღროებაში“ მიეცემა ადგილი; ხოლო უფრო ვრცელს სტატიებს რომელსაჲ განსაკუთრებულს საგანზედ, პოლიტიკისა და შინაურის საქმეების შესახებ, ექნებათ ადგილი ჟურნალს „ივერიაში“. ამის გამო მომავლის წლიდან ჟურნალი „ივერია“ უფრო იმ გვარს წიგნებს დაემსგავსება, რომელთაც რუსები „სობორნიკს“ ეძახიან, ვიდრე დრო გამოშვებისთნ გამოცემასა; განსაკუთრებულად ურადლებს რედაქციისა იქნება მაქცეული იმაზედ, რომ „ივერია“ ადგილი საკითხავი, კარგი გასართობი და თან სასარგებლო წიგნიც იყოს, და ამისთვის უფრო ვრცელი ადგილი ეჭირება რომანებს, მოთხრობებს, ლექსებს როგორც თარგმნილებს, ისე პირ-და-პირ ჩვენს ენაზე დაწერილებს, და აგრეთვე ძველს ჩვენს მოთხრობებსაც, რომელნიც იმ სახით დაიბეჭდებიან, რომ ძეგლ-ცალკე წიგნად შეიკვრობოდეს.

ამ შეკრებულის შრომისა და ღონის წყალობით, „ღროცება“-
 „ივერის“ რედაქციას იმედი აქვს, რომ შემდეგში თავის მკაფიულებას
 შეითხველთ წინაშე უფრო უკეთ შეასრულებს, რადგან ამ საქმეში
 ჩვენთა უკეთესთა მწიკდთა აღუთქვს თავისი შემწეობა და თანა-
 გრობობა.

ხელის-მოწერა

მიიღება თფილისში: „ღროცების“ რედაქციაში, სოლოლაკსე,
 ბადის (სადოკის) ქუჩაზე, გ. შადინოვის სახლში, № 33.

ქაღაქს გარკვე მცხოვრებთა ამ ადრესით უნდა გამოგზავნონ
 მოთხოვნა: Въ Тифлисъ. Въ редакцію «ДРОЗБА»-«ИВЕРИИ».

ფ ა ს ი

წელიწადში. ექვს თვეს. სამს თვეს.

„ღროცება“ და „ივერია“ — ერთად — 13 მან. — 7 მან. — 4 მან.
 ცალკე { „ღროცება“ — — — 9 მან. — 3 მან. — 5 მან.
 „ივერია“ — — — 6 მან. — 4 მან. — 2 მან.

ცალკე { „ღროცებისა“ — — ერთი შაური.
 ნომერი { „ივერიისა“ — — ორი მანათი.

სხვა ვადებით ხელის მოწერა არ მიიღება.

ხვედრი ფული ხელის-მომწერმა უუნაღ-გასეთის დახარებისა-
 თანავე უნდა გამოგზავნოს რედაქციაში.

რედაქტორები „ღროცება“-„ივერიისა“ } ილ. ჭავჭავაძე.
 სერგ. მესხი.

გამომცემელი „ღროცებისა“ — სტ. მელიქიშვილი.

გამომცემელი „ივერიისა“ — ილ. ჭავჭავაძე.

მოქმედება მეორე*)

(სტენა წარმოადგენს მერკადეს მდიდრულათ მოწყობილს კაბინეტს; შუა-ზედა, მარცხნივ და მარჯვნივ კარებია აქა იქ ფანჯრები. კარებსა და ფანჯრებს შუა ორი შკაფია წიგნებით სავსე. პუბლიკისაკენ წინა სტენაზედ მარცხნივ რკინის ფულის შკაფია მარჯვნივ მაღალი კანტორაკაა, სწენის სიღრმეში მარცხნივ დიდი ბიურო, წიგნების ეტაჟერკით და დიდი კრესლო. რკინის შკაფთან კრესლოა და მარჯვნივ კანტორაკასთან დივანი. მთელ ოთახში აფენია ღიდი ხალიჩა.)

გამოსვლა პირველი

მინარ, ჟუსტენ, მეჩე ქული.

მინარ. შენ ამბობ, რომ თვითონ მერკადემ გამოგვყავს ჩემთანა ?

ჟუსტენ. დიახ, ჩემო ბატონო; მაგრამ მადემუაზელ ქულამ მიბრძანა, სთხოვე რომ მატარა ხანს აქ მომიტადოსო.

მინარ. მამას ჩემი ნახვა უნდა; ქულის... ჩემთან მოლაპარაკება უნდა. ჩემი ნახვა თავის მამას უნდა დასწრეს... აქ რადაცა ამბავია უთუოდ .

ჟუსტენ. აი ბატონის ქალიც მობრძანდება.

მინარ. მადემუაზელ ქული!

*) პირველი მოქმედება დაიბეჭდა, ჟურნალ «ივერიის» 9 და 10 ნომერში, 1879 წლისაში.

ჟული. ყუსტენ, მამას მოახსენე, რომ მინარი აქ არის თქო. (ყუსტენი შუა კარებში გავა) ადოლფ, ჩვენს სიუჟეტულს იმითი დამიმტკიცებ, რომ რასაც გეტყვი ამისრულებ.

მინარ. რა არის იმისთანა, რომ...

ჟული. მდიდარმა უმაწვილ კაცმა და არისტოკრატმა, მამა ჩემსა ჩემი ხელი სთხოვა და ესლა შენი სახელის გატებაც არ უნდა.

მინარ. შენა მკითხავ, რომ გაუძლებ მე თუ არა მამი შენის სიძულვილს? მითხარი მალე, ყული, იმისი სახელი და მაშინ გაიტებ, რაც...

ჟული. დეულში გამოითხოვ? განა ამითი დაიყოლიებ მამა-ჩემსა?

მინარ. მამა შენი!... (შემოსულს მერკადეს რომ დანიანავს).

გამოსვლა მორკი

ივინიუ და მერკადე

მორკი. (გაჯავრებით) თქვენ ციყვართ ჩემი ქალი?

მინარ. მიყვარს.

მორკი. მაგასაც ატყე ჭკონია; იმდენი ციფლიათ, რომ მაგაში დარწმუნებულია კადეც, ეს ქალი.

მინარ. თქვენი სიტყვა მე არ მუწინება. მე არ შემიძლო, რომ სიუჟეტულის კრძნობით არ ანთებულავა; მაგან, მარტო მაგან მომტა მეგობრული ხელი. მარტო კგ — ჩემი წიკველი მეგობარი გამიხდა, მაგან მომტა შემწეობა! ამიტომაც მიყვარს მე თქვენი ქალი, ისე რომ გორც შეუძლავან კადის სულსა და გულსა.

ჟული. მამა, ხება მომევით, მე აქ ვიყო?

მორკი. (ყულის) ახლაც გამინახდი აქა! (მინარს) ჩემი ჭკონი, უფალს მინარ, რომ უმაწვილ კაცის შესახებ, არის უფრო მტკიცე

და გონიერი, თვისთანა ჭაჭრი, რომელსაც თქვენ უმარად-კაცები, სძინათ დაკვირვებით ხელში, ჩვენ, მოხუცებულებსა. მე ყულის ისე ვუყურებ, როგორც აჩის, ანც აჩას ვუმატებ, ანც აჩას ვაკლებ, ჩემს შესედულაბაში... იქნება მართლაც აგრე უშინაც არ იყავს, მაგრამ მინც ანც ისე ლამაზია, რომ...

მინარ. ანა, თქვენ შემდგარი ხართ; თქვენ ვერ იცნობთ თქვენ ქალს!

მერკ. რა, მე?!... ჭი... მისითმინეთ...

მინარ. ყულის აჩავინ არ იცნობს, ისე...

მერკ. ანა, ბატონო, მისითმინეთ... მე ისე ვიცნობ ყულის, როგორც..... ვითომც მე თვითონ მეძობ..... ერთი სიტყვით ვიცნობ.

მინარ. ანა, ანც იცნობთ და ვერც იცნობთ იმ ყულის, რომელიცაა ჭხედამით! მაგრამ, სიყვარულის გრძნობით, ყული სრულებით გამორცვლილია! მისმა სინაზემ, მისმა ერთგულებამა, მისმა სიყვარულმა, ისე გამორცვალეს ყული, რომ...

მერკ. ჭი, გამორცვალეს, იმითომ რომ, თქვენ ჩაუხრჩხლებთ ხელში ყურში... რომ...

მინარ. ას ვერ ერთი და იგივე... გინდათ ბრძანათ, ანა?

მერკ. მე მგონია, რომ მე ვარ მაგისი მამა; მაგრამ ესაა ვინაა სხვა ყულის ამბავს შეუხებებით, რომ მე გულით მინდა მაგისთან ყულის განცნობა.

მინარ. გეტყობათ, რომ თქვენ აჩას დროს აჩავინს გუყვართ ბათ.

მერკ. როგორ ანა, ბევრჯერ, მრავალჯერ. მე, როგორც სხვა მრავალს ვაცნა, ბევრჯერ მითხრის ეს მშვენიერი სიყვარულის საქმის ჯაჭვი.

მინარ. მაგრამ, ჩვენ, უკეთესი სიყვარული ვიცნობ.

მამკ. მას რას ჩადინათ ხელზე სიყვარულითა?

მინარ. ჩვენ შევეჩვევით ხელზე, შევასაკუთრებთ გულსა, სულსა, გონიერს თქვასა, ჭაზსა, იდეასა.

მამკ. ჭო, რა! მას თქვენ სიყვარულსა გძმობით — სხეულ თვალთა!

მინარ. ეს არის ყველაზედ წმინდა, ყველაზედ უწმინდესი, ყველაზედ ნათელი გძმობა, რომელიც გაგვინათებს ყოველს წამს ჩვენს სიტყვებში.

მამკ. ჭო, რასაკვირვლია! ... იმ წამს გარდა, რომელსაც ჰურსს სჭამთ.

ქული. მამი, ნუ დაგვტყობთ ჩვენს; ჩვენ ყველაფრისათვის სიტყვებში მზათა ვართ.

მინარ. (წაღვე ქულის) რა, ჩემო ანგელოზო!

მამკ. (წაღვე) შე შენ გაჩვენებ ანგელოზს! (ნაჲ მაღლა) რა, ჩემო ძვირფასო შეილება; ერთმანეთი გიყვართ რაღა! თქვენ (მინარს) ქულის შეერთვა გინდათ?

მინარ. დიანს, დიდის სულითა და გულით და სიყვარულით, დიანს!

მამკ. თუნდა დიდი დაბრკოლებაც შეგხვდესთ, ჭა?

მინარ. შე აქ გაიხელით იმისთვის, რომ რაც დაბრკოლება შემხვდება, კარგათ და მტკიცედ ვაჯობო ამ გვარს შემთხვევას, რომელიც უნდა იყოს.

ქული. მამი, დავიჯერო, არ ისურვებ შენ, რომ ამისთანა სიძვე გვაგდეს, ამისთანა კეთილი, სკინიდისანი, პატროსანი, ამისთანა...

მამკ. კარგი, წადი ქული დედა-შენთან. ჩვენ აქ, უფრო საჭირო საქმეებზედ უნდა მოვილაშაქროთ.

ქული. ნახვამდისინ, მამი (გადის).

მერკადე. წადი, ჩემო კარგო, წადი.

მინარ. (წალყე) მე... იმედს ანა ვჭკვარვამ.

მერკადე. მე... ღარიბი ვარ, კოტრი ვარ...!

მინარ. ამათი რა უნდა მითხრათ?

მერკადე. სულ, შთლათ კოტრი ვარ! და... თუ დადი სურვილი გაქვს, მე მოგცემთ ყულის: მანც და მანც თქვენს სახლში უჩვენია ყულის, რაც უნდა ღარიბი იყუთ, კიდრე თავისს გაკოტრებულს დედ-მამის სახლში. მზითუკში, ანა თუ მოგიტანას რამე — ანაშე... მოგიყვანს კიდრე თავის დედ-მამას, გლახებზედ უფრო გლახებს, ღარიბებს.

მინარ. გლახებზედ უფრო გლახებს? ღარიბებს? როგორა მე-რე?

მერკადე. ანის იმისთანა მდგომარეობა, რომელიც გლახაბაზედ და სიღარიბეზედ უფრო უარესი... ვაღუბი, დიდი ვაღუბი... ასე რამ...

მინარ. ანა, ანა თქვენ მეხუმრებით!

მერკადე. ანა გჯერათ! (წალყე) რა გაუტანელი ყოფილან. (მინარს) აი, თუ გნებამთ, შეჭკედეთ, ჩემო მშენიერო სიძე-ბატონო, გასშინჯეთ ჩემი ქაღალდები, და მანდღამ იტნობთ, რა მდგომარეობაშია ვართ ესლა ჩვენ...

მინარ. რასა ბრძანებთ!

მერკადე. სულ ანა-რანის მდგომარეობაში ვართ! აი ნახეთ. აი პირა, კობო, იმ პრეტოკოლისა, რომელითაც ყოველი ჩემი მოძრაობა ქონება და მამული დახანდებულა, კალში უნდა გაიფიფოს.

მინარ. დმერთო ჩემო, შესამდებელია განა!

მერკადე. რატომ, ძალიანაც შესამდებელია! აი რა მრავალი უწყებება. აი გუშინდელი ისპოლნიტელნი ლისტები ჩემი დატუსაღება... ესლა სომეჭუნდამთ, რომ სიზმარში ანა ვარ; ახლა აი, ქაღალდები

სასამართლოში დაბარებისა; აი სასამართლოს გარდაწვევტილება,— აი, სუფ თავის რიგზედ არის დაწეობილი... რიგზედ, რადგანაც რიგი, წესი,— უმწვილო გარე, კარგათ დაინსამეთ, იქ უნდა იყოს, სადაც არეულობის მტერი არა იპოვება. ახა რა უნდა სთქვას ვალის ჰატრანმა, რადესაც ჰხედამს, რომ სამსჯავროს წესით და გარდაწვევტილობით უდებს ამოდენა ვალი და ღონის-ძიება ვი არა აქვს, რომ ეს საქმეები თავიდან აინილოს.

მინარ. ჯერ არაფერი არ მიგიციათ?

მმრბადე. თითქმის, არაფერი. ჰხედამთ: შემოსავალი და გასავალი... სუფ ოც-და-თვრამეტი ათასი თუმანი ვალი!

მინარ. ვხედამ, დიხ, ერთ ჯამშია მთევანილი; თანასწორად უფილია!

მმრბადე. ახლა ხომ მიხვდით, ისე რათ გამოვიკრდა მე თქვენი უფა-ქნევა ჩემს უფლისთან, რადესაც თქვენ, აქ, იმის წინ, გადავალეთ უფილია თქვენი იდეალები ჰხატები. ვისაც წელიწადში ასი თუმანი აქვს ჯამაგირი, რეგორც თქვენ, და რელიც შეიერთოს,— სუფ ერთი ვითამც ჩემზედ — საჩივარი სუდის გარდაწვევტილობით აღსრულებაში მოიყვანოს.

მინარ. დიხ, გოტრობაა, უკანასკნელი გოტრობა სხანს აქა.

მმრბადე. (ცაღა) მეც დარწმუნებული ვიყავი. (ხმა - მაღლა) ახა, ახლა, უმწვილო გარე, რას იტყვიო?

მინარ. მადლობელი გახლავართ, ნდობისათვის.

მმრბადე. არაფერსა!... ახა? თქვენი იდეა... თქვენი სიყვარული ჩემ ქალთან?

მინარ. უფლისთან?... თქვენ თვალები ამისილეთ!

მმრბადე. (ცაღა) აგიხილე, მამა.

მინარ. მე შევინა რომ, უფლი ძალიან მიყვარდა და ესლა ვი უწერო მტად მიყვარს, ერთი ასად, ერთი ათასად მიყვარს.

მმრძადე. ჭა! რა? რაკონა?

მინარ. თვითონ თქვენ არა სთქვით, რამ ყული ჩემ სახლში უფრო ბუნდოვანად იქნება, ვიდრე თავის გაგოტრებულს დედ-მამის სახლში? მე ვაკვებდნიერებ, არა თუ მარტო ჩემის სიყვარულითა, არამედ მადლიერი დარჩება ჩემის შრომისათვის, ჩემი უძილო და გატეხილ ღამეებისათვის, ჩემი შუღლი, ყოველ დღიური და ყოველ წამიერი შრომისათვის, ჯანისათვის.

მმრძ. მაშ, მანგა და მანგა ჩემი ქალის შეტყვა განდათ?

მინარ. უსათუოთ!... აბა რასა შეითხავთ!

მმრძადე. (ნალავ) ჭა! ამისი სიყვარული, ნამდვილი და მტკიცე სიყვარულია. მე არ მეტონა, რამ ქვეყანაზედ ამ ნაირი გომონება ყოფილიყოს. (მინარს) მამითვე, ვმანჯილ-გაცა, მამითვე, რამ ერთს სამწუხარეს რასმე გეტყვით.

მინარ. რა უნდა მითხრათ, ამისთანა?

მმრძადე. ყული, თქვენი ცალი არ იქნება.

მინარ. რაკონ, ჩემს სიყვარულს მხედველობაში არ იღებთ; თქვენს აღსარებასაც, აქ ჩემთან, რამ წამოსთქვით, იმასაც არ იღებთ მხედველობაში?

მმრძადე. ჭა, სწორეთ იმითაც, რამ ეგ ჩემი აღსარება რამ გითხრით: მე ვინკენთ მდიდარი ვანი ვერკადე; ესაა გი ვინკენებთ ვერკადეს — მოსაკმეს. ჭკვიანს, მცოდნეს და თუ ცნდათ — ქალესაც. მე ვადგიმალეთ ჩემი დავთრები და ესაა გი ვადგიმალეთ ჩემს გულსა.

მინარ. ვარტა, სთქვით, მარტამ არ დავიწყეთ, რა რიგათაც თავიანსა ვსტემთქვენს ქალსა, და მხელად უმძლავრესი ერთგულება ჩემი, თქვენს ქალთან, ვამაქრობინებს ჩემს გომონებას; სთქვით!

მერძადე. კარგი! თქვენ ჯათას გასწევთ, რომ ყული აჩინოთ, და ყულის დედ-მამას ვილა აჩინენ?

მინარ. ჭმ, დამიჯერეთ, რომ...

მერძადე. თქვენა, ჩვენ ოთხივეს გვარჩენთ?... და რასაკვირველია ვერ გაუძლებთ ამისთანა ჯათასა; წელში ძაღვ მოსწულებით, წოდესაც თქვენს საკუთარს შვილებს ზიკრიდამ ლუგმა-პურს გამოაცლით, საკუთარის მუცლის გასაძლავათ.

მინარ. გუეოფათ.....

მერძადე. მე კი თქვენს ხარჯზედ მუეოფი—კოტობის სიძვრილით დავიღებები. მე მრავალი ვალები მაქვს. და მხოლოდ ყულის გათხრება ვინმე მდიდარ კაცზედ, მე რომღენიმე ხანს გამაძლებინებს. მაშინ დროს მოვიგებ, მე ივევ ნღობა მექმნება, მდიდარის სიძის შემწეობით, რასაკვირველია, და მე ხელმეორედ ისევ იმდენს შევიძენ, რომ მაგარ თუხზედ დადგომას შევიძლებ. შვილის გათხრება!... ჭმ... ეს არის ჩვენი, დედ-მამის უჩინარეული ნუგეში, შეკლავ, ჩვენი განთავისუფლების ღონისძიება! ქაღის გათხრება, ჩვენი იმედია, ჩვენი სახელაია, ჩვენი სიმდიდრეა!... თქვენ ძალიან გიყვართ ჩემი ქალი; ამ სიყვარულის გულისათვის, ჩემო მეგობარო, სიღარიბეში ნუ ჩაგდებთ ყულის და ნუ ჩაგდებთ იმ სინანულის მდგომარეობაში, რომ მაგისი დედ-მამის დაცემა და წახდენა, მაგისი მიწეებით მოხდეს, თუ რომ თქვენი ცოლი იქნება.

მინარ. მაშ რა გინდათ ჩემგანა, რასა თხოულობთ?

მერძადე. ის მინდა და იმასა გთხოვთ, რომ თვითონ თქვენ, თქვენს კეთილ-გონობაში ის ძალა და ღირსე იხმარათ... რომ... გამოგონეთ: ესაა მე თქვენ უარე რომ გითხრათ—ყული, მაშინ, იმ მდიდარ კაცს ეტყვის უარსა. უნდა რომ... მე დავთანხმდე თქვენ ჯვარის-წიკარზედა; უნდა რომ... ყულის, თვითონ თქვენ—უარე უთხრათ.

მინარ. მე? მე თვითონ?... და... არ დამიჯერებს!

მერკადე. დაგიჯერებს, თუ თქვენ თვითონ ეტყვი, რომ თქვენის სიღატაკისა გეშინიანთ.

მინარ. მაშინ იფიქრებს, რომ მე მისი მზითვის იმედი მქონდა.

მერკადე. რა უშაკს... თქვენგანთ ბედნიერი გახდება და მიხვდება ამას.

მინარ. სამ შემიძულებს?

მერკადე. მაგას რაღა კითხვას უნდა, შეგიძულებს. მაგრამ, მე როგორც გიცნით თქვენა, — თქვენ საკუთარს სიტყვებსაც უსწინრავთ ყულის ბედნიერებისათვის, აი თვითონაც მადის აქა; დედაც მოჭეუება. ამ ორი ქაღის გულისათვის... იმედი ვიქონიო, თუ არა?

მინარ. გაჩევი... იქონიეთ იმედი.

მერკადე. მადლობელი ვარ, მადლობელი ვარ!

გამოსვლა მესამე.

მერკადე, მინარ, ყული, მერკადეს ცოლი.

ყული. წამოდი დედი, იმედი მაქვს, რომ მამა დაეთანხმა.

ცოლი. მერკადე, უფალმა მინარმა ყულის ხელი გთხოვა, რა პასუხი მიეცა?

მერკადე. თვითონ მინარი იტყვის.

მინარ. როგორ უთხრა...

ყული. აღოცხ, რატომ არ იტყვი?

მინარ. მად-მუაზელ... ..

ყული. მად-მუაზელ?! მე განა შენთვის ყული არა ვარ? მითხარი, მითხარი მადე, მამა-ჩემთან ხომ გაათავა?

მინარ. შამა-შენი, მე დიდათ შენდა, თავისი მდგომარეობა აღმიწერა, და...

ჟული. ჩქარა, ჩქარა, გაათავად და!

მინარ. მითხრა რომ, სრულყოფილ გაცოტრებულად!

ჟული. და ამ ნდობამ, ხომ არ გამოსცვალა ჩვენი სიყვარული, ანა? ასე არ არის ჩემო ადოლფ?

მინარ. (გაკვირვებული) ჩემი სიყვარული?... (მერკადე უკანდაბ კალთას ჩამოუწევს) მე მოგატყუებდათ მადე-მუაზელ ყული (დიდის გაჭირებით ამბობს) თუ ვიტყვოდი, რომ ჩემი ჰანსი ისევე ისე დაჩინი-ლეყოს, როგორც აქამდისინა ვეიქრებადი.

ჟული. ანა, ანა, ეს შეუძლებელია, ამას თქვენ არ ამბობთ!...

სოლი. ყული!

მინარ. არის იმისთანა ვატი, რომელსაც სიღარიბე მეტს ძალას აძლევს შრომისათვის, ამისთანა ორი ვატი, ერთად მცხოვრები, დიდათ ბედნიერნი იქნებოდნენ, თუ რომ ყოველს სხათს, ყოველს წამს დამტკიცებდნენ თავის სიყვარულსა ჯანთა და შრომითა, ერთმანეთის გულისათვის. შეყვარებულნი სცხოვრობენ მხოლოდ ერთს განსაკრებულს დომილისათვის... (ძალას იტანს)... მზვრამ მე... ამ ნაი-რი ვატი ანა ვარ... სიღარიბის შიში მკლამს მე... მე... მე... თქვენს სიღარიბის ნახვას ვერ ავიტან.

ჟული. (ჯირილით). დედა, დედა... დედა-ჩემო!

სოლი. (სინაზით) ყული... ყული... ჩემო შვილო!

მინარ. (ჩუმით მერკადეს) გვეოფათ?

ჟული. (ქვითქვითით.) მე ჯანთას ავტანდარ; მე ვიშრომებოდი, ვი-მუშავებოდი და ანას ვინაღვლიდი, ბედნიერებას არ მოგვეცილდე-ბოდა... თქვენ არ მინდომეთ, თქვენა ადოლფ, არ მინდომეთ! (ჯირის).

მინარ. (ჩუმით, მერკადეს)... გამიშვით... გვეკვდებით, აღარ შემიძლიან.

მერკადე. წამოდით, წამოდით.

მინარ. მშვიდობით უფლი. ჩვენი სიყვარული — სისუფელი იქნებოდა. მე მიჩვევნი — ჩემი ბედი — თქვენს ბედნიერებას შევსწავნი.

ქული. ანა... მე შენი აღარა მჯერა-რა. (ჩუმით, დედას) ვაი, მე უბედურა, ვაი მე უბედურა, დედა ჩემო. (ურსტენი შემოდის.)

ქუსტინ. უფალი გრძობ დე-და-ბრივი; უფალი მერკადე... მობრძანდნენ.

მერკადე. (ცოლს) გაიყვანე შენი ქალი. (მინარს) წამოდით ჩემთან. (ურსტენს) მოახსენე ცოლა მამითმინონ. (მინარს) მე... მადლობელი ვარ, (ყველანი გაუღონ).

გამოსვლა მამოთხე.

დე-ლა-ბრივი და მერიკურ.

ქუსტინ. ბატონმა გთხოვათ, ვატარა ხანს აქ მოუწყდით. (გადის).

მერიკურ. ესეც ასე! ესეა შენა... შენს ბოლოს მოსულხარ და მალე გამოცხადებულად იქნება, რომ მადამუაზე მერკადეს საქმეა. შენა ხარ. გატოვხადდი, უახლათ იყავი, თორემ შენი სიმამრი მერკადე — ეშმაკი, ბორბტი, ქლესა კაცია.

დე-ლა-ბრივი. ჭო, ეს ცოტათი მასწინებს მე. ვინ იცის რაებს მოინდომებს?

მერიკურ. ანა მგონია; მერკადე — ფულის მოყვარული კაცია; დღეს მდიდარია — ხვალ კოტრია. რეგორც იმის ცოდვისაგან თავიგა

შეონია, რომ შეკვადე განსრულებულ იქნება თავის ქალს დიდი მზითვის მიტეხითა და შენისთანა სიძითა, რომელსაც იმის საქმეების მამართვა შეეძლება.

დე-ლა-ბრივ. ძალიან კარგი, მეც მაგას ვეძებ! ახლა თავისებურათ, რომ გამოვიტონ და ჩემი ამბების გაკება, რომ მამინდობას?

მერიტუ. მაღამ შეკვადეს მე, სულ ვეკლავი კარგისა და მშენიერის მხრით ვუამბე.

დე-ლა-ბრივ. მაშ, ეს ჩემი ბედი ყოფილა, რაღა!

მერიტუ. მაინც გაფთხილდი და შენი მალხანე ემაწვილი-კარცის გიყმაყოფა ან უნდა დაჰკარგო. ძალიან კარგათ მესმის რა საქმეშია ცა ხარ ჩაკარდნილი; ძალიან უნდა გაგვირუბიყო საქმე, რომ იქამდინ მიადწიო, რომ ცალსაც ირთამ ეხლა. ცალის შერთვა — მალხანე ემაწვილი-კარცის გიყმაყოფისათვის, სწორეთ გითხრათ რომ... ეულის გამოკრება. (ჩუბათ ურში) მითხარი ერთი, რამდენი ხანა შეგიძლიათ გასძლო ვიდევა, შენის კლანდელის შექმნითა?

დე-ლა-ბრივ. მე თუ რა გვარნი არა მქონდა: ერთი — ზრის-ტაკებისათვის და მეორე — საზოგადოებაში გამოსულისათვის, მე რახანა ბუღვარადამ გამოგდებდენ ვიდევა. მე და ქალები... ჩვენ ერთმანეთს ვცარცვამდით და თულებს განსრუვინებდით, და ამხედ მეტი უმცრება რაღა იქნება, რომ კაცი თავის შეკვას ცდილობს, რომელი ანგლიჩანის შესვედრითა, ანუ ქვრივის ქალის გაცნობითა; ამ გვარი ქალების დრომაც ისე ჩანა, რომ რც კარგი ცხენის ჯინის დრომაც.

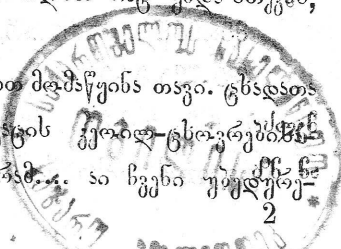
მერიტუ. ბირყაზედ თულის ტრიალი და თამაშობა?

დე-ლა-ბრივ. ო, ო, — თულის ტრიალი და თამაშობა! ვეკლავებ ნაწივილი და მტკიცე მტკებას, მხოლოდ რომდენიმე კაცი-სათვის და არა ვეკლავსათვის; და მე ისე არა ვარ ჯერ წამხდარი კაცი,

რომ რომელიმე მცირედი წამი მოგებისათვის ბირჟაზედა, უკანასკნელში ჩემი ქონება გამოვიტანო, რომლის ბოლოსაც ყოველს წამს მოკლდი, ამ გვარის ბირჟაზედა თამაშობითა და ფულის ტრიალითა. სასაღმისო გამოცხადება ყოველ წამს სჯობს, ჩემო ძმაო, ვერაფერია ესლანსკელ დროში ყოველი ჩვენი მოქმედება ისე გაფუჭებულია, რომ...სადაც ფულის ბუკნს ფულებს მოიგებდი, ესლა ერთს გროშსაც ვერ ელირსები; და გრჩება მხოლოდ... ვალი და ვალი. აი თუნდა მე: ასი-ათას თუმანსა და ათას თუმანსაც აღარ მძღვევენ! პიერვენმა მე ფულისთვის თავის ამ-სანგთან გამოყვანა და იმან მითხრა, რომ ჩემის გულისათვის,.... ვანი გონი, ჩემის გულისათვის, უბრალო ქაღალდს არც კი გავსერიო. შემდეგ ვალსა, ჩემი იმედები არა სჯობს, და წინათ აღარაფერს მძღვეს; ჩემი ცხენი სულ ნახიათ იკვებება, და რითი. ცხოვრობს ის ჩემი საწა-ყალი, მუდამ ღამისად მართული ბიჭი, ცხენს რომ უდგია.... მე არც კი ვიცი. როგორც ცხოვრობს, როგორც ქსურთქამს... არ მესძინს. მე მეშინიან და ვკრთი, როდესაც ამ ჩემის საქმეების შავი ფარდა, რომელიც ყოველს ჩემს მანქანებსაც ქოთანსა,.... მეშინიან მეტი ამ შავს ფარდის გადასდა. რადგანაც არა ვარო ჩვენ ჯერ ისე განათლებული ხალხი, როგორც ებრაილები, რომ იმათებურად განსწავლნი გამოვსტო, იმისთანა რომლის ძლითაც ყოველს ნახუვარს საუკუნის შემდეგ, სხვის ვალები სულ უნდა გაბათილებულ იყვნენ.... რასა იქნებენი ბედი ის არის რომ, საკუთარის სხეულითა და ტანით უნდა იყვი პასუხის გებაში. ხალხი ჩემზედა ვინ იცის რას იტყვიან, რომ მე, ამისთანა ღამისი უმწიფილივანი, ფრანტი კაცი, სასიამოვნო შეხედუ-ლობის კაცი ვიღაც გამდიდრებულ აქლესა-მერკადეს ქალს ვირთამიფულის გულისათვის!?

მერკადე. შენ რა გენაღვლება მერე, ხალხმა რაც უნდა სთქვას, შენ რა?

დე-ლა-ბრივ. ეს, უსაქმობამ სრულებით მომწყინა თავი. ცხადიათ ვსეღამ რომა, უბარკულები დონის-ძიება ვაგის კვირდ-ცხოვრებისათვის არის მხოლოდ ვაფა და მობა! მავრამ... აი ჩვენი უბედურება

ზა, ჩვენი, ყველა ჩემ გვარ ემაწვილ-გაცებისა. ჩვენს ყოველ-
ნაირის საქმისათვის, სურველიცა გვაქვს ნიჭიცა, მაგრამ არც ერთს
საქმეში არ ვარგოვართ ვი აწა, მაგალითად მე. მე შემიძლიან
საყვარულის გძნობა გაუღვიძო ქალსა, შემიძლიან ამაში სულიც გაუ-
ძანოთ, რასაკვირველია; მაგრამ არც შემიძლიან არც სამსახურში შეს-
ვლა, წინაგნიებთან და არც საღვთობა. ესლანდელ საზოგადოებაში,
ჩვენისთანა ემაწვილ-გაცებისათვის სამსახურის ადგილები არ არის. და
აი, ამიტომაც მე მინდა მეტყველებთან დავიჭიროო საქმე... მეტყვე, ნამ-
დვილი მოსაქმე ვატიან. შენ, ნამდვილათ იცი რომ თაგის ქალს მზი-
თეკში თხოუთმეტ ათას თუმანზედ მეტს არ აძლევს?

მერიტაშვილი. ჰო, მაღამ მეტყველებს ღანაწავითა ასე სჩანს... განა
ვერს ჰხედამ, რომ ყოველს წამოდგენაზედ ის პირველია, ყოველს გე-
ჩერებდა და ხალხებზედა; თვითრეში საკუთარი ღოფიც აქვსთ, მშვენიერ-
ად აწვიან და მდიდრულათ გამოადინს ვარკეთილს.

დე-ლა-ბრივი. ჰო და რა, მეც მდიდრულათ გამოვდივარ... და
რა გამოვიდა?

მერიტაშვილი. აი შესედე... აქა ყოველისთუერი სიმდიდრეს გვიმ-
ტვიტებს... ო, ო, ქისა ვატყენილი აქვსთ ამათ!

დე-ლა-ბრივი. ჰო, ზანაფის სიმდიდრე... დიდი მოკვებისანი შე-
მოსავალი... ჰო, ეს ღირს რამეთ!

მერიტაშვილი. ამას ვარდა, დედას მტვიტე შესედელებთან აქვს, ვარ-
გი სახელიც. შენ დღესვე შეგიძლიან საქმის ვათავებ?

დე-ლა-ბრივი. ჰო, მე მოვემზადე ვიდეცა. წუხელის კლებიში
ცოცხალდები რომ ქალადში მოვიგო, ასე რომ შემიძლიან ცოცხალ რომ
სარჯივთ ვაწვიო, ზოგიერთი რომ ქორწილისათვის ნაყიდისა მქვს...
სხვას ვი, რაც საჭირო იქნება... ნისათა ვიდეც.

მერიტაშვილი. ჩემს ვარდა, ვისი რა ვმართებს შენა?

დე-ლა-ბრივი. ბევრი-არაფერი; თხოუთმეტი ათასი თუმანი, რომ-
მელსაც ჩემი სიმამრი მსოფლოდ ხუთი-ათასი თუმანი ვაისტუმრებს.
ამ მზითვიდამ ათასი თუმანი დამჩვენა, მაშინ შემიძლიან დავატყობ-

ლო ბირყაზედა ეს ფულები. მე ყოველთვის ვამბობდი, რომ მამინ
გავმდიდრდები მეტეი, რადუესაც ჯიბეში აღაწა დამჩქება—რა მეტეი,
და აი გამართლდა ჩემი სიტყვა.

მერიშრ. მეჩვენე გამოცდილი კანია; ახლა შენს შეძლებასკედ,
რომ დაგიწყოს ღანაწაკი, მოიფიქრე, როგორ უნდა უზასუსო?

დე-ლა-ბ. მე განა მიწა ანა მქვს ბრევის? სამი ათასი დე-
სეტენა—ცარიელი ადგილი მქვს, რომელიც ღირს სამი-ათას თუ-
მნა და პანკში დაგირაკეუელი მქვს სუთი-ათას თუმანში. შეიძლება,
გამოვანდალო, რომ ჩემს მიწაში სხვა-და-სხვა ძვირფასი მად-
ნებია, მამინ აკციებს გამოვსტემ და ამითი ასი-ათას თუმანს მანც
ვიშავნი. შენ ვერ წამოიადგენ, ამ ცარიელ-მიწამ რამდენი მოგება
მოძრდა.

მერიშრ. შენა, ჩემო ძმაო, შენ ცხენსაცა, მიწასაცა და გვარ-
საცა.... სულ რა-რაი ბოლო აქვს, მგონია.

დე-ლა-ბ. კანო. ნუ ყვირი აგრე.

მერიშრ. მამ სქემის გათაკება გინდა, რადა!

დე-ლა-ბ. სრულებით, და უფრო იმიტომ, რომ პოლიტიკის
მოქმედ კანად მინდა გავხდე.

მერიშრ. ჰო, ეგეტ ვი.... შენ ამასაც მოახერხებ.

დე-ლა-ბრ. ჯერ, წინა პირველად, მე უუნაღისტიკას მოვქვი-
დე სელსა.

მერიშრ. ბიჭოს, შენ ხომ თავის-დეში რაი სტრეტიკინც
ან დაგიწყინა.

დე-ლა-ბრ. უუნაღისტიკები რა გვანნი არიან; ერთი რომელ-
ნიცა სწერენ, მეორე — რომელნიცა ანა სწერენ. პირველი, არიან თანა-
მშრომელნი, ვარცხსებინდენტები და სხვა. ესენი არიან.... ნუ, მუშა
საქანელი, რადა! მეორენი, არიან გამომცემელნი—ესე იგი მერეები,
—ესენი ამ პირველებს ბრესა და თივას ამდევენ და იმათი
ფული, ჯამაგირი, ჯილდო, ხელში უჭირავთ. მე ვიქნები, რასაკვირველია,

გამომცემელი, პატრონი რომელიმე უურნაღისა. მაშინ უნდა გაიბეჭდო
 კარგათა, მოიჭმუნსო, გაიჭიმო და დაიძისო: აღმოსავლეთის ქვეყნების
 ამბები“.... ამ ქვეყნებსედა სჯა და ლაშარაკი, ბასი და ზღაპრები
 ძლიან შორს წაგვიყვანებენ, ისე შორსა, სადაც—აწავის იქნათ
 რც კი მოუვა. მეც, რომელიმე სიტყვის ბოლოსა, როდესაც მე სათქმელი
 აღარა მქნებარა, მაშინ წამოვიძისებ:—“ანგლია, ხეიო მოწყალეო
 ხელმწიფეო, ყოველთვისა და მუდამ გვატყუებდა და ესლაც მოგვატყუებს
 და შეგვაცდენს.“—აი ასეადა! ან არა და რომელიმე ბასის შემდეგ,
 კაცს, რომელიც შენ სიტყვას არ გაიგონებს და მანც თავისებურათ
 იყვირებს და რომელსაც შენ სრულიათ უურსაც არ უკადებ, უნდა
 უთხრას:“ ხეიანა,—უგანასკნელს მდგომარეობაში ვართ,—ხეიან კერ
 აღვასრულეთ ხალხთა—შორის ბრუნვის განონი!„.... ვაჭარსაც ეტყვი,
 რომ“.... ხეიო პატრონო, დიანს, თქვენი ჭარბი ძლიან კარგია, და
 აბა რასაკვირველია, ამაზედ უნდა დავიწყოთ სჯა, დიანს, დიანს!„ ასე
 ყველანი მადრიელნი დამჩნებან. ერთისიტყვით, ძლიან ცოტა უნდა
 ილაშარაკო. სხვას უნდა დაადალო და დააკალო კიდეცა; იქ უნდა
 იყო ყოხნათ, სადაც უფროსს მოქმედებს არ შეკალოს.... უნდა
 უჩვენო ხალხსა, რომ, შენა ხარ—რაცა ხარ, ეს აღვილია და სხვა
 არაფრათ მიგანინა; შენი უკეთესი სტატეები უფრო სშირად უნდა
 მოაგონო ხოლმე მკითხველებსა. ბოლოსა და ბოლოს, რასაკვირველია,
 თუ საჭიროება მოითხოვს, შენის ნაწიროთა და ბღაჟინ-ბღუჟინითა
 ერთს წინგს, კარგა მოსხვილეს დაჭბუჭდამ, ისე რომ, აწავინ არც
 კი წაიკითხამს; და რომ ჭკითხო ვისმე, ყველა გეტყვის,“ როგორ
 არა, წავიკითხოო,“ სირცხვილით როგორ გაგიძხელს, რომ წავიკითხო
 არა მაქსო. მაშინ საზოგადოება იტყვის:“ ჭო, ეს ჭკვიანი კაცი
 ყოფილარ.“ მაშინ შენ გახდები “ვიღაცა“. თუმა ხარ კი “რადაცა“
 აი, ასეა უურნაღისტის საქმე.

მერიკაშვილი. ოღონდაც, რომ ასეა! შენი ამ გვარის მოქმედებით,
 ეხლანდელს დროებს რასაკვირველია ყველაფერში აჯობებ.

დელაბრივ. რას ამბობ, ამას მტკიცეთ დაგიმტკიცებ! რადესაც შენ მოგიწევს რომელიმე სამსახურისათვის, იმისათვის კი არ გაძლევენ სამსახურსა, რომ შენ კეთილ-სვინდისიანად მოიქცე, სულაც არა; იმისათვის გაძლევენ ადგილს, რომ შენ შეასრულე ის ყოველი შენი ბარბატ-მოქმედება, რომლის ნიჭიცა გაქვს. ცარიელი ნიჭი რას ვარჯა, თუ რომ შენი შიში არა აქვთ! ქვეყანაზედ სუფევს შისშია და სიკმრთაღუში! აი, ამიტომაც, ჩემის ჯვარის-წერის მეორე დღესვე, მე გარეთ გამოვალ ამაყთ, შუბლ-შეკრული, საკუთარს შესედულობითა და ჰსრებითა, ზრინციბებითა. არჩევანი დიდი მაქვს ამისათვის; აქა, საფრანგეთში მრთელი სიანა, ნუსხაა, შედგენილი სულ სხვაგან და სხვა ზრინციბებისა სწორეთ ისეა დაწერილი, როგორც რომელიმე სასტუმროში, გასტინიცაში.... საჭმელებისა და სასმელების სიანა რომ მოგახჩებენ სოღმე ხელში. მე გავხდები.... სოციალისტი; ეს სიტყვა ძალიან მომწონს. ყოველს დროებს, ჩემო მერიკურ, აქვს თავ-თავისი მეტი სასული, რომელიც კაცს ეძლევა. ოთხმოცდა ცხრას წლამდინ—იყვნენ ეკონომისტები და 1815 წელში კი—ლიბერალები. ხვალინდელი, რომელიმე წრე დაიძახებს, რომ ჩვენს ვართ-სოციალისტებიო, იქნება იმიტომ, რომ ნამდვილათ იქნებიან სოციალისტების წინამდევო. ჩვენს საფრანგეთში, ყოველი სიტყვა, სულ ვიწარზედ უნდა დააყენო ესე იგი უნდა გადაატრიალო და ისე წამოიძახო, იმისათვის რომ ამ სიტყვის ნამდვილს მნიშვნელობას მისვდე;

მერიკურ. ახლა, ეგ სომ აგრე, მაგრამ ჩვენ შუა კი დარჩეს,— ეგ სომ სულ ცრუ-მეტყველებსა. მაგ კვარის ღანჯანკით შეიძლება ვინმე გამოერდელი, ახალ—მართალი კაცი დაიყოლიო; ახლა, ახა როგორ მოიქცევი, რადესაც რაიმე ცოდნას მოგკითხვენ?

დე-ლა-პრ. ჩემო ძმაო, ყოველს მეცნიერებაში, ყოველს სწავლაში, და ყოველს ცოდნაში, ლიტერატურაში, ხელოვნებაში,—უნდა იქონიო მტრედი რამ ცოდნა, ნუ.... მათ სამიწვევს უნდა იცნობდე და ზოგი ერთი რამ წარჩინებული და გამოჩენილი მაგალითებიც, უნდა იცოდდე და....და... ზოლიტიკა, სულ ერთს შენ სიტყვაზედ არის დამყარებული.

მერიკ. მაგალითად, რა სიტყვასუდ?

დელაბრ. მაგალითად? ჭმ.... „ჩემი მეგობრების პრინციპები“,.... „მათი ჭაჩრი“.... „იდეა“... „...რომელსაც მეც ვეთანხმები“,.... მასლას... წადი და შენ თვითონ გაიგე.

მერიკ. სუ, სუ, სიმამრი, სიმამრი მოდის.

გამოსვლა მხუთა.

ივინივე და მპარღე.

მერკაღე. გამარჯობა mon cher, მერიკურ! (დე-ლა-ბრივს:) ჩემმა ქალებმა ცოტა დაგვაგვიანეს... სულ კახები და კახები, ჩანდა დასურვა!.... მე.... მე.... ერთმა შემთხვევამ დამაგვიანა, მაგრამ შეიძლება გითხრათ კიდევ. ერთმა უმარწვილ-განცმა უულის ხელი მთხოვა და მე.... იქნება, ცოტათი სასტიკად მოვექმეტი. შეძეცოდა საწყალო, საშინლად უფვანს ჩემი უული!.... მაგრამ რა ვქნა?.... მხოლოდ ათასი თუმანი აქვს წელიწადში შემოსავალი.

დელა-ბრივ ჭო, მაგ ფულით შორს ვერ წავა.

მერკაღე. ჭო. და, ვერც გი იცნობრებს, როგორც რიგია!

დელაბრ. თქვენ, რასაკვირველია, არ მისცემთ მშვენიერს ნა-სწავლს და ღამისს ქალსა, პირველსავე გამგელე კაცსა?

მერიკაშრ. აბა, რასაკვირველია!

მერკ. მანამდისინ ჩემი ქალები გამოვიდოდნენ, ჩვენ ბატონებო, ჩვენ საქმეზედ მოვილანჯარაკოთ.

დელაბრივ. (ცალკე) აი, ასლან ჩემი გაჭირება!

მერკ. გიუვართ, ჩემი ქალი?

დელაბრ. გაშმაგებული ვარ!

მერკ. გაშმაგებული?

მერიკაშრ, (ხუმათ) ეგ ვერ მოგივიდა კარგათა...

დელაბრ. (ხუმათ) დამცალე! (მერკადეს) მე მართალი უნდა მოგასწავლოთ, მე დიდებისა და პატივისცემის მოყვარული ვარ ვარ-

ი მიწასვე როგორც თქვენს ქალი დავინახე, ვიცნის კარგათ, რომ
 ჭკვიანი ქალი არის, კარგათ სწავლული, მშვენიერის ყოფა-ქცევისა, ისე
 რომ ყოველთვის თავის ჯაგას იქნება, რა მდგომარეობაშია უნდა
 იყოს ჩემი შეძლება, — და ეს არის პირველი დინსება ადამიანის ცხოვ-
 რებაში, მეტადვე ზოლიტიკის მოქმედი კანისათვის.

მმრბ. კარგათ შესძის რასაც ამბობთ. კაცი... ქალს ყოველთვის
 იშოვნის, მაგრამ... კაცსა, რომელსაც იმედი აქვს მინისტრათ ანუ
 ელჩათ გახდეს, (ჩვენ აქა მგონია მარტოკანი ვართ) გაუჭირდება ხელ-
 ძე.... კარგის ქალის შოვნა. თქვენ როგორც გატყობთ, საქმეებს
 მიძვდავსა.

დელა-ბრივ. მე.... სოციალისტი ვასწავს.

მმრბადე. ჰო, ესეც ახლა საქმე ყოფილა, მასა!.... ჰმ...,
 უფრო სწორად სავანზედ გადავიდეთ, ესლა.

მმრბადე. მე მგონია, რომ.... უფრო ნოტარიუსების საქმე
 იყოს ეს.

დელაბრივ. სულაც არა!... ეს საქმე ჩვენ უფრო შეგვეხება.

მმრბადე. მე.... თქვენი თანხმად ვასწავს.

დელაბრივ. ჩემი შეძლება ვასწავს.... მიწა, სასულად დე-
 ლა-ბრივ; ეს მიწები აი, ბარემ ასი წელიწადი იქნება, რაც ჩვენ გვარს
 უჭირავს, და იმედი მაქვს, რომ.... მუდამ ჩვენ გვარში დარჩება.

მმრბ. ძალიან კარგი, მაგრამ ესლანდელ დროში მიწებს.... სკო-
 ბიან იულები; ყოველთვის სულში ვაქვსთ. რეკოლუცია მოხდება თუ, ანუ
 სხვა რამე აჩუქდება.... აბა რა არ გვინახამს.... იულები აქვს და
 მიწა კი.... ყველას მაგიერ ისდის ვარდისა, მუდამი ვადსასლადი აქვს,
 ჭირა,.... მაგრამ,.... ჰო,.... ეს ვარდობა ჩვენს პირობას ვერ შეგვი-
 ცვლის.... ე ე ე.... მას რამდენი ვაქვსთ?

დელაბრივ. სამი ათასი დესეტისა, ბატონო, ერთ ნაჭრათ

მმრბ. ერთ ნაჭრათ?

მმრბადე: მე ავი მოვასხსენო.

დელა-ბრივ. შეკლებური ცისე-დავბანცა მაქვს.

მამა. მერა. აჰა, ცისე-დაწაზინა?

დე-ლა-ბრივ. ჭვა-მარლის მთებიცა მაქეს, რომელიც შეიძლება
ფეხი... ვჭრათ და ვწყადოთ.... დიდს მოგებას მოძრეს, თუ მთავ-
რებამ ნება მოძცა.

მამა. ახ, უფრო ადრე რატომ არ გავიცანით ერთმანეთი?
თქვენი მიწები ზღვის პირას არიან?

დე-ლა-ბრივ დიას, ასე ნახევარ ვერსტზედ არიან.

მამა. სად მდებარობს?

დე-ლა-ბრივ. ქალაქ ბორდოს მახლობლივ!

მამა. ვენასებრ გეჩნებათ იქ?

დე-ლა-ბრივ. არა, არა მაქეს ჩემ ბედზედა; ღვინო მსებათ
იყიდება იქ და ვენასებრ დიდი სარჯი უნდა. ჩემს მამულში... იფიჭვის
ტყე განლაშს. შაშა ჩემმა შეინახა ის იფიჭვის ტყე.... ჩვენ სასარ-
გებლოდ.... ამას გარდა, მე სასლში მოწყობილობაცა მაქეს.... რა-
მელიც თქვენ გინახათ კიდევცა.

მამა. მომიტყვეთ.... ერთი სიტყვა კიდევ; მოსაქმე კანცა
დალაგებით იცის ღამაზარკი,

დე-ლა-ბრივ. (ცაღკე) ვაიმე, ესლას ჩემი გაჭირება!

მამა. თქვენი მიწები, თქვენი ჭვა-მარლის მთებიდა... მე აქედამა...
გხედამ.... რა სარგებლობას მოგიტანს! მამის შევადგინათ ამხანაგობა-
ურთი-ერთის ნდობაზად ჭვა-მარლის სარგებლობისათვის დე-ლა-
ბრივში.... ჭო, აქა მილიონებს მოვიგებთ!

დე-ლა-ბრივ. დიას, ძალიან კარგათ ვიცით, თუ ისურვა კანცა,
შეიძლება.

მამა. (ცაღკე) სულელს არა გავს. (სმა ძაღლს) გაჭეთ ვალი,
მამულიც დაგიჩვენებული გეჩნებათ?

მამა. ჩემს მეგობარს შატოვს არა სცემდით, თუ რომ ვალი
არა ქონდაეს.

დე-ლა-ბრივ. შირ-და-შირ მოგახსენებთ, რომ ჩემი მიწები სუთი-
სათს თუძანში მაქეს დაგიჩვენებული.

მერკ. (ცაღკე) გამოუცდელი უმარწვილი კაცია.... ბუკრი რამე კი მოხსენებდა!.... (ხმა მალდა) აი, ჩემი სიტყვა, თქვენ ჩემი სიმე იქნებით.... თქვენ სულ არა გცოდნიათ, რა სიმდიდრეა თქვენს მამულში!!!!

დე-ლა-ბრივ. (ჩუმით შერეურს).... ჩემი საქმე კარგათ მიდის.

მერიკაშვილი შენში, გამოჩინისა სხედამს და ყაბულსა იმიტომ არის.

მერკ. (ცაღკე) ეს კარგი საქმეა..... და კარგი საქმის შოვნა კაცს ძვირათ უფლებს სოღმე. მეშუელს ესლას მე. (ხმა მალდა) ნება მიბოძეთ ანგლიურათ სელი ჩამოგართვათ, თქვენში მე ის თვისება ვნახე, რომელსაც ჩემ სიმეში ვეძებდი. ჭკუან.... თქვენ არა გაქვთ ნაკლები, როგორც სოფელ კაცსა. ერთად მოვთავსდებით მე და თქვენა.

დე-ლა-ბრივ. იმედი მაქვს, რომ ჩემის მხრით, თუ თქვენს ნებას იქნება, გვითხოთ....

მერკ. რა შიხთევიც აქვს ჩემ ქალსა? თქვენ თუ არ გვითხათ, მე არც კი ვეცოდით. ჩემ ქალსა თავისი საკუთრება აქვს. ჩემს ცოლმა აჩუქა თავის ქალს კარგი მამული ქალაქ ბრის მანლოზად, ასე ორასი დესეტინა სულ. მე ვამდეკ ჩემ ქალსა ოცი-ათას თუმანს და ამ ფულის საწებელს ყოველს წელიწადს ჩავაბარებთ სოღმე, მანამდისინ ამ ფულით რაიმე დიდს საქმეს აიღებდეთ, იცით, რა არის, უმარწვილო კაცო, მე და თქვენ ერთად საქმეებს ვაიღებთ.... თქვენ მომწონსართ და შემიყვარდით ვიდრეა. თქვენ ამბობთ, რომ დიდებისა და პატივისცემის მოყვარული კაცი ხართ!

დე-ლა-ბრივ. დიას!

მერკ. თქვენ გიყვართ სიმდიდრე, ლაზათიანი ცხოვრება, ჰაროში გამოჩინა?

დე-ლა-ბრივ. დიას!

მერკ. გიყვართ, ყოველგან პირველ კაცათ ყოფნა?

დე-ლა-ბრივ. ო, ო, რასაკვირველია!

მერკ. ახლას მე დავბურდი და დროა, რომ ჩემ მაგივრად სხვა

გამოვიდეს, უძაწვილო კაცი. მე თქვენთვის დამითბია ყოველისიერი ჩემი მოქმედება.

დელაბრივ. მრთელი ჰაზიყის სიმამრეები თუ მოვიდოდნენ ჩემთან მე მანც თქვენ ამოგიჩხეკდით. ძალიან შემიყვარდით თქვენ, ნება მიბოძეთ ანგლიურად სელი ჩამოგართვათ (ჩამოართმევს სელსა და დიდხანს უჭირავსთ.)

მერკ. (ცალკე) საქმე მშენიერად მიდის.

დელაბრ. (ცალკე) ზირველმა მაგან ჩატოზა ჩემს ჭაობებში.

მერკ (ცალკე) ეს კარგია.... მარტო სარგებელსა მჯერდება!

მერიტ. (ჩუმათ დე-ლა-ბრისს)... კმაყოფილი ხარ?

დე-ლა-ბრ. (ჩუმათვე) ჰო, მაგრამ ფულებს კი ვერა ვხედავ ჩემის ვალების გასასტუმრებლად.

მერიტ. (ჩუმათვე) კარგი, დამაცალე!.... (მერკადეს) ჩემი მეგობარი ისეთი გულ-გეთილი და სვინდისიანი კაცია, რომ ვერ ვიხედავთ რომ მაგასაც აქვს ცოტადენი ვალები....

მერკ. ახა, დმერთო, მითხარით, მითხარით; მე ძალიან კარგათ მესმის მაგისი საქმე. რამდენია?... ხუთი-ათასი თუმანი?

მერიტურ. დიან....

დე-ლ-ბრ. დიან, დიან....

მერკადე. ეჰ, სალანაჩაკოთ არც კი დიან!

დე-ლა-ბრ. (სიცილით) ოღონდაც, რომ სალანაჩაკოთ არა დიან!

მერკ. ჯვარს რომ დაიწერთ, ამ ვალის გადახდა ისე იქნება, როგორც თქვენი და თქვენის ცოლის დროს გასაცარებელი საქმე.... თქვენი ცოლიც კმაყოფილი იქნება ამითი.... მაგრამ, ჩვენ თვითონ გადავისდით მაგ ვალს (ცალკე) ბრივის ქვა-მარლის აქციებით. (სმა მალა) ეჰ, ეს.... მცირედი რამ არის! (ცალკე) ჩვენ თვითონ შენ ჭაობებს ასიათას-თუმნად დავაფასებთ (სმა მალა) მაშ, საქმე გათავებული გვაქვს, ჩემო სიძე!....

დე-ლა-ბრივ, დიან, დიან, გათავებული გვაქვს გათავებული, ეძინ სიმამრო.

მერკ. (ცაღკე, ამოიხსრავს).... ოს ღმერთო, მეშველას!
 დე-ლა-ბრ. (ავრეთვე) ოს ღმერთო,.... მეშველას!

ბაიოსვლა მამამსა.

ივინივე, მერკადეს ცოლი და შული.

მერკ. აჲ, აი ჩემი ქალებიღ!

მერიკურ. ნება მიბოძეთ.... გავაჯნოთ.... უფალი გრანდ დე-
 ლა-ბრეი. ჩემი მეგობარი, გულში გრძნობს.... თქვენ ქაღთან....

დე-ლა-ბრ. თქვენ ქაღთან გაშმაგებულს სიუვარულსა გგრძნობს!...

მერკ. ჩემი ქაღი ბედნიერი იქნება ზოლიტივის სამსახურის
 კანის ხელში.

დე-ლა-ბრ. (მერკურ, ყულის რომ ათვალიერებს) ძაღიან
 კანგია. (მერკადეს ცაღს) მადემუაზელ მერკადე თქვენ ძაღიანა
 გგავსთ; იმედი მაქვს, რომ უურადღებსა მომაქცევთ.

ცოლი. თქვენ უფალ მერიკურის მეგობარი ბრძანდებით,....
 ეს საგმაო გასლაღმთ.

შული. ახ, ჩანაინად იჭიმება!...

მერკ. (ყულის) ძაღიან მდიდაჩია! ჩვენ მილიონები გგაქნება!...
 და.... კანციე ძაღიან ჭკვიანია. შენ, გესმის, უფრო ზატვიის ტემით
 ელაზარაკე.... საჭირთა.

შული. რა უნდა გელაზარაკო, როდესაც ზირველათა ვხედამ....
 და.... ჩემ საჭმომთაც არის დანიშნული?

დე-ლა-ბრ. (ყულის) იმედი მაქვს, რომ.... ჩემი წინააღმდეგო
 არ იქნებით....

შული. ჩემი ვაღია, მე მამი ჩემის ნება უნდა აღვასრულო.

დე-ლა-ბრ. ზოგი ერთი ქაღი, სშირად არც კი მივსდება, რა
 გგრძნობსა აუნთებს ხოლმე კანსა.... აი, ორი თვე განლაღმს, რაც თქვენის

ოჯახის გაცნობა მინდოდა, რომ იმ წამს კლინსებოდი, როდესაც ჩემს გრძნობას, მე....

ჟული. გმადლობთ, მაგ ჰატივეტემისათვის.

სოლი. (მერკურს) ეს ძალიან კარგია. (სმა მალა.) უფალო დე-ლა-ბრივ და იმის მეგობარო, იმედი მაქვს, უარსედ არ იქნებით რომ დღეს სიდილი ჩვენთან ინებოთ.... ისე, შინაურად?

მერკადე. არ გაგვიწყობით.... რაც ღმერთმა მოგვცა....

ჟუსტინ (შუკარებში შემოვა და მერკადეს ჩუმთ.)

პიერკენი მოვიდა და თქვენი ნახვა უთუოთ უნდა.

მერკადე. (ჩუმთ.) პიერკენი?

ჟუსტინ. (ჩუმთ.) ამბობს, ძალიან საჭირო საქმე მაქვსო.

მერკადე. (ჩუმთ) რა უნდა?!... კარგი, შემოიყვანე. (ჟუსტინი გადის).... (სმა მალა) ma chère, ჩვენი სტუმრები დაღალული იქნებიან.... სასტუმროში მიიწვიეთ. უფალო დე-ლა-ბრივ.... სული ჩამოართვით ჩემ ქალსა.

დელაბრ. მადეშაზე!

ჟული (იქით.) ლამაზია, მდიდარია, მე რაღათ მიერთაძს?

სოლი. უფალო მერკურს, წამობხნდით, ერთი ნახატი მინდა გიჩვენოთ, რომელიც ლატერეისში მინდა ვათამაშო, რბლების სასარგებლოდ.

მერიკ. გიანჯებით, ბატონო.

მერკადე. მიბძნდით, მიბძნდით.... მეც ეხლავე გიანჯებით.

გამოსვლა მეზვილე

მერკადე, მერე პიერკენ.

მერკადე. (მარტოვს) აჰ, ეხლა მე, სიმდიდრე სულში ცხადათ. მიჭირაძს, ჟულის ბედნიერება და საკუთარი ჩემი ბედნიერებაც... ამისთანა სიმე.... ხომ.... რაქროს მადანია, რაქროს მადანი ჩემთვის!

სამიათასი დესეტინა,.... ძველებური ცისე-დაწბაზი, ჭაბუბი!...
(ბიურესთან დაჯდება).

პიერკანე. (შემოდის) გამაჯობა, მერკადე, გამაჯობა.... მე
მოკვდი....

მერკადე. ძალიან უდროოთ მოხვედი.... რა გინდა?

პიერკანე. ერთის მინუტით მოკვდიოთ... ერთის მინუტი! ის თამა-
სუქები, ამ დღეს რომ მოგეცე, მიშოპნის სახელზედ.... სომ აწა-
ფეჭს არ მოგიტანს.... მე სომ გეუბნებოდი.

მერკ. ვიცი!

პიერკანე. ას-თუმანს მოგცემ და დამიბრუნე.

მერკადე. მას შვიდლებს, რომ მეტიც მომცენ თუ შენ ას-თუმანს
იძლევი. შვიდობით, მე არა მცაღიან.

პიერკანე. ორას-თუმანს მოგცემ!

მერკ. არა!

პიერკანე. ხეთასი.... ექვს ასი!

მერკადე. ზირდაზირ მითხარი, რათ გინდა ეს თამასუქები?

პიერკანე. მიშოპნმა.... ძალიან მსწყენინა და ეს წყენა მინდა
გადაუნადო, მინდა დავაჭყინო.

მერკადე. შურისძიება და ექვსასი თუმანი! — გაგონილას?! არა, იმის-
თანა გაცი არა ხარ შენ, რომ აგრე ტუუილათ ინებებოდა!

პიერკანე. მერწმუნე მეტეი.

მერკადე. ექვს, კარგი ერთი! კანონებში ცილის წამება ათ-თუმანად
არის დაფასებული და ერთი სილის გარტემა გი - ოცდა-ხუთ მანათად
ღიწის

პიერკანე. კაცო, დაძვივრე მეტეი!

მერკადე. ჭაღბათ, რაიმე შემკვიდრობა დაწხა ამ მიშოპნსა?
ჭო იმისი.... ხუთი-ათას თუმანი! ესლა ღიწის ისევე ხუთი ათასი თუმანთ.
საქმე გამაგებინე ჯერ და მოგება სანახევროთ იყვეს.

პიერკანე. მას კარგი: მიშოპნი ცილს ირთამს.

მერკადე. კარგი, მერე... ვისა?

პიერკამენ. ვიღაცა მდიდარ კაცის ქალსა და ის ბრწყინ სიმაძრე
საშინელს უშველებულს მოითქვს აძლეუს!

მერკ. მიშოხენი სდა დგას?

პიერკამენ. ჭო, ო, იმიტომა მკითხამ, რომ დანაკერინო? შარიყ-
ში ბინა არა აქვს იმასა.... მეპული და სხვა სასაღების მოწყობილ-
ბა სხვის სასელზედ აქვს დამტკიცებული, თავის მეგობრის სასელზედ
და იმისი სამშობლო ბორდოს მასლობლიკ უნდა იყოს, სოფელს
ერმონში.

მერკ. მოიცადე, აქა მყავს ერთი იქაური სტუმარი; ესლავე სულ
ნამდვილათ გავიგებ... ჩვენ ყველაფერს მოვამზადებთ.

პიერკამენ. მიშოხენის ქალადები მე გამომიგზავნე და მევე
ავლასრულე ამ საქმესა.

მერკ. კარგი, გამოგიგზავნი, და შენ ამის ბადად შირობა
დამიწერე, რომ მოგება სასახეერთა გვეჩენდეს მუ და შენა. მე თვითონ
არც კი მტადიან, მართლად გითხრა.... ამ ჩემი ქალის ქორწილის მი-
ზენით.

პიერკამენ. ქორწილი კი სერსდება?

მერკადე. სულ მოხერხდა ვიღაცა. ჩემი სიძე — დიდი ბატონია,
მდიდარი და ჭკვიანიცა,.... თუმცა მდიდარს ემწვიღ-კაცსა არა აქვს
სოლმე ეს თვისება.

პიერკამენ. მას მომილოცამს, მომილოცამს.

მერკ. მოიცადე.... შენა სთქვი: მიშოხენ, სოფელი ერმონ, ბორ-
დოს მასლობლიკ?

პიერკამენ. ჭო, იქ მამიდა ჭყავს, ბებერი, სასულად ბურდილაკ, სულ
სამოცი თუმინთა ცხოვრობს წელიწადში და მიშოხენმა კი დანაკება მარ-
კიზა დე-ბურდილაკ, რომელიც ვაითმეოფი დედა-კაცია და სუთი-ათასი
თუმინის მამულები ჭქონია.

მერკ. მას კარგი, ნახვამდინ;

პიერკამენ. შეიძობით (გადის).

მერკ. (ზარს დარეკამს) კი, უუსტენ!

ჟუსტენ. ბატონო?

მერკ. სთხოვე უფალს დელაბრივს აქ მოხმანდეს ჰატონა ხანა.
(უუსტენი გადის) აი ორი-ათას ხუთასი თუმანი კიდევ!..., მშვენიერს
ქორწილს გავმართავთ!

გამოსვლა მერკადე

მერკადე, დელაბრივ და ჟუსტენ.

დე-ლა-ბრივ (უუსტენს, კარბუში, ისე რომ მერკადე კერძ
სწავლამს) ეს ბატონი გაგზავნე.... და აჰა, ეს შენი იუვენს.

ჟუსტენ. (ცაღკე) ერთი ოქრო?! ოჰო, ჩვენი ბატონის ქალი
ამასთანა კარგს დროებს გაატარებს.

დელაბრივ. ჩემთან სჯამე გაქვთ, ჩემო სიმამრე?

მერკადე. დიას, ... სეღამთ, რომ აღარ გერიდებით. დაბრძანდით
დელაბრივ. მადლობელი გასლავართ.

მერკადე. მე, ე.... ერთი კაცის ამბავი მინდა გკითხოთ, რომე-
ლიცაქვე ცხოვრობს, სადაც თქვენა, ბოროტ მახლობლად.

დელაბრივ. იქაურებს, მე ყველას ვიცნობ!

მერკადე. თუ საჭიროება მოითხოვდეს, გუვით იქ ვინმე ნათესავი,
რომ იმას მივმართოთ?

დელაბრივ. ნათესავები..... მყავს იქ ერთი ბებერი მამიდა.

მერკადე (გაოცებული) ბ, ბ, ბ, ე. ბრ.... ბებერი მამიდა?

დე-ლა-ბრივ. ავან-მყოფი.

მერკადე (შეშინებული) ა, ა, ა, ა, ე, ე, ე. ათ.... მმყოფი?

დე-ლა-ბრივ. და ხუთი ათასი თუმნის მამულის ჰატონანი,

მერკადე (ცაღკე) ღმერთო ჩემო! სწორეთ ის რიცხვია!

დე-ლა-ბრივ. იცით რა? კარგი იქნება ამ ბებერთან გააწმიებება,

როგორც მარკინასთან.

მერკადე მარკინა დე-ბურდილაკ—ჭო?

დე-ლა-ბრიგ. განა იმისი გვარნი იცით?

მერტაღე. ანათუ იმისი, თქვენი გვარნიცა მცოდნია!

დე-ლა-ბრიგ. დაგწვევლას ჩემმა უშმაკმა!

მერტ. თქვენ, თავიდან-იყენადის ვალში საბო; თქვენი მეგობელი სხვის სასეფზედ არის დამტვიცრებული; მაშინდა თქვენს ბებურს წველიწადში სამოცი თუმანი აქვს. პიერკენს აქვს თქვენი თამასუჭები ხუთი-ათასი თუმნისა, ესე იგი სულ მეოთხედი თქვენის ვალებისა. თქვენს საბო—მიშოპენ—და მე სულელი მდიდარი.

დე-ლა-ბრიგ. თქვენა, ჩემი საქმეები, ჩემზედ უკეთესათა გცოდნინათ.

მერტ. ისევ ძირსა ვარ!

დელაბრ. (ცაღკე) კარგი, ესლას სოციალისტობას დავანებოთ თავი და კომუნისტობას მივუყოთ ხელი.

მერტ. ვითომც ბირყაზედ მომატყუეს!

დე-ლა-ბრ. (ცაღკე).... ჩემი ღირსება არ უნდა დავუკარგო!

მერტ. უფალო მიშოპენ, თქვენი ყოფა-ქცევა მეტის-მეტად სამაჩანისია!

დელაბრ. მითხარით, რათა? განა მე წინათვე არ გითხარით, რომ ვალები მაქვს მეტი?

მერტ. ჰო, ვალები შეიძლება, მაგრამ..... თქვენი მიწა სადღა არის?

დელაბრ. ზღვის პირასა.

მერტ. როგორიღაა.

დელაბრ. ქვიშიანი, ფიჭვის ტყეც არის.

მერტ. ჰო, კბილების სახიხჩის გასაკეთებლად!

დელაბრ. რატომ, ეგერ გაკეთდება.

მერტ. რა ღირს მიწა?

დელაბრ. სამი ათასი თუმანი.

მერკ. და დააგინაკეთ?

დელაბრ. ხუთი-ათას თუმანში.

მერკ. იმდენი ჭკუა ისმარეთ მეტე?

დელაბრ. როგორც ჭხდავთ.

მერკ. ჭმ... თქვენი ჭაბუბი, მოწყალე სელმწიფე!

დელაბრ. ზღვის ზინას არიან.

მერკ. ესე იგი თვითონ ზღვა თქვენი ჭაბუბი ფოფილას!

დელაბრ. ჩემს მესობლებს დააგდეს ეს ჭორი, და მას შემდეგ აღარვინ მენდო.

მერკ. ჭო, გაჭირდებოდა კი ზღვის წყლის შემუშავების ამხანაგობის ავტობის გამოცემა... მოწყალე სელმწიფე, უნდა მოგასსენოთ, რომ ჭაბუბი თქვენი, შესახებ სვინიდისისა....

დელაბრ. (გაჯავრებით) კმარას!

მერკ. ზატარა არეული განლაგეს!

დელაბრ. (გაჯავრებით) მოწყალე სელმწიფე! (დამშვიდებული) თუ რომ ეს ჩვენ შუა დაჩხება...

მერკადე. თქვენი მეხელი—მეგობრის სასჯელზეა; თქვენ თამას-უქმებზედა სწორია—მიშობენ, და თვითონ თქვენ იმხნით დე-ლა-ბრივი ვარ.

დელაბრივ. სხვა?

მერკადე სხვა??.... და მე შემოდინან საშინელი საქმე დაგმართოთ ესლას!

დელაბრივ. მე თქვენი სტუმარი ვარ!.... შემოდინანთ? სრულებით არაფერი! მე შემოდინან ვკლავფერზედ უნარი ვსთქვა; რითი დამიმტკიცებთ?

მერკ. დამტკიცება სელში მიჭირამს, ხუთი-ათასი თუმანის თქვენი თამასუქები.

დელაბრივ ჭო, ზიერების სასჯელზე?

მერკ. დიას!

დე-ლა-ბრივ. დღეს დილას მიიღეთ?

მამა. დღეს დილას დიას!

დედაბრძო. ჰო, ჩემის თამასუქების ბადადად თქვენ მიგიტიათ წადაცა თქვენი-ტყუილი აკტიები, უსარგებლო და უსაქმო?

მამა. ე ე ე... მოწყალეო სელმწიფე!

დედაბრძო. ის რაც მიგიტიათ ზიერკენისათვის, ჩემი თამასუქების ბადადად... ამისათვის იმან სამი თვის ვადა მოგცათ; თქვენმა მოგაღებ ზიერკენმა....

მამა. თქვენ, ვინ გითხრათ?

დედაბრ. ვინა? თვითონ ზიერკენმა, როდესაც დღეს იმასთან მოჩიგება მინდოდა.

მამა. ან, დასწევდეს ჩემმა უშაკმა!

დედაბრ. ა, ა, ა, თქვენ მზითევში ქალს აძლეოთ ოცი-ათას თუმანსა, მაშინ როდესაც თქვენს სხვისი სამი-ათასი თუმანი გმარებთ! ჰო,—თქვენ ჩემი მოტყუება გინდოდათ, განა!

მამა. (გაჯავრებით) მოწყალეო სელმწიფე! (დამშვიდებული) თუ რომ ეს ჩვენსუა დაჩება....—

დედაბრ. ჩემის გამოუცდელით, ბოროტ-მოქმედება გინდოდათ თქვენა.

მამა. კარგი გამოუცდელია; კაცმა უბრალო ქვიშა, რომელიც ერთი გროშიც არა დიხს სუთი-ათას თუმნად დააგინავა!

დედაბრ. ქვიშიდამ—მარგალიტი კეთდება.

მამა. ოჰო,—ესეც ჰაზრია, საქმა!

დედაბრ. მას რა გეკრანათ?

მამა. გაჩუდიოთ! ზატიოსანი სიტყვა მომეტით მანცა, რომ თქვენს ჯვარისწყრასედა არსად არაფერს არ იტყუდეთ!

მამა. გაძლეოთ სიტყვას, მაგრამ.... ახ.... ზიერკენს გარდა; აი ესეა მისწყრე მის დასამშვიდებელად.

მამა. აი, ეს ის ბართი იყო? რომელიც ჩემ ბიჭს გაატანეთ?

დედაბრ. ის იყო, სწორეთ!

მამა. თქვენ მისწყრეთ კიდევ?

დელაბრ. მივწერე ვინც არის ჩემი სიმაძმრი. მე— მდიდარი კაცი შეგონეთ.

მერკ. (შეწუხებული) თქვენ ჩემი გვარი ჰიერკენს მისწერეთ?... ვაიძე, ვაიძე... ესლას ყველაფერი დამელუნა. ყველა გაიგებს, რომ მე შევცდი და საქმე წავაგებ!... ოხ, ნეტავი მომელანაჩნა იმასთან... ნეტავი დავიყოფიეთ როგორმე...

გამოსვლა მმცხრე.

იგინიე, მერკადეს ცოლი, ყული, ვერდელენ.

ცოლი. ჩემო კარგო, ვერდელენი მოვიდა.

ყულ. (ვერდელენს)... ჰაჰაჰა აქ არის.

მერკ. ა, ა, ა,.... შენა ხარ, ვერდელენ! მოხვედი.... სადილათ მეწვიე?

მერკ. (გაჯავრებულია) არა, სადილისათვის არ მოვსულვარ.

მერკ. (ცაღკე) უთუთო გაუგია ეს ამბავი და აღშოფოტებულია!....

მერდელ. ეს კაცი— შენი სიძეა? მას ეს ყოფილა, შენის ქალის მშენიერი ჯვარის-წინა?

მერკ. ყულის ქორწილი— არ იქნება!

ყულ. ოხ, დეერთო, რა ბედნიერი ვარ!

ცოლი. ყული!

მერკ. მერიკურმა მომატყუა.

მერდელ. და შენ მე მომატყუე, რომ ასი თუმანი გამო-მსტყუე,— მაგრამ, — ბარყაზედ ესლას სუყველამ იცის ეს ამბავი და ყველანი სიცილით იხსტებინან.

მერკ. გაუგიათ, თურმე....

მერდელ. რომ შენის დავთრები სავსე არიან შენი სიძის თამა-სუქებითა, და ჰიერკენმა მითხრა, რომ ყველა შენი მოვალენი დიდს გაჭირებაში არიან ესლას, რომ არ იციან რა ქნან. ამდამ ყველანი

გულანთან თავს მოიყრინა, რომ სვალ ერთიანად, როგორც ერთი კაცი, სახივარი დაიწყონ.

მირკ. დღეს!... სვალ!... დაჯგონა ჩემს საათმა!

მირდელ. ჭო, სვალა! იმათა სთქვეს: შრისტავია! და ცისეო!

სოლი. (უულის) დმერთო ჩემო!

მირკ. შრისტავი—მოკვალეს ძალაა!

მირდელ. ის უნდათ რომ, ბირყასუდ ერთიც ღლან იუვეს ფულის მატრიალუბელი და....

მირკ. სუელელები არიან, ბრეეკები. მამ ბირყა.... უღანბო ქვეუნდა უნდათ?... დავიღუბე? ბირყიდან გამომავდეს? კოტრობა, სირცხვილი, სიღარბე?... არა, არა, ეს შეუძლებელია!!!

დელაბრ. მეწმუნეთ, ძალიანა ვსწუსვარ, რომ სულ ჩემის მიზგებით მოხდა ესა.

მირკ. თქვენის მიზგებით? (ხუმათ.) გამიგონეთ, სულ თქვენი მიზგებით მოხდა ესა, მაგრამ თქვენგე შეგიძლიანთ ჩემი შველა.

დელაბრ. რა შირობით?

მირკ. მოგეწონებთ. ძალიან გასაბედავი საქმეა.... ეს ჭარბი თავში მიტრიალებს!... სვალ, მთელი ბირყა ერთ სმათ დაიძსებს, რომ მეტკადე არის შირეული ხვენი კაციო!....

მირდელ. რა დაქმართა?

მირკ. სვალ, ყოველი ჩემი ვალი—გასტუმრებული იქნება, და მეტკადეს სახლს შეძლება ექნება ბირყასუდ მილიონების დატრიალებისა.... მე.... მოსაქმე-გამბედავი ნაზოლეონი ვარ.

მირდელ. დმერთო ჩემო, რა ნაირი კაცია!

მირკ. ნაზოლეონი ვარ, მაგრამ კატერლოო კი ბედად არ მიწერია.

მირდელ. ჯარი სადღა გუავს?

მირკ. ჩემი ჯარი—ფუელია! რა უნდა უთხრათ იმ შეძლებულ-მდიდარ კაცსა, რომელიც გუუბნებათ: მოხრძანდით, დახლი ნახეთ!... ეჭ წავიდეთ, შუნი გჭამოთ!

მარლელ. აგრე თუ არის საქმე, კარგი, წავიდეთ; ძალიან მიხარია!

მირა. ეს უნდოდათ იმათა?..... სვალა, ან მილიონებს დავიჭერ სელში, ან არა და თავს დავინიჭებ! (ეკლანი გადაიან.)

მეხარე მონათველა

(სცენის ერთს კუთხეში—ბუხარნი და ზედ დიდი სარკეა. ორივე მხრით კარებია, გვერდებზედაც კარებია, შუაზედ დიდი მრგვალი სტოლი, და გარშემო სკამები დგას ბუხართან დივანი. მარცხნივ და მარჯვნივ კრესლოები.)

გამოსვლა პირველი

ჟუსტენ, ტერეზა, ვირჟინი, მერე მერკადე.

ტერეზა. დავიჯერო, ჩვენი ბატონები თავის საქმეებზედ არაფერს არ ვეპეტვიან?

ვირჟინი. ბებუჩმა გრიძმა სთქვა, რომ ბატონი უნდა დაიჭირონ... ძე ჩემს ანგარიშს მოვსთხოვ... და სუეეკლავიფერს, რაც კი ჩემის ფულით ვიყიდე.

ტერეზა. ეჰ, გეყოფა ერთი, რაღა ჩიხინი უნდა.... ჩვენ ჩვენი ფული დავკეკარგა რაღა.—ბატონი გაკოტრდა.

ჟუსტ. (კარებში ფურს უგდება) არა მესმის რა... ძალიან ჩემთან ლაზარაკობენ. გაგონილა, ბატონები და ჩემი და საიდუმლო ლაზარაკი.

ვირჟ. ეჰ, შენც რეებს ამბობ, ერთი!

ჟუსტ. დამაცალეთ, ესლა რაღაცა ხმაურობა ისმის.

მირა. (მემოდის. მოსამსახურეები დაფატურდებიან) ნუ სწუხდებით, ნუ სწუხდებით,—აჰ იყავით, აჰ!

ჟუსტ. მე, ბატონო... აჰ... აი, ვალაგებდი.

მერკ. მართლაც? მადმუაზელი ვიჩინი, სად მიდისაბო, აქ იყავით; თქვენც უფალო ჟუსტენ... რატომ არ შემოხვედით, ჩემ სანქ-მეებზედ ვიმუსაიებდით.

ჟუსტენ. ხე, ხე, ხე, ხე... ბატონო, კარგი ხუმრობა გცოდნათ!

მერკ. მართლაც—ძალიან კარგი!

ჟუსტ. თქვენ, ბატონო, მწუნარება—მინარული გაქვთ.

მერკ. (სასტიკად.) თავ-თავის ადგილას წადით და ვინც უნდა მოვიდეს... ყველანი შემოუშვით... გესმისთ? არც ძალიან პატივი უნდა სცეთ, ვინც მოვა; ნურც ძალიან უზღველათ მოექცევით, რადგანაც თუ მოვა ვინმე... მოვალეს მეტი არავინ იქნება, რომელნიც თავ-თავისას ესლაკე მიიღებენ.

ჟუსტ. რა...!

მერკ. ნუ, გადით აქედამ!

გამოსვლა მერკი.

მერკადე, მერკადეს ცოლი, ჟული, მინარ.

მერკადე. (იქით) ნუ... ცოლო და შვილო! ჩემს მდგომარეობაში, ქალები... სწორეთ რომ, გასაჭირნი არიან თავისის სინაზითა! (ხმა-მადლაც) რა გნებათ მადამ მერკადე?

ცოლი. შენ ჟულის გათხოვების იმედი გქონდა, რომ შენი მოვალეების ნდობას მოგიტანდა ამით და ამათა დამოწმების იმედი გქონდა; მაგრამ, გუშინდელმა შემთხვევამ, იმათ სულში ჩაკვავდა ეს.

მერკ. აგრე გგონია შენა?... ძალიან შემტდარი ბძანდებით... უკაცრავათ, უფალო მინარ, ნება მიბოძეთ შევიტყო, თქვენ რადა გნებათ?

მინარ. მე... მე...

ჟული. მამი, ხომ ჭხედამთ, რომ...

მმრბ. თქვენა, ჟულის ხელსა ისევა მთხოვთ?

მინარ. დიას.

მმრბ. რომ ამბობენ, ვეკლგანა... მეტკადე გოტრიაო?

მინარ. ძალიან კარგათ ვიცი.

მმრბ. და გოტრი კაცის, ქალს ირთამთ?

მინარ. დიას, და იმდენს გეტყები, რომ უბედურებაში სული მოკუმართო გოტრ კაცსა.

ჟული. ახ, ჩემო ადოლფ!

მმრბ. თქვენა... კარგი კაცი ხართ. შირველსავე ჩემს დიდს სჯე-
შეში, მე წილს დაგიდებთ.

მინარ. მე, ჩემი სიყვარულის ამბავი ერთს კაცს ვუამბე, იმ
კაცს, რომელიც ნამდვილ მამასავით მეზღვრობოდა და იმან მითხრა,
რომ მე რომდენიმე შეძლებაცა მქონია!

მმრბ. შეძლებაო?

მინარ. როდესაც მე იმ კაცთან მიმხარეს, მაშინ მომტყეს მე
რომდენიმე თაგნი ფული; იმან ასარგებლად ეს ფული და ესლას მსჭეს
სამი-ათასი თუმანი.

მმრბ. სამი-ათასი თუმანი?...

მინარ. თქვენი უბედურება, რომ გავიგე, ჩემი ფული გამოვი-
ტანე და აქა მსჭეს ესლას... ხან-და-ხან ცოტა ფულითა, დიდი სჯე-
მეები გაკეთდება სოლმე.

ცოლი. ოხ, რა, მშვენიერი გულია!

ჟული. (აძყათ) აბა მამი, რას იტყვით ესლას?

მმრბ. სამი-ათასი თუმანი! (ცაღკე) შეიძლება, რომ ეს ფული
ერთი-ორად გავსაღოთ, ვერდელენის ქაჩხანის აცციები, რომ ვიუი-
ღოთ... ანა... ანა!.. (მინარს) თქვენა ჯერ იმ ხანში ხართ, როდესაც
კაცს ერთ-გულება შეუძლიან... მე რომ ორი-ათასი თუმნის ვაღის
გასტუმრება შეძლებოდა, მაშინ მრთელის საფრანგეთის კეთილ-

მდგომარეობას გავრცელებულა, ჩემი შეძლებაც და სხვა. მრავალი ხალხის შეძლებაც გავრცელებულა... არა, არ მინდა, შეინახეთ ეგ თქვენი ფული.

მინარ. როგორ, ჩემი ფული არ გინდათ თქვენს?

მერკ. (ცაღკე) ამის ფულით რომ შევიძლო სამი თვის ვადა კიდევ ვიჭინოთ თუ როგორმე ჩემი აკტიუბის ფასის მომატება მოვახერხო და თუ რომ... რა, არა, ჩემი შეილებების ფული უფრო ადვილია. ანგარიში არ ვარცა თუ რომ ცრუდღეობა და იხვეწები. კარგათა თამაშებს კაცი, მსოფლიო მოგაღებების ფულებითა. არა, არა! (ხმა მძლავრად) ადღაფ, შენ ჩემი სიმე იქნები!

მინარ. რა, ღმერთო... მადლობელი ვარ! ჟული... ჩემო ჟული!

მერკ. შეირთამ ჟულის, როცა მსითუეში სამი-ათასი თუმანი იქნება.

ცოლი. რას ამბობ, ჩემო კარგო!

ჟული. მამა!...

მინარ. შემბზალო, რა არის?

მერკ. იქნება ერთ თვეს უკანა ჭკნდეს... იქნება, უფრო მაღე.

ჟული. როგორა მერკე?

მერკ. დიხ, თავიე არის და ფულიე არის. (მინარს, რომელიე თავის ფულს ამღებს) ავი გეუბნებით, შეინახეთ მეთქი თქვენი ფული! გამეცადეთ მე ესლა, წაიყვანეთ თქვენი ცოლი და ჩემი ქალი; მე მარტოკა მინდა დავრჩე ესლა.

ცოლი. ჭაბახათ თავის მოგაღებებს რადასაც უბირობს? მე ვეღაფურს გავიგებ. წადი, ჟული.

ჟული. მამა... თქვენ, ისე კეთილი ხართ, ისე კეთილი ხართ, რომ...

მერკ. მას არა და?!

ჟული. ძალიან მიყვარხართ მე, ჩემო მამა.

მერკ. რა, ძალიან!

ჟულ. ადოლფ, მადლობას ან გეტყვი, მაგრამ ჩემ სიცოცხლეში
ეს დღე ან დამავიწყდება....

მინარ. ჩემო მშვენიერო ყუელი!

მმრბ. კარგი, წადით, წადით და აზრით იქ გასწიეთ, იქა, მე
გი აქედამ გამეცალეთ.

გამოსვლა მესამე

მერკადე, მერე დელობრე. (მთელ სანს რაც მერკადე და
დელობრივი ლანარაკობენ, მერ-
კადეს ცოლი შუა კარებში დგას
და ხუშით ყურს უგდებს.)

მმრბ. თუხი მოვიკიდე! ეს კარგი თვისება ქქონია! რათ დავკეთანსმე?
ახ; რა გაეწყობა, თუ ვერ მოვიტოვინე, ერთი ორად გავამდიდრებთ.
საწყალო ყუელი, რა რიგათ უყვარს იმას. რა კარგი გულის კარია! კარ-
გები არიან ჩემი შვილები, კარგები! კვცდები, რომ გავამდიდრო. დე-
ლობრივი იქ არის, მიცდის; მგონია, რომ სძინავს ესლა.... მე განგებ
დავათრე, რომ უფრო ადვილად მოვასყარს. ჩემი საქმე.... (ყვირის)
ეი, მიშოპენ, მიშოპენ!.... შრისტავი მოვიდა, შრისტავი!

დელობრ. (მარჯვენა ოთახიდან სწრაფათ გამოვა, ნამძინარევი.)
ქა! რა არის.... რა სთქვით?

მმრბ. ნუგეშინია,.... მე გისუძრე, რომ გამეღვიძებინე.

დელობრ. სიმთვრალე ჩემ ჭკუისათვის ერთიან რაც ჭკება და ქუხი-
ლი მიწისათვის.... ეს გამაგრებებს ხალმე, სულ ამიყვავდება ხალმე
თავში და ჭყვავიან და ჭყვავიან ჩემი თქუბები და ჭაზრები. *in vino
veritas!*

მმრბ. გუშინ ვერ გავათავეთ ჩვენი საქმე.

დელობრ. ჩემო პატრივ-ცემულო სასიამოვნო, მე ყველაფერი გა-
რგათ მასხომს. ჩვენ ვსთქვით, რომ ჩვენი ვალები გადანდა ან შეგვი-
ძლიან. თქვენ საუბედუროთ, ხართ ჩემი მოვალე და მე ვი, ჩემ ბედზედა...

მმართველს თქვენი ორმოცდაც ცხრა ათასი თუმანი, სამი მანეთი, ექვსი შაური და ორკაშუიკი ნახევარი.

მმრ. თავი მიმიტოვ ანა გაქვს შენა!

დედაბრ. მე მიმიტოვ ანა მაქვს რა... ანა თავში, და ანა გულში და ანა ჯიბეში, აბა რაში უნდა გამამტყუონ?... ჩემ შეძლებსა, ფულებსა და სიმიდრებს თუ ვიფანტადი, ამითი მე შარიყის ზანაბებს, დასლიდრებს, მოვაგლეებს და სხვას—დიდს გამოაჩინას ვამდეკდი და მოგებასა, იმისთანა კაცებსაც, კი რომელთაც მე ვერც კი ვიცნობ. უსარგებლო ხალხი ვართ? უსაქმო ხალხი ვართ? აი, რა სისულელეა და უმეტრებს! ჩვენა ვართ რაცა ვართ და... ჩვენით ანა ტრიალოებს და ბრუნამს ფულები, ი, ი?!

მმრ. თავნი ფულას ტრიალო! დიას, თქვენ კარგ ჭკუაზედა ხართ!

დედაბრ. მე მხოლოდ ეს სჯუთრება—და დამჩნა, რომმუდამ კარგ ჭკუაზედა ვარ.

მმრ. ჭკუა—ეს ჩვენი ყოველ ნაირის შეძლების დაუცვლელი მადანია. მაშასადამე, რადგანაც კარგ ჭკუაზედა ხართ, მე ბეგრს ანა გავაჭრელებ.

დედაბრ. მაშ მე აქ ჩამოვკვდები და ყურს დაგიგდებთ.

მმრ. კარგი, მაშ ყური მიგდეთ. თქვენა ცრუ გზაზედა დგესართ, იმისთანა ცრუ გზაზედა, რომელიც თქვენგან მოითხოვს ყოჩაღობას, გამჭრინახობას და გამბედაობას; იმისთანა გამჭრინახობას რომელიც, ბრყვე ხალხსა, ამისთანა გამჭრინახობა მოსაქმე კაცისა, ან მოსწონთ. თქვენ შარიყის საზოგადოების ცხოვრება განცობილი გაქვთ; მედიდურება და განცხრომა თქვენში, ღრმით ჩაბუდებულია; თქვენ შარიყის ცხოვრებას იწყობთ უდიდესს საზოგადოებრივ და ათავებთ ტრანსტირებით და ავსაყვების საზოგადოებით. შარიყი თქვენთვის არის—ქალების ქვეყანა, იმისთანა ქალებისა, რომელზედაც ან ბეგრი რამ ითქმის, ან სულ არაფერი.

დელაბრ. მართალია!

მმრ. გამოჩენილი და ჭკვიანი ხალხის წრე, გაზეთებისა, ჟურნალებისა, თეატრებისა და სხვა ამ გვარი წრე... დიდი ზღვაა, სადაც თევზაობა და ხელაობა შეიძლება. ან ასე უნდა იცხოვროს კაცმა, ან არა და შუბლში ტყვია უნდა ისროლოს.

დელაბრ. არა, ასე რომ იცხოვროს კაცმა, მაშინ....

მმრ. იმდენს ჭკუას გი იხმართ, რომ მშენივრად გამოჰჩან-ჭული, თქვენის ჭზრების, იდეების სიმძლევსედ მტკიცე და მაგარ ფეხით შედგე? ან იმდენს მოახერხებთ, რომ თქვენის სიმიდღრით მუდამ, ჭკუით-გამოჩენილ, კაცსედ უფრო მძლავრ იყვეთ და უფრო მეტი გავლენა გქონდეთ? იმდენს გი მოახერხებთ, რომ ამდენის, ჩვენის ახლანდელის ცხოვრებისა და საზოგადოების ღოდებს შუა ისე იართო, რომ ფეხი არსად არ წამოჭრათ და არსად არ დაეჭვასოთ?... რა გირჩევენათ, რათხი თუმნის სადილი, თუ ცისე?

დელაბრ. თქვენ, როგორც ქურდი, ჩემ გულში ისე მიძვრებით;.... თქვენ ჩემ ფიქრებსა და ჭზრებს იზარამთ. რა გინდათ ჩემგან, მითხართ ერთი?

მმრ. მინდა, რომ მოსაქმე ხალხის წრეში შეგიყვანოთ, თქვენის, სიკეთისათვის, თქვენის შევლისათვის.

დელაბრ. როგორა მერე!

მმრ. ამ წრეში შესვლის კარების ამღობოჩეკა;.... მე მომანდეთ.

დელაბრ. მომიტომინეთ, უფალო....

მმრ. თვევანა.... თქვენი თავი ცოცრათი უნდა შეირცხვინოთ, ჩემის გულისათვის.

დელაბრ. ჭო, ვითომც სხვა ვისიმე მესამე კაცის სასული დავიჩქვა და მოვიქმედო? მაგრამ, შეიძლება, რომ საქმე დაგვეწვას კიდევ.

მმრ. არც დაიწვის და თქვენც ჯან-მრთელი გამოსვალთ.

დელაბრ. ჩემს გასამრჯელოს.... რას მომიცემთ?

მირბ. ჯერ საქმე შემისრულეთ და იმ გაჭირებიდამ გამოძიეყანეთ, რა გაჭირებაშია ვარ ესლა მე და მამინ თქვენს თამასუკებს ორმოც და ცხრა ათასი თუმნისას, სამი მანეთისას, ექვსი შაურისას, და ორკაპიკ ნასეკრისს—უკან მოგცემთ.... ჩვენ შუა იუვეს.... ცოტა ყოჩაღობა უნდა ვიხმაროთ.

დელაბრ. ყოჩაღობა ხმლის ტრიალითა, თუ დამბახის სრულითა?

მირბ. არა, კაცის მოკვლა საჭირო არ არის, სულაც არა!

დელაბრ. მას კარგი, თანხა ვარ.

მირბ. ჩვენ უნდა.... ერთი მკვლარი კაცი გავაცოცხლოთ!

დელაბრ. კრიჭა, ა, ა! ეს, მე არ შემიძლიან, ჩემო კარგო! არა, რა სასაცილოებსაცა ვსვდამთ ჩვენს თეატრებში, კაცის ცხოვრებაში გამოსადეგი არ არის.... ამ საქმეში უთუოთ ვინმე პოლიციის კაცი მიიღებს, რადაცა მონაწილეობას და ესლა, ახალის კანონის გამოცხადების შემდეგ, გერც კი გალასამს პოლიციის კაცსა, თუნდ გუჯითაც გინდოდეს.

მირბ. მას, სუთი წლის დატუსალება ცინეში.... კარგი გადასახლება?

დელაბრ. მანც, საქმე ჯილდოზედა ჰკიდია, რა ჯილდოსაც მისცემთ ამ საქმის მოქმედ კაცსა; ჩემი სასული წამსლარი და გატყენილი არა არის ჯერა, და ღირს....

მირბ. თქვენ სახელს მკითხათ აფასებთ და ფასის მომატებაც გინდათ? თქვენი სახელი ისე საჭიროა ჩვენთვის, რომ თქვენ—თქვენსას მიიღებთ. აი რა არის: ვინც მილიონებს ეძებს—მწელათა ჰპოულობს; და ვინც არ ეძებს—გერც კი ჰპოულობს.

დელაბრ. განსოთ,.... შეიძლება ვსცადოთ.... ჩემს სუთი-ათას თუმანს დამიბრუნებთ?

მირბ. ო, ო, დიანს, დიანს!

დელაბრ. ჩემგან საჭიროა, მხოლოდ.... დიდი მოხერხება, განა?

მირბ. ჰმ!... ცოტადენი სისულელეა საჭირო.... მაგრამ, როგორც ინგლისები ამბობენ სისულელე კანონს გარეთა ჩიება.

დელაბრ. მას რა არის, მითხარით რაღა?

მერკ. თქვენ უნდა წარმოადგინოთ ჩემი ბიძა, რომელიც...
კითხვით ინდოეთიდან მოსული იყოს.

დელაბრ. მესმის.

მერკ. ელისეის მინდრესედე წადით, იქირაკეთ იქა სამგონავრო
კარტა, რომელიც ვედასედე მეტად გასვრილი იყოს ტალასში და
დამტკვრინებელი; ცხენები შეაბეგინეთ და აგრე პირ და პირ
ჩემთან მოდით, ქურქებში და ტყავებში შესვეული; თავსედე ტყავისა
და ბეწვიანი ქუდი დაიხურეთ და უნდა ჭკანკალბდეთ სინცივისაგან,
კითხვით ინდოეთიდან მოსულ კაცს, ჩვენი საფოსული სამთარი ეგო-
ნოს... მე მოგებებებით, მოგელადებით მე... თქვენ მასინათვე
ჩემს მოვალეებს დაეღანაკებებით... გოდოს არავინ არ იცნობს... და
ამითი ფულების გარდასდის კადას მოცემინებთ ჩემთვისა.

დელაბრ. დიდი ვადა გინდათ?

მერკ. სულ ორი დღე! ორ დღეს უკან პიერკენი იმ ბანკის
ქალაქებს იფიდის, რომელსაც ჩვენ ვეტყვით; ორ დღეს უკან ჩემს
აგრიებს ფასი მოემტება, და... მე ვიცი კიდევ რამდენი მოემტება...
თქვენ იქმნებით ჩემი... იმედი, ჩემი სახელი... თქვენ ვი ვერავინ ვერ
გიცნობს და მასინ...

დელაბრ. მე ხომ იმ წამსვე გავქრები აქედანა, რაწამსაც
იმ ორმოც-და-ცხრა-ათასი თუმნის, სამი მანეთის, ექვსი შაურის და
ორ-კანაიკ ნახევრის საქმეს შეგისრულებთ.

მერკ. ჭო, ჭო!... სსუ... ვილა მოდის... ჩემი ცოლია.

ცოლი. შენთან ბანკატები მოიტანეს, ზსახუსა თხოვლობენ.

მერკადე. კარგი, მოგდივარ. მას ნახვამდისინ, ჩემო კარგო
დე-ლა-ბრივ. (ჩუმათ) ჩემ ცოლს არა უთხრათარა, ვერაფერს ვერ მისე-
დება და საქმესაც აგვირეკს. (ხმა-მადლა) მას, წადით ესლა და არა
დავიწყოთ რა.

დელაბრ. იმედი გქონდესთ. (მერკადე მარცხნივ გადაის, დე-ლა-
პრივს შეაგარებში გასვლა უნდა, ამდროს მერკადეს ცოლი დაუსვდება
კარებში და გაახერებს.)

გამოსვლა მართხი.

მერკადეს ცოლი, დე-ლა-ბრიე.

ცოლი. მოსიე დე-ლა-ბრიე!

დელაბრ. მომიტყეეთ,.... მე უნდა ვიანხლოთ.

ცოლი. თქვენ ვერ წახვალთ!

დელაბრ. თქვენ არ იცით ის საჭმე, რისთვისაც მივდივარ..

ცოლი. მე ყველაფერი კარგათ ვიცი!

დელაბრ. როგორ-თუ იცით?

ცოლი. თქვენ და ჩემი ქმარი, ხალხის მოტყუებას აპირებთ, მეც ვი შემიძლიან მოტყუება.... გუებნებით, რომ მე ყველაფერი ვიცი!

დელაბრ. უფრო გვიგდებდით?

ცოლი. ის საჭმე, რომელიც თქვენ გინდათ ადსრულებასში მოყვანა—სამარცხვინოა და უსვინდისობაა,.... და თქვენ არ იზამთ ამას.

დელაბრ. მომიითმინეთ, ქალბატონო, მე....

ცოლი. ო, ო, მე კარგათ ვიცი ვისაც კვლავანაკები. რამდენიმე საათი არის, რაც თქვენ გაგიცანით.... და მეონია, რომ ძალიან კარგათ გიცანით, რა კაციცაა საწო.

დელაბრ. მართლა?... მას მე არ ვიცი, ესლა რა ჭაზრი გეჩნებათ ჩემზედა.

ცოლი. ერთი დღე საკმაო იყო ჩემთვის, რომ კარგათ გაგიცნოთ. მასინ როდესაც ჩემი ქმარი, თქვენში ბოროტ თვისებას ეძებდა, თავის სარგებლობისათვის გამოსაყენებლად, მე გიცანით, რა კარგი თვისებასაც გაქვთ ჯერა და ისეთია რომ თქვენი კარგი გული, გამოგიყვანსთ მაგ გაჭირებიდამ და უბედურობიდან.

დელაბრ. უბედურებიდამ გამომიყვანს?... არა, ბატონო, დამცადეთ ერთი....

ცოლი. დიანს, გამოგიყვანსთ თქვენის უბედურებიდამ და ჩემის ქმრის უბედურებიდამც. თქვენ ორივენი ერთმანეთსა ჭდუზამთ, გესმისთ,

თუ არა? ვალები, კერავის ვერ შეარტხვენს, და სათაკილო არ არის, როდესაც კაცი თვითონ აღიარებს და სტდილობს, რომ გადაინადრს... არ არის, მეტეი, სათაკილო. თქვენს წინა, ჯერ მთელი სიტუაცხლეა და თქვენ ისე გონიერი ხართ, რომ არ ჩაიდენტ იმ საქმესა, რომ ამ საქმით დაჭლებოთ თქვენი სიტუაცხლე და სასტიკად დაინაჯოთ კანონისაგან

დელაბრ. კანონიო!... მართალია,..., თქვენ მართალსა ბრძანებთ... და მე, რასაკვირველია, ამ საქმის შესრულებასუდ არ დაკენთახმებოდი, თუ რომ თქვენ ქმარსა ჩემი თამასუქები არა ჰქონოდე სელში.

სოლი. თქვენს თამასუქებს დაგებოუნებთ, ჩემი ქმარი.

დელაბრ. ვიცი, დამიბოუნებს, მაგრამ მე ფუელი არა მქვს, რომ ჩემი ვალი გადაუხადო,

სოლი. ჩვენთვის, თქენი ჰატოლსანი სიტუაც საკმაო განლაშთ და გადაგვიბდით მაგ ვალსა, როდესაც კეთილ-სვინდისით შეიძენტ შეძლებასა.

დელაბრ. კეთილ-სვინდისით?... მეონია, რომ დიდი ღოდინი დაგჭირდებათ.

სოლი. მაგდენი მოთმინება გვექნება ჩვენსა. წადით ესლა და ჩემ ქმარს უთხარით, რომ თქვენი იმედი აღარა ჰქონდე, ამ-ბოროტ-საქმის შესასრულებლად და რომ, თქვენსა, უგელათერსუდ სელს-იღებთ.

დელაბრ. ოს, მისი ნახვა, ჩემთვის ესლა, სწორეთ რომ განსაჭიროა. არა სჯობიან, რომ ჰატარა ბარათი მიესწერო?

სოლი. (სელით მეორე ოთახს უჩვენებს) აი, იქა, სტოლსუდ უგელათერსა ნახამთ... იქ მომიტადეთ, მინამ თქვენ ბარათისათვის მოვიდოდე... მე თვითონ გარდავსტემ.

დელაბრ. თქვენ ბრძანებას, აღვასრულებ. არა, ჯერ ისე არა ვარ დაღუბული, როგორც მეგონა. და თქვენა... თქვენ ამსელინეთ

თვალეები; თვენგნით მე ძაღიან დავაღებუღი გასღავარ; გამღღობთ სიკეთისათვის, მაღღობუღი გასღავართ. (გადის)

ჟუსტენ. (კარებში) ქაღბატონო.... აი, აქ არიან, ყვეღანი აქ არიან.

ბოღი. ვინა, ვინ არიან?

ჟუსტენ. ვინ არიანდა, ბატონის მოვალეები, ქაღ-ბატონო, მოვალეები.

ბოღი. მართღა?

ჟუსტენ. უღ, და რამღენი ყოფიღან!

ბოღი. უთხარი, მოიცადონ! მე წავღღ, ზემ ქმარს შეკატყობინებ. (გადის)

გამოსღლა მახუთი

პიერკენ, გულარ, ვიოღღეტ, და სხვა რამღენიმე მოვალე.

გულარ. ყმაწვიღღებო, სომ გაღღავსწვეიტეთ, არა!

ჟვეღანი. ჳო, ჳო, ჳო!

პიერკენ. რაღ უნდა იცუღღღუტოს, ესღა ვერ მოგვატყუებს.

გულარ. არღ ზეკწნითა და არღ ვეღღებითა.

ვიოღღეტ. არღ ფუღღითა, თავნზეღ ნაკღები თუ შემოგვამღღოს; ასე რამღენ ჳერ მოგვატყუა.

გამოსღლა მამჟვისი

იგინივე და მერკაღღე

მერკ. მამ, ჩანს, ბატონებო, რომ ძაღღით გინდათ ზემი კოტრობა გამოაცხადღოთ?

ვიოლუტ. ბატონებო, გოდოს მოელის.

გულარ. დავიჯვრო, მართალი იყვებს?

პიერკამენ. გვითხარით და!

ჰველანი. გვითხარით, გვითხარით, გვითხარით!

მერკადე. არ გეტყვიო მეთქი, არა და არა!... მე რა ვიცი!... მე....

... შესაძლებელია, დღეს თუ არა—სვალ მოვიდეს... ინდოეთი-
დამ, და... და დიდი შეძლებაც მოწვევს თანა... მაგრამ... ზატოისან
სიტყვას გაძღვეთ, რომ დღეს მე გოდოს არ მოგვლი.

ვიოლუტ. მამ სვალა? ბატონებო, სვალ მოელის, სვალ.

გულარ. ეს თუ ასაღი რამ სიცრუე და მოტყუება არ არის,
—რომ მე რე ზეენვე ავიგდოს სსსსცილოდ მერე, მე....

პიერკამენ. ავრე გგონია შენა?

გულარ. ვინ იცის, შესაძლებელია!

ვიოლუტ. ბატონებო, მერკადე დაგვცინის.

მერკ. (ცაღკე)... რა იქნა იქამდინა? (ხმამაღლა) აბა, რადან
ჟუჟრებო, წავიდეთ რაღა, წავიდეთ მეთქი?

გულარ. ერთი....

მერკ. (ცაღკე) აჰა, მადლობა დმერთსა! (ხმამაღლა) აბა,
ბატონებო....

კონდუპტორის ხმა (სცენის უკან) ტრუ, ტუ, ტუ! კარები
გაღეთ ეი, კარეტა უნდა შემოვიდეს!

მერკ. აჰა!

გულარ. (ფანჯარასთან) კარეტა, კარეტა!

პიერკამენ. (ავრეთვე) სამგზავრო კარეტა, კარეტა!

ვიოლუტ. ბატონებო, სამგზავრო კარეტა მოვიდა!

მერკ. (ცაღკე) უკეთესს წამს ვერ ამოარჩევდა! ყოჩაღ დე-
ლა-ბრიე!

გულარ. შევხედეთ ერთი, სულ მტვერშია,

ვიოლუტ. მტვერშია და სულ მთლად ცაღასში გასვრილი!
მართლაც რომ ინდოეთიდან მოსულია!

მერკადე. შენ თვითონ არ იცი, რასაც ამბობ, ჩემო ვიოლეტო, განა—ზინდაზინი ინდოეთიდან სმელებით მთვარე კაცი ჰაერში?

ზულარ. შესხდეთ და, მერკადე, ვილანა კაცი გამოვიდა კარ-ტიდანა.

ვიმრკან. აჰ უფურეთ, სულ ქურჭებში და ტყავებშია ჩატეული. შესხდეთ და!

მერკადე. გმადლობთ... მომიტყვევით... სინარული... მე...

ვიოლეტ. აჰ უფურეთ, ყუთი მთავს თანა. რა დიდი ყუთია ბატონებო, ეს გოდო მოვიდა, მე ყუთზედ ვიტანო

მერკადე. ჭო და რა?... მე გოდოს მოველოდი!

ზულარ. ინდოეთიდან მოვიდა. მართლაც, რომ...

ვიმრკან. დიდი ფულით მოსულა...

მერკ. უშეულებელის სიმდიდრით!

ვიოლეტ. ავი გითხარით...

მერკადე. ო, ო, ო! ბატონებო... მეგობრებო... ამხანაგებო ჩემო შეილებო...

გამოსვლა მეზვიდე.

ივინივე და მერკადეს ცოლი

ცოლი. მერკადე, მერკადე!... ჩემო კარგო...

მერკ. ჩემო ცოლო! (ცაღკე) მე შინ არ მეგონა ეს დედა-კაცი; ახლაც ავკრევეს ყველასა!

ცოლი. ახ, ჩემო კარგო!... განა არ იცი... რა იყო?

მერკ. მე?... ანა... ახ... ჭო... მე...

ცოლი. გოდო მოვიდა! ხვენი გოდო...

მერკ. ჭა, როგორა? (ცაღკე) ამხანაგ სტოდნა?

ცოლი. მე ვნახე თვითონა. მე... ველანანაგ კიდეცა... მე...

მივეებე კიდეცა...

მმრბ. (ცაღკე) დე-ლა-ბრივმა ეს დედა-კარცე მოატყუა. აი კაცი!... რა კაცი ყოფილას? (ცოლს ჩუმათ) კარგი, კარგი, ძალიან კარგათ იქცევი.

სოლი. არა და, — ის არის, ისა, მე....

მმრბ. (ჩუმათ) სსუ! (სმაძღლას.) პატონებო, უნდა წავიდე მოკვებით, ხემს გოდლსა.

სოლი. არა, არა, ცოტა მოითმინეთ. საწყალი გოდო, იმედი ქონდა, რომ თქვენ პირველად ენახეთ.... მაგრამ ჩემთან შემოვიდა თუარა.... გული შეუწყდა... დაღაღუდა... და....

მმრბ. მართლას? (ცაღკე) აქ უფურეთ, რა ქნა იმ წყუელმა დედა-ბრივმა!

ვიოლეთ. საწყალი გოდო!

სოლი. მე თქვენა გთხოვთ, მითხრა, თქვენს ქმარს უთხართო. მომიტყუასო,.... მაშინ ენახდო, როცა ხემს დანაშაულბას გადაუსდო.

გულარ. რა მშენიერათა სთქვას!

პიერპენ. ყოჩაღ, ბიჭო!

ვიოლეთ. სისარულითა ვსტირი, ყმწვიდებო, სისარულითა ვსტირი მე!

მმრბ. არა დემოთო, რა არის ესა? მე არც კი მეგონა, რომ ჩემი ცოლი ასე ნიჭიერი გამოდგებოდა.... რა, ჩემო მშენიერო.... მომიტყუეთ, პატონებო! (ჩუმათ ცოლსა) ყოჩაღ. ყოჩაღ, ქალო!

სოლი. (ჩუმათ) რა, რა ბედნიერება! ეს იმას სჯობიან, წელს შენა და დე-ლა-ბრივმა რომ მოიგონეთ!

მმრბ. მაშ არა და! (ცაღკე) მართლას, რომ ასე სჯობიან! (სმაძღლას) ma chère, იმასთან წადი,.... პატონებო, გთხოვთ ხემს კახიეთში მიბანდეთ, მანამდისინ ჩვენს ანგარიშებს გავათავებდეთ.

გულარ. პატონი ბრძანდები, ჩემო კარგო!

პიერპენ. ჩემო უპირველესო, მეგობარო.

ვიოლეთ. ჩემო პატონო — რასაც გიბძანებ, ყაბულსა ვარბ.

მერბ. (სტოლზე მიუბრუნდება.) ახლა? — ამბობდით, რომ მე მატყუარა ვარ?

ზულარ. თქვენა ხართ, პირველი ჩვენი ნიჭიერი კაცი.

პიერკპენ. ძილიანებს იშოვებით, ოღონდ კი ერთი მანინა გქონდეთ.

ვიოლეტ. კარგო მერკადე, იმდენს მოგიტყვი, რამდენიც შენ ნებას უნდაღვს.

ჟვალანი. უთუოთ, უთუოთ!

მერბ. ეგრე ბრძანებთ დღესა?! მაგრამ, სულ ერთია, მანინა გმადლობთ, ვითომც გუშინ გითქვამსთ აგრე, ისე მივიღებ. მადლობელი ვარ, ბატონებო.... ნახვამდისინ. (ჩუმად გულაწას.) ნახვასს საათს უგან, ან ერთს საათს უგან, თქვენი აცტეებისთვისს ძიხს დავუშვებ.

ზულარ. კარგი, კარგი.

მერბ. (მიერკპენს ჩუმად.) — აქ დარჩი შენა.

პიერკპენ. აჰა, ვახუბი. (სხვანი, მერკადეს კაბინეტში, მარჯვნივ გადაინ.)

აგმოსვლა მერბე.

მერკადე და პიერკენ.

მერბ. ჩვენ მარტოვანი ვართ ესლა, დრო არ უნდა დავუკარგოთ, გუშინ ქვემო-ენდრის აცტეები ფასში ძალიან დაიწია. ესლავე ბირუსედე წადი და შეისუიდე ორასი, სამასი, ოთხასი, სუთასი.... ერთი გულარი ნახვასს მანინა მოგუიდის.

პიერკპენ. რა ვადით და როგორ დაჰფარამ ამ სარჯსა?

მერბ. როგორა! ეგ რა შესუსა! — რასაკვირველია! — ნადდის ფულით. დღეს აცტეები მომიტანე და სვალ ნადდ ფულს მოგტემ.

პიერბ. სვალა?

მერბ. (ცალკე) სვალ ფასი მოემატება!

პიერკან. შენს ესტანდელს მდგომარეობაში, რომ გოდოსათვის ჭყიდულობ აკტიებსა?

მერკ. აგრე გგონია?

პიერკან. იმ ბარათში მოგწერდა თავის სურვილსა, რომელშიაც თავის მოსვლას იწერებოდა.

მერკ. იქნება!.... ჯა, პიერკან, მე და შენა ისევ საქმეში ვართ. ესტავე ვხვდამ, როგორც ერთს წელაწადს უკან შენ გეძნება მოგება, ბარემ ასი-ათასითუმნამდინა.

პიერკან. ასი-ათასი თუმნამდინა?

მერკ. დაჯგარი სელი და ფეხი დასწიე.... მერე უტებ სულ შენ შეისუიდე.... და (ბარათის აძლევს) ეს წიგნი საღამოს გასუთში დაბუჭდინე.... ამაღამვე ტოარტანის სახლში აკტიები ერთი ორად გასდებს ფასში. წადი და ან დაგვიანო.

პიერკან. მივრბივარ, მივფრინამ!.... შვიდობით. (გადის შუაკარბში.)

ზამოსვლა მეცხრა

მერკადე, მერე ჟუსტენ

მერკ. მართლაც, რომ მიჭფრინამს! როდესაც მაქმადმა სამი ალაღ-მართალი კაცი იმოგნა, და შიიჯურია ეს არის მხელი კაცისათვის—მაშინ მთელი ქვეყანა იმის სელში იყო!.... მე კი.... ყველა ჩემს მოვალეებს ვჯობებ ესლა!.... გოდოს მოსვლა, რომ მოვიგონე, ამითი ვიგებ ესლა მე რვა დღესა, და რვა დღე ჩვენისთანა კაცისათვის ერთია, რაც ორი კვირა. მე ვერდელებს დავასწრობ და ქვემო-ნდრის აკტიების ფასს სამი-ათას თუმანზედ დაბლა დავსწევ და მაშინ, როცა ეს ჩემი ვერდელები აკტიების ჭყიდვას მინდობეს, თვითონვე ასწევს ფასებსა და ამითი მე მოგებას დავრჩე-

ბი. აკტიები თავის ნამდვილ ფასებზედ უფრო მეტად კლირებიან. მე მოვიგებ.... სწორეთ სამოც-ათას თუმანს; აქედამ ნახევარს ჩემს მოვალეებს დაუწიებ და დანარჩენით—მე გავსდები მრთული ბირჟის ბატონი. (სტენასზედ ამაყთ გაივლ გამოივლის.)

ჟუსტინ. (მარცხნივ კარებიდან.) ბატონო!

მერკ. ვინა ხარ? რა გინდა ჟუსტინ?

ჟუსტინ. აი, ჩემო ბატონო....

მერკ. სთქვი რაღა!

ჟუსტინ. აი უფალი ვიოლეტი ძვირდება, ეჭვს თუმანს გახუჭბო, ოღონდ კი გოდოსთან მიმიყვანეო.

მერკ. ეჭვს თუმანსა? (ცაღკე) მე მომხარა იმ წყუუღმა.

ჟუსტინ. თქვენ ბატონო არ ინებებთ, რომ მე ჩემი გასამჯელო დამეკარგოს.

მერკ. კარგი, გაძლევი ნუბას; შენც იცნულუტე, რა უმჯს!

ჟუსტინ. აი, კიდე ბატონო.... გულაზიც მაძლევის.... და.... სისვანიცა....

მერკ. გამოართვი, გამოართვი! ნუბას გაძლევი!

ჟუსტინ. მაღლობელი გასლავართ, ჩემო ბატონო.

მერკ. დეე, ვეკლამა ნახოს გოდო! (ცაღკე) დე-ლა-ბრივი არ შეკრთება და სერხს აჭარ იზოგინს. (სმა მაღლა.) ვეკლანი, ესე იგი ზიერეკენს გარდა.... (ცაღკე) თავის მიშობენს, იმ წამსვე იცნობს, წყუული.

ჟუსტინ. ძალიან კარგი, ჩემო ბატონო.... ას, უფალი მინარი მოხმანდა. (ჟუსტინი მარცხნივ გადის.)

გამოსვლა მათი.

მერკადე, მინარ.

მერკ. რამ მოგიყვანა კიდეე, აჭა?

მინარ. უბედურებამ და სხსო-წარგვეთილებამ!

მერკ. როგორ თუ უბედურება?

მინარ. ამბობენ, გოდო მოსულა! თქვენ-ესლა მილიონის
პატრონი ხართ.

მერკ. განა ეს უბედურება?

მინარ. დიას!

მერკ. გასაკვირალი ვატი ყოფილხარ, ჩემოძმა! მე ავიწიე ჩე-
მი გაჭირება და გაგატყუებ—შენ გინარბდა. ესლა გაგებული გაქვს,
რომ სიძლიერე ისევა მაქვს და მილიონური გავხდი—შენ იმასი—ეს
უბედურება არის! და ამას იქითაც შენ ჩემი ოჯახის დამოყვრებას
აპირებ? და—თქვენ უფალო—ჩემი მტერი ყოფილხართ!

მინარ. ოხ, ღმერთო ჩემო! ჩემი სიყვარული თქვენ ქალსადმი
მსშინებს ესლა, რომ, რადგანაც გამდიდრდი—ყოფის აღარ მომცემთ....

მერკ. ყულისა?... ცოტაა იმისთანა ვატი, რომელმაც თავისი
გულის წაღილი და სურვილი, ყუთში ჩაჭკეტოს! მუდამა ვი არა
გვრძნობთ ჩვენს გულსა და სულსა, მხოლოდ მშინა გვრძნობთ ერ-
თსაც და მეორესაც, როცა შემოსავლის და გასავლის ანგარიში გავქვს,
შენ მაძღუედი მე, შენს სამი ათას თუმანსა... მე ესლა არა მაქვს
უფლება, რომ მილიონზეაც უარე გითხრა, (იქით) რომელიც არც
ვი მაქვს. (სმა მძლავ) მე მიყვარხარ, ყმაწვილო ვატო. შენა—
კეთილი და სვინილისიანი გულის ვატი ხარ; — ეს მომწონს მე
ეს... ეს... მე თვითონა მცვლას. ახ! ნეტავი ჩემი სამოცი ათასი
თუმანი მოვიგო, მშინა... და... (შემოსულ პიერკენსა ჭხედამს) აი,
აი, აი, მივიღე, მომივიდა მომივიდა.

გამოსვლა მითერთგებთ.

ივინივე, პიერკენ, ვერდელენ.

მერკ. აბა?

პიერკენ. საქმე გათავკებულია.

მერკ. ფიხად, ფიხად!

ვერდელენ. მეტკადე, გამარჯობა.

მერბ. ა, ა, გერდელენ, გაგმარვოს.

მერდელენ. შენ დამსწარ მე; ესლა მე მეტი უნდა ვაძლიო; მაგრამ არა უშავს რა, ფიხლათ მოგიხერხებია ეს საქმე! გამაღლობ. ჭო, მართლა, შეიძლება მოგილოცო, ბირჟის სელმწიფევე, — მოსაქმე-ნაზოლონო (იციანის) ხა, ხა, ხა, ხა!

მერბ. ეს რას ნიშნავს?

მერდელენ. წუხანდელ შენ სიტყვებსა!

პიერკამენ. არავის სჯერა, რომ გოდო მოვიდა.

მინარ. რატომ არა სჯერათ? — როგორ შეიძლება.

მერბ. განა, ეჭვში არიან?

მერდელენ. ესლა ეჭვში აღარ არიან. მე ვერ მეგონა, რომ ეს ის საქმეა, შენ რომ ამბობდი, რასმე მოვასერხეო!

მერბ. მე?... (ცაღკე)... ი, ი, ბრევე!

მერდელენ. გოდოს მოსვლა შენ იმიტომ მოიგონე, რომ ამ სმით შენ ესტიზარი გაიკეთო და ავციებოც მოგეუიღონ დაშენ იმედი გაქვს, სვალ იუფლები მოიგო, როდესაც ავციებს ფასი მოემატებათ — და ესლა კი შენ ჯობეში ერთი გრძობიც არა გაქვს!

მერბ. უჲ, უჲ, უჲ, რა მშვენივრად მოიგონე ეს!

მერდელენ. (ბუხართან მივს) და როდესაც ეს ზატოვ-ცემუელი სამკონავრო კარეტა ვნახე.... სწორეთ იმისთანა, როგორც ინდოეთში იციან, იმ წამსვე მივხდი, რომ ამისთანა კარეტას ელისეისის მინდვრებზედ შენ ვერ იმოგნიდი და გოდოს მოსვლის ეჭვი, ესლა აღარ მქვს.... აბა, პიერკამენ ჩანაბარე რაღა ავციებო.

პიერკამენ. ავციებო?... ჭო!.... მაგრამ აი რა....

მერბ. (ცაღკე) ძალე, თორემ დავიღუპე, ეს არის! (ხმა მადლა) აბა ვნასოთ ერთი!

პიერკამენ. მოითმინეთ.... რაც ესლა სთქვა, მართალი, რომ იუფეს?

მერბ. უფალო პიერკამენ!

მინარ. მოითმინეთ ზატონებო; გოდო აქ არის, მე ჩემი თვალითა ვნახე და კელაზარაკე კიდეცა.

მერკ. გეუფრებათ?... ელახარება კიდევ!

პიერკანე. მეც ვნახე.

ვერდელენ. მე ეტვი ვარ მქვეს! ჭო, სხვათა შორის, რომელ
სომალდით მოვიდა გოდის ამბავი, რომ აქ მოსულას აწირებს?

მერკ. რომელ სომალდითა?... და... „ტრიტონ“.

ვერდელენ. საკვირველია, ეს ანგლიური გასეთები, სან და სან
რის რიგათა სტუფიანს! მხოლოდ ერთი სომალდია, სასკლად „ალკვიონ“.

პიერკანე. ერინა! მას ასე უფიქვს საქმე?...

მერკ. კმარს! აკციები, აკციები, უფალო პიერკანე.

პიერკანე. არა, ბატონო, მოითმინეთ, რაკი ფუფულები არა
გაქვთ, მოითმინეთ. მე გოდო უნდა ვნახო უთუფთა!

მერკ. თქვენ გოდოს ვერ ნახამთ და ვერა. მას, თქვენ ხემა
სიტყვა არა გვირიათ?

ვერდელენ. უჩაღ, მეტადე, უჩაღ!

მერკ. (მინარს) გთხოვთ, განსარჯოთ და გოდოს უთხრათ:
რომ მე ოცდა ათი-ათასი-თუმნის აკციები ვიყიდე... იმან იცის კი-
დეცა... და ჩემ მაგივრათა სთხოვეთ გამომიგზავნოს (უფრო სასტი-
კად) სამი ათასი თუმანი, წინდა წინ ბეთ მისაცემათ. იმის შემდეგის
კაცსა, ამდენი ფული ჯიბეში მუდამ ექნება. (ჩუმთ) ესე იგი, თვენ
თქვენს ფულებს მომიტანთ.

მინარ. ძალიან კარგი.

მერკ. სომ კაფოფილი სართ ესლა, უფალო პიერკანე?

პიერკანე. ჭო, დიას, დიას,.... მასინ ნამდვილად მოსული
იქნება.

ვერდელენ. ჭო, დიას, ჯიბე მაგრა დაიჭი, მაგ სამი ათასი
თუმნისათვის.

მერკ. ვერდელენ, მე უფლებს მქვეს, რომ მაგ სიტყვისათვის
დაკემდურო და შემოგწიფე კიდევ... მაგრამ მე, ჯერ შენი მოკალე ვარ-

ვერდელენ. ბიჭოს! შენა—შენს განჯინაში გოდო გუავს ჩამ-

წვედუელი; ქვემო—ენდრის აგციები თანდა თან მატულობენ ფასში და მატულობენ. დღესაც ემატება ფასი და ემატება—ისე რომ არც კი ვიცი—რომელ ფასზედ გავჩერდე. საქმე დატრიალდა რაღა! შენმა წერილმა ყველანი გადაარია. ჩვენა, ბირჟაზედ, მადნების შემუშავების ანგარიშები უნდა გამოავსნადოთ ესდა. ეს მადნები იმტენს მოგებას, გვიქადის როგორც მონის მადნები და.... შენი სიმდიდრე გაკეთებული იქნება მაშინ,.... მე კი ჩემის საქმის გაკეთების იმედი ქონდა.

მერა. ესლა მესმის რისთვისაცა სარ შენ ესლა აღმოფოთებული. მას აი, სიღამ არის თქვენი კჭვი.

ვერდელენ. ამ კჭვსა, გოდოს ფულები, სრულებით გააქრობს.

ბამოსვლა მეთორმეტე.

ივინიკე, ვიოლეტ, გულარ და სხვა. მოვალეები.

გულარ. ახ ჩემო კარგო!

ვიოლეტ. ჩემო კეთილო მერკადე.

გულარ. რა კაცი ყოფილა, ეს გოდო!

მერა. (ცალკე) საქმე კარგათ მიდის.

ვიოლეტ. რა ზდილობიანია!

მერა. (ცალკე) ძალიან კარგათ მიდის ჩემი საქმე.

გულარ. ოხ, რა მშვენიერი გულის კაცია!

მერა. (ცალკე) მშვენიერად მიდის საქმე!

ვერდელენ. თქვენა ნახეთ?

ვიოლეტ. თავიღამ-ფესამდინ.

პირაქენ. ელანარაკეთ კიდევ?

გულარ. ისე როგორც ესლა თქვენ გელანარაკებით; და ფული მომცა!

ველანი ჩვენ სუვეელას მოგვცა ფულები!

მერა. რა არის? როგორა, როგორ?... ფულები მოგვცათ?

გულარ. სულ, რაც მერგებოდა. სუთი-ათასი თუმანი, სარგებლობათა.

მერკ. (ცაღკე) მესმის.

გულარ. და რვა-ასი თუმანი ბილეთების ფუფუნად ჰომცა.

მერკ. ბილეთები.... ბანკის ბილეთები?

გულარ. დიან, ბანკის ბილეთები!

მერკ. (ცაღკე) არა მესმის რა ღმერთმანი! ჰა, რვა-ასი თუმანი მას, ამას მინარი მისცემდა.... ესეა მსოფლიო ორიანთა-რც თუმანს-და მოიტანს.

ვიოლეტ. მე კი.... მე ცოტას დაუკლებდი კიდევცა,.... არა, სულ მომცა რაც მერგებოდა, სულ უკანასკნელ გროშამდინ!

მერკ. სულა?... (ცაღკე).... ესეც თავის სარგებლით?

ვიოლეტ. მთელის სარგებლით—სულ თურმეტი ათასი მანეთი

მერკ. (ცაღკე) ღმერთო, რა ყოჩაღი ყოფილა ეს დე-ლა-ბრივი!

ვიოლეტ. დანარჩენი, თურმეტი ათასი მანეთი....

მერდეუნ. ჰა, დანარჩენი?

ვიოლეტ. ისიც ნაღდი ფული მომცა.... აი აქა მჭკვს!

მერკ. კიდევ?! (ცაღკე) ოს, ღმერთო ჩემო, მინარი კვლანს-ფერს ვერ მომიტანს.

გულარ. (სტოლთანა ჯდება) და ესეც, ყოველს თქვენ მოვადეს, სულ ნაღდი ფულებს აძლევს.

მერკ. ესეცა?

ვიოლეტ. (ესეც სტოლთანა ჯდება.)

დიან, სარგებლითვე, სულ ოქროთა, ვერცხლითა და ბანკის ბილეთებით იძლევა.

მერკ. (გარცხუფი) ღმერთო ჩემო? მინარი რადან მოიტანს.

მერდეუნ. რა დაგეშობთა, მერკადე?

მერკ. მე.... არა.... არაფერი.

გამოსვლა მისამართზე.

ივინივე და მინარ.

მინარ. თქვენი სიტყვა შევასრულე.

მერკ. (კანკაღით) ჭიანჭველი... მომიტანეთ... რამდენიმე... ბილეთები...

მინარ. რამდენიმე ბილეთი?... რასა ბრძანებთ. გოდომა სთქვა, როგორ თუ მხოლოდ სამი-ათასი თუძანიო? (გულაღ და ვიოლეტ წამოდგებიან. მარტო მინარა სტოლთანაა ჯდება, ვეკლანი გარს უდგებიან).

მერკ. შეუერთება, შეუერთება.

მინარ. აი ასი-ათასი-თუძანიო, და წაუღეთო. (მინარა ჯიბიდან და უბეებიდან ამოიღებს სხვილ-სხვილ შეკრულ ფულუბის პაკებს და სტოლზე დასდება.)

მერკ. (სტოლთან უცებ მივარდება და დავდება) ჭიანჭველი?... (ბილეთებს უყურებს)... ეს რა არის?

მინარ. ასი-ათასი თუძანიო.

პირამენ. ჩემი ასი-ათასი თუძანიო, ჩემი ფული.

პირამენ. დიას, სწორეთ!

მერკ. (სრულებით გაოცებული) ასი-ათასი თუძანიო; მე ვხედავ... მე ხელში მიჭირამს... ასი-ათასი თუძანიო ხელში მიჭირამს! (მინარს) საიდან აიღე ეს ფულუბი?

მინარ. იმან თვითონ მომცა.

მერკ. (ძალას იტანს) იმანა? ... ვინ იმანა?

მინარ. იმან, დიკროთო... გოდომა.

მერკ. (უფროს) გოდო?... ვინ გოდო?... სადაური გოდო?...

როგორი გოდო?...

მინარ. გოდო, რომელათ ინდოეთიდან მოვიდა.

მერკ. ინდოეთიდან?

ვიოლანტ. ჯო, და, რომელიც თქვენ მოვალეებს ისტუმრებს და ფულებს აძლევს.

მერკ. რამ გადაგრიათ?... განა მე....

ვიოლანტ. სწულებით შეიძლას ეს კაცა! (ჟველას მოვალეები სტენ-სედ შეჯგუფდებიან, ვერძელენ ჟველას ჩუმით ელანარკებას)

ვერდელენ. დიას, დიას, ამათი ჟველას! თავისი მიიღეს ეს-ჟეშმარიტია, ბატონო.

მერკ. ჟველამ თავისი მიიღო!... ჟველამ! დიას, მართალია!... ასე მე თვალბში, წითლად, ღურჯათ, შავათ მეხეენება რადაცა... მთელი ცის-სარტყელა ტრიალობს თვალ-წინა

გამოსვლა მეთოთხემათე

ივანჯე, მერკადეს ცოლი, და ყული (შემოდინ მარცხნივ კარე-

ბილამ) დე-ლა-ბრივ (შემოდის მარჯვნივ კარებილამ

ცოლი. ჩემო კარგო, შეიძლება ესლას განახოს გოდომ?

მერკ. ჩემო ცოდო, ჩემო ქალო, ადოლფი,.... ჩემთან დადქით. თქვენ ხომ ჩემი მოტყუება არ გინდათ?

ყული მამა, რა დაგემართათ?

მერკ. მითხარით ერთი.... (დე-ლა-ბრივს დანახას და დაიყვი-რებს) მიშობენ... და გამოტყუელები!...

დელაბრ. კარგია რომ მე მადამ მერკადეს დაკეთანსძე, თორემ ესლას ორი გოდო იქნებოდა აქა, რადგანაც ნამდვილი გოდო მოვიდა.

მერკ. ჯო.... განა.... მოვიდა მართლად?

ვერდელენ. შენ განა არ იცოდი?

მერკ. მე.... როგორ არა! გამაღობ შენა ჩემო ბედო, მეფეე-ბის მარძანებულო, ნისიების დედოფალო, ფულების ბატონო, და ნდობის-მშობულო, ბედო, ბედო,—გამაღობ შენა! რამდენი ხალხი

ჰე შენ გეძებს და შენ მესვით მოდისარ ხემთან ინდოეთიდან! ოჰ მე ყოველთვის ვამბობდი, რომ გოდო კეთილი და სვინდისიანი კაცი იქნება. (ძივს ცოდთან და შვილთან) მომესვიეთ რაღა, და მოდით დატკორნოთ!

სოლი. (ცრემლით).... ხეო კარგო!

მმრძ. (ხელს მოჰკიდებს) შენა— შენ რა კარგი ხარ და რა კეთილი გულისა, ყოველს უბედურებაში....

სოლი. მე ძალიან მისწრაფი.... შენ გეშველას ესლა და მდიდარიცა ხარ!

მმრძ. და სვინდისიანი და ზნტიოსანი! ხეო შვილო, ხეო შვილებო, ესლა გავიტყუებო.... მე ჯარ შექმდო, მეტს ვეღარ ვითმენდით.... მუდამ ფიქრში ვიყავი, მუდამ ჯანრებით გავწვალებული ვიყავი და მუდამ ფსიზელი.... გმირიც კი ვერ გავუძლებდა ამდენს ტანჯვას.... სშირად—გამწარვასაც ვაძირებდი.... ახ, დასვენება მინდა ესლა.... ჩვენ სოფელში ბედნიერად ვიცხოვრებთ.

სოლი. სოფელი მოგწვინდება შენ.

მმრძ. არა, მე ამათის ბედნიერებით ვიცხოვრებ, მაგათ ბედს შევქეურებ. (უხვენებს მინასს და ყულის) და შემდეგ ამ ფულების შოვნითა და ბირყავად თამაშობითა და ტრიანლითა.... მე მეურნეობას მივყოფ ხელსა, მე.... მამის საქმეში გართობილი ვიქნები. (თავის მოვალეებს) ბატონებო, ჩვენ სომ ისევე მეგობრები ვიქნებით, სომ არ დამივიწყებთ და ერთად საქმეებს ღვინას დროს ღვინა ვიღებთ; არა? (დე-და-ბრივს) უფალო დე-და-ბრივ.... გაძლეეთ, თქვენს ორმოცდაცხრამათს თუძანს, სამ მანათს, კეჭს მათს და ორ კანკი ნახევარს.

დელაბრ. ო, ო, მადლობელი გასწავართ!

მმრძ. და სესხით გაძლეეთ ათას თუძანსა.

დელაბრ. მე.... ათას თუძანსა? მაგრამ.... არ ვიცი რადის შევიძლებ მაგ ვალის გადახდას....

მერკ. ანა უმავს-ნა, ინებეთ ათასი-თუმანი, მე ერთი ჭაწრი
შაქვს....

დელაბრ. კარგი, მიბოძეთ.

მერკ. ას!... მე.... ესლა ჩემი ჭმარებთ, ჩემი ჭმარებთ, და
ანა მე—სხვისი!

სოლი მეჩვადე!.... გოდო გიცდის.

მერკ. ჭო, ჭო. წავიდეთ, წავიდეთ. გოდოს ბეგრჯელ მე სხვას
კახეკნებდი სოლმე,და ახლა დროა, რამ მე თვითონა ვნახო ნამდვი-
ლი გოდო. წავიდეთ ვნახოთ ჩვენი გოდო!

(ფარდა დაეშეება.)

ქოტე სანინელი

ერთი უბედურთაგანი

(დასასრული)

V

ბოლოს მოვიდა სასამართლოში განკითხვის დღეცა. მხიარულმა ახრის მხემ თითქო დამატინარის ღიმილით მოჭიფინა თავისი ბრწყინვალე შუქი ბნელს, შემჭვარტლულს სასამართლოს დაბნასს, ჭედით გატენილს ხალხითა. ნოელ რამბერმა იცოდა, რომ რამდენსა-მე წუთს შემდეგ უნდა წავიდეს და წარსდგეს ნათივითა და მსაჯულთა წინაშე; იფიქრო მისდოდა და ტუჩებს მღელვარებით იკვებებდა. უანდარბებიც რომელიც მოვიდნენ მის წასაყვანად, თავს უშვებდნენ ერთმანეთს თითქო აძობენო: „რა? დაგიწყო გულმა ძველს თუ არა.“

მართალიც იყო. გული ძალიან შეწუხებით უძგერდა. იგი პატრონისა, გულუბრყვილო კაცი, გულადი სხვისათვის თავდადებამდე, კეთილი სხვისათვის თავგანწირვამდე, უნდა დამნაშავეთა სკამებზე გამოცხადებულიყო და მოთმინებით ყური ეგდო როგორც ჰეცხეკენ საჭიერად, საჭიროდ ავსავს უძისიან, კაცის მკვლელად ხდინა. მოდი და ამისთანა ყოფნაში გული გულის ადგილას გქონდეს! როცა ცინი-დამ გამოიყვანეს სასამართლოში წასაყვანად, როცა იფიქრო დადგა პატრონად ვიწრო ჩამოსაკად იბესა, ნოელ რამბერმა თავლები დახუჭა და ყოველად შემძლების სიუკარულის ძალით გონების თვალწინ გამოინატრა სახე თავის პატრონს უკისა. მაგ უბედურს მამას, რომელსაც თავისი პატი

ისე უყვარდა, რომ ყოველს იფრს ქვეყანაზედ მას ახატვალვებდა, სხვა ნუგეში, სხვა მისაყრდობი არა ჰქონდა რა გარდა იმისა, რომ შვილი მუდამ გულში გამოსასული ჰყვანდა.

როცა შეაღეს სასამართლოს კარი, საიდაძაც შექცევით სოღმე ბრალდებულნი, ხმაურობა ხალხის სრულიად შექსწვდა და ათასი თვალი მიახერდა ნოელ რამბესსა. პირველ სანძირს ნოელს შერცხვას, უწყობამ დაუბრინა ტანში; თავი ჩაქვიდა და დანჯქვრდა მუაჯანსა, რომელიც გარს ერტვა ბრალდებულთა სკამს. მაგრამ მალე მოიბრუნა გული, ჰსთქვა, ბოლომდე უნდა ვიბრძოლო და ბედის უღელი ვწიოლო, აილო მძლავრ თავი და გულდამშვიდებით აქეთ იქით ყურება დაიწყო. გრძნობის რაღაც უვნაურის ცდუნებითა, ახლა თავის თავი ბრალდებულთა ჯარ ეჩვენა, ეგონა მე თვითონ მყოფი ვარ და ის საზარელი დრამა, რომელზედაც დამოკიდებული იყო მისი სიკვდილის ცნობა, ეგონა ტყუილი სიზმარია, თუცა რის წარმოდგენაა.

ამ გრძნობათა ცდუნებამ გული გაუღო რამბესსა. დიდილით შესხდა ლუდოვიკე XVI დროინდელს სვამლსა, რომელიც დარბაზის შუა ჩამოკიდებული იყო, უშველებელს ძველს ბუხარსა, მჭვარტლიანს ჭკნას, მსახურებს, რომელნიც მწკვრივად ისხდნენ წითელის მანტიებით, გადახდა ხალხსაც სერის საყურებლად მოსულსა. მსიარულმა თბილმა სხივმა აზრის მზისამ, რომელნიც ფარდებ შუა გამოძვირვალვებდა და თამაშობდა ქალების ტანისამოსზედ და კაცების მოტკლუპილს თავებზედ, სხვაგან გაიტაცა რამბესის გონება. რამდენი ხანია არ ენახა მზის შუქი და უნებლიედ გაიფიქრა:

— რა კარგი რამ იქნება ესლა კენსენის ტყე! დღეს ხუთი აზრლია: ყველაფერი ახლად ამწვანებული იქნება და გაცოცხლებული. რამდენი ხალხი იქნება ესლა იქ სასეიროდ, რა რიგად ეთბილება, რამდენს სიტბოებს იგემებს იქ ვატი!

ბრალდებულმა რამბესსა გაუფანტა საწყალს რამბესს ეს ტკბილი რცნება და კვლავ წინ დაუქნა ის საზარელი ყოფა, რომელშიაც ასე უღვთოდ ჩაკარდნილი იყო. პირის-პირ ედგა უკანასკნელ მოქმედებას

დრამისას, უკანასკნელს სიტუვასუს მართლად ღკენისას, რომელიც წინადაუხედავმა ბედმა აწვია. ყოველივე ესა უნდა გათავებულყო. ეს არის, რით გათავებულა? რამდენსამე საათს შემდეგ ან აღიარებდნენ დამნაშავეთ, ან გაამართლებდნენ!... სუ თუ ეგ შესაძლებელია? ნუ თუ კლირსებოდა განთავისუფლებას ცინიდან? ნუ თუ კიდევ წმინდა ჭყერს ჩაქულაშამდა? ნუ თუ კიდევ გადახევეოდა თავის შვილს, თავის შატარა ყავას! თუნდ რომ შესაძლო ყოფილიყო განთავისუფლებას, განა დიდ ხანს გასწევდა ეგ ბედნიერება? ვინ იცის განა სიტუვას წინადგე არ დაქწერა თავისი განახენი, მსაჯულთა განახენზედ უფრომეტად შეუბრალელებელი? ამ ფიქრებმა ცუცხლი წაუკიდეს უიმისოდაც იმ მწკვარს ეჭვსა, რომელიც ჭსჯიჯგინიდა ამ უკანასკნელს დროს მის გულსა. ესა წარმოუდგა თვალწინ თავისი უიმედო, უნუგეშო ყოფა ცხადად და ნათლად. ესა ჭგომნობა სრულიად, რომ ორ სამინელ ცუცხლშუა იყო: ერთ მხრივ განთავისუფლებას და სიღატაკე ყავისა და მეორეს მხრით-სამარცხვინო სასჯელი და ყავის სიმდიდრე.

ამ სამწუხარო ფიქრებში წასული, იგი მხოლოდ შიგა და შიგათსაკებდა ხოლმე ყუწს ბრალმდებელსა ოქმსა, რომელსაც უკითხავდნენ. ამ დროს უცბე მისმა მოსარჩელემ ხელში მიახეჩა რაღაც ბარათი. ხოლმე თვალი გადაავლო ნაწერსა და ამოიკითხა შემდეგი ბედის-წერის სიტყვები, რომელთა აზრიც სხვისათვის გაუგებარი იყო და რამბერისათვის კი მეტად ცხადი: „ერთი, ერთად ერთი სიტყვა და ყოველივე დღესვე გარდაცემული იქნება.“

თავის დღეში ამისთანა საზრელი და მწარე გომნობას არ გამოუცდია ხოლ რამბერს, როგორც ამ წუთსა. თითქო უშველებელი ქვა გულზედ დაწვა, სული შეუგუბდა და ძლივსა იბრუნებდა და ვინ იცის, — იქნება თავის სიტუვასეში ზირველ ჯერ იგომნო რაღაც გაუგებარი შიშიცა. ეშინოდა, გული არ შემოწუნდესო და არ გადავიქცეო და ამ სახით ამოდენა უსაქმო და ენა ჭარტალა ხალხს მიხეზი არ მივცეო, რომ ქალაჩუნობას შემწამონო.

— ეჰ, რატო მომივა, მომივიდეს! ჰსთქვას თავის გულში: ერთი განსაცდელი კიდე და — უოკელივე გათავდება. კაცი კანცად უნდა იყოს.

საშინელი ძალა იხმარა თავის თავზედ, მთელის ტანით განმართა, თავი მადლს აიღო, ხელით დაეუჭინა მუჯჯარს, რომელსეც დაბჯენილას იმდენი სისხლით შესვრილი ხელი, დაუწყო პირდაპირ ყურება ხალხსა, არა კანდიერებით, არამედ გულხანდილად.

— ბრალდებულო, თქვენი სახელი? ჰკითხს სასამართლოს თავმჯდომარემ.

— ლუი ფრანსუა ხოელ რამბერი.

— რამდენის წლისა ხართ?

— ოცდა ოთხმოცისა, უზასუსა უბედურმა, რომელიც თვალად რომცნა ათის წლის კაცსა ჰგონდა.

— რა ხელაობის კაცი ხართ?

— ქარხანაში ვმუშაობდი.

საწყალი რამბერი ღაზაზაკობდა ნელა, დაუუდებულის სმით სწორედ ისე როგორც ჭლეჩები ღაზაზაკობენ.

— სამართლის ქვეშ ყოფილხარტ როდისმე? ჰკითხს თავმჯდომარემ

— გსვლებივართ, საპოლიტიკო მიზეზის გამო, უზასუსა რამბერი და მის ზასუსმა ცუდად იმოქმედა მსმენელებზედ.

— თქვენც კრიენით ხალხის არეულებასში, თქვენც გიომნიათ ქუჩებში?

— დიაღ, შეცდომა იყო ეგ ჩემის მხრით. თოფი და ხმალი გე-რათყვი წამალის სატკივარისა.

— მას აღიარებთ, რომ ჰსცდებოდით?

— დიაღ, მე ეგ წინადაც მიღიარებია

— როცა განატიკეს ზარეუში მოხვედით, ისევე თქვენს საქმეს მოჰკიდეთ ხელი და უოკელთვის იმსა ჰცნდილობდით რომ თქვენს ამხანაგებსში აგეძრათ გრძნობა შურის-ძიებისა და მბუღვარებისა; მუშაობის დროს იმისთანა სიმღერებს მღეროდით, რომელთაც მღერინან ხოლმე ჩვენის ისტორიის საუბედურო დროსა.

—მე იმას ვძღვროდი სოჯმე, რაც ჩემი ნება იყო და რაც მომწონდა. მაგრამ დიდხანს არ მიძღვრია. მძულვარების შესახებ კი ამას ვიტყვი, რომ გეფიცებით ჭკუანაზედ კაცი არ არის, რომ მე მძულდეს.

—დაიღ, მე ვიცი, გინდათ გუჯკეთილ კაცად გამოიჩინოთ თავი.

—მე სხვაზედ კეთილი კი არა, სხვაზედ უბედური ვარ.

— არიან მოწმები, რომელნიც ამტკიცებენ, რომ თქვენ ყოველთვის თქვენს ამხანაგებს ამღვრებდით.

—მოწმებიო?

—დაიღ, თქვენივე ამხანაგები—მუშაკაცნი.

—ჩემი ამხანაგები მე მამტყუნებენ? საწყულები! შესაბრაღისნი არიან და არა გასაკიცხველნი!

თავ-მჯღღამარემ უბძანა, ჭკოვანი ზატვის ცუდა იქონიეთ სსსა-მართლესი და მოწმებისაო.

—თქვენ მერე გიცდენიათ სსსაგაზდა გასათხრავარი ქალი, სსსაჲლად გარდი, განაგრძოთ თავ-მჯღღამარემ

—გიცდენიაო? ჭსთქვა რამბერმა და ძლივს იჭერდა თავლში ცრემლებს: მაშინ ჩვენ ერთმანეთი გვიყვარდა. ჩვენ სიყვარულით ვიყავით შეერთებული. რამდენსამე ხანს ნეტარებით ვცხოვრებდით... მერე უბედურება გვეწია, განვშორდით და ერთმანეთი დავივიწყეთ.

—მას, რასაც თქვენ სიყვარულის კავშირს ეძახით, მრუშობა ჭქვიან. ესეა თუ ისე, თქვენ ერთს მშენიერს ღლეს გავიგდით თქვენი მეგობარი, დედა თქვენის შვილისა.

—მე არ გამოგდია, არა—უზასუს რამბერმა: ის თვითონ მიმოწმებს.

—მართა გარდამ გამოძიების დროს სჩვენა, რომ უწყალოდ ექცეოდით.

— მართლს? ჭსთქვა გაცრებით რამბერმა.

—სოლო თქვენდა სსსარკებლოდ ეს უნდა ითქვას რომ თქვენი უკანონო შვილი თქვენ შევიწყნარებიათ. როგორა ჭზდით?

— როგორ? ისე რომ მართლაც კაი ბაღლი დადგა. ბოლოს კატანდრე გი გამოგიყვანდი (სალხმაც განხარხნა). დიდა, მე იმას მართლაც და კატანდრე გამოგიყვანდი! როგორც ვერდიო? ისე ვერდიო როგორც ვერდის შვილის ტოიალი შამა. მე იმისათვის ოთხის კაციც ოდენა ვემუშაობდი სოფელში.

— თქვენ არ გესმით რის თქმაც მინდა. მე გვითხვავთ შოკლადში სადმე გიბარიათ, თუ არა.

— შოკლადში? არა მე თვითონ ვასწავლიდი. ჯერ სულ ვასწავნა და წერა ვითხვავა გი იცის.

— არა მგონია, თქვენ იმისათვის გვასწავლებინათ რამ.

— მე რომ დამცალეობდა, ვეკლავი ვასწავლიდი რაც მე თვითონ ვიცი.

სალხმაც გაბოროტებით სმარობს შექქმნა.

— მართლაც არიან, ვსთქვამთ თავის გულში რამეცა უნებელიდ სირცხვილ-მორეულობა: მართლაც და, ახა მე რა ნება მსქეს რომ ასე ვლანახავა. ეს სიტყვები, რომელნიც აქა ვსთქვი, ჩემთვისვე სამარცხვინონი შეიქმნენ. ვიცი ესლაც თავი როგორ უნდა დავუჭირო.

ამის თქმასვედ საშინელობა ცუცხლმაც თვალეში გამოეყვავა.

რაც გი რამაც ვკითხეს ოლ ლავკრდავის მოკვლის თაობასვედ, მასვედ თუ როგორ ვანტარა ვირველ იანვრის დამე და რას აკეთებდა იმ სასლში, საცა ლავკრდავი მკვლარი იზოვეს, რამეცა არაფერი ვასუხი აღარ მივსცა.

— ერთი მითხარით, რას აკეთებდით ვირველ იანვარს? ვკითხვავთა-მკვლამარემ.

— ქუჩებში დავწინწავლებდი, ვეძებდი ლუკაც ვურს, მშვიერი ვიყავ.

— მგონია, იმ საღამოსვედ თქვენ სასმელიც გიმოკვიათ. თქვენის სახლის კარის-მცველმაც გვიამბო, რომ იმ საღამოს, შინიდან რომ გამოსულხართ, მეტად არეული ყოფილხართ, თითქო მთვრალი იყოკო. სად წასვლით მამის შინიდან?

— არ მასხვებს.

— სულ ერთია, საცა უნდა წასუფლიყავით დიდი არაფერია. საქმე იმასია, რომ თქვენ იქ მოგასწრეს და დაგეგირეს, საცა ლაგერდავი იყო მოკლული. თქვენ ის-ის იყო კაცი მოგვეკლათ. მიზეზი აგ-გაცრ-ბისა ცნადია: თქვენ მოგვიკლავთ იმისათვის რომ ის უბედური გაგვეცრცვათ.

— გამეცრცვაო?! დაიძისა რამბერმა და ამ ძახილში გამოითქვა გულტკეპნილი და გაუშატოურებულნი ამხარტავებს პატრონის მუშაკისა.

მან თამამად, ამაყად და წყნარად შესედა კაცსა, რომელმაც გაბუდა და აკადრა ამისთანა სიტყვა. თავ-მჯდომარე, მსაჯულნი და ბრალდები თითქო უფრო სულაც არ უგდებენო: ერთი ბრძნილებს იწმინდა, მეორე უფრო უკან იფხანდა და სხვები ამოქნარებდნენ. უბედური რამბერი გაშრა და მოკლული იყო ამისთანა გულგრილობის გამო, რომელიც იმის ნიშანი იყო, რომ რამბერის დანაშაულბაზედ ეჭვი აღარა აქვთ.

ეს რომ ნახა, მამინ კი განიზრახა: პირბაზედ დავეთანხმებო, გავიყიდი თავსო.... მძიმედ დაეშვა სკამზედ და მთელი ტანი აუტან-ცანდა. მერე გადიგდო თავი უკან და საშინელის ირონიით დაიძისა:

— დიაღ, მე მოკვალ და მოკვალ იმისათვის, რომ გამეცრცვა.

მის ხმაში ისმოდნა რაღაც საზარელი, ხმა გაემენდილი ქვითი-ნი და გააცრებულს ხალხს კი ეგონა რომ თავ-დატყრილი ხარ-ხარია.

— მამ აღიარებთ რაღა თქვენს დანაშაულბას? ჭკითხა ცივად თავ-მჯდომარემ.

— აღიარებო? უშასუსა რამბერმა: რას? იმას რომ მე მოკვალ? თქვენ სომ ამას უჩემოდანც დაამტკიცებდით. განა მართლმსაჯულებს უოკლად მტოდნე არ არის, უოკლად მხედველი, უოკლის ფრის გა-მომტნობელი? ოთახში ორ კაცსა სედავთ: ერთი მკვდარია, მეორე

ცოცხალი. აქ რა დიდი ღარი და საზი უნდა, აიღეთ და ჩამოახრეთ კაცის მკვლელი! ჩამოახრეთ ქურდი და კაცის მკვლელი, ჩამოახრეთ! ბუკრი ჩიხინი რად გინდათ, თქვენ, ყველაფრის მცოდნენო, ყველაფრის დამნახველნო, ყველაფრის გამომცნობელნო!

ამ სიტყვებს რომ ამბობდა, რამბერი საშინელი რამ იყო, დიდებულად საშინელი და ყველანი, ვინც კი მასინ იგი ნახა, უნებლიეთ შეკრთნენ. ხალხს რაღაც თავ-ზარი დაეცა. ფერ-მკრთალი, ჩამომძა-რი, იგი ღანჯანკობდა ისე თითქო ძიღძიანო, თითქო ჭბოდავსო, იგი ღანჯანკობდა ისე თითქო ვიღაც უხილავს, იქ არ მყოფს ეუბნებო და ანუ მოძვალს საუკუნოებს შეჭივიოსო.

— მას ტყდებით რაღა? განუძეოდა თავ-მჯდომარემ და ცდილობდა სიტყვაში რაშიმე დაიჭიროს.

— თქვენ ამტკიცებთ ჩემს დანაშაულობას და რაღა მეთქმის, უთხრა რამბერმა.

— ესლა თქვენ თვითონვე არ გამოგვიტყდით?

— მას კარგი! მართალია, გამოგტყდი, მე მოკვალ.

ნოქალ რამბერმა ამ სიტყვებით თავისი თავი ჯალათის ხელში ჩაგდო. საკუთარის ნებით, გმირულად, კანდიერის გამბედაობით შურგი შეუქცია ყოველისფერს: თავის შატროსნებს, თავის წარსულს, თავის კაი-კაცობას. ყველასფერი უარ-ქყო და თავი მისცა ჯალათს. იმ ეშმაკულს მაცდურებს გელარ გაუმაგრდა და შექსწირა თავის შვილის ბედნიერებს ყოველისფერი, რაც კი მის ღირსებს, მის კაცურ-კაცობას შეადგენდა. ქვეყნის საწვევლულად ხდიდა თავის თავს, კაცის სისხლის ცოდვას იღებდა ქვეყნის წინაშე და სულ ვისთვის? თავის ზაწაწა ჟაკისათვის. იგი მოურიგდა კაცის მკვლელს, მის ადგილას ჩადგა და თავის თავზედ მიიღო ყოველისფერი: სირცხვილი და სას-ჯელი. რაღაც გაშმაგებულის სიტკბოებით მან დაარღვია, მან დამიწა თავისი შატროსანი, ჯაფის მწვეი ოცდა-ათის წლის ცხოვრება, — და ამ დარღვევას და დამიწებს შეაკვამა მთელი თავისი უკანასკნელი ძალ-ღონე. ჭიჭირობდა, თუ წასასდენი ვარ, დიდებულად მანაც წაგხდო,

ისე როგორც ვაჟკაცსა ჭმუკენისა. ამისგანთა სსსამართლთაში მოგროვილს ხაღსს ესლა კადნიერებით და გამბედაობით დაუწყო უურება, თითქო საომრად ითხოვსა.

რაკი რამბერძმა თავისი თავი აღიარა ლაგერდაკის მკვლელად, საქმე გათავებული იყო. აღარც მოწმებს, აღარც ბრალმდებელს, აღარც მოსაწმელის მოკამათულ სიტყვებს უერი აღარავინ არ ათხოვს. უოკვლოვე ეს გაუჩნდა იმ საშინელ განაჩენის წინაშე, რომელიც თვითონ რამბერძმა თავის თავზედ წარმოსთქვა.

— ჭკუიდანმ შეშლილია! ჭსთქვა ერთმა იქ დამსწრებმა: არაფერი გეში და საბუთი არ იყო მის განსამტყუნებულად. ბეგრი ბეგრი ცისეში ჩასვამდენ, ან ტუფონში გაისტუმრებდენ. ესლა გი თვითონ გაუწვდინა კისერი ჯალათსა. ეს რა ჭნა, თქვენი ჭირიძე! ეგ ადამიანის შვილი არ არის.

რამბერი გი, გატაცებული იმითი, რომ თავი დასდვა შვილისათვის, ამბობდა თავის თავად: ჟაკი გამბედნიერდებს! ჟაკი მდიდარი მეყოლება.

და სასესეად ამოუბეჭდა გმირული თავ-გაწირვა. რამბერი იმ ჯურის ხაღსს ეკუთნოდა, რომელიც მზად არიან ძარღვი გაისხნან, რომ მწუფრვალს ამხანაგებს თავისი სისხ ი სვან და იმითი წუფრვილი მოუკლან, რომელიც მთლად მიეცემიან ხოლმე სსვერზლად იდას, ანუ სიყვარულს არსებებსა. ეგ უზუმარნი წამებულნი და გმირები, რომელიც უხაღვად თავსა ჭსდებენ ხოლმე სსვისათვის, უფრო სშირად დატაკთა რაზმში მოიხრებინან.

ხოელ რამბერი ჭგომნობდა თავისის გულის სირღმეში, ჭგომნობდა მთელის თავის არსებით განუსახლვრელს უზომო სიყვარულს თავის შვილისადმი, სიყვარულს განუსჯელს, როგორც ზირტყვის სიყვარულია და სათუთოს და ნაზს როგორც ქალის სიყვარულია. რამბერი იყო ნამდვილი და ჭეშმარიტი მამა. დედა კერ იგომნობდა იმ აუარებულს, გიჟურს სისარულს, რომელიც თავიდან იგანმდე ტანში დაუკლიდა ხოლმე ამ კაცს, როცა გი თავის .მწაწა შვილს კანკალით გულ-

ზედ მიიკრავდა. რაღაც დიდებულებას იყო ამ შვილისადმი მამის სიყვარული. ამიტომაც რად უნდა გვიკვირდეს ამისი თავ-დადება შიშისათვის. რა? სიცოცხლეს უსწინავდა! ბატონებო, სინაწულით შეუსწინავდა არა ერთხელ, ათასჯერ, თუ შესაძლო იქნებოდა. ჯაღათის ჯახს გაუშვირს კისერი. ამით მითამ რა? შვილს მოუბოვავ ლუკმა ზური. ნამოუბოვავ ბინა, თავისუფლებას, კაცური ცხოვრებას! დიდა, შვილის საბედნიეროდ გაიწიწა თავი სასიკვდილოდ. მანაც უიმისოდაც სომ უნდა მომკვდარიყო სიჭლექისაგან რამდენიმე თთვის შემდეგ. რა უყოთო, უფიქრობდა გულში, უმისოდაც შემოდგომასზედ უნდა მომკვდარიყო, ესლას კი გაზავსულის ზიწვად მოკვდებოდა, სხვა სომ არაფერიო. ნოელ რამბერს სახეზედ გამოეხატა სინაწული და თავ-მოწონებელი ამხარტანება. რაღაც სამართალმა გამოუცხადა თავისი საშინელი განაჩენი, ამყად თავი მალა აიღო და გიჟურმა სინაწულმა უელავა თვალში ამ კაცსა, რომელიც თავის თავსა სდებდა წამებულთათვის გმირულად და დიდებულად.

დანოელ მორტალი სინაწულით ეგზებდა არ იდგა. მან შეუძლებელი შექსძლო და ალაღ მართლს კაცს კაცის კვლას აკისრებინა, თავისი დანაშაული სხვას აწკიდა. ესლას კი გული დააჯერა, რომ გამბედრობა და შედგრობა ყოვლად შემძლებელი ყოფილა, ესლას შექმლო გულდადებით ეფიქრა, რომ უნებობითი განონი ფუჭი და უღონო სიტყვას ამ ქვეყანაში, რადგანაც ამ საშინელს და ერთმანეთთან შეუწონებელს ბრძოლაში გამარჯვება თვითონ დარჩა, მამინ როდესაც ყოველი სხვა უიმისო კაცი დამარცხდებოდა. თავმოწონებით გამოვიდა სასამართლოდამ, უჭნეკვად გადასკვდა საჯის, რომელიც უცოდინარობისა გამო ქაქით და წყევლით ინსენიებდა სასიკვდილოდ დანიშნულ ღატაკსა. მორტალი შინ მივიდა და განარებულმა უამბო ყოველისფერი თავის ცოლსა. კლარამ გულრივად და ხმამოუღებელი მოისმინა მისი ღატაკი.

— უსინანს, შემცდარი ყუოფილვარ! უთარს კლარამ თავის ქმარს, რაღაც ამნ სიტყვას გაათავა: ტყუილად დამიბრალებია. იმ კაცს მოუ-

კლავს ლავერდაკი და არა თქვენ. მკვლეელი აღმოჩნდა. თვითონ გამოტყუიდა. მე თავის დღეში ლავერდაკის სახელს თქვენს წინაშე აღარ ვახსენებ. ნოელ რამბერი დამნაშავეთ ცნობილია და სიკვდილით სსს-ჯული განუწყობიათ. ეგ სკამბოა ჩემთვის. მაგრამ მაგ გვარს დაბოლოებას საქმისა ჩვენს ყოფისა არაფრით არა ქსცვლის. რაკი თქვენზედ იმისთანა საშინელი ეჭვი შემოგიტანე, ქსხანს გულში ბეგრი ბაღდაძე მომიკრეფია. თქვენ შემწამეთ, რომ მე ის კაცი შევარებას და მე შეგწამეთ რომ ის კაცი თქვენ მოგოვლავთ. ძალიან უნდა გეპოვდეს ერთმანეთი, რომ ჩვენმა იტენეულმა მზგობამდე მიგვახვეყინა. ქსხანს ჩვენ ერთმანეთისათვის უცხოანი შევიქნით, ჩვენ ამასიქით თუმცა ერთს ჭეკს ქვეშ გიცხვავრებთ, მაგრამ ჩვენ შუა სიდი ჩატყუილი იქნება სამუდამოდ.

— მაგითი რის თქმა გინდათ მითა? ჭეითხა ქმარმა.

— იმის თქმა მინდა რომ მე თქვენს გვარს ვი ვატარებ ამას იქით, მაგრამ ცოლი ვი აღარ ვიქნები.

— ეე!.. ქსთქვა ღიმილით მორტაღმა: ეგ ვაბუტება თვისებაა ლამაზის ქალისა! მალე გაივლის, როგორც ყოველისფერი ამ წუთის-სოფელში.

— მე თქვენ არ მიყვარხართ, უთხრა გადაწყვეტილად კლავმა: და თუ რამ ვაგშირია ვიდრე ჩვენს შორის, იმის მადლობელი იყავით, რომ მე ჩემი მოვალეობა ვიცი და მწამს.

— მე მაგასაც ვიკმარებ ვიდრემდე სხვა ბძახებს გამოქსცემდე, უთხრა მორტაღმა და დამცინაზის ზრდილობით თავი დაუჭრა და ვამოეთხრა.

რამბერის გამოტყუის ამბავმა მალე მოიზინა მთელი ქალაქი. ხალხი ბევრს რასმეს მოკლოდა სასამართლოში ვარჩევის დროს, მაგრამ ლოდინმა ამაოდ ჩაუარათ. რაკი ნოელი გამოტყუდა, ხალხისათვის სანტრესო რაღა უნდა ყოფილიყო. ყველას აზრით, რამბერი სხვებისათვის წერილმანი, გულ წამხრდარი კაცის მკვლეელი გამოდგა, რომელსაც იმედი ქქონია, ვამოკტყუებო და იქნება სსსჯული შემომცინო.

რამბერის ამხანაგებს უკვირდათ. ზოგია მბობდა, „მოდია და და-
უჯერე ადამიანის სხესაო.“ ზოგი: — „ბეკრი რამ არის ქვეყნაზედ
უნდაური და გაუგებელიო.“ ზოგი — „არ დავიჯერებთო, აქ რაღაც
სხვა ამბავი უნდა იყოსო.“ მხოლოდ ერთმა კანტორისში მოსამსახურემ
შენიშნა გულის ხმოვრობით:

— მე წინადაკე ვიტყვი: რომ რამბერის ბოლო ეკ იქნებოდეს:
რესპუბლიკელი იყო.

ამ ამბავმა ყველანაირად უფრო ჰასკალ არტესი გააოცა. სამართალს,
შესაძლო იყო, რამბერი დამნაშავეთ ეცნო. შესაძლო იყო, რომ კანტორ-
ბრივი მართლმსაჯულებას შეძცდარიყო, მაგრამ რომ რამბერმა თვითონ
აღიარა დანაშაულობა, — ამას არტესი თავის დღეში არ მოელოდდა,
ამას თავის დღეში არ დავიჯერებდა. ან მე არა მესმის რაო ქვეყნიე-
რობისაო, ამბობდა გულის არტესი: ან რამბერი კანტის მკვლეელი არ
არისო. მაგრამ რას იზამო? თვითონვე გამოტყდაო. ის წუთი, როცა
არტესმა ეს საშინელი ამბავი შეიტყო, იმისთანა წუთი იყო მისთვის,
რომ ამასევე უმწარესი თავის სიცოცხლეში არ ენახა. ისე ჰსწამდა
ნოქო რამბერის კაი კანტობა, რომ მთელის ქვეყნის წინაშე მის სარჩლს
არ ითავილებდა, წინა აღუდგებოდა თვით სსსამართლას განახენსა,
მაგრამ რა ვუყოო, რომ თვითონვე აღიარა თავისი აუკანტობაო. არტესს
გული აქედნა მთელს კანტობრობაზედ, რაღაც თავ-ზარბი დაეცა და
კანკალმა აიტანა. ვინდა და რადა უნდა ეწამებინა ამას იქით? ვიდას და
რადას უნდა ჰნდობოდა?

არტესს არამც თუ უგედებოდა საუგუნოდ ჩირქოცხებული
ერთი ჰატორსანი კანტი და კეთილშობილი ამხანაგი, არამედ უგე-
დებოდა მსთან ერთად თვით რწმენაც ადამიანის სიკეთისა და ამ რწმე-
ნის დაკარგვაზედ უარესი განა არის რამე ქვეყნიერობაზედ!

არტესს უნდოდა რამბერი ენახა და თვითონ გამოეძია, რამე-
ღნად საწმუნო იყო რამბერის გამოტყნა. ნება მიჰსცეს რამბერის
ნახვისა. ნოქლი სულ გამოცვლილი იყო, წვერი მოკვანახნათ,

თქუბი საფეთქლებთან გაქსთეთრებოდა, თვალეუბი ჩაქსტვიენოდა და რადანც მსეტურის ტეტსლით უელაგდა.

— ნუ თუ, რამბერო, შენა სარ! უთხრა არტესმა რამდენსამე სანს შემდეგ.

— მე ვარ, მე, უთხრა უბედურმა: მე ვარ სასიკვდილოდ დანიშნული. რას იტყვით ამასუდ?

— მართლას თქვენ თვითონ აღიარეთ? ჭკითხა არტესმა ძვესუდ და უწვალოდ.

— მე თვითონ, უზასუხა ნოელმა გადაწვევტილად.

— მას თქვენ მოჭკალით?

— თქვენ მოჭკალითო? დანძხა რამბერმა და ტუხებზედ იკვინტა, შიშობდა მართალი არ წამოძღვლესო; ერთს წუთს შემდეგ დაზღა სმით დაუძატა: მე არ ვიცი მე მოკვალ, თუ არა, მხოლოდ ის ვი ვიცი, რომ სახკული მე დამდეს და მინარინ. ესლას უელაფერი გათავებულას.

— არა, არა! დანძხა არტესმა: არ დავიჯერებ, თქვენ გაცხარ მოჭკლამდით. თქვენი ნათქვამი არ იქმნება, მე მოკვალთ. როგორ ეტყოდით მაგას მსაჯულებს! ახა მე შემომხედეთ და ხელმეორეთ წარმოქსთქვით ჩემ ჰირის-ჰირ ეგ საშინელი სიტყვები.

— მე ვთქვი სამართლის წინ, რომ მე მოკვალთ მეთქი.

— მას მე მოგიტყუებოვარ, რომ მეფიცებოდით, უბრალოვარო.

— მართლას, რაში ერთი მომიტყუებინართ: ან თქვენ, ან სამართალი.

— თქვენ ან გაგიუბულსართ, ან ძალიან უბედურსართ. თქვენ მე არ მომატყუებდით, დარწმუნებული ვარ. თქვენ არ მოგიკვლავთ ის კაცი, არა, და არა!

— მე თვითონ გამოკტული და საქმეც ამასია, უთხრა რამბერმა რადანც გაბორტებულის დანინებთა.

— ჭო, თქვენ თვითონ გამოტენილსართ! დანძხა არტესმა: თქვენ თვითონ მიგიციათ თქვენი თავი მსაჯულთას ხელში! მხოლოდ

იცით, რისთვის მოვსულვარ მე აქ? თუმცა თქვენ თვითონ გილიანკუბიათ, მაგრამ მე მანც დარწმუნებული ვარ, რომ თქვენ კაცის კვლას არ იკადრებდით. კაცის მკვლეელი უნამუსო კაცია და თქვენ უნამუსო არა ხართ. მე თქვენ კარგად გიცნობთ, რამბერ! მითამ თქვენ მოჰკალით კაცი იმისათვის რომ გაგეცარცვათ! თქვენ ეგრე ზატოლსანმა კეთილშობილმა, წმინდამა და სულგრძელმა კაცმა! არა, არა! მთელი ჩემი არსება ამას ეწინააღმდეგება და ათასი რომ ჰსთქვით „მე ვარ კაცის-მკვლეელი“ მე ზირში მოგახლით: სტუფი და ცრუობ მეთქი.“

ნოელი იდგა და ცდილობდა გული არამოსკდომოდა და სული არ შესუთოდა. აწითლებული თვალები ცრემლებით ავესო. მთელის ტანით განკალებდა და თითქო უნდოდა გადასკეცოდა არტესსა და ეთქვა: „ნო მართალი ხართ, მე ვიტყუე, მე დამნაშავე არა ვარ.“ ხოლო ჟაკი მოაგონდა, ამან შეაყენა. მწუნარების დიმილი გამოქსასა ტუჩებზედ და იფიქრა: „რისთვის? დეე ამანაც ის იფიქროს ჩემზედ, რასც სსკანი ფიქრობენ.“ და მერე დაბლა ხმით უთხრა არტესსა:

— მაგზედ ნულარას მეტყვით ზატონო არტესს, თუ გინდათ რომ ამზედ მეტად უფრო არ გამაუბედუროთ. განა შეუძლიან ვისმეს სხვის გულში ჩახედვა? არავის. მალე შეიტყობენ ყველანი რად მოვიქციე ესე და არა სხვა რიგად. ესლა კი ნულარასა მკითხავთ. თქვენ ჩემი აკაცობა არა გჯერათ. მადლობელი ვარ ამისათვის: თქვენ ყველზედ ზატოლსან კაცად გიცნობთ. თქვენ მეტ-ნაკლებობით სიყვარული არ შეგიძლიანთ, თუ გიყვართ ვინმე, სრულად გიყვართ. თქვენ არა გჯერათ აკაცობა მათი, ვინც თქვენთან ერთად გულ-მართლად ირჯებოდა და იბრძოდა თავისუფლებისა და სიმართლისათვის. ვინ იცის? იქნება მართალიც იყოთ მაგში. ვინ იფიქრებდა, რომ ნოელ რამბერი, მსიანრული, ზატოლსანი ლეკი იბიჭიანგრე სამწუნაროთ გაათავებდა თავის სიცოცხლეს! რა, დმერთო! რა გულ-უბრყვილო ვიყავ, რა უმეტარი, რა კეთილი! მე ამ ქვეყნისა ყველაფერი მწამდა და ყველზედ გულ-დანდობილი ვიყავ. მე იმისთვის ვიყავ განენილი, რომ მევარებოდა ყოველი კეთილი, ყოველი მშენიერება! ჩვენს სამშობლო ქვეყანას შეგ-

წითე ჩაში თავი და ყოველავე ჩემი ზრუნვა და ფაქტი. მხალღ ბოლოს უამს ამინდა ერთი სხვა საგანი სიყვარულისა, თქვენც იცით, მართა (საწყალი ქალი!) და პოლიტიკა გულისდამ ამოვიღე. აი დამნაშავე ჩაში ვარ. მე ვგეოქრობდი, თავისუფლებს ძვირად უჯდება მეთქი კაცსა, კმარა რაც სხვისთვის ვიტანჯე მეთქი, სხვისთვის ფაქტი გვეყოფა მეთქი, დროა ჩემს საკუთარს თავსაც მოკხედო მეთქი. გაუძარჯოს მეთქი სიყვარულსა და ბედნიერებას! დიაღ, მე მიყვარდა მართა! მხალღ ბედნიერება კი ვერა ენახე და იმ დღიდან დავიღუპე. მას აქედ მწუნარება, ვაება მეწვია, სიცოცხლე მომბეზრდა, ერთის სიტყვით, მომესია ყოველავე ის, რაც კაცს მიიყვანს ხალხე იქამდე, რომ აიღოს და თავი მოაკლას. რამდენჯერ მომდომია თავი დამხნო წყალში, მაგრამ ჩემი ჰაწაწა უაკი მაგონდებოდა ხალხე და ის მისხნიდა. ბევრიც არა უნდოდა რა: ხიდიდამ თავდაყირა დავეშვებოდი და ყველაფერი გათავდებოდა. მართალია, ამბობენ, მაგისტანსა სიკვდილი უნამუსობასა, ეგ სიკვდილი მსდალის სიკვდილია; შეიძლება უფრო უკეთესის სიკვდილით მოჰკვდეს კაცი და ეგ უკეთესი დღეს მე ამომიჩქვია. რადისმე ეს ძალიან გაგიკვირდებათ და ესლა კი საკვირველი არა არის რა. მე კაცის-კვლას დამბოძალეს, მითხრეს შენ ხარ დამნაშავე და მეც ვუთხარი: კარგი, ვსთქვამთ რომ მე მოკვალი მეთქი. ესლა ისლა დამჩენია, რომ ეშაფოტზედ ავიდე და აღმინათა მართლმსაჯულება გულ-მოკებული იქნება.

— ერთი ეს მითხარით, დაიყვირა არტესმა გაცხარებით: თქვენს ხართ კაცის-მკვლეელი, სწორედ თქვენ, რამბერ?

— მე გთხროთ, ნულარას მკითხამთ, უზასუნს რამბერმა ქალადსავით იფერ-გაცრეცილმა: ნულარა მკითხამთ ნუ, გესვეწებით. თქვენ ყოველთვის ჩემი გულ-შემატკივარი ბძანებულხართ და ესლა გულ-მტკივნეულებით ჩემის შვილისათვისაც. მაშ ნება მომეცით ორი რამა გთხროთ, მხალღ წინადვე კი აღმითქვით, რომ ამისრულებთ.

— ჯერ ეს მინდა ვიცოდე, ვინ შელასწარაკება: მამულის-შვილი რამბერი, თუ კაცის-მკვლეელი რამბერი?

— თქვენ კეთილი ხართ და კაცთ-მოყვარე, ბატონო არტეს, უთხრან რამბერმა და თრთლლით მიაბჯინა თვალები: ვინც გიყვარს ჩემი შვილი. შვილი რა მასუხის მგებელია მშობლის ავ-განცობაში. მზირდებით თუ არა, ჩემს მანქანა აქაცისათვის ის ამისრულეთ, რასაც გთხოვთ... თუნდ მართლაც ლაგერდავის მკვლეელი ვიყო.

— როგორ თუ „თუნდ მართლაცა?“ სამართალს თვითონ არ უთხარით რომ...

— მე გუუბნებით, თუნდ მართლაც მე ვიყო კაცის მკვლეელი მეტი, განუძეო რამბერმა.

არტესს ეოცა, რომ რამბერი ასე გულგრილად ღაზარკობს იმ სმინელს ავგანცობაზედ, რომელიც მას მიეღო თავის თავზედ სამართლის წინაშე. არტესს ეჩვენა რომ ამ კაცის სიტყვებში ისმის დიდი ტანჯვა, ისმის რომ ეს კაცი მართალია. არტესს უწყურდა მოუვიდა. შიშობდა, ვაი თუ ან მართლა კაცის მკვლეელი იყო, ან სხვისგან ვინგანმე გაწირულიო. ერთიცა და მეორეც თავსზარსა მსტემდ არტესსა.

— მე ავისრულებთ ორივე თხოვნას, უმასუხა არტესმა.

მამინ რამბერმა, მძაბლად, სველებით ძლივ-ძლივ უთხრა, სიღვიფრე შელიკეს წიგნი გამომიგზავნეო, ჯერ კი საწამლავით გაყენეთ უკანასკნელი იფურცელიო, ასეო რომ მშვიდობიანათ მოკვდე ცისუშიო და არა სამარცხვინო სიკვდილით მოედანზედ დაგულიო სულიო. არტესმა პირობა მიჰსცა. მეორეს ამასა გთხოვო, წახვიდეთ დანიელ მორტსმადისას და აქის სახელზედ დაბეჭდილი წერილი გამოართვათ. როცა აქაი ოცის წლისა შესრულდება, მამინ შეუძლიან ის წერილი გასწასო. ეს თხოვნა ძლიან ეოცა არტესსა, თუმცა დაწმირდა ვი ავისრულებო მით უფრო, რომ რამბერისგან გაეგო, რომ მორტალი უნდაო რამე სიკეთე უუოს ჩემს შვილსაო.

— მადლობელი ვარ, განარგრძნო რამბერმა: ესლა ერთი სურვილი კიდევ მაქვს: მე არ მინდა, რომ ჩემმა შვილმა ატაროს გვარი

კაცის-მკვლელის წამბერისა. მასინ მიიღოს ეკ გვარი, როცა დაწმუნდება...

— რაში დაწმუნდება, რაში? დაიძახა არტესმა, რაკი შეამცნია, რომ წამბერი ჭეჭმანობს.

— მასში, უნასუსა წამბერმა: რომ მაგისტანა ტვირთის ტარება შეეძლება. იმ დრომდე სხვა გვარი დაწმუნებოდა. მხოლოდ დედის გვარს ვი ნუ, თუ დედა მოიწადინებს უნას თავისთან წაყვანას, არ დაანებოთ. არ მინდა, რომ იმისთანა სამაგალი გამოვიდეს, როგორც მისი უნამუსა... ნუ დაანებებთ, უთხარით: ესლა გვიანდა არის თქო, შვილი თქვენი აღარ არის თქო.

— ნოელ, გინდათ რომ თქვენი უნასი მე ვიშვილო? უთხრა არტესმა.

— მინდა? დაიძახა წამბერმა და თვალები აუწერელის სისხრულით ანთო.

— მასში მითხარით, რომ თქვენ ლავრდაკი არ მოგიკლავით.

— მე ვადვიარე და მოგჩხი, ჰსთქვას გულ დაწვეუტილად და დაბლა ხმით წამბერმა.

— მასში მართლად მოგკლავით?

— მე ვადვიარე მეტი, განიმეორა უბედურმა.

— ვაი უგუნურა! უთხრა არტესმა: თქვენის გულის სიღრმეში წაღაცა დაფარული და ის წაღაცა კერც წამბერისა და კერც გამომიცნია. თქვენ სულს გინუთავთ წაღაც საიდუმლო, წაღაც მწუნება. ნოელ წამბერ, თქვენ მართალი მითხარით წელან. დამნაშავეთ ხართ, თუ არა, თქვენი ხელი კაცის სისხლშია მოსვრილი, თუ ისეთივე წმინდაა და უხირქო როგორც მე ჩემს ხელში ასე სწორად მძუნად მჭერდა და რომელმაც იცოდა მარტო მუშაობა და ბრძოლა სამხობლო ქვეყნისათვის, მაგაების გამოკითხვა ესლა გვიანდა არის. მხოლოდ ამას ვი ვიტყვი, რომ თქვენ გჩხებათ შვილი, მატარა, უმანკო ბაღლი, იმას არ უნდა გადასდეს ის დამნაშაულობა, რომელიც თქვენ დღეს სიკვდილით ინდით. წამბერ, შეგიძლიანთ სული

შვიდობიანად დადიოთ. ნოელ, პაწაწა ყავს ლოყებს არ აუნთებ სიტყვილით გვარი რამბურისა, გვარი ღატაკის მუშა კაცისა, რომ ღის სახელითაც შეიძლება, რომ თავიც მოეწონა. თქვენი ყავი ჩემ შვილი იქნება, თქვენს ყავს ჩემი გვარი ერქმევა.

— ჭოი, ბატონო არტეს! დამიხსნა ნოელმა: მაგ სიტყვებისათვის მთელ სიტყვას მთელი, მთელს ჩემს სისხლს დავანთხვედი! თქვენს სიკეთემ გული დამიამა და მე სასიკვდილოდ დანიშნული კაცისმკვლელი, გაუპატიურებელი, ყველასაგან შეჩვენებული ეს ჩემ თავს ყველასდ შეუდნირეს კაცთა კვსთვლი! ჩემი ყავი! ჩემ პაწაწა ყავი თქვენს ხელში გაიზდება! კაცი იქნება, კაცი!

მაგრამ ფიქრად მოუვიდა თუ არა, რომ არტესი გაუზღის შვილსა, საწყაღს რამბურსა თავ-ზარი დაეცა. მამ რაღად გაიწირა თავი, რაღა საჭირო იყო ის დიადი და დიდებული უგუნურება, თუ პასკალ არტესი ყოფილადა პატრონად მის შვილსა? ახალი, უფრო საზარელი განსაცდელი წარმოუდგა ნოელს. უნდოდა, ყველა ფერი ეთქვა ყველა ფერი ახსნა, ყველაფერი გაემუღავებინა და ერთის სიტყვით დაეღვივა სამარცხვინო პირობა, შეკრული მარტალთან. მაგრამ არტესმა უნებლიედ გაუქარწყლა გულის წადილი და მოაგონა უწყალო ცხოვრება ღატაკისა.

— დიან, კაცი იქნება, კაცი, უზახუხა არტესმა: მაგრამ ღარიბი და დამარცხებული როგორც მე. ეიხ იცის, შევიძლება იმის გაბედნიერებას თუარა?

— ღარიბი! დამარცხებული! განიმეორა რამბურმა და მერე თავისთავად გაიფიქრა გულში: ჭო, ღარიბი იქნება.

— რა ვუყოთ რომ ღარიბი იქნება. დეე იყოს ღარიბი და პატიოსანი კი, განაგრძო არტესმა.

— კარგი! ესთქვა თავისგულის სიღრმეში რამბურმა: ყავი მდიდარი იქნება, მდიდარი! ნუ თუ შენ ცოცხალ მკვდარო მამაკე, შვილს იმადენად გამომიკეთებ, რომ შენს სიტყვას იმის ბედნიერებას არ ანაცვალავ? არა, არა! ყავი მდიდარი უნდა იყოს და იქნება კიდევ!

— სსკა არა იყრი გაჩეთ სათქმელი რამბურ? უთხრა არტესმა კარგა ხნის დროილის შემდეგ და მწუხარებით შეხსტქროდა უბედურს ღატაკსა.

— აღარა იყრი.

— მაშ ისინი მართალნი არიან: თქვენ კაცი მოჰკალით? რამბურმა სმა არ გახსტა.

— მე მიგდავარ, უთხრა არტესმა: რაც დაგზირდი, ვეკლავ იყრს აგისრულებ; მაგრამ გთხოვთ კი, გესკეპებით, მართალი მითხარით, ნაკელ რამბურ, მართალი მითხარით.

— მართალიც ის არის, რომ მე თქვენ ჰეტკისა გტემთ და მიუგარხართ ისე როგორც, ჩემი შვილი მიუგარს. მართალიც ის არის, რომ მე ღატაკი, უბედური მარტო ერთმა კანტმა მიტრო და ერთმა კანტმა შემინდო. ის კაცი თქვენს ხართ. მართალიც ის არის, რომ სიკვდილი მწუყრინ: რომ სული გვამში აღარ მიდგება, სიტროტსლე მომბურსება. მართალიც ის არის, რომ მე ისე ვეკლები, რომ არც ჰილატინის და არც ვლალატომ არც ერთს იღვას ჩემის უმწვილ კანტ-ბისას! ოჰ, ბატონო არტესს! ჩემი უგანასკნელი გედრება ეს არის: ჯერ მოიტადეთ, წინასწარ ნუ მომიძულეებთ! დრო თავისას იტყვის.

— რა? დრო თავისას იტყვის? დაძანა არტესმა.

— მშვიდობით, უზახუსა რამბურმა.

ცინიდან გამოვიდა თუ არ არტესი, გული ეუბნებოდა: შენ გა-მოეთხრე კანტის-მკვლელს კი არა, არამედ ტანჯულს და წამე-ბულსა.

მეორე დღესვე აუსრულა ორივე თხოვნა. მორტალს გამთართვა დაბეჭდილი წერილი ყაჩ რამბურის სახელზედა და ცინეში გაუგზავნა სილვის ჰელიკოს თხოვნა, რომლის უგანასკნელი ფურცელი გა-ყენთა საწამლავით. მაგრამ ვერ მოუხდათ დანახარები. რამდენ-სამე დღეს შემდეგ დაუბრუნეს წიგნი ზედ წაწერილით: „არ შეიძ-ლებს.“

ამის შემდეგ ერთს საღამოსედ მთელმა პირიყმა შეიტყო, რომ მორე დღეს რიყრაყხედ ლანოკეტის მრედანსედ გილიოტინა იწება დადგომული და თავს მოჭსჭრინან ნოელ რამბეისა, პოლ ლავკრდავის მკელსანო.

დანოელ მოტრადმა ეს ამბავის კლუბში შეიტყო. დიდისნია წინადკე ემოკნა ბილეთი რომ ამ ამბავს დასწრებოდა, რადგანაც გულში მინც შიში ქქონდა ვაი თუ გადათქვასო და გამამხილასო, უნდა იქ ვივიგო, რომ იქვე რეგოტმე უძველო რამე ჩემს თავსანო.

შუა ღამის ერთი საათი იწებოდა, როცა ხალხი მოგროვდა წინის ასლო ერთი კასკასით, სიცილით და სმარობითა. ალყაფის კარებთან იდგა გილიოტინა. ვარის კაცნი მორიგებულნი იყვნენ რომ ხალხი ასლო არ მიეშვათ. მოტრადლიც მოვიდა და რაკი ბილეთი აჩვენა, ნება მიჭსტეს გილიოტინას სთან ასლო მისულოყო რომ მივიდა და ხასა გილიოტინა, შეეზარა, მაგრამ არ შეიძინავა და გაიღმა.

გარემო ისმოდა უფროსების ბძანების ხმა, ცხენის თქაფა-თქაფი და მუნციზალის გვარდიის ხლმების ჩხარა-ჩხური. ეს გვარდია მორიგებული იყო, რომ ხალხი გილიოტინასთან არ მიეშვოთ. მოტრადლს კი ნება-რთვის ბილეთი ქქონდა და ამიტომაც ნება მიჭსტეს გილიოტინასთან მისკლისა. თვალი მოჭკრა გილიოტინას თუ არა, უნებლიედ ყრყოლა მოუვიდა, მაგრამ წუთს შემდეგ გულში ზიზლით ჩინინა და ავიდა ბექანსედ, საცა ის საზარელი მამინა იდგა. მერე თვალი შეასწრო ყუთს, საცა ჩაკარდება ხოლმე თავ-მოჭრელი ტანი დასკილისა. უნდოდა აქაც გაელიმნა და წარმოედგინა რას ვიგრძნობდიო, რომ ჩემთვისაც ბედს ამ მამინის ქვეშ სიკვდილი დაენიშნანო.

— საკვირველია, იფიქრა თავის თავად მოტრადლმა, — რადგანაც თემი თავსედ აქმდენენ რადაც უცნაურის გრძნობის გამო: მე თითოტოტანიში ყრყოლა მივლისო.

ამ ყოფაში იყო მორტალი. დაჭკრა საათმა ხუთი. თუმცა მთე-
ი მისი არსება რაღაც უჩინაურის გრძნობით იყო შეპყრობილი, მაგ-
ამ მანაც თავალი ვერ მოეშორებინა მასშინისათვის თითქო ჭკრძნობდა,
რომ ამისთანავე განსაცდელი დღესა თუ ხვალე ამასაც ჩაითრეეს და
ამიტომაც ესწუროდა, რომ ამ საშინელს თამაშს ძალე მოჭდებოდა
ბოლო და გათავებულყოფა, შინ წასულოყო და იქ ელოდნა რით გათავ-
ებოდა საჭმე, — ამისი ქმნა ვერ შექსძლო.

ამასობაში ნოელ რამბერს ჯერ კიდევ ეძინა. ბოლოს გააღვიძეს
და უთხრეს: „დღეს არისო“.

— რა არის დღესაო? იკითხა რამბერმა, რადგანაც პირველ ხან-
ში ვერ მოისაზრა სად არის და რა ყოფაშია. ხოლო ერთის წუთის
შემდეგ კი მოაგონდა, თავი გაიქნია და ესთქვა: ჯო, მართლა! დღეს არის,
დღეს! უფრო კარგი! გული ისეთის ცუცხლით მეწვის, რომ ოღონდ
მოკრწენილვიყვ და მე თვითონ გადავარდებოდი ცუცხლში. გილიო-
ტინა კი ძნათ არის? მე ვერა გავიგე—რა, მიგვიჩს. ესხანს სმაურა-
ბამ კედლებს ვერ შემოატანა. ესეც კია, დღეს ძალიან ჩამძინებოდა.
ამ ბოლოს დროს ასე იშვიათად ძმინებია.

ამას რომ ამბობდა მთელი ტანი უთროლოდა, შიშის გამო კი არა,
იმ სირცხვილის გამო რომ საჯაროდ დასჯიან.

— წიგნი სომ არა მოუტანიათ—რა ჩემთან? იკითხა უბედურმა.

— წიგნიო?

— დიაღ, თხზულებას სილვიო პელიკასი. მე მინდოდა ერთხელ
კიდევ წამეკითხა.

ყველანი იქ დამსწრენი ტაკვირუბას მიეცნენ. კაცი კვდებოა,
და წიგნი აგონდებოა, სომ არ გავიყუბულაო. ამ უკანასკნელს დროს
ყოველთვის ამ წიგნზედ ღაპარაკობდა სოლომე.

ამ დროს მღვდელიც შემოვიდა.

— მადლობელი ვარ, უთხრა რამბერმა: მე ძარტოვდ მინდა ჩემს
აღსასრულს შევეყარო.

მღვდელმა დაუწყო ღაზაჩაკი სინანულზედ, ღვთის მოწყალე-
ბაზედ. ცოდვისაგან დასსნაზედ, მაგრამ რამბერმა სიტყვა გააწყვე-
ტინა.

— მამაო, უთხრა კეთილ-სუფობითა: სშირად გინასავთ განა
ღამნაშაკე ასე გუელ-დამშვიდებულად და მგონია, ჰატოისანადც მსყუ-
რებელი?

მღვდელი შეჩერდა, ვერ გაუძლო რამბერის თვალითა მართლად და
ჰატოისანს და მშვიდობიანს მეტყველებას. მერე ყველას უამბო თურქი,
რომ რამბერი ღამნაშაკეთ კი არ მეჩვენაო, არამედ წამებულათაო.

— მამო აღსარების თქმა არა გსურთ? უთხრა მღვდელმა.

— არა, მადლობელი ვარ.

— თქვენი ცოდვა დანაშაულობა....

— მე არავისთვის არა დამიშაკებია რა.

— შვილო ჩემო, სინანული....

— მე მარტო იმის სინანული მაქვს, რომ აქამდინაც ცოცხალი
ვიყავ, უთხრა რამბერმა და მერე დაუმატა: მე მინდოდა სილვიო ჰე-
ლიკოს წიგნი მქონოდა. დაპირებული იყვნენ, გამოგოგზავნიდითო.

ჟერ კიდევ იმედი ჰქონდა, რომ საწამლავს მიიღებდა, მაგრამ
მღვდელმა გაუცრუვა იმედი და უთხრა რომ წიგნი, მართალია, მოი-
ტანესო, მაგრამ ცხის ზედამხედველმა ნება არ მიჰსცა თქვენთვის
გადმოეტათო.

— მამო ეგრე ყოფილას! ჰსთქვა მწუნარებით რამბერმა და დაბლა
სმით დაუმატა თითქო თავის თავს ეუბნებო: ალბათ ჩემს ბედს ასე
ჰსდომებია! რაღა ეშველებს! სიმწარე ბოლომდინ უნდა დავლიო. ახა
ჟაკე, ჩემო ჰაწაწა ჟაკე, მშვიდობით. მტკიცედ გიყვარდეს მამა შენი.
კვი რომ თავის დღეში გუელზედ კვლავ მოგოვრამ...

ზოგიერთს იქ დამსწრეს თვალეში ცრემლი მოკრიათ. ნოყეს
სულებს ამოუვარდა და ტურხებზედ სისხლი გამოუჩნდა. ერთმა აქსანა-
გმა ჭაღათისამ სისხლი ხელცახვით მოჰსწმინდა.

— ეგ ლავერდაკის სისხლია, ჭსთქვა ერთმა ვიღაცამ დაბლა ხმით, მაგრამ რამბერი ისე იყო აღელვებული რომ ვერ გაიგო ეს მსეტური შენიშვნა და ხმა ამოუღებლივ შესება მიქმელსა

ამის შემდეგ შეუდგნენ და დამნაშავეის გამსვას და მოკთვას: შეჭკრიტეს კეფაზედ თიები და შეაკვეცეს ზეჩანგის საყელა. იგრძნო შესება ტივის მკერატლისა თუ არა, რამბერს უწყულა მოუვიდა და დაბლა ხმით წარმოხსთქვა:

— სხვისთვის თავ-დადება ადვილი არ ყოფილა!

მერე უთხრეს დალიე რამე ან არაყი, ან კონიაკიო, გულს გაგი-მაგრებსო.

— მადლობელი ვარ, მე არ მეშინიან.

ძალიან დასუსტებული იყო და ძლივს იდგა თვსზედ. მაგრამ თავის-თავს ძალა დაატანა და დაიბრუნა ყოველივე ის, რაც ესე უზუნად სელიდამ მიჰსდიოდა: სიტოცხლე და ძალ ღონე. ამყად გასწორდა ტანში და ისე გამოვიდა ტიხიდან. ეზოში რომ მიდიოდა, ნახა რომ იასამანს ყვავილი გამოეტანა.

— ეს ყვავილები ჩემზედ მეტს იტოცხლებენ, გაიფიქრა სწყუაღმა-

მერე მოუბრუნდა მღვდელს, რომელიც გვერდთ მოზღვედა და ჭსთხოვა ჩემს ლეიბს ქვეშ პაჩათიანა უჩანდაშით დაწერილიო, ის პაჩათი გარდაცეო დოკტორს არტესს, ჩემის შეილის პატრონსაო. მღვდელი დაჰპირდა აღსრულებას ამ უკანასკნელის თხოვნისას და მშინ რამბერმა ჭსთქვა:

— მე კვედები გულდამშვიდებული და გამყოფილი.

ამ დროს უშკვლებული ალაყაფის კარი გაიღო და ნოელ რამბერმა დაინახა საშინელი სურათი: გილიოტინა, ხალხი, სკები და ქუჩის იქით აყუდებული სახლები. ერთის შესედეოთ, ერთის — მომაკვდავის შესედეოთა თვალი გადაწულა ყოველს ამასა, ამყად თავი ძალდა აღო, თითქო ამის თქმა უნდაო:

— ეს არის და სხვა არაფერი!

მერე თვალები ძირს დაუშვა, და გზა და გზა ხმა-დახლა იგონებდა თავის პეირფასს, საყვარელს შვასს, რომლის მოგონებაც ანუგეშებდა.

მღვდელი, გაფითრებული რამბერსედ უფრო მეტად, გამოეთხროვან რამბერს, როცა გილიოტინასთან მივიდნენ. ავიდა რა თამამად ბაქანსედ, რამბერს ხედა აუვარდა.

— მე ხომ უამისოდაც მოკვდებოდი, იფიქრე: კარგად ვივარდნი, კაი ფასად გავიყიდე თავი!

და შვარედ გაიღიმიდა.

ეკ ღიმილი სწულისა, ღიმილი გიჟურად ატარებულისა და თავდადებულისა რამბერს გილიოტინის ნაჯახის ქვეშაც შერჩა ტუჩებსედ. ჯალათს არ ეუჩნა და ნებით ყოველის ფერში დაქორონიდა. მხოლოდ აღტაცებული მით რომ შვილის ბედნიერებას შეესწირა თავისი თავი, გულში სულ ამას ამბობდა.

— შვანი მდიდარი იქნება, მდიდარი!

ხალხს ხმა ჩაუვარდა იმ საშინელის კენესის შემდეგ რომელიც აღმოხდა ათასის კაცის გულიდამ იმ წუთს როცა ბაქანსედ გადმოვარდა თავი უბედურის რამბერისა. მოკვდა კაცი, რომელმაც თვისი სიცოცხლე შეესწირა და რომელსაც ეკ თავ-გაწირვა შთაგონა ეკვლასედ უმადლესმა, ეკვლასედ უდიდებულესმა ეკვლასედ უწმინდესმა ადამიანობრივმა განუსჯელობამ: საზაროდ-საოცარმა თავ-დადება მამისამ შვილის ბედნიერებისათვის.

ხალხი დამიშალა, ზოგი იცინოდა ამ თამაშის შემდეგ, ზოგი მღვროდა. მარტო ერთი კაცი იყო გაცრეცილი, გაფითრებული, თითქმის მკვდარი, იგი ცივს ოფელში იწურებოდა და თავ-ზარ დაცემულსავით უწურებდა საკაცეს რომელსედაც დასდეს მკვდარი დამნაშავე. ეკ კაცი იყო დანიელ მორტალი.

შინ რომ მოვიდა, თავიდან ფეხსმდე მოშლილი იყო, თითქმის აკეცილი. ცივ წყალში იხანა, ცოტად მოჯობიანდა და წავიდა რესტორანში საუზმის საჭმელად. მადიანად ისაუბრა.

— უჭე, მღვივს მოვინი, უთხრა თავის თავს, როცა ერთი ჭიქა ღვინო დალია და სიგარას მოუკიდა: გამოვიხსენ ლაკვარდის ბარათი

ოცნსი ათას ფრანკათ. ძვირად გი დამიჯდა! მაგრამ რა ვუყოთ თავი ხომ გადავიჩინე!

ანტონმა რომ შეიტყო, წამბურს თავი მოსჭრეს, იფიქრა:

— მორტალი ყოვლად ბედნიერია და წამბურს გი თავი მოჭრეს, კაცი მოჭკალიო! ამის შემდეგ რაღაა ამ ქვეყანაზე! მოდი და ვეკლანფურხედ იმედს ნუ გადიწვევტ! მაგრამ რათა? კაცობრიობას იღეს დაჭრისტილებს. სიძნელე. თავისას გაიტანს სულის სიდაბლე ადამიანისა დღეს თუ ხვალ თავის სასჯელს მიიღებს. ვინ იცის, რა დაემართოს მორტალს!

შინ რომ მოვიდა გადახვია მამობრიულად ჟაკსა და გრძნობით უთხრა:

— ჩემო ჟაკ! მე შენ მეყვარები შეილსავით, შენ ამს იქით მე....

— ვიცო, ვიცი, უთხრა ბაღღმა ტირილითა: ამს იქით თქვენ ჩემი მამა იქნებით.

დანიელ მორტალი, გასარებული რომ ავ-კაცობამ ეგრე კარგად ჩაუარა, მიეტან ისეკ უწინდებულად ხელ-გაშლილ ცნობრებსა და ყოველს მეცადინეობას ხმარობდა, რომ კლარას გული თავისაკენ ხელახლად მოებრუნებინა.

— ჩემო კარგო კლარაგ, მონასტრად ხომ არ გინდათ გადაიქციოთ ჩემი სახლი!

— თათქმის, უზასუსა კლარამ.

თუ ეგრეა, სულის საქმეს შეუდექით. ეგ გავართობთ, გნებავთ მოვიწვიო ანბატო დოლინიაკი? საკვირველი მქადაგებელიაო, ამბობენ.

— გმადლობთ. მე მარტოდ ყოფნა მინდა. მე მიყვარს მარტობა და მუედროება. ჩემი ნუგეში მაგ ყოფნაშია.

— მართალია, დაკოდილს გულის ნუგეშიად მარტობა და მუედროება აქვს ხოლმე, ქსთქვას დაცინვით მორტალმა: რაღა თქმა უნდა, კრთიცი და მეორეც კარგი რამ არის!

— გული ჩემი დაგოდელი კი არა, მეკვდარია, უზასუსა კლარამ.

ამ დღიდან მორტალმა გადაჭსწვევითა, რომ სულელობაჲ ჩემი დღენი ამის სიყვარულის ძეხნაში დავლიოჲ და მას მეჩემედ დიდი ხნის აღარ გამოსულა, რომ მთელმა ჰარიჲმა შეიტყო, დანიელ მორტალი გადავიდაჲ ერთს ვენგრიელს მომღერალს ქალსაჲ, რომლის მდიდრული ცხოვრება და ფარფარება გაითქვა მთელ ქალაქში.

არტემს დამარხვინა ნოელ რამბერი კლამარის სასაფლაოზედ, სწორედ იმ ადგილას, საცა დასჯილს ავანჯებს მარხვენ ხოლმე. საფლაოზედ ჯვარიც ადმართინა. ჯვარზედ სახელი არ იყო დაწერილი მხოლოდ ეს ეწერა: „განუსვენე, უფალო, სულსა მონისა შენისასა. 1859 წ.“

სშირი ბაღასი, მინდვრის ყვაილებით შესამებული, ჭიჭივას ქლას იმ უცნობს სამარეს, რომელშიაც განსვენებულია მტკერი უბედურის დატაკისა.

უცნაური ნაღირობა

გახსოვს? თეიმურაზ! სანადიროთ რომ ვიყავით და შენ წამოიძახე—ახაკათას! გავეშურნეთ, თორემ წამოგვალამდა ეს აჩისო?... ჩვენც მოვაფრინდით მაშინვე ცხენებსა და—აბა ჰა! სულ ოთხით გამოვსწიეთ;—ხომ გახსოვს?

რომ მოვაჭენებდით მაშინა მგითხე, ის ჩემათ რომ ჩაგვცინა, რაზე ჩაგვცინა მითხარი თუ გიყვარდეთ,—ესეც გახსოვს, განა?

ბინაზედ რომ ძალიან დაღაღულები მოკვდიოთ, ამბვისათვის ვიღას ვცხვებოდა. მეორე დღეს, ირთყრავა თუ არა, მე და შენ მაშინვე სხვა და სხვა გზას დავადექით და ეს ამბავიც ასე მიგვაკვირებდა.

ახლა მოგიყვები რაზედაც ჩამეცინა მაშინა.

დილა ადრინა გურდღღობას რომ გავერთეთ და შუადღემდინ შეიფრებეს კვლახსად მოვასწერეთ, გაუწყვეტელმა ქაქანმა და წადმუგულმა სირბილმა ისე დამღალა, რომ ჩდილს დაუწყე ძებნა და იმ ჭალის პირის ცაცხვს რომ მივატანე, თოთ-იარაღი ზედ მივაყუდე და ცოტა სული მოვიბრუნე-მეთქი, მეც იქვე წამოვსწექ და სამოდ დასვენებულმა ფიქრებს მივანებე თავი... ხან რა წამომიძგა თვალწინ, ხან რა, და...

— რა, შენდობა მამაო! საიღამ საით?

— გურთხევა უფლისა შენზედ! ლაშხეთის სასამართლოში ვარ დაბარებული და იქ ვიხსენებ.

საიღამ ეს მღვდელი და სად ლაშხეთი და იმის სასამართლო?...

— მღვდელი ხარ და უნდა გემთხვიო ხელზედა, თორემ შენ?

შენ არა ქართველისაგან ხმის გამოხსენებში და შესწვნარბული არა ხარ. გამოტყენილი უნდა გითხრას, მამაო, რომ ჩემი მოძღვარი რომ არა უაფილიყავი (ჩემს სიტყვებში ვი არ მახსოვს, რომ ამისთვის აღსარება შეთქვას სადმე)—ჩემი მოძღვარი რომ არა უაფილიყავი, არ ვიცი რას გიზამდი. სმალში გამოგითხროდი, საქვეყნოდ გაგზავნაბრებდი, — ერთის სიტყვით, ისე გამოგიძეობდი, როგორც... როგორც....

— ბეჩა, ბეჩა! რა მოჰხდა მაგისტრანო? გატყობითა მკითხა ამ ჩემს მოძღვარს.

— როგორ—თუ რა მოჰხდა? იმდენი ნამუსი აღარ შეგჩენია, რომ მაგასაც მკითხავ?

— ჩვენი სხდომა ვი არ იყოს მიზეზი?

— მამა—ჩემი არ წამიწყდება და ჩემი კარგი ძმები არ დამხსენებინან სწორეთ მაგ სხდომისათვის ხარ ისე ავით მოსაზრებო, რომ უკვლამ კატა, — ვისაც ვი ცოტადენი ჰატოხსნება გახჩნია და ერთი ნაბეჭვალდც არის მშობელი ქვეყნის სიყვარული გულში ჩარჩენია, — თითო ქვა არავინ არ უნდა დაიშუროს შენთვის. ან მე რაღა მიშლის არ ვიცი რომ წამოვდგე და ისეთი საქმე დავმართო, რომ შენი შეილის შეილის შეილის შეილის შეილის—შვილებსაც სასხენებლათა ჰქონდეს.

— ბაქარ და აგრე ახირებული გაუკითხავი აზრებება სად გაგონილათ, ისეთი დაწვნარბული და დამბიერი ხმითა თქვა მღვდელმა, რომ იმ წამვე ფრთები ჩამოჰყარე და უფრო დაუგდე, განახლო ერთი, როგორ იმართლებს თავსა—მეთქი.

— შეილო ბაქარ! გეტყობა შენც იმათ წარუტანისარ, ვინც მართლად შესაბრახისინი არიან, რადგან არ იცინან, რასა იქმონენ, მაგრამ დიდად ვი აძვეებენ ქვეყნის წინაშე.

— ნეტა რა გქნა? ვინა? როგორ? ვერ შენი სთქვი, შენი; შენ ოთი მართლულობ თავსა და მერე სხვებს დასწამე დანაშაული, რომ დაგვეკრებოდეს.

მეწმუნე, ბაქარ! და ამ წვერს ენდე..

წვერზედ რომ ხელი დაიდვა მამინ შუკვსზედა და ამ მოკლე დღეში შავი წვერი თითქმის სულ გასთეთრებულია; — გამიკვირდა, ეს საოცარი ცვლილება რატომ ზირველშივე ვერ შევამჩნიე მეთქი და რადანც მებუნავი სიბრალეული ჩამივარდა იმისი გულში.

ის კი მე ისე შემომეურება, თითქო მე კიფავ შესაბრალისი და არა ისა.

— შენი მამა-პაპეული მშენიერი სსსსსლე დიდად ძველი სსსსსლეა, სულიერო შვილო ჩემო ბაქარ! მრავალ გზის დიდი და დიდთა მენახლობა მსხდარა იმ სსსსსლეში; მრავალ გზის უნახავთ კედლებსა მისსა დიდებულთ ნადიმობა, თათბირი, სანოვანობა...

— ვინ თქვენ, მამაო, და ვინ ჩვენს ძველებურს სამწიგნობრო კილოზედ ლაპარაკი?

— ახლანდელი თქვენი მწერლების ერთ გნებას გელაპარაკო, განა? მეც კვ მწადია; მაგრამ ჯერ რასაც შენს სსსსსლეზედ გეუბნებოდი ის გამათავებინე: — იმ შენს სსსსსლეს, ძლიან ძველსა, ძლიან სპატიოსსა, დიდს მოამბეს და სავანებო ზომითა და მოყვანილობით აგებულს, ახლა რომ გარს შემოესვივნენ სვანები, მეგრელები, ლეჩხუმელები, იმერლები, გურულები, აჭარლები, შავშელები, ჭანელები, ქართლები, კახელები, ქიზიუელები, და ინგილოები, დაზოგმაწალკატი, ზოგმა წერაქით, ზოგმა ღომით, ცუდით, წაღლით, ნაჯახით, ესოთი, ერთის სიტყვით ვისაც რა მოესხება მიადგენ და ამ სპატიო კედლებს ვინც როგორ იცის, ისე კაკუნი და გორტან დაუწყონ, — აქაო და ყველანი ქართველთ ტომისანი ვართო და გვიდა ეს შენობა ჩვენებურათ განვასხლოთ, — შენ რას იტყვი მამინ, ჩემო ვარგო ბაქარ?

ეს რა სავითხავია მეთქი, ჩემს გუნებაში გავთვიქრე და მღვდელს კვლავ უთხარი რა.

— შენ იტყვი: დანებეთ ღვთის გულისხთვის თავი მავ სარბალო სსსსსლესა და თუ მანც-დამანც მაგისი განახლება გწადიათ, ჯერ კალატოზობა და ხურლობა ისწავლეთ და მერე დაიწყეთ ძველს

შენი ახლად თქვენი ვარჯიში! ასე ეტყვი ამ ხალხსა განა, თუ გინდ
მცოდნენიც კრივენ? მაგრამ, რომ არ გაგიგონონ, მაშინ?...
— მაშინ — სულ დამინგრევენ, რაღა თქმა უნდა!

— ზო! ჩემი დანაშაულიც სწორეთ ეკ არის; — და როგორც
ეს ხალხი შენ აგიყვანდებოდა, სხდომა მეც სწორეთ ისე ამიყვანდა,
როგორც თუ გაბედავ და სმა მადლს სთქვი, ქართული....

— ნეტარ ღობე-ყურეს ედები შენცა, მამაო! ქართული ენის
სწავლებს ნუ იქნებაო, ეს არ წამოცოცხლებ იმ ყრილობაში შენა, შე სულ-
წაწმე....

— მოითმინე, ბაქარ! სიმართლე თუ შენსკენ არის, გაჯავრება
რის მაქნისია. — მომაგონდა იუბიტერს რომ შეჭბუდეს: იუბიტერ! —
რომ ჯავრობ, მტყუნანი ყოფილხარო და დავეშვი.

— კარგი, მოვიითმინე!

— მაშ ახლად გუდადმშვიდებულსა გკითხავ: ხურობა და კალა-
ტობობა, ან ასე ვსთქვათ, ქართული ენა, შენ იცი, ალფიზმა იცის;
დაჩინუნამც იცისო ამბობენ; — მაგრამ თქვენ არც ერთი არ შემო-
ხვალთ ქართული ენის მასწავლებლათ; ამიტომ რომ თქვენ თქვენს ს-
ქეს თავს ვერ დანებებთ და ბობოლაელებიც მეტად დიდები ბძანდებით,
რომ უბიტლობა იღვათ თავსა. — თუ ვერც თქვენა და ვერც კიდევ
ამისთანავე მიზეზით, მისაილ, ჯიბრალი და რქობიერ მოჭკიდებენ
სულსა, — სხვა ვინ გეგულება, ერთი მიბძანე, რომ ქართული ენის
სწავლება შექმდეთ? — აი, ახლად, დიმიტრი ყიფიანი, ილია ჭავჭავაძე,
ნიკოლოზ ცხვედაძე, იაკობ გოგებაშვილი, რაფიელ ერისთავი, ივანე
მაჩაბელი და ალექსანდრე სარაჯიშვილი შეყრილან და შეკლების გას-
ნას აზიარებენ აქა იქა, რომ ჯერ ქართული მასწავლებიონ იმ შეკ-
ლებში და მეც შექმდებისდა გვარად, რუსული! იესო ქმ დვითისამ
მოუძროთ იმათ ხელი ამ სადითოს საქმეში! — მაგრამ მასწავლებლე-
ბი ან იმათა ჭყავთ? ჯერ მასწავლებლები მოამზადონ, თორემ აი მისმა
მადლად და შენმა სიტყვებლემ, ქართულ ენასაც ისეთი საქმე დაემართება,
რაც შენს სხასაც დაემართებოდა, მართლად რომ იმდენი ჭრელი

ხალხი დასველიყო; სულ ძირს დაუშვებდნენ.

მღვდელმა რომ ეს სიტყვები მყარა და მყარა. მე ამის მეტი კვლავ მოუხერხე რა, რომ ვჭკითხე: თუ აგრე გგონია, მამაო, მის გეტყობა, შენ არც ღრეობასა კითხულობ, არც ივერისას? არც ქართული მთაბუ გიკითხავს, არც კრებული და არც მნათობი? —

— მაკითხავს და ვჭკითხულობ, შეილო, ვჭკითხულობ; — და იმიტომ ვამბობ ხალა, რასაც ვამბობ, რომ მიკითხავს და ვჭკითხულობ. შენს მტერსა და ორგულს გაუგონია ის ჭაჭა ჭეჭი, რაც ხალხანდელი ზოგიერთი მოსხველეების ხელში ქართულს ენას გააჭკს!

— მე არა გამოგონია რა!

— ყური არ გიგდია და იმიტომ, თქვე დალოცვილებო! გამხდარხართ, ჭეიფს ეწვეით, და ვისაც ხმის ამოღება შეგიძლიათ, ყურსაც არა ვინ იბურტყვით; — და ჩვენ თუ გაგბედეთ რამე, მოგვაფერინდებით და შიგ ხასხაში ჩაგვხრით ხელსა.

რა ვჭანა? ვამბობ ჩემს გუნებაში; — ეს ჰაკლიაშვილი მღვდელი და ქართული ენისათვის ასეთი მხურვალე ღმარაჲა!! აქ რაღაც ამბავია! მადი ერთი ვჭითხო, რას იწუნებს ხალხი მოსხველეებისას?

— მანც რას რას იწუნებ, მამაო, ხალხი მოსხველეებისას?

— იმას ვიწუნებ, შეილო ბაქარ, რომ ქართული საფუძვლიანად არსად უსწავლიათ, — ან კი სად უნდა ესწავლათ საცოდავებსა რომ აღარსად ასწავლიან, — ძველებური არა უკითხავთ რა; — სანატრო საზოგადოების ქართულ საუბარს თუ შესწრებიან სადმე, ყური არეგდიათ; — ხალხის ღმარაჲისათვის არა დაუდევნიათ რა; — და ქსწერენ კი, მოსხველეობენ კი. ქართულათა ვსწერთო, ქართულს მწიგნობრობას ვაცნოვლებთო, გულითა ქსჯერათ; — მაგრამ ვინ არის ხალხი იმათი დამჯერებინებელი, რომ კი არ აცნოვლებენ, — ქრუნიან, აფუჭებენ ენას; მერე რა ენასა, ბაქარ! ენასა?!... შენსა ამბობენ, ათი თუ ოთხმეტი ენაზედ მიწეგნით იცნო და — შენ და შენი ღმერთი, შენ და შენი განწმენდილი სვინდისი, მითხარი, რომელი ენა გებულება, რომ ან წერა-კითხვა ქონდეს ქართულზედ უფრო განმარტო-

ვეული და განვითარებული; ან ლექსთწყობა და შესებაჲ ქონდეს უფრო მარქნილი და განავილებული; ან აზრის გამოხატუქმელი მასალა ქონდეს უფრო მოხერხებით შესავეული, — ან სიტყვებითა და გრანმატიკული სასკებით იყოს უფრო მდიდარი?

— ეგ, ვთქვათ, უკვლავ მართალია, მაშალ; მაგრამ ამ ენას აიუ-ჰებენო, რომ ბძანებ, — როგორ აიუჰებენ, ეს გამაგებინე, და?!

— ახლა მაგალითებსა მთხოვ, თუ რა გნებავს?

— მაგალითებსა გთხოვ, მაგალითებსა თორემ ეს ჩვენი ლანა-რავი ტყუილ უბრალო მიღებ მოდებსში გადადის როგორღაცა და რა ჩვენი საკადრისია!

— ახლავე, ჩემო ბატონო! მაგრამ რომელი ერთი მოგიტოვებო! ერთი ამბობს:

„სტუმარი შინ შემოვიდა, მაგრამ ისევე გარეთ გამოვიდა.“ ქართულია ეს?

— რასაკვირველია.

შაშ, ამისი მოქმელი თვითონ სხვად ბძანდებოდა, ეს მიბძანე? ხომ მოგეხსენება, კაცი რომ ამბავს ამბობს რასმე, თვითან სხვანის, ან იმ ამბავის დროს სხვ იყო, უთუოთ უნდა თავის-თავად იგულისხმებოდა, ლანარაკში თავის-თავად უნდა გამოდიოდა, ცხას და ჭკუყანას შუა ხომ არ იქნება ჩამოვიდებული. შემოვიდაო თუ ამბობს, ცხადია რომ თვითონ შინა ყოფილა და მაშინვე გამოვიდაო, თუ ქართულია, კვლავ იტყვის. — ან თუ თვითან გარეთ იყო, იტყვის — შევიდა, მაგრამ მაშინვე გამოვიდაო. ერთის სიტყვით: თუ შემოვიდა, გავიდა; თუ შევიდა, გამოვიდა; თუ ჩავიდა, ამოვიდა; თუ ამოვიდა, ჩამოვიდა, თუ წამომყვა, ჩემთან წამოვიდა; თუ წაყვა, იმასთან წავიდა. ქართულად ყოვლად შეუძლებელია, რომ რის ერთმანეთის წინააღმდეგ შემთხვევაში ზმნა ერთითა და იმავე სახით იხმარებოდა.

— ეგ მართალია; მაგრამ არ დაწეიქრება და იმიტომ უთქვამს აგრე, ვისაც უთქვამს.

— მეორე ამბობს: ჯერ იარაღს დავიწყოვ წინა და მეორე სჯიმს დავიწყოვ.

— ეგ რა! მკისთანა მეტოამ ვის არ მოუგა: იარაღს დავიწყოვ და მეორე სჯიმს დავიწყოვ, ასე უნდა ეთქვა, რა თქმა უნდა.

— ჰო, არც ეს დაწვრილებია! ერთი ამბობს კიდევ: აქ მდებარე მინდორია:

— ეგ არ შეიძლება: მდებარე ითქმის ავთ-მეოფზედ. უძრავს საგანზედ ითქმის: მდებარებს; მდებსარებს, მდებს რეობს და არა მდებარებს.

— გადღეგრძელა ღმერთმა! სხანს, მთქმელი არც მკას დაწვრილებია. ახლა: „სიკვდილს მორჩა, სიფათს მორჩა,“ ქართულია?

— რატომ არა?

— იმიტომ არა, რომ „მორჩა“ ჰნიშნავს „გათავა, შესწრულა.“ სიკვდილს შესწრულა, სიფათს გაათავა?

— მართალია, ეგ არ შეიძლება! მკარამ რეკორ უნდა?

— „სიკვდილს გადაჩა, სიფათს გადაჩა, ან გადაურჩა.

— სწორეთ არც ამას დაწვრილებია.

— კერ მინდა, არ ვიშოვნე, — არც ეს არის სომ ქართული?

— დიად არა. მკასზედ მეტ გემოწები, რომ ახლანდელი ხუნი შუქრლები უგუთქმითს სიტყვის ნაწილებს მეტად წინდაურდავათა სძარობენ. მე კარგათ მესმის, რომ სდაც მოქმედებს ნებაზედ არის დამოკიდებული, იქ უარს ითქმის სიტყვითა არა, არ მინდა და არა ვინასვ, არ ავიღებ, არ წავიკითხავ, არ შევირთავ. — და სდაც მოქმედებს ნებაზედ კი არა, ღონეზედ არის, შეძლებაზედ არის დამოკიდებული, და ეს ღონე, ან შეძლება კი არ არის, იქ უარს ითქმის სიტყვითა კერა: არ შემიძლია, ესე იგი, ღონე, შეძლება არ მქვს და იმიტომ ვერა ვინასვ, კერ ავიღებ, კერ წავიკითხავ, კერ შევირთავ და სს. და სსვ.

— არ დაუფიქრდებიან სოლმი.

— ერთი ამბობს კიდევ: იმან თავის პირით ადვიარა; ან—იმან თავის პირით უღვიარებია. —

— მართალია, ურთი კი არა, ბუკონი ამბობენ აგრე; მაგრამ უნდა გამოვიტყუდე მამაო, რომ აღარც მე ვიცი როგორ უნდა; აღარ ვიცი შენაი იმიტომ ვამბობ, რომ კარგათ მახსოვს როგორ გამოვიტყუდე, პირველად რომ გავიგონე, იმან აღვიანა, იმან უღვიარებია; მასხს რომ ჩემს ნახსოვრობაში შემოუღიათ აგრე დაჯანჯავი; მაგრამ როგორ უნდა, აღარ მახსოვს.

— იმან აღვიძალდა, უღვიძალდება; ან აღვიშენა, უღვიშენებ. აა, — ხომ არაინ იტყვის? არა. ერთნაირი ზმნა კანონსაც ერთს უნდა ემორჩილებოდეს. აი მაგალითი:

აღვიძალდე	აღვიშენებ	აღვიარებ.
აღვიძალდე	აღვიშენე	აღვიარე.
აღვიძალდება	აღვიშენება	აღვიარება.
აღვიძალდება	აღვიშენება.	აღვიარება.

ამას ცოტადღენი დაფიქრების მეტი ხომ არა უნდა; მაგრამ არ უფიქრდებიან, იმიტომ რომ უფიცნი არიან და მსწავლეულად კი მიანათ თავისი თავი.

— როგორაა, როგორაა? უფიცნი და მსწავლეული რაღა არის?

— მაგ სიტყვებს, ჩემო ბაქარ, ისეთები ხმარობენ, რომ თქვენ შენაიად მიგანხიანთ. უმეცარი, უცოდინარი, უსწავლეო, ნახსოვი, სწავლეული, მეცნიერი, — ამისთანა წმინდა ქართულ სიტყვებსა სწურობენ და შემოაქვთ უფიცნი, — მსწავლეული.

— სწურობენ კი არა, არ უფიქრდებიან. დამმორჩილებული ზედმდევანელობა არა აქვთ რა და იმიტომ არიან უმორჩილო.

— უმორჩილო სადაურიდა? ქართული ურჩი არ მოსწონთ? თუ აქაც არ უფიქრდებიან?

— ეკ რა? აი კიდევ რაებს ამბობენ: უფიცოსთან მუხდარში მი-
ჭდა, მერე კი სერთუგში იყო. ავით-მეფევი მაღლაში ქსაჭირცებს
და მშვიტი საჭმელში?

— კვ სომ ზედგამოჭრილი რუსულია. ქართული იტყვის: აღბათ ის მუდრეგი მუნდერი ისეთი რამ ყოფილა, რომ უფროსიცა და უმცროსიცა ორნივე შიგ თავსდებოდნენო. ქართულად კი ასე ითქმის: მუნდრით მივიდაო, სერთუკით იყო; — ავით მყოფს სჭირდება მყოფა, მშიერს სსჭმელი.

— არ უფიქრდებიან, არა!

— ჩვენს დიდებულს თამარ მეექვსე თამარ დედოფლად ისენიებენ, აქაო და სხვა ენაზედ მამრის წოდება მდებარს არ ეკუთვნიხარ და ჩვენი ენის თვისებას კი არას დასდევნ და, ამას გარდა, იმასაც ივიწყებენ, რომ თამარს მეექვსე იმიტომ ეწოდება, რომ თვითან იყო მეფედ ნაკურთხი; ცალი რა ყოფილიყო მეფისა, მაშინ დედოფალი იქნებოდა. — მთელს კავკასიაში და ყოველს ჩვენს საისტორიო წიგნებში ამ მიზეზით მეფედ ისენიებენ და ჩვენი ახლანდელი მწერლები კი დედოფლად. მას შეგვატყობინონ, მეექვსე ვილა იყო მაშინ.

— წელის იქით, მთის იქით, სახლის უკან, ამის გარდა, ამის შემდეგ, ამის იქით და სხვა და სხვა. ვითომ და კლასიკური ენის კილა იყოს ესა, ან საღმთო წერილის! კლასიკური, სამწიგნობრო, საღმთო წერილის განმმეტყუელი განონით არსებითი სახელი ნათესავობით ბრუნვას მიჭყვება თუ თანდებული წინ მიუძღვის; მაგალითად; წინაშე სახლისა, იმიერ მთისა, გარეშე სოფლისა, გარდა ამისა, შემდეგ ამისა და სხვა. — და ახლანდელი სასაუბრო ენის განონი თუმცა ჭკერ დაწერილი არ არის, მაგრამ მკვიდრად არის საღმთო იქს გადგმული. ამ განონით თანდებული უფრო სძირად სახელს კი არ მიუძღვის, თან მიჭყვება და მაშინ ნათესავობით ბრუნვა გადაიცვლება მიტომითად. ამ მიზეზით ვამბობთ: წაღს იქით, მთას იქით, სახლის უკან, სოფელს გარეთ, იმას იქით, ამას გარდა და სხვა. და სხვა.

— სწორეთ მართალია! არ უფიქრდებიან.

— სწორეთ მძლავრი ზირუტყვიანო, სილის ნაყოფი უფროს და ხორციელს არა სჭამსო; ესე გამოგონის სასამართლოს მწერლები საგანაო. — მძლავრი ქართულად რასა ჭკვიან? მედიდურს, ამყს, განუ-

ვითხვას, მზაგვრელს, უღმობელს. სხილთ მძლავრი ვი არ არის, — ძალგანია, ძალუნი, დიდ ღონიერი. ხილის ნაყოფი არის მეტის მეტი ზღუენაზმთ, რადგან ხილი არის ნაყოფი და ნაყოფი არის ხილი. არ ვიცი, იქნება ხის ნაყოფი უნდოდა ეთქვას ამის მთქმელს; მშინ ნურას უკაცრავად. — ხორციელს არა სჭამსო, აქაც იქნება ხორციული უნდა ეთქვას და ბოდიში მეორედ დაგვჭირდეს? ხორციული სხვა და სხვა ხორცსა ჰქვია, და ხორციელი — ხორცშესსმულს, ცოცხალ სუელიერს. ასლ მწვერებისა უნდა მოგასსენოთ: მწვერები (მხოლოობითად მწვეარი) მონადირეს ეყოლებს და არა სსსამართლას. სსსამართლას ჰყავს წვერები (მხოლოობითად წვერი), ან სხვაფრთვა ჰსთქვათ: მინახენი, მსამართლენი, მსაჯულენი, დამბეგენი (დევანბეგენი). ასე გამიგონიაო! როგორა? ეს გაგიგონიათ, თუ ასე გაგიგონიათ? ერთი არის ნაცვალსახელი: ესე, ეს; ებო, ებ; ისი, ის; და მეორე არის ზმინს ზედა: ესე, ამ ნაირად, ამ გვარად. — ერთი სიტყვის ნაწილის მხარება მეორეს მხარეად, აქა და ჰგვანან ერთმანერთსა, თუ უკაცრავად არ განხლდები დიდი უვიცობაა, როგორც იტყვად ერთი ჩვენთაგანი და მე ვი ვიტყვი დიდი უმეცრებაა მეთქი.

— ზღვის შუაში, ქალაქის შუაში, თვალის შუაში, ცეცხლის შუაში და სხვა. კარგი ქართულია?

— დიად არა, თქვენმა მადლმა! ქართული არის: შუა ზღვაში, შუა ქალაქში, შუა ბაზარში, შუა თვალში, შუა ცეცხლში, ცოტა დაფრთხილების მეტი ვი არა უნდაც!

— ვერ დავინახავ, თვალი თუმცა ახილული მქონდესო.

— არც ეს არის ქართული. ან ასე უნდა: ვერ დავინახავ, თვალი თუმცა ახილული მაქვს; — ან — ვერ დავინახავ, თვალი თუნდა, ახილულიცა მქონდეს.

— იშოვინის რასმეს; მივა ვინმესთან, ან ვისმესთან; ისესებს ვინმესთან, ან ვისმესთან და სხვა, და სხვა. — უფრო სომხურია ეს თუ უფრო იმერული, ამისი რა მოგასსენო, მაგრამ ქართული ვი არ არის.

— მას როგორ უნდა?

— ვინმე, რამე, რომელიმე — ნაცვალსახელებია უზირო. აი ამა-
თი ქართული ბრუნვა:

ვინმე	რამე	რომელიმე
ვისიმე	რისიმე	რომლისამე
ვისმე	რასმე	რომელსამე
ვისგანმე	რისგანმე	რომლისგანმე
ვითიმე	რითიმე	რომლითამე
ვინმე	რამმე	რომელმამე
ვისშიმე.	რაშიმე	რომელშიმე.

ყოველ შემთხვევაში მარცვალი მე ბოლოს უნდა დაჭეკებოდეს
სოლმე.

— მართალია! ჭეშმარიტია! ააახ! არ უფიქრდებიან!

— გაცივდა და ცხვირის ცემა დაიწყო! ბნელა ღამეში ხეს ბეჭ-
ჯელ მივხვედრილვარ და მაგისტანა აზრს კი ვერასგზით ვერ მივხვე-
დრივარ.

— აქ ცხადია, რომ ის ცხვირი სცემი არ არის, რომელსაც
ხან და ხან აცემინებს სოლმე. ცემა და ცემინება, ან დაცემინება! და
რაც სეზედ და აზრზედ იყო სათქმელი, ის მოქმედებს ერთი მეორის
მაგიერად უთქვამს. მივხვედრილვარ, ან მივმხვდარ ვარ, — ეს ითქმის
აზრზედ; და მივხვედრივარ, ვცტაკებოვარ, ვჯახებოვარ, — ეს ითქმის
სეზედ.

აინა ფიქრობეს, განა?

— ჯო! დაჯ? მეც მაგას არ ვამბობ!

— მცენარი რომ გადასტრია, წვენი გადმოვალ. ჭვასს რომ ტეცნ-
ლი (შეშა) ბეკრი შეუკეთა აქაც წვენი გადმოვალ. ჭვასზედ ითქმის ეს
და მცენარეზედ კი არა. (მცენარე და აინა მცენარი) რომ გადასტრია
წვენი გმოუვა, გამოედინება.

— ოიმე! არ უფიქრდებიან სოლმე და რა ვქნა!!

— ამბობენ — გაცს შეუძლია ყოველი თავისი ასო ამოძრეს.

— საიღამაო?

— საიღამ კი არა, ვითამ ამოძრახსო, მოძრახობა მისცესო.

— ამბობენ — ძრეული, ქრძიანი, წყრული, ცარიული, მადრი-
ული და სხვა. წერთაც ასე უნდა სწერდნე?

— მაშ?

— ქართული მართლწერა რა აგრე ძნელია, რომ ათაში ერთხელ
მინც არ დაუფიქრდეთ ერთ წამს, სიტყვას ძირი კი არ მოეძღვლეს,
საძირკველი კი არ შეერყესო. ყოველი მწიგნობრობის უძთავრესი მი-
საღწევი საგანი არის ორი: 1. დასწავლება, რამდენათაც შეიძლება-
დეს, სასაუბრო ენასთან, მაგრამ დასწავლება იმ განზრახვით, რომ
თვით ეს ენა გასუფთავდეს, დაშენდეს და დაწინდელ იქნეს ყოველი
უგანი და უშეერი ლექსისაგან და ადვილი გასაგონი იყოს ყველას-
თვის. 2. მართლწერა ისეთი იყოს, რომ: სიტყვის ძირეული დასაწყისი
გამოცნობა არას დროს არ გაჭირდეს: ეს დიდად საჭიროა; — და
წამკითხველს საქმე არ გაუჭირდეს. მე, სწორე მოგასხენოთ, ასლანდე-
ლი ქართული სტამბა მეტად მიჭირვებს საქმეს. — ძალიან მიუყარს
ასლი ამბებების კითხვა: მაგრამ თვალს მოსვენება კი არა აქვს, და
მეტადრე როდესაც რეკრამში “ ვაჭკითხულაბ რასმე: იურცელზედ თა-
ვიდამ ბოლომდინ სულ ღარათ გაყვანილი ვარანდული სტრიქანებია,
თითქო სძირი ხაზებით არის ქალღდით დასაზულიო! — თქვე ღვთი-
საგან დალოცვილებო, რაც ხვენს ენას ამხინჯებს, ის კი უხვად შე-
მოგაჭეთ სხვა ენებიდამ, ყოველხანიო ვაღლიციზმო, ლათინიზმო, გერ-
მანიზმო, ზლეონაზმო, იდიოტიზმო და სხვა. და სხვა; და რაც
ხვენს წერსა და მეტადრე სტამბას გამოაკეთებს, დაშვენებს და წასა-
კითხათაც გაკვირვებებს, იმის შემოღება კი არა გნებავთ; თითქო
მარტო ამაში იყენოთ გაკრძებულნი!.... რატომ ნაწილ-ნაწილად არა
ყოფთ ხოლმე თქვენს უშველებელს პერიოდებსა?... რატომ ასომთა-
ვრულებს ღარა სძარობთ, რისთვის გადააგდეთ ეს ასომთავრულე-
ბი?... ევროპიული, ქრისტიანური მართლწერა ვითაკვირებათ თუ,
ყოფო თათრულსა და არაბულს ამჯობნიებთ?... თქვენი თხუზულეების

კითხვაში იქნება რა გაჭირება დამადგა, რომ ერთ წამს თვალი მოვა-
 ცილო და სხვაგან მივიხედო; მაგრამ სად შევავუნო აქ, რომ მსხვილი
 ასო მთელს გვერდზედ ერთიჯ არსად არის და წერტილი არსად
 სხსნს?... უნდა ან ფხიანი გაუსვას, ან კარანდაშით დავნიშნო! ვიშ!
 ვიშ!.... წიგნს ნუ უფთხილდებითო რაღა? უფრო ბუკნს გავსადალებთო?
 ეს სომ მერვანტილიზმო, ლიტერატურაში!! კარგი, აღარ გაუფთხი-
 ლდები, მაგრამ თუ ვი დაგვაბრძოვებთ, ვილამ უნდა იკითხოს თქვენი
 ნაკვდაბი და ნაკაწრი? ვილა ეშმაკებში გავსადალებთ?...

— ცოტა არ არის, შენც ვი შემიფუცნუნდი, აი, მამა!

მართლა, კინაღამ ჰათოსს მივატანე. ჩართულს მართლწერა-
 ზედს გვქონდა ლაზარაკი, განა? დია!

— ზემო მოყვანილი სიტყვების დასწრისი არის: ძალი, ქმარი,
 მძარი, წყელი, ცალი, მადლი. — ამათგან ნაწარმოები სიტყვები იქნება:
 ძლიერი, ქრძიანი, ძმძიანი, წყლული, ცარიელი, მადლიერი.

— ეჰ, შე დალოცვილო! წერა ერთი და გამოთქმა სხვა? ეგღა
 გვკვლია.

— უფრო შენ დალოცვილო და გურბსეულა! ეს ოთხიღ-
 ხუთი რამ შემთხვევა რა გაიოცე, როდესაც სხვა ენებში, რომელიც
 ბევრათ უფრო გაცნობილები არიან და განვითარებულად თვითან
 შენ მიგანნია — იწერება, მაგალითად: ბუკნისოუზ — და გამოითქმის
 ბოკუ; — იწერება — ლოუჯინგ — და გამოითქმის ლაჭინ; — იწე-
 რება სალლისბიური და გამოითქმის — სესბრი; და ათასი ამ გვარი.
 თვითან შენგანა მჭებს მე ეს გაგონილი.

— მაშ ძლიერი, ქრძიანი, მადლიერი, ჰა? მართალია, სწორეთ
 ასე უნდა! ან მე რაღას ვაზამბარებდები, კარმა მკითხოს? არ დაუფიქრ-
 დებით სოღმე, არა.

— ზევიდამ დაგუფრებენ და ქვევიდამ დაგვქმრისნო.

— ეს რაღა მესმის.

— შენს მხესა ვაჭივრავ! მოთვეზავემ თავისი ნაწილი მიიღო
 და სძილუ ოთხნიდამ გავიდა რომ სამი საათის სასიარულო გაი-
 აროსო. აბა ერთი, შენ რაგონ იტყვადი ამაებს?

— მე ვიტყვადი: ჩვევადმე შემოგვეუბნენ, შემოგვეტყვიან, ან —
 აშოგვეუბნენ, აშოგვეტყვიან. მეთევზე — და აწა მოთვეზავემ —
 თავისი წილი — და აწა ნაწილი — მიიღო და სწოლიდამ — აწა სანძლე
 ოთხნიდამ — გავიდა რომ სანი სანთის სავალი — და აწა სანთიწულა
 გაიარეს. სანი სანთის სანთიწულა ქართულად ის ადგილია, სადაც
 სანძე სანთის უნდა იარონ, ისეიარონ, ბოლთა ჰქონან!!!...

— სწორეთა ბძანებ, ჩემო ბაქარ. მაგრამ რათ ხადიან მაგას?

— რათა და იმიტომ, რომ არ უფიქრდებიან სოფლე, აწა!

— მაშ არც ამას უფიქრდებიან, რომ გიჟებ სხვა არის, გენ-
 დობი სხვა და გეწმუნები სხვა?

— სწორეთ არც ამას უფიქრდებიან. რამდენჯერ წამიკითხავს
 რომ სწორენ: შენ სატყვას გეწმუნები, სადაც უნდა ეთქვათ მწამსო,
 აძვერათ; — გეწმუნები, სადაც უნდა ეთქვათ-გიჟებო და გი-
 ჯებო, სადაც უნდა ეთქვათ გენდობი.

— არ უფიქრდებიან, ჰა? — მაშ არც იმას უფიქრდებიან, თუ
 იმ ძალს რა დარჩენა, რომელიც ზღვაში ტყვლის გემები დაწყებს
 და სქელეთზედ - რეინის გზის მატარებლები? — ზოგი ორთქლს
 კისნის, ზოგი ოსმივარსა და ზოგი ბუღსა. — მართალია, რასაც
 რუსულათა ჰქვია პარ, ქართულად იმას სხვა და სხვა სანელი ჰქვია,
 როგორც, მაგალითად-გაღესო-ქართულად ექვს თუ შვიდნიანი არის,
 რომ ყველას თავთავისა სანელი აქვს. — მაგრამ რა? ჩვენი უნის
 სიძლიერე დანაშაულად მიგანხიათ, თუ რა არის?...

— შენმა მადლია, მამო, მე კვ ფიქრათაც არას დროს არ მომ-
 სვლია! მინც როგორ უნდა, განმომარტე ბარემ.

— მდურარე წყალი რომ რაღასაც კვამლს უშვებს ზევით, იმას
 ჩვენებურათ ჰქვია ბული, ბული აუშვას; — რუსულს აზნარში რომ გა-
 სურებულ ქებზედ წყალს შეასხმენ და ცხელი კვამლი დადგება, იმა-
 საც ბული ჰქვია, ძლიანაც უკვართ რომ იმ ბულში იტოცებოდნენ-
 ძვალსა და სორცს გვიღობობსო; — ჰენჭეობს ან წყლიან ადგილს
 რომ ცხარე მზე კვამლს აადენს, იმისას ვიტყვით ორთქლი აუშვას;

— და გასურებულს მადნეულს რასმე, რეინას, სწილენძს რომ წყალი დაასხან, დიდის შიშინით ისურის კვამლსა, რომელსაცა ქვიან ოსმივარი. — კალესობედ თუ მკითხავ, ჩვენში არის თვალი, ურმისა მავალითად; ბორბალი, ჩვენებური წისქვილისა; ჩარხი ან ჩაღსი, რუსული წისქვილისა, ან წყლის გამყვანი; — გოგორა, — კროების პატარა ურმის თვალი; და კიდევ რამდენიმე სხვა, კარგათ ღირ მახსოვს. რუსულად უკვლას კალესა ქვიან და ჩვენებურად კი სულ სხვა და სხვა არის.

— არ დაუფიქრდებიან სოღმე, არა, არა!

— დაგიყინიათ, არ დაუფიქრდებიან სოღმე — შემომიტია მრისხანედ პავლიაშვილმა. რომ არ უფიქრდებიან, მაგითი სომ გათუთხეს ჩვენი მშობელი დედა ენა, სომ წაზილწ....

ამ დროს უცბად იჭექა რაღამაც და წამოგზნტი. მივისედე, — იქვე კურდღელი აფართხალებდა ფეხებს. მოვისედე, მოვისვი თვალებზედ ხელი: სადღა შენი პავლიაშვილი, სადღა სხვა ვინმე.

წამძინებოეო თურმე და საზმარში მქონოეო ეს ლაპარაკი.

შენ რომ მაშინ კურდღლისთვის თოფი არ გეკრძა, ჩემო თეიმურაზ და მწრათულად არ გაგეღვიბებინე, რამდენს რასმე კიდევ შევიტეობდი ვინ იცის.

ამის კითხვაში ორიოდეჯერ შენც გაგეტყობა. მეც ის მომაგონდა მასინა და იმაცე ჩამეტინა.

ბაქარ ქართლელი.

— — 187....

ქვენატკოცა.

მ წ ე რ ლ ო ბ ა

„დაწყებითი სწავლა მართლ-მადიდებლობითის ქრისტიანებრივის
სარწმუნოებისა“.

თარგმნილი რუსულიდან გ. დიდუბუღიძისაგან. თფილისი, 1879წ.

წასრულმა წელიწადმა შესძინა ჩვენს საყმაწვილო ლიტერატურას:
ჩამოდენი მე წიგნები, მათ შორის უნდა მოვისხენიათ „სამღვთო სჯუ-
ლის“ სასკლამ-ძღვანელოც, რუსულიდან გადმოთარგმნილი უფ. დიდუ-
ბუღიძისაგან.

„სამღვთო სჯულის“ წიგნი ერთობ საჭიროა ყოველი მოზარდი
ყმაწვილისთვის და წიგნის მცოდნე ოჯახებისათვის და ამის შესახებ
ღანაჩე ნამეტანი იქნება და არც მე მაქვს სასესი ამასედ სიტყვა
ჩამოუკვდო მკითხველს საზოგადოებას. ჩემი საგანი სულ სხვა არის
— მე მინდა შეძლების-და-გვარად ვახელო, თუ რამდენად მოსალოდ-
ნელია იმ გვარი ნაშრომისაგან, როგორც არის უფ. დიდუბუღიძის
ნათარგმნი, იმ დანიშნულების აღსრულება, რომელსაც გამოუწვევია ის
და ან თვითონ ეს შრომა რამდენად გულისმოდგინებითა და გავრცე-
ლების ღირსი.

ეს წიგნი რომ გავრცელდება ჩვენში, ამასედ მე დარწმუნებული
ვარ და თუ ეს გავრცელება სანატრელი და სსსიამოვნო არ არის,
არც ერთობ საწყენია. მაგრამ სულაც ეს გარემოება მათულებს დავ-

დიდებით განჩეკვას და გადაფორჩეკვას ამ წიგნისას. ჩასაკვირველია, კალმის აღება მეტი შრომა იქნებოდა მაშინ, თუ „სამღვთო სჯული“ უფ. დიდბუღიძისა თავგების საკბილოდ ან მიმანდეს და ან მეგულებოდეს, როგორც, მაგალითად, „თვალ-სახინო სწავლის“ წიგნი უფ. მ. ჭიჭინაძისა.

უფ. დიდბუღიძის წიგნი დიდის აზრით—რეკლამით და გმერთ—გამოვიდა საბეჭდავიდგან; ის ეძღვნა მთარგმნელისაგან იმისთანა პირებს, რომლებიც, იმედა, არ დააკლებენ მას თავის „მოწყაღების“ ფურცლებსა, თანაგრძობას და ზნეობითს შემწობას და აღასრულებენ თავიანთს აღთქმას შესახებ ამ წიგნის გავრცელების საკრად და სასულიერო სასწავლებლებში“; ნათარგმნის ენა მოწონებულია თვით სასულიერო ცენტრისაგან(?).

არ უნდა დაგვავიწყდეს გაზეთების წარჩინ და განსაკუთრებით „თფილისის მამისა“ (1879 წ. № 179), რომელმაც დიდის აღტაცებით მიიღო ამ სასულ-მძღვანელის გამოხვედის ამბავი; იმს უფუღასუდ უფრო მოსწონდა უფ. დიდბუღიძის ენა და აზრობა, რომ ვისაც საყმაწვილო წიგნის დაწერა სურს, სასულ, მაგალითად უფ. დიდბუღიძის ენა უნდა მიიღოს და უჩეკვდა კიდევ „ჩვენს დიდს ზედგოგებს“ იმის მიხატვას. ერთის სიტყვით, უფ. დიდბუღიძის ენა მიანხდა (და აღბად მიანხია ახლაც) „თფილისის მამის“ სამაგალითო ენად. რამდენად მართალია და შესაფერი ამისთანა ქება-დიდება, — ამას ქვევით ვნახავთ. აქ მოლოდ მიანდა, გაზეთ — „დროების“ რთოდე სიტყვაც მოვისხენიო ბარქმი; ის ენის შესახებ არას აზრობდა — არც კარგს და არც ავს; მას მოსწონდა მოლოდ შრიფტი, რომელიც უფ. დიდბუღიძეს არ ეკუთვნის, ჩასაკვირველია.

ახლა იმასაც თუ მივიღებთ მხედველობაში, რომ უფ. დიდბუღიძემ გადმოხსთარგმნა მ. სოკოლოვის წიგნი, რომელიც „სხვა და სხვა სამეცნიერო კომიტეტებისაგან და უწმინდესის სინოდისაგან ნაქები და მოწონებულია და მიღებული სასულ-მძღვანელოდ მთელს რუსეთის საერო, სამხედრო და სასულიერო სასწავლებლებში და რომელიც მო-

იქნება ყოველ წიგან-კითხვის მცოდნე სასწაობაში“, მასინ სომ სუფ ცხადი და საფუძველიანი იქნება მისი გავრცელების იმედი ჩვენშიდაც. მაგრამ სუკითაც მომისსენებია, რომ სულაც ამის ბრალია — მეტი, მე თუ ამ წიგნის განხილვას შეუდეგი და არ ვაჭერე იმ რეცენზიას, რომელიც „თფილისის მოამბე“ გამოაყოფა მას წინამძღოლად.

სანამ თვითონ ნათარგმნის დაფასებას შეუდგებოდე, ვაღაღ მი-
მანია ვსთქვა, რომ უფ. დიდუბულიძე მანტ მადლობის ღირსია შრო-
მის მიღებისათვის და „სამღვთო სჯულის“ გამდმოთარგმნისათვის და
იმედი მაქვს, რომ არ დამეძობს ამ სტატისათვის, რომელსაც საგნად
აქვს-უჩვენოს მკითხველს ნათარგმნის ნაკლულეკანება, როგორც ნათა-
რგმნობით, ისე კილოთი. ნურც „თფილისის მოამბე“ დამედურება, თუ
რომ უფ. თარგმნელის ენა სამაგალითო და მისაბამავი „არ გამო-
დგეს; მ. სულიერს ცენზორთანაც ნურც უკაცრავად ვიქნები, თუ მისი
შენიშვნა, კითხმც თარგმანი სრულიად ეთანხმებოდეს დედანს და იმასი
არ იყოს „**НИКАКИХЪ ОТСТУПЛЕНІЙ,**“ მართალი არ შეიქმნეს.

ასლა მინდა ორიოდ სიტყვა ვსთქვა საზოგადოდ ამ გვარ სა-
სულ-მძღვანელოებსად. საზოგადოდ ერთი სენი სჭირთ ყველა სასულ-
მძღვანელოებს და განსაკუთრებით მათ, რომლებიც დანიშნულნი არიან
პირველ-დაწყებითის შკოლებისათვის. მე მოვასსენებთ მათს სიმშრ-
ალებად, რომელიც უკაცრავს წიგნს მიმზიდულობითს ძალას, კითხვი-
სადმი წამასალისებულს და გამამხსენებულს. ეს სიმშრალე, უწკენობა
წამოსდგება იქიდგან, რომ ამ წიგნების აკტორებს სურსთ დიდი
ამავი ორი-სამი სიტყვით გარდასცენ უმარწვილს, ყოველი ნიუთი გა-
ცნონ და ერთი მათგანიც კი არ შესწავლონ სერიანად, ერთის
სიტყვით-ცოტა რამ ყოველისიერებედ უთხრან და გარკვევით კი
არაიერებედ. ეს სიმშრალე ზოგჯერ იმ ზომამდია მიყვანილი, რომ
ამავი სრულიად ჭკარავს თავის შუმსს, იმას რაც უფრო მიზიდავს
უმარწვილის გონებას, რაც უფრო შეაყვარებს იმას გულს-მოდგინებას,
თავისუფალს ბეჭითობას, წიგნის კითხვას და ყოველს მას, რაც კი
საჭიროა საფუძველიანის, ძირითადის სწავლის მიღებისათვის. თუ უმ-

წილი სასურველს, მიმზიდველს ვერას სედავს, ის მასწავლებლის ღაპარაკს იმდენად უურს აღარ უგდებს და წიგნისაგან სომ გარე-მიტრეკას მიიღებს და თუ რამეს სწავლობს, ესე იგი, ზეპირობს, მიტომ რომ უბრძანებენ; ამ შემთხვევაში სწავლის სურვილი აღძრული არ არის მის გულში, იმას აღარ ესურვება გაიგოს რამ ქვეყნიერობის, იმ სავსებების, რომლებიც იმას მუდამ გარს არტყია.

მე ასე მიმანხია, რომ სასულ-მძღვანელთა უფრო სავითხვ წიგნს უნდა ჰგავდეს, რომელშიდაც ადვილად გასაგების ერთ უნდა იყოს ყოველი რაც კი შესაძლებელია შეთვისებულ იქნეს ყმაწვილისაგან გაგებით; აქ ცოტა დაწველილებითი განხილვა რომელიმე სავსისა, თუ ამბავისა უადგილოდ და ნამეტან პარგად არ უნდა ჩაითვალოს. რასაკვირველია, დობე-ყორეს კი არ უნდა მოედვას წიგნის შემდგენი და ყოველისიგერი ერთ-ივრად კი არ უნდა იუთისრას ყმაწვილს და განაზრუოს მისი გონება — ამასაც დროს შეჩვევა და მომიერება უნდა, მაგრამ არც ის უნდა გამოიტოვოს, რაც შეადგენს სიტყვისთვის რომელიმე სავსისას, თუ ფაქტისას, მარტო ხეხილ არ უნდა უძღვანას მოსწავლეს, თუ კი სურს მისი ყურადღების მოზიდვა, მისი გონებითის თვალ-მურის მიპყრობა მოთხრობის სავსისზედ. ამას ის კარგი შედეგიც მოჰყვება, სხვათა მოწონს, რომ ყმაწვილი თავიდანვე შეეხვევა სავსის კერძობით თვისების დაკვირვებას და შესაზამის სიტყვით გამოთქმას — ამითი გონებაც და ენაც გაუკარგობდება; თვარა თუ ის ყმაწვილობიდანვე შეეხვია სავსის მხოლოდ ზედა-პირის შემხვევას, ეს შემდეგშიც გაჰყვება და ვინ იცის-სენათაც გარდაქმნას ეტება.

ამ საზოგადო ღაპარაკიდან გარდავაღახლავ ვერძოთ „სამღვთო სჯულის“ სასულ-მძღვანელთაზედ და ვიტყვი, რომ იქ ისტორიული ფაქტები იმდენად ვრცლათ უნდა იყვნენ განმარტებულნი, რამდენადაც ყმაწვილის გონება მისწავდება და მქსნიერება შეიძინოს. ასე ცოტა ვრცლად შედგენილი სასულ მძღვანელთა ყმაწვილს მამინ უნდა მიეტყოს სულში, როცა მას ვითხვასში კარგად ექმნება თვალი გატყენილი და მოედვას ცოტად თუ ზეპირად შეხვეული იქნება ის წახავითსში ანგარი-

შის მიტეპს, ესე იგი, რომელსაც ის შეხვეული იქნება გაბეპითს, ჰინ-
 წინანს კითხვას; მანამდის კი სასელ-მძღვანელა წიგნის მსგეობა
 უნდა ჰქმნას მასწავლებელმა, რომელმაც შეპირ-გარდაცემით სურათების
 საშვალებით უნდა გაუგარჯიშოს უმაწვილებს დაკვირვება, მსკელობა,
 სსკენა, გამოთქმა და სსკვა ამგვარი. ამის შემდეგ ის შეახვეს მათ
 სასელ-მძღვანელას ხმატებს. ამას მიტომ ვამბობ „სამღვთო სკულის“
 წიგნსკად, რომ ის არ არის იმისთანა წიგნი, რომელშიდაც უმაწვი-
 ლები კითხვას სწავლობდენ — იმის დანიშნულება სულ სსკვა არის...

აწ კი შეუდგეპი უფ. დიდებულბის ნათარგმნის განრჩეკვას. უფ.
 დიდებულბი ამბობს წინასიტყვაობაში: „რომ ეს ქართული ნათარგმნი
 გამოსულიყო სტამბიდან დირსკულად თავისის მშეპნიერის დანიშნუ-
 ლებისა, ჩვენ არ დავგეზობავს სარჯი: არც ქალაქში, არც ასკებში
 და არც სურათებში.“ ეს აღსარება სრულიად მკერა, მაგრამ ეს კი უნდა
 მოგვსსენოთ, რომ შრომა და სარჯი კარგად ვერ გამოუყენებიათ,
 რის გამოც ამ ნათარგმნს მისთანა ნაკლულეკანება აქვს, რომელიც ამ
 წიგნის დანიშნულების აღსრულებას ძალიან დაუშლის და რომელიც
 მუხრეკვს მკითხველს კი არა და ცოტა შეხვეულსაც .გზა-კვალს და-
 უხვევს. მკ. მ. სკკოლოკს თავის წიგნში აქვს ბეკრ-ნარი შჩიფტი:
 ისტორიული ფაქტებისათვის სსკვა, ლოცვებისათვის სსკვა და ლოცვე-
 ბის განმარტებისათვის და საკუთარი სასელებისათვის კიდევ სსკვა, ასე
 რომ აღვილად მიხვდება მკითხველი ამ გარეგანი თვისების საშვალე-
 ბითაც სად თავდება ამბავი და სად იწყობა ამბავი და სად იწყობა
 ლოცვა, ან სად თავდება ეს უკანასკნელი და განმარტება იწყება. ამბავ-
 თანაკე იმას თვითული ლოცვა თავის განმარტებით ცალკე აქვს, ასე
 რომ იმათი ერთად გადარ-გადმოკეკა შეუძლებელია, განმარტება ცალკე
 სიტყვის, თუ მთელი ლოცვის სშირად იწინსილებში აქვს ჩასმული.
 ამის გარდა ყოველს ლოცვას წინა-უძღვის მატარა შენიშვნა და ამას
 კიდევ თავის საკუთარი შჩიფტი აქვს. დიდი თავის-სეთქა საჭირო
 არ არის, კარმა რომ გაიკოს, თუ რათ უწინა ასე მ. სკკოლოკს და
 ან რამდენად არის ეს ზომიერება მიუცილებლად საჭირო საუმაწვილო

წიგნში. უფ. დიდებულნიეს რატომ არ დაუწყავს ეს რიგი? ეგებს საჭიროდ არ მიანხნდა და მიტომ?! ან და ეჩნება ნამეტან საზღვს მკერიდა, რომელიც, რასაკვირველია, წიგნის ფასს საგრძნობელად დაეტეობოდა?! თუნდ ასეც იყოს, მაინც ვერ გამართლდებს უფ. მთარგმნელის მოქმედება, რომელსაც მკითხველი დიდს დასწოვლებში შეუყავს. ეჩვენებინა მაინც რამე ნიშანით-თუნდ საზიოთ — სად თავდება ისტორიული ამბავი და სად იწყებს ის შენიშვნა, რომელიც მ. სოკოლოვის წიგნში წინა-უძღვის ყოველს ღოცვას; სად თავდება ეს შენიშვნა, და სად იწყებს ღოცვა, ან სად თავდება ეს უკანასკნელი და სად იწყებს მისი განმარტება! დაეწერა მაინც ეს — ღოცვა არის და ეს მისი განმარტება-თქო! (რომელიც მხოლოდ იშვიათად ექსპეგახსენებია.) თვარს ერთი-ერთმანეთშია დომსელივით არეული, მკითხველი იწყებს თავიდაც და ხადის ბოლომდის იმ უძეტარი დიაგვანივით, რომელიც ტიბიკონსაც კითხულობს და მასაც, რასაც ეს ტიბიკონი უჩვენებს. რა დიდი ამბავი ეჩნებოდა ვითაბ ნათარგმნსაც რომ დედანის სისტემა მიეღო?! კარგად უნდა იცოდეს მკითხველმა „სამღეთო სჯული იმ გაჭირვებისაგან რომ თავი დაახწიოს, რომელშიდნც ამ წიგნის უთავბოლოებას, უსისტემაბას შეუყავს ის, მაგრამ ეს წიგნი ხომ მისწავლე უმწვილეებისათვის არის დანიშნულ და იმისთანაოვანებისათვის, სადაც „შირად უსარგებლო და უგნური ზღაპრები“ გაისმის! „სამღეთო სჯულის“ სახელ-მძღვანელო ჩვენ სხვა არ მოგვეძებნება გარდა ამისა; ამიტომ ეს წიგნი სახალხო საკითხავ წიგნად უნდა განდეც და განდებს კიდევ, მაგრამ გამოდგება მერე სალხისათვის ამისთანა გაურკვეველი წიგნი? შეუძლიან განა „უსარგებლო და უგნური ზღაპრებით“ თავ-გატენილს ამ წიგნით სარგებლობა?!...

მ. სოკოლოვის წიგნს ერთი ძვირფასი თვისება აქვს კიდევ, რომელიც მართლაც საზოგადო სახმარ წიგნად ხდის იმას: იქ ყოველი უცნობი სიტყვა განმარტებულია, რის გამოც მისი ენა ყველასთვის ადვილად გასაგებია. თარგმანი ამ თვისებასაც მოკლებულია და ამით დედანს სრულად აღარ ეთანხმება. მე, რასაკვირველია, ამ ცვლილებას

არ მივაქცევდი უუკანადადებს, თუ რომ ეს არ ართმევდეს ღირსებას ნათარგმნს, რომელიც ამის გამო კვლავ გამოდის უღირსეულად თავის მშენებლის დანიშნულებისა“ რადგან იქ მრავალს უნდაბს სიტყვას ატყუებთ მკითხველი და რას ნიშნავს ეს სიტყვა — ამის მასუხს ეს წიგნი არ მისტემს მას, თავიდან ბოლომდის რომ გადააფორიანქოს მინც. მე მოგასხენებთ შემდეგზე: მ. სოკოლოვს უკველი ლოცვა არ აქვს განმარტებული სრულად; მაგრამ არც ლოცვაში და არც ფუქტში უნდაბს სიტყვას არ სტოკებს აუხსნელად — უსათუოდ ნახვით ან ცალკე და ან იქვე სიტყვის განმარტებას და იქაქ მთელი წინადადების განმარტებასაც. ეს სისტემა უარ-უყვია მთარგმნელს, მაგრამ რატომ? მიტომ ხომ არა, რომ კვლეუსიური ენა, რომელზედაც დაწერილია ლოცვები გასაგებად მიანხდეს უკვლასთვის?!...

მე საბუთი მაქვს მოგასხენათ, უფ. დიდებულიძე, რომ ჩვენს უმწვილებს და ოჯახის-შვილებს ენის უცოდინარობას სწამებს. აი თუ არა: იმას აქვს ახსნილი სიტყვა-კრავი, ეს ნიშნავს ბატკანსაო, მორე ადგილას განმარტებს სიტყვას-ტოტს, რტო არისო, არ სტოკებს აუხსნელად არც სიტყვას-წვივს. ახლა როგორ ჭფიქრობთ — იმ უმწვილს, რომელმაც არ იცის კრავი რომ ბატკანს ქვია და ტოტს რტო, შეუძლია თუ არა ძველს ენაზედ დაწერილი ლოცვა თუნდ ამბავი გაიგოს, თუ მასთან განმარტება არ მიჭყვება?!... და უფ. დიდებულიძეს კი ასე ჭგონია! რომ ჩემი სიტყვა უსათუოდ, ლიტონ სიტყვად და უბედობად არ მოეჩვენოს მკითხველს, მე მოვიყვან მოწოდ თვითონ იმ სიტყვებს და წინადადებაებს; რომელზედაც მოგასხენებთ. იმას ნათარგმში სხვათა შორის არ აქვს განმარტებული შემდეგი სიტყვები და წინადადებაები: ცხედარი, ბაგე, უკვლად-სახიერი; გულის-ხმის-ყოფა, გარდამოგვივლინე მადლი სულისა წმინდისა, ღვთის სათნო ყოფა, შენ გესავთ, საუნჯეო კეთილთაო, იგავი, თანამდები ტალანტისა, აღიხვენეს ღამზარნი, აღიგზნეს, წველი, სათნო ვიფუ, უკვლასაკე ადაესებ მადლითა შენითა, მეოხებითა, შეწყნარება, სინდრონი, დამორტუნეელი, სასწავლი, მახვილითა წარწემედა, სკიპ-

ტრა, ნუკსათა შეტრდება, მტელი, აგარაკი, მწუდარი, ძალთა სულთა და სს.

ამის გარდა უფ. დიდებულნი თითქმის ყველა იტყვიან და სხვა ადგილებიც ხშირად შეუტრდელად აქვს განმარტებული სახარებებიდან; მის, რასაკვირველია, ბევრი გაუგებარი წინადადება შეჰყავს ნათარგმნი, მე მოგიყვან აქ რამდენიმეს მათგანს: მისცეს მას (იესოს) უფალმა ღმერთმა საუდარი დავითისა (გვ. 63); ორი დრანკანი მისცა უფალთა სადგურის მოღვაწეს მას და რქვა; იღვასე ებ (გ. 110); არი ცილითუტო, არამედ მიეც უფალსა ფიცი შენი; ნუ ჰყოფს ცასა, რამეთუ საუდარი არის ღვთისა, ნუცა ქვეყნისა, რამეთუ კვარცხლები არს იერსთა მისთა (გ. 112); ედგას ცხოვარი ერთი; ვიდრე საგ ორგისი შაბათსა შინა (გ. 115); არა იტარებდა თვალთა წყაღისა (გ. 115); განდამოვიდა სახით თვისად; არა ნამეტან ვისამე არს ცხოვრება მისი ნაყოფთა მისთაგან (გ. 120); დვირესა თვალთა შინა შენსა არა განიდდი (გ. 118); სულთა გაქვს მრავალი კეთილი, დაუჩვენებელი მრავალთა წელთა (გ. 120); უადვილეს არს აქლემი განსვლად სვრელსა ნემსისა (გ. 122); რა სჭიან ჩემთვის კაცთა მისთა კაცისა ყოფად? (გ. 131); ვიდრემდის სულთა ჩვენთა წარგვსდის? (გ. 130); რაი არს სასწაული იგი მოსვლისა (მეორედ) შენისა და აღსასრული ამის სოფლისა? (გ. 137). შენნი შენთაგან შენდა მუშირველნი ყოველთა და ყოველისათვის (გ. 199) და სს. და სს... ყველანი ადვილად დამეთანხმებინ, რომ ამისთანა სიტყვებისა და წინადადებებისაგან თავისუფალი უნდა იყოს ყოველი საემწიფილო წიგნი. ამათის წყალობით ეს ნათარგმნი მოკლებულია იმ თვისებებს, რომელიც ყოველს წიგნს უნდა ჰქონდეს, თუ უნდა რომ სახალხო საკითხავ წიგნად კანდეს — ის არ არის დაწერილი „ყველასთვის განსაკუთრებით.“

ამის კიდევ არაფრად ჩაგდებდა კაცი, თუ რომ სხვა უარესი ნაკლებად კანებით არ იყოს სახეს ეს „პატარა წიგნი.“ ამ წიგნის ენა არ განსვლავს „სამატალითო და მისაბძავი“ ენა — ბევრგან ჰყავს არის

გამოთქმული ბნელად, დაბნეულად და გაჭიანურებულად, ნახმარია ერთობ ბევრი „ნაცვალ-სასული“, რომელიც ხვეს ენას არ შეშვენივს; ეს „ნაცვალ-სასულები“ ემაწვილს გზას უსლართავე და უბნევეს. გარდა ამისა ნათარგმნიც არ არის კარგი; მე იმას მოგასსენებთ, რომ უფ. დიდუბუღაძეს სწორად ვერ გავძიოვლია მ. სოკოლოვის წიგნი, ამიტომ ფაქტების მხრითაც ნათარგმნიში გაფანტულია იქ-იქ შეცდომები. მე ძალიან მიგვიჩნის-როგორ გამოეზარა ეს მ. სულიერს ტენსურს? ამის დასამტკიცებლად საკმაოა შევადაროთ ზოგიერთი ადგილები დედასისა და ნათარგმნის — ეს შედარება გვახვეწებს ხვეს როგორც უფ. დიდუბუღაძის ენის სიღარიბეს, ისე ფაქტების უსწორობასაც...

მ. სოკოლოვის აქვს თავის წიგნში: „იმ მთავარ-ანგელოზს, რომელმაც დაუწყო ღმერთს წინააღმდეგობა და ცილის-წამება, ხვენ ვეძახით ეშმაკს (ДІАВОЛЪ-ცილისმწამებელი) და იმისგან შეცდენილს ანგელოზებს-ეშმაკის ანგელოზებს (СѢСАМИ И АНГЕЛАМИ ДІАВОЛА).“ უფ. დიდუბუღაძეს ეს ადგილი ასე აქვს გადათარგმნილი: „იმიერით-გან იმათ (უკუდაბოროტ ანგელოზებს) სახელად ეწოდათ ეშმაკი, ანუ კენა.“ (გ. ს.) (რო უნდა იყოს კენა?!) მართალია, სამღვთო წერილში ბევრგან არიან ნახსენები ბოროტ ანგელოზები ეშმაკებად, მაგრამ არ იქნებოდა ურიგო, რომ ეს სახელიც-ეშმაკის ანგელოზები შეეტანა, რადგან ამასაც ხშირად შესუდება კაცი; მაგ. ქრისტე ამბობს: „წარკედილ ჰქმნას, წუეუღნო, ცეცხლსა მას საუეუზოსა, რომელი განმხადებულ არს ეშმაკისათვის და ანგელოზთა მისთათვის“ (გ. 136). უბრალო მკითხველმა როგორ უნდა გაიგოს ეს ადგილი, როდესაც არ უთხრობიათ მისთვის, თუ რას ნიშნავს-ეშმაკის ანგელოზი.“ საზოგადოდ ეს ადგილი ვერ არის ნათარგმნიში კარგად ნათქვამი: იქ სწორია-ერთი ანგელოზი, მაღალის ხარისხისა, გამძვარტაუნდა.... და იმ კვანთ მიიზიდა თავის მხარეზედ სხვაც მრავალი ანგელოზი.“ რა კვანთ მიიზიდა ამასევე ჰასუხი არ ეძლევა ემაწვილს და თვითონ სიტყვაც-„იმ კვანთ“ უზნოთ არის ნახმარი. უფ. დიდუბუღაძე ამბობს; „მესამეში განუყო (ღმერთმა) მიწა და წყალი ცალ-ცალკე.“ ეს

რომ ასე ეთქვა: შესაძებ დღეს გაქყო მიწა წყლისაგან, — მგონი ბევრად აჯობებდა, მიტომ რომ „ცალ-ცალკე გაქყო“ უფრო იმას ნიშნავს, თითქო ჯერ მიწა გაყოფას და მერე წყალი. როგორ მოგწონთ ეს გამოთქმა: „იმის (ბადის) შუა იდგას ხე ერთ-ნაირი ხე, რომლისაგან ხაყოფისაგან ჰქონდა ის ძალა, რომ იცავდა კაცსა... (გ. 11)“ ან ეს: „გამოუცხადებდა (ღმერთი) იმათ (ადამსა და ევას) თავის ღვთაებრივს გამოცხადებას (გ. 12).“ „დედანში სწერია:“ **ДАВАЛЪ ИМЪ...**“ ან ეს: „ისინი (პირველი კაცები) სტდილობდენ შეუყვარებინათ ღმერთი (გ. 11)“ ეს იმას ჰგავს, თითქო ისინი ძალას ატანდენ თავის თავს მანც და მანც შეუყვარებოდათ ღმერთი; მაგრამ ამ ჰასრით არა აქვს ნათქვამი: მ. სოკოლოვს: **„НАУЧАЛИСЬ ЛЮБИТЬ ТВОРЦА.“** ერთი მიბრძანეთ, როგორ გეძმისთ ეს: „იმან სასტიკად აღუკრძალა (პირველ კაცებს) ჭამა ერთ-ნაირის ხაყოფისა, რომელიც იყო სამოთხეში და რომელსაგან ეწოდა ხე კეთილისა და ბოროტის ცნობისა.“ (გ. 12) რას ეწოდა ხე? ჰკითხავთ უმაწვილს. „ხაყოფისაო,“ მოგიკვებთ... აი დედანში როგორ არის: **„ОНЪ ЗАПРЕТИЛЪ ИМЪ ПОДЪ СТРАХОМЪ СМЕРТИ ЁСТЬ ПЛОДЫ ОДНАГО ДЕРЕВА ВЪ РАЮ, КОТОРОЕ НАЗВАЛЪ И Т. Д. СЮМ КАРКИ НАТАრგმნია!...“**

ნათარგმნში სწერია: „აღამ, სადა ხარ?“ ჰკითხა იმას უფალმა, „იქნება სტამე შენა აღკრძალული ხაყოფი.“ მამინ ადამმა მიუგო იმა-სა: „შენგან ბოძებულმა ცოლმა შემაცდინა მე; მე იმან მომცა ის ხაყოფი და მე მართლათ შეეჭამე ისა.“ ახლა დედანისა მოისმინეთ: „აღამ, სადა ხარ?“ ჰკითხა უფალმა. ადამმა მიუგო: „მე შექმნიდა, შემცრესკვა: შიშველი ვარ და მიტომ დავიმალე.“ უფალმა ჰკითხა: „აღკრძალული ხაყოფი ხომ არ გიჭამიაო?“ ადამმა ბრალი თავის ცოლს გადაადგა, უთხრა: „შენ რომ ცოლი მომეცე, იმან მომიტანა ხაყოფი და მეც ვსტამეო.“ მკითხველი თვითონ მიხვდება, რამდენად შემოკლებულია მთარგმნელისაგან უიმიოდაც ერთობ მოკლე ამბავი ასე მოკლე ამბავის საშვალეებით როგორ უნდა მიახვედროს მასწავლებელმა უმაწვილი, მრავალ-მოწყალე ღმერთს რომ უნდოდა აღეძრებოდა უმაწვილი,

ადამის გულში სინანული?! ღმერთი თითქმის უწყობს ადამს, სულის მობრუნებას ადარ აცლის, უეცრად დაეცმა თავზე და მრისხანედ ეუბნება: „ადამ, სადა ხარ? იქნება სჭამე შენა აცემდალეული ნაყოფიო!... ახლა ენა როგორ გეჭაშნიკებათ?! განა ქართული ენა მოითქმის ამდენი ნაწვალ-სახელს,“ ერთი-ერთმანეთზედ გადასწორს: იმას, შენა, იმასა, შენგან მე, მე, იმან, ის, მე, ისა?!... უფ. დიდებულიმე კარგად უნდა იცოდეს, რომ ჩვენი ზმნა ერთსა და იმავე დროს უჩვენებს როგორც მოქმედს ზმნას, ისე იმ საგანსაც, რომელზედაც გადადის მოქმედება, ანუ რომლის სასარგებლოდაც სრულდება, ისე რომ ერთის სიტყვით (ზმნით) აღინიშნება ქვედებარე, შესმენილი და დამატებითი სიტყვა. თარგმანში ენამ არ უნდა დაჰკარგოს თავისებური თავისება....

უფ. მთარგმნელის ჰაზრით ევას ცოდნია, ეძმაკმა რომ შეაყვინა — ის ეუბნება ღმერთს: „ეძმაკმა მაცდუნაო,“ (გ. 15) დედანში კი სწერია: „გვედმა მაცდუნაო,“ და ეს უფრო მართალიც განსჯის, რასაკვირველია, როგორ მოგწონსთ „ღმერთმა სული შეუშალა იმით იმ შენობაში (ბაბილონის გოდოლზედ აშობს); იმან აურია იმით ენა ისე, რომ ერთს მეორესი არა ესმოდან. მაშინ იმით დასტავს შენობა და სს. (გ. 24). რომ „სამაგალითო ენა“ არის?!... ცოტა ქვეით აშობს: „შემდგომში ყოველს ტომში გამოჩნდა საკუთარი ენა და ყოველი კაცი თავისებურად წარმოიდგენდა გონებაში ღმერთსა.“ „ყოველი კაცი“ არ წარმოიდგენდა თავისებურად ღმერთსა; „თვითყოველს ტომს“ ჰქონდა თავისებური ცნობა ღმერთისა. რა არის კერძი? აი რა მასუსს გვამდევს ამასე უფ. მთარგმნელი: „იმგვარ (ცრუ) ღმერთებს ჰქვია კერძი.“ აი დედანის მასუსიც: „ცრუ-ღმერთის გამოხატულებას ჰქვია კერძი.“ რომელი სტყუის?! უფ. დიდებულიმის განმარტებით „სატი უნდა იყოს ან ჰუმანიტა ღმერთი და ან ერთ-ერთი წმინდანი.“ ყმაწვილს არ დაეხევა დავთარი?!... ახლა ისიც უნდათ, თუ როგორ განმარტებს ის მეორე მტებს. ის აშობს: „ანუ გაიკეთებ შენთვის კერძსა და ხურცა რა სხვასა, რაც არის ან

ზეკით ცაში, ან ჭეკით მიწაზე და სს. და სს.“ (გ. 26). რა გა-
მოდის აქედან? აი რა: თითქმის დიქტონი უბრძანებს კაცს-ჭეკის
შექმას ან გახედოვო, ესე იგი, მზის, მთავარის, ვარსკვლავების, პირუ-
ტყვის და სს. და სს. დედანში ასეა განმარტებული: „ნუ გაიგებ
კერძებს და ნურც მის მზგავსს (გამოხატულებას), რაც ან ცაშია, ან
ჭეკისაზე და სს. და სს.“

დედანში სწერია: **Богъ, чтобы испытаніемъ укрѣпить вѣру
Авраама, приказалъ ему принести въ жертву Исаака.**“ უფ.
დიდებული სთარგმნის ასე: „დღერთმა იხუბა გამოცდა აბრაამის სარ-
წმუნოებისა და უბრძანა იმას შექმნა მსხვერპლად ისააკი.“ (გ. 27)
სიტყვა: „გამოცდა“ დაბრკოლებაში შეიყვანს როგორც ემაწვილს, ისე
უბრალე მკითხველსაც; ის ითქვამს: დღერთს უთქვამს — მადი
ერთი გამოცდა აბრაამს, მართლა ჭეკმარიტი სარწმუნოება აქვს თუ
არაო, მე უფრო ვუყვარვარ, თუ შეილიო! ამას ან ვობდა — ვთქვა
ისე ნათლად, როგორც დედანში: „დღერთს უნდადა ამ განსაჯე-
ლით აბრაამის სარწმუნოება განმტკიცებინა?“ უფ. დიდებული ვერ
იტყვის — ამას ემაწვილი ვერ გაიგებსო, მიტომ რომ თითქმის ესე-
კე წინადადება აქვს მას „საუჯლო ღოცვის“ განმარტებაში: „და
თუცა იმას (დღერთს) ნებავს, რომ განსაჯელით იმან განამტკიცოს
ხეიში კეთილი და სს.“ (გ. 129). ამასაც ვიტყვი, რომ ემაწვილი
უფრო ადვილად გაიგებსო, მიტომ ტყუილი კი არ უნდა უთხრას!...

სახოგადოდ ისააკის მსხვერპლად შეწირვის ამბავი ერთობ
მშრალია, ისე მშრალი, როგორც ის შეშა, რომელზედაც დაკვლას
უბრძანებენ ისააკს.... ასე მშრალია იოსების ამბავიც. იოსები ეუბნე-
ბა თავის ძმებს: თვით დღერთმა გადმომაგდო მე აქ (ეგვიპტეს)
„(გ. 30) послалъ сюда“ - გადმომაგდო აქ?! დედანში სწერია:
„იაკობი თავის წინა — შარების ძეგებს გამოეთხოვო,“ ნათარგმნში
კი: „წაილაგო ძეგები თავის წინა-შარებისა.“ (გ. 30) ვერ ამის-
ნია ამისთანა შეგდომს!...

სამაგალითო და მისაბძავი ერთ-ერთი თუ არა დაწერილი შეძგევი ამბავი: „მეთუ სასწაულის წინეთ (предъ десятою каз-
 нью) მოსემ უბრძანა ებრაელთა, რომ ყოველმა სასლობამ ღირიოს
 კრავი ესე იგი ბატკანი, დაჰკლას ისა სამის დღის შემდგომ, იმისის
 სისხლი წასცხოს თავისის სახლის კარსა და სორცი კი იმისი მწარე
 ბაღასებით შეზავებული და სმიადის ზურით სჭამოს. იმ დამეს, უთხრა
 იმათ მოსემ, ღმერთი გაიგლის მსლობლად იმ სასლეებისა, რომელ-
 თაც კარი იქნება შეღებული სისხლით, დასტოვებს იმათ თავისუ-
 ფლად; ეგვიპტელთ ზირმლოთ, ესე იგი ზირველშობილთ კი ამოსწ-
 ყვეტს სრულიად.“ (გ. 34). რომელ ყმაწვილსაც განდა წაუკითხე,
 თუ თავ-რეტი არ დაუხსნას და გავებით ხომ ვერას გაიგებს! ჰეკვით
 ამბობს: „თვითეულს ეგვიპტელის სასლში იყო მიცვალებული ბავშვი.“
 განა ყველანი სასლ-ცოლ-ნათხოვნი იყვნენ?! დედანშია: „ВЪ КАЖДОМЪ
 ДОМѢ БЫЛЪ УМЕРШІЙ“ გაიგებს თუ არა ყმაწვილი ამას: „იმ დრო-
 იდგან ებრაელთ დაუწესდათ, რომ ყოველ წლივ დაეკლათ კრავი (ბატ-
 კანი) და ეჭამათ ის შეზავებული მწარე ბაღასებით და სმიადის ზურით
 და სს.“ (გ. 35) ამას თუ გაიგებს ისევ ასე: ებრაელებს უნდა ეჭა-
 მათ კრავის სორცი შეკავებული მწარე ბაღასებით და სმიადის ზურით;
 მაგრამ ეს ხო ტყუილია! ასე კი არ იყო და კრავის სორცს შეაწებდენ
 მწარე ბაღასს (მწკანისს) და სმიადს ზურს; დედანშიდაც ამ წახრით
 არის ნათქვამი: „БЛИ ЕГО АГНЦА СЪ ГОРВИМИ ТРАВАМИ И
 ПРѢСНЫМЪ ХЛѢБОМЪ“....

მეცნე მცნების ასხნაში უფ. დიდებულიყ ყმაბს სხვათა შორის:
 „ტყუილად არავინ დაბეზლო. სხვის საჩქეები და სიტყვები ტყუილათ
 ცრულათ არ და გადაბრუნო.“ (გ. 40) ეს სიტყვები შესაშვები არ არიან
 ყმაწვილის ყურში. „დაბეზლება და სიტყვის, თუ საჩქმის გადაბრუნება“
 არასოდეს არ არის ვარჯი....

რას ჰქვია კიდობანი? ამის ზასუხს ვზოულობთ ნათარგმნში
 მხლოლდ ერთგან. „ღმერთმა უბრძანა (ნოეს აქმენებისა კიდობანი,
 ესე იგი სომადლი და სს.“ (გ. 21). ვსთქვათ, აქედგან ყმაწვილმა

იცის, კიდობანი რომ სომალდს ჰქვია. მეორე ადგილას (გ. 41). გათხულობს ის შეძევს: „ის მცნების ფიტრები ჩსდეს კიდობანში, რომელიც იყო ძვირფასის სისვანს გაკეთებული და შეჭვდილი ოქროთი“ ცხადად არის გამოთქმული ჰასრი თუ არა?! უმაწვლილი ასე იფიქრებს თუ არა: „მოსეს აუშენებია სომალდი ძვირფასის სისვანს, შეუჭვდია ის: ოქროთი და დაუდგამს საკუთარს კარავში?! ნეტავი ვის დაჰქონდა ეს კუბერთელა სომალდი და კარავი?... ვითამ რა ცოდვა იქნებოდა, რომ ესე ეთქვა, როგორც დედანშია: კიდობანი იყო ძვირფასის სის უუთი, ოქრო-გადაჭრული. (Ковчегъ — ящикъ изъ дорогаго дерева, обитый золотомъ). ასლად სსვანს ვნახოთ, რა სწორია აი კიდობანზედ! აი რა: „იქ (იერუსალიმში) ნაცვლათ მოსეს კიდობანისა იმან (დავითმა გააკეთებინა სს. ძვირფასი კიდობანი და დღესასწაულობით გადაიტანა იქ მცნებების კიდობანი.“ (გ. 48). ამისთანა გაურგვევლობა და საუმაწვილო წიგნი და ისიც ასე ჰქებული ცენზორისაგან და არა ცენზორისაგან?! აი დედანში როგორ სწორია: „იქ დავითმა მოსეს კარავის მაგიერად აღაშენა ახალი, ძვირფასი კარავი, რომელშიდაც დიდის ამბით და დღესასწაულობით გადაიტანა კიდობანი აღთქმისა (მოსეს კარავში რომ იყო)“ რა ამდენი ღარი და საზი უნდოდა ამს?!...

„უბრავლთ მოინდომეს, რომ იმათ ჭეოლოდათ მეფე იმ გვარი, როგორიც ჭყავდათ იმათ მეზობლებს.“ (გ. 45) აქედან სჩანს, რომ ებრაელებს სდომებიათ სწორედ იმისთანა მეფე როგორიც იმ დროს ჭეოლიათ მათს მეზობლებს, მიტომ რომ სიტყვა „როგორიც“ ეკუთვნის — „მეფეს“ ნამდვილი კი ასეა: სამუილის შეილების უსამართლოებით მოთმინებისაგან გამოსულმა ებრაელებმა განიზრასეს — ჭეოლოდათ მეფე ისე, როგორც მეზობელ ხალხებს ჭყავდათ და ეს სურვილი განუცხადეს წინასწარმეტყველს სამუილს — ჩვენც კვინდა მეფე გვეყვდეს, როგორც სხვებს ჭყავთო. საზოგადოდ ძალიან უკანონოდ არიან ნახმარნი ამ ნათარგმნში სიტყვები როგორც და როგორიც:“ სვლად „როგორც“ უნდა, იქ „როგორიც“ არის ნახმარი და „როგორიც“ ის მაგიერად კი „როგორც“... უფ. მთარგმნელი

ამოებს საუფ მეფეზედ: „საუღმა სრულათ არ შეასრულა ეს ბძანება ღვთისა (ერთი სახლის „ამოფხვრის“ შესახებ): არ მოჰკლა იმათი მეფე და არ შეასრ სელი იმათ საუკეთესო ჯოგებს.“ (გ. 46) „სელი არ შეასრ“ ტყუილია; სელი შეასრ კი არა და წაართვა კიდევ; მაგრამ შეიძლება „წართმევა, კანის გაგლეჯვა“ „სელის არ შესება“ იყოს?!

უფ. დიდებულძეს აქვს: „მისინ დავით გავიდა (გოლიათის წინააღმდეგ) და მოკლა ის ქეთათ. ეს შეშურდა მეფე საუღსა, შეიძულას ისა და სდეგნიდა იმას, როგორც მტერსა“ (გ. 47). რა შეშურდა მეფე საუღსა? რატომ შეიძულა მან დავითი და რატომ სდეგნიდა მას, როგორც მტერს? მიტომ რომ დავითმა მოკლა გოლიათი, ღვთისა და კანის მემობელი, საუღის მტერი; ამ პასუხს გვაძლევს უფ. მთარგმნელი და ეს სომ ტყუილია! დედანში სწერია: „მეფე საუღს შეშურდა დავითის დიდება, სასელი.“ მართლაც, დავითმა დიდი სასელი, პატრივი და სიყვარული მოიგო ებრაელთ შორის იმის შემდეგ, გოლიათს რომ სძლია, რომლის ერთად-ერთი გამოჩენა თავ-ზარს სცემდა ყოველს ებრაელს. საუღს ეშინოდა — დავითმა ამით არ ისარგებლოს და მეფობა არ წამართვასო ამის ბრალი იყო, საუღი თუ დავითს გადაემტერა და სიკვდილს უშირებდა.

რას ჰქვია ფსალმუნი? უფ. დიდებულძის ჰსწრით ფსალმუნი ჰქვია დავითნის წიგნს, რადგან ამოებს: „დავითისაგან დაგვიჩა ჩვენ ფსალმუნი, ესე იგი სამღვთო დავითნის წიგნი“ (გ. 48). აი დედანში რა სწერია „დავითისაგან დაგვიჩა ჩვენ ფსალმუნი, ესე იგი სამღვთო გალობანი, რომლებიც შეკრებილნი არიან სამღვთო წიგნში — დავითნში.“

ასე — ფსალმუნი ჰქვია სამღვთო გალობას და დავითნი — ფსალმუნების კრებას. ცოტა ქვევით ამოებს: „ისრაელნი ჩაუტვივდნენ ტყვეთ ასირელთა და იქმნენ გაფანტულნი საშუალ არიასა, სადაც ისინი სანადაგოთ დაჩხენ. იმათ ადგილზედ იყვნენ დასახლებულნი სხვა მსარეებიდგან მოსულნი ხალხნი. ისინი და ისრაელნი ავრივნენ ერთ-

მანეთში და შეადგინეს საკუთარი ხალხი, რომელსაც ეძახდნენ სამაროტელოა.“ ჯერ ამბობს — ისრაელნი იფენენ გაფანტულნიო საშუალო აზიისა, მერე კი — გადმოსასლესი ხალხი და ისრაელნი ავრებენ ერთმანეთშიო და ერთი ხალხი შეადგინესო! არ კი გადასასლეს ისრაელნი?... საქმე იმაშია, რომ ევკლანი არ გარდაუსასლესიათ, მაგრამ ემაწვილი როგორ მისვდეს ამას, რომ არ ეუბნებიან?! მ. სოკოლოვი როდი უბნებს გზა-კვალს ემაწვილს; ის სწერს: გადმოსასლესი ხალხი და დანახენი ისრაელები ავრებენ ერთმანეთშიო და **переселенцы смѣшались съ оставшимися израильтянами и т. д.**)

„აი კიდევ სამაგალითო ენის ნიმუში: „ისინი (იოაკიმ და ანან) იყვნენ უშიგლანი და ამისთვის ძლიერ სწუხდნენ ამხედ. სძირად მსურვალედ ეკადრებოდნენ ისინი ღმერთსა, რომ მიეცა იმათთვის შვილი და იმასთანავე უღებდნენ ღმერთსა აღთქმას, რომ თუ ისინი ეღირებოდნენ შვილსა, მაშინ შესწირავდნენ ისინი იმას ღმერთსა“ (გ. 58). ან ეს: „როდესაც ყოვლადწმიდა ღვთის-მშობელი ჯერ ჭანუგოვანი ყრმა იყო, იოაკიმ და ანანამ, როგორც წინეთ აღუთქმეს (ვის? მარამს?!), მიიტანეს ის ტაძარში და დასდეს ზირველს კიბის ასვალზედ. თან მიდეკდნენ მაშინ იმას სხვა და სხვა ემაწვილი ქალები სხვა და სხვა ანთებულის ღამებრებითა“... (გ. 60). განა ქართულად ამბობენ ცოცხალ კაცსკედ (უსუსური ბავშვიც რომ იყოს მანც). მოიტანესო, დასდესო?! სულიერ საგანზედ არ იტყვიან — მოიტანესო, დასდესო; ქათამი მოიტანეს და ქათამი მოიყვანეს, სულ სხვა და სხვა!... იტყვიან: ბავში მოიყვანეს, დასდეს... ცოტა ჭკვეით კვითხულაბთ: „იმან (მარამმა) თითონ ააბიჯა კიბეზედ თუთხმეტი ნაბიჯი“ რა თქმა უნდა, საუცხლოა: „ააბიჯა ნაბიჯი!“ ახლა ისიც ნახეთ, დედანში როგორ სწერია: „იმან თვითონ ააბა თხუთმეტი საიგესური კიბისა და სს.“ (она сама вошла на пятнадцать ступеней лестницы и т. д.)

მ. სოკოლოვის წიგნში არის შემდეგი ადგილი: „В послѣд-
ній день (24 декабря), по уставу первовному, мы ѣдимъ
только варенную крупу безъ масла, т. е. сочиво, или кутью;
отчего канунъ Рождества называется сочевникомъ“. ხელა ნა-
თარგმნში მოისმინეთ ესევე ადგილი: „უკანასკნელს მარსვის დღეს,
ესე იგი 24 დეკემბერსა, ჩვენა ვსჭამთ საჭმელს უხეთოთ, ამისათვის
იმ დღეს ვუძახით შობის მწუსრსა ანუ წინეთ დღესა წაუღესა“ (გ. 68).
სამ კარგად არის გადმოთარგმნილი?!... ამას თავი დავანებოთ, თქვენ
ის მითხარით—არის თუ არა აქ ქაზრი? რატომ „უუძახით 24 დე-
კემბერს შობის მწუსრსა?“ მიტომ რომ „იმ დღეს ჩვენა ვსჭამთ საჭ-
მელს უხეთოთ!“ კარგი; ჩვენა ვსჭამთ საჭმელს უხეთოდ 29 აგვის-
ტოს, მაშინ 30-ს შობა ყოფილდა?.. ესეც რომ არ იყოს, განა სა-
კუთარი სახელი არ ქვია შობის წინა დღეს?! განა ჩვენში გი არ
იციან **СОЧИВО**-ს გაკეთებას?! არ ვაზღა—ეთქვას: იმ დღეს კარგო-
ტობა ქვიაო?! „მწუსრი და წინა დღე“ სამ ყოველ დღესა აქვს!...
ესეც სამ კარგი ნათქვამია: „მე ღვთისა განხორციელდა ჩვენ კანთა-
თვის, რომ..... და შეადგინოს ერთი სამეფო, ან სხვა ნაირად ვსთქვათ,
ერთი სახლობა, რომელშიაც ღმერთი არის ჩვენი მამა და კანნი იმისი
შვილები და ისინი ერთმანეთში—მმანი“ (გ. 69). უფ. დიდებუ-
ლივე ამბობს: „განკურნება გადაარინის გიყისა“ იმის მაგიერად, რომ
სთქვას—გადარინელის გიყისა. ამარედ უფრო უარროთ არის ნახმა-
რი—„ბეთლემის მწუჟისი“. ის მწუჟისები ბეთლემის ქალაქს გი არ
უყარაულებდენ; ისინი იყვნენ ბეთლემიდან, ბეთლემელნი; აგრეთვე
ურბოდ სმარობს სიტყვას—„საკუთარი“, მაგ. „საკუთარის სისარუ-
ლით მიდიოდნენ ი. ქრისტესთან კანნი უბედურნი“ (გ. 87). უნდა
ქვანდეს: განსხვავებულის სისარულით და სხ... კიდევ—„წყალში სია-
რული“, უნდა იყოს—წყალზედ სიარული; აგრეთვე სიტყვა—„მიი-
ფარა“; მაგ. „ი. ქრისტე მიიფარა“. ვინ მიიფარა ქრისტე?! უნდა
ქვანდეს—ქრისტე მიეფარა.

სათარგმნში ვკითხულობთ: „როდესაც ქრისტე გავიდა ტბიდან ერთათ მოწაფეებით, მივიდა გადარჩინის ქალაქთან, რომლისაც მას-
 ლობლათ იყო მრავალი დასასაფლავებელი თხრილები. იმ თხრილებში
 იმაღლოდა გიჟი და შიშის ზარსა სტემდა ხალხსა... როდესაც ქრისტე
 მიანლოკდა იმასთან, გიჟმა შესძახა იმას ღრიალით და სხვა“. (გ. 92).
 საკვირველია, რომ ი. ქრისტე ჯერ ქალაქთან მისულა და მერე გიჟს
 მიანლოკებია, რომელიც „თხრილებში“ იმაღლოდა!... ამას თავი და-
 ვანებოთ—ჩვენ ის ვსთქვამთ, რომ ქალაქის მახლობლად იყო „ბევრი
 დასასაფლავებელი თხრილები“ კი არა, სასაფლავო ქვებები, მღვიმეები
 (многo погребальных пещер) და ი. ქრისტე გიჟს კი არა, ამ
 ქვებებს მიუხლოკდა და გიჟიც შეხვდა მას „ღრიალით“. (когда
 Хр. пришел сюда, бѣсноватый встрѣтилъ Его съ крикомъ
 и. т. д.)

დედნში სწერია: „тогда ученики просили Христа: отпу-
 сти ее (ханаанянку), потому что она кричитъ за нами“. უფ.
 დიდებულიც ასე სათარგმნის: „მშინ მოწაფეებმა სთხოვეს ქრისტესა,
 რომ მოერჩინა სნეული (სნეული იმ ქანანეკელის დედაგანისა) და გაეშვა
 სახლში, რადგან დედა იმისი ძლიერ ჭეჭიროდა“ (გ. 26). აქედან
 მკითხველი იფიქრებს: დედას თავისთან ჭეჭლია სნეული შვილიც;
 მაგრამ ეს ხომ ტუეულია! ჭეჭვით ამბობს: „როდესაც დედა-განი შინ
 მიბრუნდა, დახვდა იმას ქალი მორჩენილი“. ჯერ ამბობს, თავისთან
 ჭეჭდაო, მერე კი—„სახლში დახვდა მორჩენილი“. რა უფოს უძაწ-
 ვილმა ამისთანა დაბნეულს ამბავს!... მესამე გვერდზედ ვკითხულობთ:
 „ერთსელ ჭკითსეს ი. ქრისტეს მოწაფეებმა:“ რისთვისა სჭამს და სვამს
 თქვენი მოძღვარი ცოდვილ განებთანაო?“ ვის ჭკითსეს ი. ქრისტეს
 მოწაფეებმა? თუ ამათ ჭკითსეს სხვებმა?!.. დედანშია: „Однажды уче-
 никовъ I. Христа спросили и. т. д.“ უფ. დიდებულიც კერა
 აქვს კარგად ახსნილი მეექვსე თხროვა „საუფლო ღოცვისა“. ის სხვა-
 თა შორის ამბობს: „აქ თანამდებათ იწოდებთან ცოდვები, ამისთვის
 რომ და სხ.“ (გ. 129). თანამდები ვალს კი არა, მოვალეს ჭკია;

ცოდვას ჰქვია თანა-ნადები და შეტყობას, მოკალეს ღვთის წინაშე—
თანამდები. თქვენის ჰაზრით რა უნდა იყოს: „წარმოუდგინეს მს-
კითი თანამდები ბუკრისა ტალანტისა?“ (გ. 125)... ჰკვიით სწერია:
ჩვენც უნდა მიუტყვეოთ ცოდვები „იმათ, ვინც ჩვენთან დამნაშავენი
აჩიან, ამიტომ რომ დემეტრის მხლელად იმათ აღუთქვიათ ცოდვის
მიტყეობა, რომელიც თითონაც მიუტყეებს დანაშაულობასა, ცოდვასა.“
ვის მიუტყეებს? დემეტრს ხომ არა?! აქედან კი ასე გამოდის და!...
დედანი: „Когда мы съ своей стороны прощаемъ сдѣлавшимъ
грѣхъ противъ насъ“.

დედანი სწერია: **Члены синадріона прождали только часа
три-четыре и въ утру снова собрались у Каиафы**“. თარგმანი:
„სინედრიონის წევრებმა განაგრძეს განკითხვა ქრისტესი მხლელად
სამი, თუ ოთხი საათი და დილაზედ ხელ-ახლად შეიკრიბნენ კაია-
ფასთან.“ (გ. 156). „განკითხვა კი არ განაგრძეს“, შეწუვიტეს,
შეჩურეს. ახლა ეს ნიმუშიც ნახეთ სამაგალითო ენისა: „ამინ აღია-
რეს ის (ი. ქ.) ღირსად სიკვდილისა, ამისათვის რომ იმან გამოუტ-
ხდა იმათ, რომ ის არის ძე ღვთისა“ (გ. 156). ამდენი ნაცვალ-
სახელი რა საჭირო იყო!? არ ვკობდა ეთქვა: „აღიარეს სიკვდილის
ღირსად, მხლელად მიტომ რომ უთხრათ—ძე ღვთისა ვარა?!“

უფ. დიდებული სწერს: „ხან ის სტოლიც ცალკე არის
ხალძი, რომელზედაც მიიღებენ და განამზადებენ წირვისათვის ჰურსა
და ღვინოსა და რომელიც მოაქვსთ ღვთის-მლოცველებსა.“ რა მოაქვსთ
ღვთის-მლოცველებსა? სტოლი, ანუ საკურთხეველი, მოგიგებს უძაწვი-
ლი, რადგან „და რომელიც“ ეკუთვნის „სტოლს“...
„იმ ადგილებში, სადაც ცოტა ხალხი სტოლურებს მიცვალებულებს

მარხვენ მახლობლათ ეკვლევისა და იმ ადგილს კი, სადაც დასამარ-

სავი ადგილი დაშორებულია ეკკლესიასუდ, ჭკვიან სსსაფლავო.“ (გ. 189) არის რამე ჭაზრი აქ?! „სსსაფლავო ჭკვიან იმ ადგილსაო, სადაც დასამარსავი ადგილი დაშორებულია ეკკლესიასუდ!“

ენის შესახებ არის მოგახსენებთ, მე მინდა — მოვინახო ზესუსი შქმდეგს კითხვას: რას ჭკვიან სსსაფლავო?... მაგრამ ვობია — ისეუკ მ. სოკოლოვს ვკითხო. ის ამბობს: „**Мѣста отдѣленные для погребенія умершихъ, называются владбищами.**“ „საუცხოვლო და სს-მაგალითო ენა და მსუკნიყო, ნათარუმნიც“ თუ გნებავსთ, ეს არის!...

ახლა ესეც მოისმინეთ: „ისინი ვი, რომელნიც ვერა გრძნობენ იმასთან (ი. ჭრისტესთან) შეერთების ღირსებასა (ზიარების საიდუმლოში), მიიღებენ მსოფლოდ სუბისკვრის ნაჭერსა, საიდაც ამოღებულია ნაწილი საიდუმლოსათვის.“ (გ. 192). „რომელიც ვერა გრძნობენ იმასთან შეერთების ღირსებასაო,“ ესე იგი, რომლებმაც არ იციან (ან არ გაგებათ), თუ რა მნიშვნელობა აქვს ზიარებას ჭრისტისათვის. მაგრამ განა ეს უნდა ეთქვას უფ. დიდებულის?! არა, იმას უნდა ეთქვას: რომლებიც არ არიან ისე მომზადებულნი, რომ ღირსეულად ეზიარონ და მით ჭრისტეს შეუერთდნენ, და ან „რომლებიც არ მიაჩნიათ იმის ღირსად, რომ და სს.... მ. სოკოლოვს აქვს: „**считающіеся недостойными соединиться со Христомъ**“ მაგრამ რას მიიღებენ ისინი? „სუბისკვრის ნაჭერსაო, საიდაც ამოღებულია ნაწილი საიდუმლოსათვის!“ არც ეს არის მართალი: „ნაწილს საიდუმლოსათვის სუბისკვრის ნაჭერისაგან“ ვი არა, თვითონ სუბისკვრისაგან ამოიღებენ. ჩვენში იმ ნაწილებს უძახიან „ეკლოგიას“. იტვიან: დღეს „ეკლოგია“ ავიღო, ან და უბრალოდ — სუბისკვრიო და თვითონ „ეკლოგია“ სუბისკვრს ნიშნავს. ჩემის ჭაზრით ურიგო არ იქნებოდა, რომ ეს სიტყვა — „ეკლოგია“ ესმარა, რადგან არავისთვის ეს უცნობი სიტყვა არ არის.

მესამე წვერის (სიმკლელ სარწმუნოებისა) განმარტებაში უფ. დიდებულად ამბობს: „ის (ი. ჭ.) განხორციელდა, ესე იგი მიიღო კაცობრივი ბუნება ქალწულის მარიამისაგან.“ (გ. 214). აქ განლაგებული დოქტორული შეტყობა. დედანშია „*принялъ (I. X.) челоѣческое естество отъ Маріи Дѣвы по наитію Святаго Духа.*“ არც მეოთხე წვერის კარგად განმარტებული. დედანში სწერია: „*Онъ распять былъ за насъ, т. е. допустилъ распять себя, чтобы спасти насъ и т. д.*“ თარგმანში კი ასეა: „ის აცვეს ჭკარზედ ხეებთვის, რომ მით დაგვიხსნას ხეებ და სს.“ (გ. 215). „ის აცვეს ჭკარზედ ხეებთვის“ — ნიშნავს — ვითომც ურბებს განზრახს ხეებთვის, ხეების გამოხსნისათვის, ეცვათ ჭკარზედ ქრისტე. „*ჭკარის ეცვა ხეებთვის*“ — ამის მაგიერად არ შეიძლება ითქვას: ჭკარზედ აცვეს ხეებთვის ამის განმარტებას საჭიროდ არ მიმახნია...

მეთორმეტე წვერის განმარტების შემდეგ იქვე სწერია: „*კათაგებთ რა ამ სიტყვებით სიმკლელს სარწმუნოებისასა, ხეებ ვამტკიცებთ და სს.*“ (გ. 217). სიმკლელ სარწმუნოებისა მეთორმეტე წვერით არ თავდება; ის თავდება სიტყვით: „*ამინ*“. ეს კი გამოუტოვია უფ. მთარგმნელს და რაც ამის შესახებ უნდა ეთქვას, იმას ამბობს მეთორმეტე წვერზედ. ამიტომ არავითარი ჭზნობი არა აქვს ამ სიტყვებს: „*კათაგებთ რა ამ სიტყვებით (და ცხვრებასა მერმისის მის საუკუნისასა) სიმკლელს სარწმუნოებისასა, ხეებ ვამტკიცებთ, რომ გვრწამს ისე, როგორც წარმოვსთქვამთ*“. (გ. 218).

ბოლოს უნდა მოვიხსენიოთ ერთი უმთავრესი ნაკლულეკანება ამ ნათარგმნისა, უფ. დიდებულად დავიწინა, ქართველი ემწვილეუბისათვის რომ სთარგმნიდა მ. სოკოლოვის „*სამღვთო სჯულს*“. ის ეუბნება ქართველებს რუსეთში ქრისტიანობის გავრცელებას და ერთის სიტყვითაც არ იხსენიებს ქრისტიანობის გავრცელებას საქართველოში და, მე მგონია, მისი მკითხველებისათვის ეს უგანასგანელი უფრო საინტერესოა!...

უკანასკნელად უნდა ეუთხრა მკითხველს, რომ უფ. დიდებულ-
ძის ნათარგმნი თითქმის მთლად სავსეა წერილადი შეცდომებით, მაგ-
რამ მე იმათზედ აღარას ვამბობ, რადგან ისეც ერთობ გავრძელდა
ჩემი სტატია.....

ევ. მკ—ძე.

1880 წ. 26 თებერვალი, ქუთაისი.

ზღაპარი ქვაფვილგისათვის

თ ა გ ი I

შვილ-ალექსი!
მსუქს გითხრა ლექსი,
საკუთრად შენთვის მოკმათო ქნარი;
დამიგდე ყური!....
კით ლუკმა ზური,
ისე შეგერგოს შენ ეს ზღაპარი!
ახა დავიწყო....
იყო და იყო,
ღვთის უკეთესი არა იყო რა;
აქედამ წადმა,
ცხრა მთას გადაღმა
იდგა ზატარა, ლამაზი გორა,
რომელიც მუდამ
თვის სიმაღლიდამ
რადან მოხსენით დაჰმსურდა ჭაღას
მის წინ გაშლილსა,
სამოთხედ ქმნილსა,
და მასში სჭვრეტდა ბუნების ძაღას.
ეს აგარაკი,
გაშენდა რაკი,
აღუკავდა ტურფად, სხვა და სხვა ფეხად;

გახნდენ ჩიტები,
 გაშალეს ფრთები
 დაიწიეს ძღვერა გულის მძებრად; —
 სთქვენ ვნახეთ ზღუდე,
 ვაკეთოთ ბუდე,
 ეს ხეები სულ ჩვენ — ჩვენთვის გაველოთ;
 ვინაროთ გუელი;
 ზამთარ-ზაფხული
 უსრუნველათა, გვიჯობს, აჰ დავეყოთ!
 სთქვენ.... განხარეს...
 წილიც არ ჰყარეს.
 დაეპატრონენ ისე თვითონ ხეს...
 შრომა დაიწიეს,
 ზარმაცნი ჰკიცხეს,
 ეგელა უგლიდა თავ-თავის კუთხეს.
 შეიღობიანს გვრიტს,
 იმ უწინარს ჩიტს,
 ერო მადალი ხე ნაკვერჩხალი;
 ვერ ნახა წუნი,
 იწუო ღუღუნი,
 სთქვა: „სეტ ზურში სდგას, ახლოც მსქეს წყალი;
 რომ დავიბუდებე,
 კვრცხებსაც დავსდებე,
 და იქიდანა ორს ხუნდს გამოვჩეკე, —
 მათ გასაზრდელად
 მე ახლოს, ხელად
 წყალსაც ვიშოვნი და ზურსაც ავკეკე!“
 დასკვნა ეს რჩევა
 და ღმერთს კურთხევა
 შესძღვნა და ძღვენიც არ იყო ის ცრუ...

დილა საღამოს,
 ტუბილს და საამოს,
 დღეცულობს გვერტი, იძნის „ღრუ! ღრუ!“
 უნაზლა ყვამა,
 ზემა და შავმა
 ჟერ გაციანა, მოწყვა: „სე სე! სე!
 ჩემს სამოსსაღოს
 ვსედავ მე ახლოს,
 ძალიან მოძონს დიდი ნიგვზის ხე;
 ბუდეს ვიკეთებ,
 ჩიტებს ვაფეთებ,
 კვერცხებს დავსდებ და ბარტყებს გამოვსტებს!
 შორს აღარ ვეძებ
 საკენკანს: უცებ
 აქვე ვიშოვი, ვაკვლს რომ გავსტებს!“
 ეს განიზრახს
 გააღოს ხარა,
 და შემოსძახს ძაღლა სმით: „უვა! უვა!“
 თვით მოქონსა;
 ასე ეგონა,
 თუ მგაღობელი ტოღი აღარ ჰქვას!...
 ჰატარა მწყურმა,
 იმ ზურის მტყურმა
 ხე რომ იხილა, რათ მინდათ, სთქვას...
 და ზურში შეძვრას,
 მიწას დაეკრას,
 და იქ დაიწყო მან ჩუმათ გოგვას.
 სთქვას რას დაეკრებს!
 კვერცხებს ბევრს დავსდებ
 და წიწილეებსაც უღამათ გამოვსტებ!

ოხრად მაჰს ჰური,
 ბედს რათ ვემდური? "
 გავგუგდა იწყო, ჰურიში: „ბეკ! ბეკ! ბეკ!“
 მგოგუგმა შაშუმა,
 არ ავმა, შავმა,
 რომ დანისას დიდ-ეკლის ბურღი,—
 მას მიაშურა,
 სხვას არ უყურა,
 ისე შეძვრა შიგ, როგორც რომ ქურდი,
 თავისთვის ჩქარა
 დაესახლ-ვარა
 და ოჯახობას მიწყო მან ხელი.
 ჭიანც იქ ქონდა,
 საწრდორც მიქონდა,
 სააბოდ ჭსტკენდა,
 ყველას აღხუნდა,
 სალამურივით რა განკვირდა,
 იმ არე-მარეს
 ტკბილად მდუმარეს...
 სხვა წრუნვით თავი მას არ სტკვირდა.
 შავი მერცხალა,
 როგორც რომ მთურალი
 დაბარბანტობდა, ჭთურენდა ტრიალით;
 უჭრიდა რა გზებს,
 მომთვინავ ბუფებს,
 საწრდორც უჭრეტდა მათ მტრულის თვალთ.
 რა გაძღებოდა
 შტორხედ ჯადებოდა
 იწებდა ხოლმე ჭიკჭიკს საამოს;

მერე ვით ქალი,
 წყნარ—სატარძალი,
 შინ მიჭირინავდა ყოველს სულამს.
 მაგრამ გუგუღმა
 ცრუმ და ციკგუღმა
 ასე სთქვა: ბუდის არ მაქვს ჯავრიო,
 სჯობს სხვის ზღუდეში,
 მე მის ბუდეში
 სხვის კეკრცხებშია ჩემიც გავრიო!
 მას ეგონება
 — არ აქვს გონება —
 მისი და ზედაც კრუხათ დაჯდება
 და რას გამოსტყნს,
 თავებს დაუტყნს
 ჩემი ბარტყი სხვებს — თვით გაიზრდება! —
 სხვებს ვიმსახურებ,
 სეირს ვუყურებ,
 მე ხის წვერზედა შევსჯდები დილით,
 და მე იქიდან
 ბრწყინებს დავატან
 გამლეულ — გამომლეულს „აკუ“-კუს“ ძისილით.
 მაშინ ბუღბუღმა
 ტკბილ გრძნობით სრულმა
 მიჭმართა ვარდნარს სიამოვნებით,
 და რომ დაჭსედა
 ვარდის ბუჩქზედა,
 ბუდე გამართა თავ-მოწონებით.
 კოკობი ვარდი
 იმისი დარდი
 თვალთ წინ სანძოთ ეფუჩქნებოდა;

და მით ბუღბუღი
 აღელვებუღი
 მეტის ეშხითა, თითქოს სდნებოდეს;
 ვარდი კოკობი,
 ბაღისა მკობი
 ბუღბუღის გულისა მწკელ ცეცხლს უღებდა,
 და არე-მარე,
 მუდამ მდუმარე
 ვარდის მღერალსა უფრსა უგებდა;
 ბუღბუღი ამკობს,
 ვარდიც ამკობს,
 შერით კი სჭვანება საბრალთა ის,
 და იადონი,
 თავის მამწონი,
 რას დასდებს ის, სტკენს: „ტია! ტია!“
 ასე ამ გვარად,
 მარად და მარად
 სტკენენ სხვა და სხვა გვარის ჩიტები;
 დღიური საზრდო
 ეკლას წინ ეღო
 და შესაქცევით მარგალიტები.
 ეს ტურთავ მხარე
 ტკბილად მდუმარე
 ეკუთვნოდა ერთს მშვიდობიან ცხვარს,
 და კმაყოფილი,
 ის მადლის შვილი
 მადლობას სძღვნიდა თავის მაცხოვარს!

თ ა გ ი II

ეს ცრუ სოფელი,
 მწარე სამეფოელი,
 ვერ ვის დანდობს, არ ვის გაიტანს,
 უღრუკოდ აღზენს,
 უღრუკოდ აწეწს
 გაცს, აბურთავებს, სად არ გაიტანს?! —
 ვინ არა სძრასავს?
 არ ვინ მინასავს,
 რომ ამ სოფელზედ მადლობა ეთქვას! —
 და ეს კი მიგვიჩნს:
 სიტყვასზე თუ სჭირს,
 რათ ვეჩივებით ჩვენს საფლავის ქვას?...
 მაგრამ იმედი,
 უბედოს ბედი,
 გვამხნეებს ჭირში, მით გვამღებინებს;
 და მწარს შავ დღეებს
 მთლად დაგვაკვიწებს,
 ტანჯვით დამაშურალს, წამს თუ გვაცინებს.
 ჭირი სად სარ დრო,
 ტეობილთ ნეტარო!
 განცობრიობის მალამოდ გულთ
 და ხასოებით
 რა გულადებით
 ეკლანს გზას ვსწმენდთ შიშველის ხელთ

და მოკვლით ღვწლს,
 ტკბილს სანეტარლს
 წლს იგვძნლბლს კრლ ბედნიერლბლს;
 აწმულ ცნლრლბლს
 მითი გვიტკბლბლს
 და თანა გუგვძნლბლთ იმ ნეტარლბლს!
 ეს აღსარლბლს
 ვლს ეუწლბლს!...

ბეწლს უგვიწლს ჩვენი სსვა გვარლ ქრლსა.
 გიუბლთ გვხდლან,
 და დავგვტინლან,
 სსნ გვესმლს მსთგან რლსსვა და წვევლს!..
 მავრამ ჩვენ იმ ღვწლს,
 რლმ დავგვიფარლს,

ქრლსტეს სიტყვები გვავრდებლან:
 „შენ ზეტლერლ,
 მამავ ძლიერლ!

არ იტლან, თუ რლსა შევრბლან!“
 რდეს მუშავი,
 რთლსა ჭღვრლს რავი,

შემოდგომლსს სთესავს ხლრბლლსა,
 შიმშილს არ ნაღვლლბლს,
 მაცნლვარლს მადლლბლს, —

მომავალს ზავლსულს უხატავს თვალსა.
 და წინეთ უძვეწლს,
 გული მით უძვეწლს,

რლმ მლსი შრლმა კარგ ნაყოფლს აძლევს,
 რლმღლთც მრავალღი,
 მშლერ სსწვალღი,

სსწდლს ჭწლბლს და დღეებლს ტკბლლად ჭღვლს.

ზღაპარი ყმაწვილებისათვის

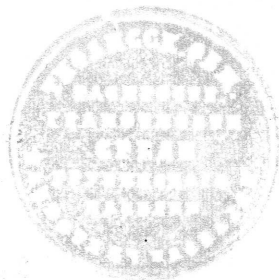
მასინ მდიდარი
 მარად მძღვარი,
 ამ ნეტარებს, ვით გიჟურს, სსძმასსავს;
 მუქთად მქლამხვი,
 საზიზღი სვავი,
 საბრალე მუშაკს მძათაც არ სსსავს.
 და ამჟე გულო
 მძორ — დიდებულო
 სულოეს სსარბებს თავს, უმცემს რა თვალს.
 მაგრამ ჭკვიანი,
 მართლ — გრძნობიანი,
 უძალ თავკანს სცემს მუშაკსა საწუალს;
 და მით იმის გულის,
 გრძნობით აღესებულს,
 სხალ შრომისთვის მარჯვედ ამხნეებს,
 და ასის დეკანს,
 უსუსტარ წყენას
 ერთის თანგრძნობით მალე ავიწყებს....
 ჩვენც ხომ ისე ვართ,
 დეკან გეკანს არად
 ათასის, თუ რამ ერთი თანგვიგრძნობს.
 მაგრამ ჯერ ჩვენში
 სად არს ნუგეში, —
 ჩვენგანი თანგრძნობს ჯერ გერვის იცნობს.
 და წყლული გული,
 აღელვებული
 სძეკის უიძელთ, ნაღვლით აღვსილი!
 მით ამ ცრუ დრომს
 დაგვიტყნო შრომა,
 ჭლეში ვარდება ჩვენი სურვილი....

განძრავლდით მშრომნო,
 სულოთ აძაყნო!
 თქვენი სათუღაჲი ღროსა მოძაჲალს
 საძირკველად ქონდეს,
 რამ აგონებდეს
 თქვენი ცხოვრების პატიოსან კვალს!
 და ვინცა აწმუეს,
 რა ხელი მიქუეს
 თავის სიტოცხლეს შესწირავდეს მთლად;
 და უმტრესს მოძმეს,
 ვითა მოწამეს,
 შეიწირავდეს თავისთვის მსხვერზლად, —
 ხალსში განკიცხეთ,
 და შეატრახინეთ,
 რამ შვილებიცა მათ არ მიწაძონ
 და სუსტთ ამკლები,
 გაცები — ძეგლები,
 თვისის სამწესოდან მათაც განაძონ.
 მაგრამ ეს ლექსი,
 შვილო ალექსი,
 შენთვის აღრუა... ირჩევ ჯერ ზღაპარს?
 მაშ კარგი შვილო,
 მამულის წგლილო,
 მიგმართოთ ისევ ჩვენს სატოდაჲ ცხვარს?

თ ა გ ი III

უზრუნველათა,
 მწკანუ კელათა
 დანავარდობდა სიამით ცხვარი;

სჭამდა, სცხოვრებდა
 და ციო წყალს სვრებდა,
 ფეხით გაქანდა სულ მთა და ბარი.
 ვის რას უყოფდა!
 მით ამაყოფდა,
 რომ კარგი კუთხე ბედმა მას მისცა;
 და ისე სდტოდა,
 რეგორც უნდოდა,
 ცა ქუდათ უხნდა, ქალაქმნად მიწა!
 მაგრამ ერთ დღეს კი
 აკვნიტეს ნეკი,
 რომდესაც ჭოროდ მოკვან მან უური,
 რომ სხვა მხეცებსა,
 მის მეზობლებსა
 გულში შესვლიათ საბრალეს შური.
 დიდათ კვირობენ
 და უშირობენ
 ძალით საბრალეს დამონებსა,
 თუ რომ სურვილით
 და სიტყვით ტკბილით
 თვითონ არ დაწყვა იმით ნებსას!
 ვერ თავ-მოძრონი,
 ამის გამგონი,
 საბრალე ცხვარი მეტად დაღონდა;
 სთქვა: „ცა გამიწყნა!“
 ბეგნი იფიქნა
 და ბოლოს ხეწნი მას მოაგონდა:
 ის სამიფლობელი,
 მისი სამშობლო
 სადაც კი თვალი მიუწვდებოდა,
 ყოველის კუთხით,
 გალანით, ცინით
 შექვანა... მტერი ვერ მოუხტებოდა!

და შეძევგ მარად
 ის უშიშარად
 აბუნა სტუმრებს მარჯვკედ უცდიდა,
 და თავის გულში
 დამშვიდებულში
 მოსისხარ მტერებს ზამზულად ხდიდა!
 ერთხელ ვით მტემრი
 მოადგა მტერი,
 მაგრამ რა ხანეს გამაგრებული,
 გაჭკვირდენ შეტად,
 შეიქმნენ რეტად,
 და მოულოდნათ დასწყდათ მათ გული.
 კერძა გააწყვეს,
 ამოიძუეს...
 დაბრუნდენ სახლში ბილწი მსეცები,
 და ცხვარძარ საგზლათ
 ხშირადდა ხან - გრძლად
 თან გაატანა იმათ ბრწყები!
 უფრო დიდებით
 და დამშვიდებით
 ამ საქმის შეძევგ ცხვარი სცხოვრებდა;
 და ის სხვა ცხოვლებს,
 კერძ დათვებს კერძ მგლებს
 ძალით მომსკად კერ უფურებდა.
 ხანი გამოხდა,
 ცვლილებს მოხდა;
 ეტეინა საწყლს ჩვენს ცხვარს მუცელი,
 დასვა კრავები
 ნიკორ — შაკები
 და გასაზრდელათ მიწელ მათ სელი.

ძეძუსა სწოვდენ,
 სხვას აჩას სთხოვდენ,
 დედას დასდეკდენ და ნაკარდობდენ,
 სილამაზითა
 და სინაზითა,
 ასე გასინჯეთ, ერთმანეთს სჯობდენ.
 ჭეშუა - გონება,
 დიდი ქონება —
 რაც ცხვრის წესად კი შეიძლება —
 იმათც ჭეხნდათ,
 თავი მოსწონდათ;
 აკლდათ მათ მხოლოთ გამოცდილება.
 მაგრამ ეს ნიჭი,
 ცხოვრების ბიჭვი,
 დედის ბუცლიდამ არვის დაქვეება!
 ცრემლ — ნაღველითა,
 გულის მწველითა
 ის მხოლოდ შემდეგ მოიზოვება!
 და ერთსელ ვინცა
 მას ხარკი მისცა,
 ჭმუნვის ბუჭედი აზის მის სასეს;
 და რაც პირველად
 სჩნდა სასურველად
 ბოლოს იქ ჭეხნებას საფრთხეს და მასეს.

თავი IV

ხარბი რამ არი
 და უმძლავრი
 ვნებითა სრული, აღმშოფოთი გული:

რაც რომ ჩვენია,
 მოსწყენია,
 და რაც არა გვაქვს, — მიგვიდის სული.
 მწარისა ოხვრით
 და ცრემლების ღვრით
 რომს ავისრულებთ ჩვენ ერთსა სურვილს,
 კიდევ სხვას ახალს
 გული იხენს ალს
 და არ გვასვენებს კრულსა და ურვილს.
 ჩვენს ნაცნობს ცხვარსა
 შეუბოვარსა
 მოსწყინდა მალე ის არე-მარე
 და მოსამოვრად,
 ნეკრის საშოვრად
 გადააბიჯა გალავანს გარე!
 და ის კრავები
 საცლადაკები
 გალავანს შიგნით მარტოთ დაქუარა;
 მაგრამ იმავ დროს,
 უფროს და უმცროსს,
 ორივე შვილებს ეს დაუბარა:
 „ჩუმათ! ნუ ბღავით,
 „ფრთხილათ იყავით,
 „დაკეტეთ კარი, არვის გაუღოთ!
 „მარტო რომ გნახონ,
 „არ მოგატყუონ
 „ჩემსა მტერებმა, არ დავიღუბოთ!...
 „მე ოცნა მოვალ,
 „მეგვალსჯედ უმაღ
 „სამკვერ „ბეს“ ვიტყვი და „ბეკეპესა,“

„და მითი მისვლით,
 „კარებს ძიანტით,
 „ჩქარა გამიღეთ და გაჭმევთ ზმესს!“
 ამ გეგანად ცხვარმა,
 გუელ - უმადლარმა,
 კრავებს ეს სიტყვას რა დაუბარა,
 მინდორი გავლელ,
 მთებზე გადავლელ,
 მოუხედავით გასწია ჩქარა!
 უდედურათა,
 უძუძურათა
 დარჩენ კრავებს და მოიწეინეს;
 გერც იკუნტრუშეს,
 გერც ინუგეშეს,
 მიწვეს ჩეროში და დაიძინეს.
 მათ ძილში მკელი,
 ის სმადგელი,
 მიაღვა კარებს, ეცა რა სუნთ.
 ერთი მან გარეთ
 იზუვლას მწარეთ
 და დაუწეო კარს ჩქარა ეკუნთი.
 ძილი, დაუფრთხათ
 ტკბილი მადარი,
 ამ სმარობით ზატარა კრავებს;
 და რომ წამოხტენ
 მამინე მისვდენ,
 რომ აბრეყვებდა ვიღაც მათ მტრობით.
 მიტვივდენ კარზედ,
 მადრამ უარზედ
 დადგენ და აღარ გაუღეს კარი.

„გიდაცა სარო,
 თუ დედა სარო,
 სას ნიშანი შენი გვითხარნი?..“
 გუდ გრძელმა მგელმა,
 იმ სასარელმა,
 მოსატყუებლათ შექმნა ზუილი;
 მაგრ მ კრავებმა
 ნიკორებმა
 იტყვნეს და უთხრეს მათს მტერს: „ტყუილი!
 გსურს გაგვაბრიყუო?!
 დედა რომ იყო,
 სამჯერ იტყუდი „ბეს“ და „ბეპეპეს“!
 „ჩვენც მივსდებოდით,
 „კარს მივსტებოდით,
 „ბაგილებდით და შენც გააჭმედი ჩქეს!
 „შენ დედა არ სარ,
 „სხვა გვარად ზყარსარ;
 „საიდამც მოხველ, იქვე წადიო“!
 მგელი დაღონდა,
 რაღა გზა ზქონდა?
 სთქვა: „დამკარგა დილის მწკადიო!
 „ახლა ამ კრავებს
 „ემძაკებს, ავებს
 „გერ მოვატყუებ, წახდა ფიციო,
 მაგრა მეორეთ
 შევაცდენ სწორეთ,
 რადგან ნიშანი მათი ვიციო“!
 მართლაც მეორეთ
 დაბრუნდა სწორეთ
 სამხრეთის დროზედ, კარი მონახა.

ასუნ - დასუნა,
 დაუკაგუნა,
 „ბუ“ და „ბეკეკე“ სამჯერ დასძახს..
 მისინ კრავები,
 საცოდანები
 მოსტყუვდენ და წამს გაუღეს კარი.
 და ვაი მათ მტერს:
 მგელს შესვდნენ შშიერს;
 ორნივ ჩაქულანა მგელმა უძწვარნი.
 და გამაძლარნი,
 არ გასახარნი
 მგელი წავიდა სახლში ძუნძულით
 და ის გრძელ - გუდა,
 რაგორც რამ გუდა,
 გამოიბურა მუცლით და გულთ.

თავი V

დაბრუნდა ცხვარი,
 რომ ნახს კარი
 დია, კრავებიც აღარსად იყო,
 მას ელდა ეცა,
 შიშვე დაეცა
 და საცოდანათ ბღავილი იწყო!
 სთქვა: „ეს რა მოხდა!“
 ზეზე წამოხტა,
 თუძვა ცრემლები ადგა მას თვალში;
 და თავის მტერსა
 გულის მამკერსა
 კარისსებული ჩაუდგა კვალში.

მისღია ჩქარა,
 მთა გადაიარა
 და ერთ ლექვში ნახა მან მტერი.
 შეშინდა მგელი,
 ის საძაგელი,
 ცხვარს რომ შესუდა, წაუსდა თვენი!
 ის გაძაძლარი
 ეგდო, ვით ძველარი,
 და აღარ ჰქონდა საომრად ძალა.
 და მონელებს
 ომის შეძლებს
 იმ წვეულს ცხვარმა აღარ აცალა:
 დროზედ მიასწრო,
 იშოვნა მან დრო:
 ამოჰგონა ფაშეში მძისსანემ რქები,
 გაანო ჩქარა
 და გადმოჰყარა
 ისევე ცოცხლები თავის შვილები!
 ბევრი იხარეს,
 ცრემლები ჰღვარეს,
 სიამოვნებით შეეჩნათ გოცნა.
 და მერე ცხვარმა,
 ბედით დამტკუნარმა,
 თავის შემომქმედს მადლობა უძღვნა.
 და წამოვიდა
 დიდის ანბითა
 თავის სახლისკენ გულ — დამშვიდებით.
 და ძველებურად
 ის მისებურად
 ისევე სცხოვრებდა, იყო დიდებით.

სშირად მტკრები,
 მგლები, ტუტები,
 დათვები და სხვა თუმიწ აწუხებდნენ,
 მაგრამ დიდ ზარალს
 ვერ ალექვდენ მას,
 რადგანც ციხის კარს მათ არ უღებდენ.

თავი VI

უსამართლობით,
 ომით, ძალბობით
 აწვის შექმლთ, გაუღო კარნი,
 თუ რომ შეცდენით
 და მოყვრის ენით
 არ დაეღუნათ საბრალთ ცხვარნი.
 მოულოდნელად,
 მოუწვეველად
 განხდა მოყვარე, მტკრებდაც ავი:
 ეს იყო მელა!
 ცუნცულთ, ნელა
 მოხმანდა თოვლში ის ნაგორავი
 და მოტყუებით,
 ტკბილის სიტყვებით
 მიჰმართა ცხვარსა კეთილ მზრუნველად:
 „კეთილთა ცხვარო,
 „ღირს შესაყვარო,
 „მამცრო, სიმხნით ქუბულთ ძველად!
 „ყოველის კუთხით
 „ღამითა და დღით
 „მტკრი გყავს, არ გაჭეს მით მოსვენებს!

„და შენ მოყვარე
 რა გყავს მომხმარე.
 „რომ მოგეხმარო, მომეცი ნება
 „მადლო სულთ!
 მიყვარსა გულით,
 „და მისთვის მინდა გემო გემოყვარე;
 „და შენი მტერი,
 „როგორც რომ მტერი
 „ისე გავსადო, მინდა... ამოვთხრო.
 „მე ერთი მუწა
 „თეთრი, შავ-ყუწა
 „მყავს, თუმცა არ არის ჩემი ივერია
 „და როგორც ძეღის,
 „— ჩემგან რას ეღის? —
 „ის უნდა იყოს დიდი მტერია
 „მარცხი სიბრძნით
 „ის ერთი სიტყვით,
 „რადგანაც არ აქვს მეტი გონება,
 „რას გაგებება,
 „კიდევ ეძება
 „თავ-განწირულად ჩემი მონება,
 „აი ამ მუწას
 „მოვიყვან, ტუწას
 „და ძეღს წავიფრენ მე წინ სიმწრითა.
 „და მასშინ შენა
 „მოგსედავს ზენა,
 „მტერს მოიგებუ ყოველის მსრითა.
 „მოგაშორებ მტერს,
 „არც გთხოვ არავის
 „ამ სამსახურში მე გულ-წმინდა!“

„მოწმედ მყავს ღმერთი,
 „მე მხელოდ ერთი
 „შენი მოყვრობა გულისთ მინდა!“
 ცხვარს რომ ეს უთხრა,
 თავი დაუგრა
 და ისე ჩქარა წავიდა შინა,
 რომ იმ საწყვალს ცხვარს
 მის სიტყვით დამტკბარს
 თითქმის მადლობაც არ ათქმევინა.
 დარჩა მარტო და
 ამას ამოხდა
 ცხვარი: „ეს მეფა სით გამიხნდაო!
 „ბევრიც უკლია,
 „შორეულია,
 „ჩემგნით რა აქესო ამას სადაო!
 „როგორც ეტყობა
 „ჩემი მოყვრობა
 „მას გულისთა სურს უზაკველადო.
 „მაშ დამტკიცოს,
 „მტრისგან დამიცოს,
 „ომი გამართოს მტრებთან კვლადო,
 „და მამინ მეცა,
 „მოწმედ მყავს ზეცა,
 „რომ არ დავჩრები უმადურიო:
 „კარსაც გაუუღებო,
 „უტებილათ მივიღებო,
 „რომ ნახოს ჩემგანც სამსახურიო
 რა გადასწყვიტა
 ეს, შინ წავიდა,
 კრავებს უანხო, უმასარობლა.
 და იმავე დღიდან,
 უოკლის გუთხინდამ
 მისმა ნათელმა დღემ მოიღურებლა!

თ ა ვ ი VII

დადგა ზამთარი,
 მგელი გამსდარი,
 ტურა და დათვიც იერიშითა
 მოადგენ ცხეს,
 კრავებმა ნახეს
 და გაიკმიდეს მათ ხმა შიშითა.
 მაგრამ ამაჲ დროს,
 ცუდს და საზაროს,
 შინობისა მებრ მოვიდა ძელა;
 თან მოჰყვა ბურა,
 დასძახა: „ურა!“
 და წაიფრინა წინ მტრები ვეღას.
 დათვი აბღაუღეს,
 ტურა აჭყაუღეს,
 მგელი გაბურეს როგორც წოდ გუდა.
 და ვით სარდალი
 მხნე და მართალი,
 ისე მოიქცა აჲ ძელა გუდა.
 უბრძანა ბურას
 ნუ მხოგავ ნურას,
 რაც გინდა, მთხრეკე, აგისრულებო;
 და მართებულად,
 მე უმტკლად
 ამ საცხუარეთში შენ გიჯულებო!
 მაგრამ კი ჯერ
 მე დამიჯერე
 ფარისეულურად და ფრთხილად ვიყოფა:

რომ არ შეგვიტყოს
 ცხვარმა რომ გვეითხოს
 ჩვენი წინაშე, და გაუბრუნეთ.
 კარი გაგიღოს,
 ვერ შინ მიგვიღოს,
 ცოტა ხანს ვიყოთ ჩვენც ვით სტუმარი,
 და მერე როცა
 ხელთ ვივლოთ დროცა
 გავერჩეთ ჩვენი ცხვარი სუმარი.
 თუ იუაროს,
 არ მოგვეკაროს,
 და არ მოსტყუვდეს სემის ტკბილ — ენით,
 მამის შენ ძაღუ
 გადაუბრიაღუ
 თვალები რისხვით, მიქარით, დრწნით!
 რომ მამის შიშით,
 ვაგლახით, ვიშით
 ენა ჩავარდეს ჩაიწვიტოს ხმა
 და ვითომც სუბით,
 ძაღ — დატანკბით
 სამარადისათ გახდეს ჩვენი უმა.
 ეს რომ დაწვევს,
 საქმეც დაიწვეს,
 დიდ — მოწიწებით მიდგენ ცინის კარს;
 და სინარულით,
 ვით მართლის გულით,
 გამარჯვებას ულოცავდენ ცხვარს.
 მოსტყუვდა ცხვარი
 გააღო კარი
 და შეიყვანა ცინეში მეფა, —

იმას თან მუწას
 შეჭყვას შავ-ყურას
 და გაიზმონას სიამით ნელას.
 ცხვარმა მამინას
 გამოიხინას
 რატ გი შეეძლო მას მასწინძვლობას.
 და ძელა გუდაძი,
 კშმავის გუდაძი,
 ნაცვლად შემდეგი უთხრას მადლობას:
 „გმადლობო, ცხვარო,
 „შენ უწყინარო,
 „თავს რათ იწყეს მასწინძვლობითო!
 „შენ ველარ შესძლებ,
 „მე ვიმასწინძვლებ,
 „და შენც ქირაში უოკელ-წვლობითო.
 „მინადე მადლი,
 „მამლიე მატყლი
 „ეერთი საროსე, სანაიჭეო;
 „და მით მშვიდობას
 „და ხეძი ნდობას,
 „მონის საფერად მიინიჭეო!
 „ბეკრს ნულა ფიჭობს!
 „რადას აზირობს?
 „სიამ — ტუბილობას სჯობს იხმარო,
 „რომ ბოლას ძალით
 „ოროვე თვალთ
 „არ იტორო და ცრემლი ღვარო!“
 შეძწუნდა ცხვარი,
 გულს ჭკრეს ლახვარი!
 მაგრამ რადა დროს? რადას იზამდა?

მეღა - გუღუღა
 და მასთან მუღა,
 რომლებიც წელან მეგობრად წამდა,
 მრისხანე ძალით,
 თვალის ბრიალით
 უღრენდენ და თანც ილესდენ კბილებს,
 და მამინ ცხვარმა,
 შიშით შექვარმა,
 ცრემლით ურჩია საბრალე შეილებს:
 „აწ კი გვიძარბებს,
 „ამ მინდვრებს და მთებს,
 „გამოკეთსოვოთ, მონა ვართ მეღის. —
 „გვაწვეს ღვთის რისხვა,
 „სანამ აწ ჩვენ სხვა
 „არ გამოგვიხსნის და არ გვიშველის.
 „გმონოთ ჯერ შავს ბედს,
 „ნუ ვკარგავთ იმედს:
 „სოფელი ჭბრუნავს აღმა და დაღმა.
 „რომელმაც ჩვენს
 „არ მოგვასვენს
 „ბებე და ჭგლიჯოს მეღაც იმ ძაღლმა.
 „და ჩვენც მამინა...
 „ჩუ! შემაშინა
 „რადაც ჩვენებამ, ამბობს! „ფრთხილადო!“
 „ჯერ მსხვერპლი უნდა
 „უმანგო წმინდა
 „განსაწმენდელი შვილის - შვილადო!“
 ეს რა წარმოთქვა,
 უელს შეიძება ჭკა
 ნიშნად მონების, ... დასდუმდა ცხვარი

და თავ-დასრლი,
 იწყო ტირილი...
 დღესაც არ შრებს იმას ცრემლთ ღვარი.
 იმ არე-მარეს,
 ჩაგრულს, მწუნარეს
 გულ მისაკლავათ რწყავს ის ცრემლთ ღვარი,
 და რომ შესშრას
 ის ცრემლი ერთს დროს
 მისთანა გმირი ჯერ არსად არი.

1876 წ.

ბიძიასთან გაპოხუბრება

ოპერეტა — მოღვილი

ერთს მოქმედებაში.

აზრი რუსულიდან.

თ. რაფიელ ერისთავისა-მიერ.

მოკმეველი პირნი:

თავადი იორამ უძლომელაძე, 50 წლისა.

ალექსანდრე ფუქსავატიანი, დისწული იორამისა, 25 წლისა.

ნატო, ამისი ცოლი, 20 წლისა.

ვარდო
გულმართლისა { მოასლეები ნატოსი.

ივანიკა, ამათი მსახური.

ხინჩლა, მსახური იორამისა.

აკტრისა.

ზარაფი იოვანე.

ჩანგი.

სოფლის დედაკაცი.

მოკმევეს აწის თბილისის ქალაქში ალექსანდრე ფუქსავატიანის
სახლში.

ბიძიასთან ბამოსუბრება

(ტეატრი წამოადგეს გრგვალს ოთახს. ამ ოთახს სუთი კაცი აქვს და ერთი ივანჯარა: მარჯვნივ მოხანს დიდი სარკე, კუთხეში ფორტუზინი და სკამ-ლოგინი; აღაგ-აღაგ დაწნული სკამები და წაღ მხარეს ტასტო მუთაქებით მოთუფი).

ბამოსვლა პირველი

~~ალექსანდრე (შემოიბუნს, ხელში უჭირავს გახსნილი წიგნი და სარხარებს).~~

სა, სა, სა, სა, სა, სა, სა, სა, სა, სა! ძლივს ხელში არ ჩავიგდე ბიძა ჩემი!.. ასე მისარჩან ამ წიგნის მიღება, რომ ათას ჯერ რომ გადავიკითხო, მანც არ მომწიენდება!.. მას გაუძარჯვოს იმ დაწვილ-გატებს, რომელნიც მდიდარ ბიძებსა სთინთლავენ ხოლმე... სა, სა, სა, სა, სა!... (უთხოვლად).

წინაველი, 12 ღვინობისთვე 1878-ს წელს... ბატონო, ალექსანდრე! თქვენს მშვიდობას ჩემს სასო ღვთისმშობელსა ვთხოვ, რომ მშვიდობით ბრძანდებოდეთ! თუ ჩემს ამბავს მოიხსენებთ, ვცოცხლად ვარ, ბეჩავი, ღვთისა და თქვენის წყალობით... ახლა, ჩემო ხელმწიფე, ბიძა თქვენმა რომ თქვენი წიგნი წაიკითხა, რომელშიაც სწავლით, რომ ერთი ქალი შემეყვარდა, ღარიბია, მაგრამ კეთილი გულისაა და უნდა შევირთოვო, — წამოკარდა ტასტიდამ და ასეთი აღიქმთა დააყენა, რომ კაცი იფიქრებდა: მეორეთ მოსვლა არის... ~~მეცა ხშირ იძახდა: „ჩემი დიწყოლი გასუფლებულა... რაღას~~

~~შეგება ის ვინაა? ... „ნუ შამჩინებთ შენი ჭირიძე, ეს სიტყვები
ბიძი თქვენის ნაბრძანებია...“~~ ხა, ხა, ხა, ხა, ხა, ხა!... ტუტუტი
ბიძა-ჩემი... ~~გამოჩნებდა საწყალი!..~~ ნეტა ჩემი ცოლი რა იქნა?..
(უყვირის) ნატო! ნატო!.. სადა ხარ?.. წიგნი მოგვივიდა წინაგ-
ლიდან!

(სმა ნატოსი): მოვდივარ, მო!.. ახვარაშუბში ვარ...

ალექ. (კითხულობს კიდევ). „მერე მივკარდა სინთილა მწე-
ვანსა, ორიოდე ჩიბუნის ტარი უთავაზა, მერე მოიქნა მუთაქა, ფან-
ჯანს მინაწილსა და მინები მტკვერვით განადა!... თქვენ ნუ მო-
მიკვდებით, ასე გაბრახებულეი თავის დღეში არ მინახამს... ~~შე-
კიდეს, ნამეტნავად, თქვენმა მეგობარმა გადაჭრის, რომელსედაც სთ-
დუმლითა მწერდით!... მოუყა, ბატონო და რაები არ უამბო!...
„თქვენი დისწულიო, გათენებამდის ქალადეს თამაშობსო, ორი
ათასი თუმანი ვალი დიდდოვო, თქვენი იმედითაო და იმის გამე-
ჯავრებულეო, რომ იმ ქალის შერთვის ნება არ მიეცითო, რომელიც
შეიყვარაო, ახლა ვიღაცა თრიათრის ქალს გადაეკვიდაო და იმან მთელი
ხარხარებულეი დასტონტლაო!...“~~

ჩვენ ხომ შიშით ახლა კვლავინ მიკვარენით... ახლა საგძალი
დაამზადებინა, ცხენები დაატყდინა და ქალაქს აზირებს წამობრძანებს...
ამ წიგნს საჩქაროთა გწერთ და ვშიშობ, რომ ბიძა-თქვენმა არ მოუსწ-
როს... სახლში ჯარები თუ განლაგო, ან კარგი ჭიქეულაბა, სულ
დაამაღვინეთ, დიერთი გადაეგრძელებო, თორემ, რა ვინცა რეგორ-
იუას საქმე!..

გადია თქვენმა ცოტა ხურხსელები მოგართოთ და მოგახსენათ:
შავიტყუო მკარია მოუტანათო და თუ, მართალია, მკარია მოსუ-
ლაო, ერთი თავშალი მიბოძეთო და პიტნის კაზლიცა გთხოვათ...
მეც ცოტა ბურნუთის წყალაბა მიყავით...

თქვენი ერთგული მოსამსახურე, საქაა გაშეგებულაშვილი“.

ხა, ხა, ხა, ხა, ხა!.. მობრძანდეს ბიძია, მობრძანდეს!.. მეც ეს
მინდოდა რომ ადგილიდგან დამქრას... მამ დღეს ან სვალ განხედებს...

(~~შუბლიკისაკენ~~) არა! კაცს მდიდარი ბიძა ჰყვანდეს, უშვილო და ვერ ისარგებლოს?.. მერე კიდევ მასინ, როცა ვინც რომ შეიღებდ მტრათ უყვარვარ და ჩემთვის არც არას დანიშურებს და არც არას დასო-გაჩს!... მოხრძანდეს, თითონვე იანგარიშოს, შეიძლება, თუ არა, რომ აღაქში, უმაწვილმა, თავ-მომწონე კაცმა, უმაწვილი ცოლიანათ, იცნო-ქროს ღირსეულათ, როგორც კვადრება, იმ თულის, რა თულისა იხ მე მიგზავნის!..

გამოსვლა მორჩა

ალექსანდრე და ნატო (კაღამი უჭირავს ხელში
ღღანანარჯის დათარი)

ნატო. (სწაღროს) რას მიძახდი?.. აი მეც აქა ვარ!.. რა არი, სწაღრო, შენ გარდას... განა ამდენი სარჯიც იქნება?! მართლაც რომ ბიძია, ჭკვიანი კაცი ყოფილა, რომ ცოტა თუღს გიგზავნის... ახა რასა ჰგავს, ერთი მახედე? (აწვდის დათარს) ერთს თვეში ას სამოც-და-შვიდი თუმანი სარჯი!.. განა შეიძლება?..

სანდრო. ხა, ხა, ხა, ხა, ხა, ხა!..

ნატო. რას იტინი?.. მაგ სიცილს ისა სჯობია იფიქრო რომ ახლაც ცოლიანი კაცი ხარ, რომ ცოლს ცნოვრება უნდა და თუღის თანტვა აღარ შეგფერის, თუქსავატათ.

სანდ. ხა, ხა, ხა, ხა, ხა, ხა! კარგი თუ გინდა, ეს არის! მევე გამოვდივარ დამნაშავე... მას მევე უნდა გავასწორო ჩემი შეცდომი-ლება და (მიხედ-მიხედავს) აქ, რაც მეტი რამ არის, გავყიდი—და თუღი იქნება!..

ნატო. უკაცრავო!.. აქ მეტი არა გახლავს—რას!.. თუ გინდა რომ მართეულათ ვიცნოვრო, თავი გამოვიჩინო, აქ, ხსიჩსაც ვერას მოაკ-ლებ... ყველა საჭიროა.

სანდ. ხა, ხა, ხა, ხა, ხა, ხა! მას, მე, თუღები საჭიროები-სათვის მიფანტავს... მაგრამ მე მზათა ვარ, შენი გულისათვის, შენი სიყვარულისათვის, ყველაფერი დავაბნია!

ნათლ. გამდლობ, ჩემო სასურველო!.. მე ვხედავ რომ ჩვენს ბუნებურებს ბევრი შამოხატარის... ახლა მითხარ, რისთვის შეძინდი?

სანდ. იმისთვის რომ უნდა გაცნობო, ისეთი ახალი ამბავი, რომელიც გაგაოცებს და რომელიც ჩვენს გარემოებსაც საუკეთესოთ შესცვლის... ოღონდ ეს ვია რომ, შენ უნდა გამოიჩინო სრული შენი ნიჭი, სწავლა და ხელფანება...

ნათლ. შენი სიყვარულისათვის მზათა ვარ ყველაფერზედ... მითხარ, რა ამბავია?

სანდ. იცო?... რასაც ვამბობდი, ღამის შესრულდეს... ბოძა აქ მოდის, ჩვენსა!

ნათლ. (გახსრებული) მართლაც?!..

სანდ. დიას... აი, წიგნი, მოწერილი ჩვენი მოურავი საქუხას-გან. (აძლევს წიგნს) ხა, ხა, ხა, ხა, ხა, ხა!.. ბოძა გაცტენსებულა ჩემზედ და ახლა მოდის რომ ქარწილი ხამიშალოს, რომ შენზედ ვგარბი არ დავიწრო!..

ნათლ. ხა, ხა, ხა, ხა, ხა, ხა! გაგვერის თუ?... სასაცილო თუ გინდა, ეს არის!.. ხა, ხა, ხა, ხა, ხა, ხა!..

სანდ. უცნო ამბავია!.. ეს ვია რომ, კარგათ უნდა მოვემზად-ნეთ იმის მისაღებათ.

ნათლ. რასაკურგელია.. ბოძა-შენი ხომ სოფელი ვაცია, მოქა-ლაქებისა აღარა ესმის-რა... ერთის სიტყვით, გაველურებულა... მას ისე უნდა მოვემზადო, როგორც შეჯგერის იმის რძალს... იცი, რა?... რამწამს ჩემს ნასვას მოინდომებს, მეც ცოტათი ავიბოზები, წყნარათ თავს დაურავ, მეც თავს ჩავლუნავ და მოვასსენებ: „თქვენს მივარ-ველობას ქვეშ მიმიღეთ და მიბოძეთ ხელი გაგოცოთ-მეთქი...“ არა?... ხა, ხა, ხა, ხა, ხა, ხა!..

სანდ. ხა, ხა, ხა, ხა, ხა, ხა! უცნოა, უცნო!.. მაგრამ კვ სიტყვები ზირველში არ ვარგა; ბოლოს დროს უნდა... ზირველში ვერ უნდა სულ ოცნებაში მოვიყვანოთ, მეც, მითომ, მე, უწესოთ ვსცხოვ-რებდი და ამითი გადაკრიოთ, მეცმე დავანასოთ, რომ იმისმა სიძუნ-

წემ, ამ წაიწის უტუნუს ქვეყნის მიმასწავლანა!.. ჩვენ სამ ის არ დაგვიჯერებს... მამ უნდა ისეთი ვინმეები მოვიძებნოთ, რომ ჩვენს სასარგებლოთ დაწავალებდნენ.—როცა დაწმუნდება რომ მავიწროება და, მამის საშიში, აღარ იქნება, რომ გაუმყავნოთ ჩვენი ჯგუფის წევრები... არა?..

ნატო. უცნა აზრია, მაგრამ სად მოვიძებნოთ მანვარი ვინმეები, რომ სოფელში გამოეყრებოდნენ ბიძა-შენს მაგ ობიექტს მოუკიდეს?..

სანდ. (ხაივითადაა) მინცა გეთყვას!.. ერთი აზრი მიტრიალებს თავში და არ ვინცა როგორ მოვასწავლო იმის სასრულება... შენ სამ ის სრულებით არ გინდა და... მოიცა, მოიცა!.. მშვენიერი აზრია!..

ნატო. რა არი, რა?.. თქვი რაღა, ღვთის გულისათვის!..

სანდ. იგი რა?.. ჯერ უნდა ძლიან გაგანცხადოთ, რომ იმის ძუნწობას ბოლო მოუღოთ, მასუგან გაუმყავნოთ ჩვენი სიყვარული... და მასუგან...

გამოსვლა მესამე

ივინივე და ივანიკა (შემდეგ) ხინჩლა

ივანიკა. ერთი ვინცა სოფელი მოხეტობულა და თქვენს ვითხოვლობთ, ბაჩინ... ასეთ მოვასწავლებთ, ვითომც ბიძა-თქვენს მოელოდეს თანა.

სანდ. და **ნატო.** ვაი ამავია!.. ვაი შენ ჩემო თავო!..

ივანიკა. ვინცა?..

სანდ. დიან, დიან!.. რასაკვირველია... ეს ბიძი-ჩემის სალო-ხუცესი იქნება.

ივანიკა. სალოხუცესი ვი არა, რაღა უცნაურია ბაჩინ... სულ ბიძ-დაღებული დადის და ყოველისთვის უკვირს... (გადის)

ნატო. (შესტება სინარულით) რა უცნა ამავია!.. ჯერ ამ წაიწი კაცები არ მინახამს... მიჩვენეთ, მიჩვენეთ!..

ივანია. (სტენის იქედან) ესლაკე... (ხინხლას) შენ ეი!.. რა გჭკიან... გიბრძანებენ!.. რაღას გაჩერებულხარ, შე კაცო, და პირი დაგილია? ბურები არ ჩაგიცვივდეს!..

(ხინხლა შემოვა ტყავ ჩაცმული, ქაღმებიანი, თუშური ქუდი და ფაბრიკის, ხელში მათრახი უჭირავს; კარგა ხნის წვერ-მოუზარსავია; უგუნურად იღრიჭება).

ხინხლა. (ძაღვს ჭერში იუფრება, ხან კედლებს ათვალიერებს და ჭკვირვებს ეველათერხედ პირ-დაღებული). ა, ვაიმე!.. ჰა-ჰაი, ჰა-ჰაი!.. აბა დაზარა ეს ყოფილა, აი!.. ა, ბეჩაკე, ქალაქო!..

სანდ. და **ნათო.** ხა, ხა, ხა, ხა, ხა, ხა!..

სანდ. რა გჭკიან შენ, ძმობილო?..

ხინხლა. ხინხლაი. (იტყვის და ისევ ჭერში იუფრება).

ნათო. ხა, ხა, ხა, ხა, ხა, ხა!.. რა რჯულად ღაზანაკობს?..

ხა, ხა, ხა, ხა, ხა, ხა!..

ხინხ. (შასტქერის ნატოს) რაის იღრიჭები, ქაღბატონო?!.

სანდ. (ხინხლას) მამ შენ სწორეთ ბიძია იოანეს მოჭყე?..

ხინხ. ჭაი, ჭაი!.. (სარკვევად აჩვენებს) რამისხო მიჭერტანია ყოფილა!..

სანდ. მამ, სად ჩამოხტა ბიძა-ჩემი?..

ხინხ. არც სად... ა, მანდ, ოთხ-სუთ მეკომურს იქით, ორდობეშიდ მეღის... მე აქით გამომგზავნა, საკითხავადა... ძალიან გულ-პიწობს!.. ცუცსლებს ჭყრის, პირით!.. (ნატოს უფრებს) აბაიმე!.. ე, ქალაი, სულ რაის იღრიჭება?!.

სანდ. მამ გასწი, ჩქარა, და მოახსენე ბიძას რომ აქ მობრძანდეს... დიდისხანა გეღით-თქო... დაღაღული იქნებით-თქო...

ხინხ. ჭაი, ჭაი, რომ დაღაღულები ვართ!.. გვერდები აღარ გვერჩისტო... (იღრიჭება და თით-მიშვერით ნატო-ზედა:) აბაიმე!.. რა მხარულ ქალაი ყოფილა?!.

სანდ. გასწი, ჩემო ძმაო, გასწი და აქ მოიყვანე, ბიძია!.. რა გჭკიან, შენა?..

ბინჩ. თუ გითხარ: სინსლაიო!.. (თავზედ ხელს დაიდებს, ისე დაუკრავს თავს და მიდის).

ნათო. ოხ, ღმერთო ჩემო!.. მოგვედი სიცილით!.. ფეხებში ჩამწყდა!.. თუ ბიძა-შენიც ასეთი სსსსცილოცა, არ ვიცი რა დამქმნა-თება...

სანდ. გატყსილი უნდა გითხრო რამ სსსსცილო გაციია!.. შარშან გამტანჯა, წინაველში. მაგრამ, გაფთხილდი, ნატო, ჩვენი თათბირი არ წაანდინო, თორემ დავიღუპებით.

ნათო. მამ ახლა რას აზირობ? როგორ აზირობ?.. მითხარ, ხელარ მწყვალბე.

სანდ. წავიდეთ შენს ოთახში და იქ ვეკლავთ გეტყვი... აჰ, მეშინიან, რომ ბიძიმ, არ მოგვესწროს, თორემ წავიხდებოდა შინაგანად, ჩავიშვებოდა მოაზრება... ღმერთო, მოგვიძინათ სელი!.. (იფურება ფანჯრიდან). აკრებს ბიძა-ჩემიც მობრძანდება... (უფერის ბიჭს:) ივანია!.. (ივანია შამოვა, სანდრო რაღასაც უჩუჩულებს და გავა, თან ნატო გაწყვება).

გამოსვლა ივანია

ივანია მატო და შემდეგ იორამ და ხინჩლა.

ივანია. განსოთ ამ ახალი მოსული ბატონიდან რა გამოვა? ბარინები კი რაღა, რაღა გლანს ამავს უმზადებენ!.. ცქციტათ უნდა დევიგოთ თავი, თვარს ცუდათ წავს საქმე... მეც უნდა ვიმტრო, რაკრც ნაბრძანები მაქვს... (კუფისებიდან იფურება.) აგერ, გამოხნდა!.. უჰ!.. დედა!.. რა უშველებელი ვაზასი ყოფილა?! ვაი წავსდი!.. (უძახის:) აქნა შამობრძანდით, ბარინ, აქნა!.. (გავა).

(იორამ შამოვა მგზავრულათ ჩატყვი: ხონას ქვეშ ტყავი აცვიან, ხით-მერდინი ყელზედ ახვევან, ყაბაღანი კიდურ შამობრძანდელი აქვს, შარვალში ზის და მალა-ყელიანი და წვეტიანი თეთრი წაღები აცვიან; ნაბრძან წამოსხმულია. ბონის სმით და სამუშ გამოშვებით ლაპარაკობს).

უფ! რა დავიღალე! მოკუნტდი მგონია!.. (~~მიხსნის ნაბადს და~~
~~ყაბადს და ედღისეკნ მიჯურის~~). ეს ჩვენი ქალაქი, რა გამოცვლი-
 ლა!.. მაგრამ უწინდელი ღაზათი კი აღარ ეტყობა... (დაჰდებს
 ტანტხედ).

დახე ჩვენი ქალაქი, რა რიგად გამოცვლილა,
 ვერავის ვცნობ, არც მცნობენ, კინტოებით გავსილა.
 ეს კი ვნახე მე თვითონ, — ახა რა სათქმელია,
 ძველს ქალაქში ტალახი, ისეკ ძველის-ძველია!..
 სირაჯები, ბაყლები, დიდკატები შაქნილან,
 დიდკატებს კი რომ ვხედავ, სირაჯებთ გაქნილან!..
 სასწავლებელი მასხამს აქ ტირანტუებისა,
 გვერდთ უდგანან ვირები ასლა რაჭველების!..
 გერსად შავხვდი ქუჩაში თავად-აზნაურებსა,
 სხვა რჯულის საღესს ბევრს ვხედავ, რაღაც უცნაურებსა.
 ჩვენი დედა ქალაქი, რა რიგათ გამოცვლილა?..
 და გრიქულა დალაქიც მეზარიკე შექნილა!..
 თაღლითანთ გეუა, ჩანლანებს რომ ჰკლამდა,
 დღეს კალასკაში იჯდა!.. თავს აღარ იმაღავდა!..
 გარეთ უბანს შავხედე, სადღა არის ქობახი?!
 შალატები დაუდგამთ, უცნაური ახმახი;
 ვნახე, ვეკლა დიდკატებს, ვისაც ედგა თახახი,
 ფაეტონით შამომხვდა კარაპეტა დაბადი!..
 მე რაღა ვარ? თავადი? — ცარიელი ტახახი!..
 დაბლა გადავიხედე, სადღა არის ყახახი?
 სადღაა საჯირითო, სავარჯიშო ცხენისა, —
 იქ ბადი ჩანს ღამაზი, აჭაური თემისა;
 შიგ ჩამდგარა ლემენტი, სულ ყვაკალებსა ჰსუნავს,
 ღვინის მაგიერათა, წყალს გთავაზობს შუმუნახს!..
 ხალხი მიდის და მოდის სულ ბურვივით ირეკა,
 იმათი ცქერით კაცი ჰკვიდნან გადაირეკა!..

ქალებს დასთრეკთ კუდები, თითო გუთნის გაშლასზე,
 წინ ჯიბე, უკან ჯიბე, კიდენ ჯიბე ბაშტაცხე!..
 ვერც-ერთს ვერ დაუნახე ამ ჰატარძლებს თვალები,
 უკელას წამოუდგია გადიას სათვალეები!..
 თან დასდევენ კაცები, ზოგ-ზოგს ხელ გაყრილები,
 იქნება ქმრებზედ იფენენ მწყრალათ და გულ-გრილები!
 მე რა მრჯის გამკლელ კაცსა, ის ქნან, რაცა სწადიანთ,
 მაგრამ მიკვირს რომ ამდენს დადიან და დადიან!..
 ერთმანეთი და მტკვერი იყოსით განაქეთ-გამოაქეთ,
 ლაყობენ და ლაყობენ, სალაყობო კი არა აქეთ!..
 ქუჩებში ადარ ისმის ძველებურათ სიმღერა,
 ნეტავ ეს რადამ მოსხო, რა ცოდვილმა გვიმტერა?..
 დასე ჩვენი ქალაქი, რა რიგათ გამოცვლილა,
 დაწბაისლების ნაცვლათ, ჯიბგირებით ამსილა!
 დიას... ძადიან გამოცვლილა ეს ქალაქი. (ბიჭს.)

სინხლაგ! ა,

სინხლაგ!

ბამოსვლა მხსუთი

ხინჩლა შამოვს.

ხინჩლა. შენი კვნესა მე.. (იორამს).

იორამ. მოდი ერთი წალები გამხადე... სად არი ჩუმი დის-
 წული?.. მოიყვას აქ...

ხინჩ. ახა რა ვიცი, შენი კვნესა მე.

იორამ. რაგორ თუ რა იცი?.. ვირო!..

ხინჩ. (წყენით) ახაი-მე!..

იორამ. ახაი შენა და ღვთის რისხვას!..

ხინჩ. უ... უ... უ!..

ილირაძე. ზმუჟი!.. (თავისთვის:) მოიცა ჩემო დის-წულო!.. მე ვახველებ შენს თამაშას!.. გეგონა აქ ვეღარ მოვიდოდი?!. გეგონა ნებას მოგცემდი, რომ ვიღაც ღარიბზედ ჭკარი დაგეწერა?!. უკაც-
რად!.. (სინხლას) სინხლავ!.. მომიყვას აქ სანდრო!..

სინხ. (აქეთ-იქით იუჟრება:) სად დანისაფრან, ი, დასაღვევი?!

ილირაძე. თუ შექმინდა და იძალებს!.. (სინხლას:) იმის სახელში
გი ვართ?..

სინხ. აბა რა გინდა შენი კვანძა მე!..

ილირაძე. შე ვირო, რაღა იცი?.. განა არა ნახე?.. არ ელახა-
რავა?..

სინხ. ჰაი, ჰაი!..

ილირაძე. მამ რა იქნა?..

სინხ. აბა რა გინდა შენი კვანძა მე!..

ილირაძე. საუჭოთ არის საქმე, მე რომ ვსუადამ... (აქეთ-იქით
იუჟრება) აქ როგორღაც მდიდრულათ მოჩანს... ჩემს სანდროს სად
შეუძლიან ასე ცხოვრება... აქედგან გი არ გაგვეწერა და... (უთითებს
დიდ სარკისკენ.) ე, რა განჯინაა?..

სინხ. (წადგება სარკისკენ და თავის სახეს რომ დანახამს,
შესძახებს:) ავამე!.. (იუჟრება სარკეში) გამარჯვება შენი, სინხლავ!..
როგორ მშვიდობით გიკითხო, შენის ჯაღანობით?!

ილირაძე. რას შაჟვირე?.. რას ბუტბუტე, მხეცო?..

სინხ. ქალაქურ სინხლავი უოფილას!..

ილირაძე. სარკე უოფილას?.. ქალაქური გი არა, შენი სახეა,
ვირო!..

სინხ. უ, უ!.. დიდება თქვენს სახელს ვაჰაღვე და იასხარო!..
(ძივს და უღვასშებს იგრესს.) ჰაი, ბეჩავ, სინხლავ!.. ბეჩავ, ვაჟო!..

ილირაძე. (სინხლას:) ჩამოდექ იქით ბრიუო!.. ხლას მე ჩავიხედო.
(სინხლას ჩამოდეგება, იორამ იუჟრება სარკეში და უღვასშებს იგრესს)
ა, ბეჩავ იორამ!.. გიდეგ არა გიჭირს-რას!.. ჰეჟეი!.. ერთი ამისთანა თუ

ან ვიყიდე, ან იქნებას!.. სოფელში წავიდე და თუ ეს სანდროსია, — წავართმევ!.. (სინხლას:) სინხლავ!.. შენც მგონია დაილაღე?.. ჩამო-
კვე ე მანდ, დაისვენე.

ხინჩ. (რომელიც აქნობამდის ზურგ-შაქტეული იდგა ახლილ ფორტუბიანთან, უცებ ჩაჯდება და ორივე ხელით დაეჭვინება კლავი-
შებს და რა უცნაურს ხმას გაიგონებს, წამოხტება შეშინებული და წინისკენ გამოიწევს) ავაი მე, ავაი!..

იორამ. რა გაღრიალებს, სულელო?..

ხინჩ. როგორ ან მღრიალებს?!. მანე სულელები ფანდურაის უგრამენ!..

იორამ. სანთურია, თუ ფორთუფიანა ფოფილას!..

ხინჩ. აბა, რა ვიცი, შენი კენესა მე!.. ძალიან კი დაიუღარუნა-
და!.. თავად უგრამს...

იორამ. რას ამბობ, სულელო... თავის-თავათ არა სჯერავი ან დაუგრავს... ეგ მე ვიცი რაც არის... ერთხელ მინახამს... აბა, მიდი, ორივე ხელი დაადე, წინ გამოშვერილებზე, ხან ასწიე, ხან დაადე, ხან ასწიე, ხან დაადე — და დაუგრამს... აბა!..

ხინჩ. (ძივს და როგორც იორამმა ასწავლა, ისე მოექცევა და რაც ძალი და ღონე აქვს, აბრახუნებს ფორტუბიანს და თან იძახის:) ავაი!.. აბაი!..

იორამ. ე მაგრე, აი!.. დაგა, დაგა!..

გამოსვლა ბებეხსე

ივანიკე და ივანიკა (შამოვარდება ჭ წაჭრავს სინხლას კისერში.)

ივანიკა. რავა ჭბედავ, შე თავს-ლაფ დასხმულა?!. სომ მოსთ-
სარე სუმილას ე ფორთუფიანი?!. გუდირიე თუ?.. სკაყი ჰოყალესტა!..
გარე აქედან!..

ხინჩ. რას შემართლები?!. ბატონ მიბრძანას!.. (ჩამოდგება).

იოანე. (მადლის ხმით) ეს რა ამბავია!.. (ივანიკას) როგორ ჰხდება, რომ ჩემს მსახურს მაგრე ქატივნი?!

ივანიკა. შენ ნუ მოუგვდე ჩემს თავს, ბარინ, სიმები სუბთლა წაწვეითა ამ ოჯახ-დასამსობმა!.. ვაჟ მოყნა, ბარინ?..

იოანე. შე უფრუმსაღო და თითონ ოჯახს დაქვეულა!.. ვერა ჰხდება, რომ მე დროს მატარებინებს?!

ივანიკა. ვის გაუგონია, ბარინ, ასეთ დროს გატარება?..

იოანე. შე ვირა!.. შესხდე ერთი!.. (ხმა ათრთოლებული:) მე ვხედავ რომ აქ ბატონ-ყმობა აღარა უფიქრია!.. მსახურებიც რომ ამასა ჰხედავენ... მაიცადეთ ქალაქელებო!.. მე გაჩვენებთ თქვენს თამასს!.. ის არა სჯობდა ჩემთვის ვასშამი გეფიქრებინათ!.. ერთი საათი მეტია, რაც მზე ჩავიდა და ჩემი დაწოლის დროც არის... სად არის სანდრო?.. აქ დამიძახე!..

ივანიკა. აგერ გადიარა, სანადროთ.

იოანე. რა დროს ნადრობასა ამ ბედაში?.. ვერა ჰხედვით იმ თავლაფიანს?!. მე ვახვენებ იმას ნადრობას!.. მე აქ ვეგულები და ის კი დამურებს დასდევს!.. მოიტა ვასშამი. ჩქარა!.. დალაღულ-დაწვეუ-ტილი ვარ, მეძინება!..

ივანიკა. რა დროს ვასშამია, ბარინ?.. ესლასადილობა გასლავთ...

იოანე. (განცვიფრებული შესცქერის ივანიკას) რა?!. სადილობა?!. მაიტა სადილი მაჭამე, შეილა?!

ივანიკა. სადილი გაათავა ბატონმა და ვასშამი კი ეძვარება, როგორც წამალი...

იოანე. უფრუმსაღო!.. აღარც სადილი, აღარც ვასშამი!.. მას შვიკრებს სომ არ ამოგვწყვეტამთ?!. მაიტა ესლავ ვასშამი!..

ივანიკა. არ შამილიან, ბარინ შენ ნუ მოუგვდე ჩემს თავს!..

იოანე. მე გიბძახებ!.. მეძინება, იცი თუ არა?!. (ამთქნარებს უცნაურათ.)

ივანიკა. უბატონოთ არ შამილიან, სწორებს... ვრავდა სლოვო!..

იოსებ. შენც შეგარცხინა და შენი ბატონიც!.. (დაჭკრავს სულს „ზატარა გვრალ სტოლს და დანატვრევს) მოიტა, ჩქარა!.. მშინ, მშინ, მშინ!.. მეძინება, მეძინება, მეძინება!..

ივანია. უი, წავსდი!.. (ზუბლივისკენ) ბატონის ჩაის სტოლი სულ მთლა არ მიღუწა!..

იოსებ. ღვთის წყალობა მაქვს, მე თქვენ ღრთავს გვერდები დაგანატვრიეთ!.. მშინ, მშინ!.. გაიგე თუ არა?!..

ივანია. აი, თვითონ ბატონის დაწინდული მოზბძანდება და მაგენმა იცინან...

იოსებ. რაო, რაო?!..

გამოსვლა მეზვილა

ივანია და ნატო, შემდეგ ვარლო და გულომართლისა.

ნატო. (ივანიას:) რა ყვირილია?.. (მივა სარკესთან.)

ივანია. აი ბარინა, ბატონის ბიძიე მოზბძანებულა და თსოულა...

ნატო. (იორამს გადასედავს ცივათ) კარგი!.. ვიცით!.. წადი კარეტა გამომიყვანინე. (ახვენებს სინხლასედ) ეს რაღა მასაა?!.

ივანია. (ახვენებს იორამსედ.) ძაითი მოსამსახურე განლაგო.

ნატო. (მკაცრათ) აქ რას ატუსულა?.. გაიყვანე კედგან!

ივანია. (სინხლას) აქ წამო ძმობილო!.. არ გესმის, შე კაცო?.. (წავალებს სულს და გაიყვანს.)

იოსებ. (დიდით განცვიფრებული) რაგორ?!.. რაო?!..

ნატო. (სარკის წინ) დრო არის ტეატრში წასვლისა... (იძხის:) ვარდო!.. გულომართლისა!.. რა იქნა ჩემი თაიგული?.. აქ შამოდით!.. რა გამოხუმრებულები არიან ეს მოხალეები!.. ვარდო!.. გულომართლისა!.. სად არის ჩემი ჟღარუნები?.. წასვლის დრო მაქვს... დმერთო!.. რას წაწიაოზენ?!. (შამოცვიფრან მოხალეები: ერთს თაიგული მოაქვს, მეორეს — ჟღარუნები.)

პარდო. აი, ქალბატონო, თაიგული!

გულმარ. აი, ბატონო, ყვარუნები..

ნათო. სუ ყოლათუერი უნდა მოგასსენოთ ადამიანმა?.. რა გამხერხეტებულები რამა ხართ!.. მოვიდეს ჩემი სანდრო!... ჭინჯავთ თუ არ დაგზაბიზღოთ... დამიმგრეთ თაიგული!.. (მოასლექუბი თაიგულს უმაგრებენ ქინძის თავით.)

იორამ. რა, რა?! ჩემი სანდროვა?!. (იორამ თავს აქნებს ექვთ იქით, სან გაივლის გამოივლის, მსრებს იწვეს მძლვ და პირკვანს იწერს.)

ნათო. მოწხით, რაღა!.. (შაქვილეებს ას!.. ოჲ, რა რიგათ მი-სგლიტე შე გულ კვდაწო!..

პარდო. უი, დამიდგა თვალები!..

ნათო. ოჲ, რა რიგათ ამეწო!.. რა ბანდინი რამა ხარ!.. შენი გამოკვარებული ამდამ ადარ წაგიყვან ტიატრში... გულმართლისკე, შენ მოემზადე!.. გესმის?!

გულმარ. მესმის, როგორ არა... მაგრამ (უთითებს იორამაზე) ეს ბატონი რომ დარჩება?..

ნათო. მე რა შენადვლებს!.. უთხარ კარეტა წამოაყენონ. (მოასლექუბი გადინს.)

იორამ. კარეტა?!. ვისას მოკედი? (ნატოს:) ქალბატონო!.. ქალბატონო!.. დედოფალო!..

ნათო. (შეუსტება სარკის წინ) ოჲ, რა რიგათ შაშურდებათ ჩვენ ქალებს!.. კენაცვალე სანდროს! ჩემთვის არაფერს არ იშურებს!..

იორამ. კიდე!.. ჩემი სანდროვა?! (ნატოს) მამ თქვენ იმის საცლოლ ბძანდებით?..

ნათო. (თავისთვის, მსიარულათ:) როცა ჩემზედ კვანს დაიწერს, ზოგი მაშინ უყოლონ სერის!.. ყველანე უკეთ მე ჩავიცომი!.. გამოვიკანკლები!.. მოიცა ჯერ ჩაკედეს იმისი ბძა!

იორამ. რა, რა?! მამ ჩემი საკედილი გდომებიათ?!

ნათო. (უუწს ან ათსოკებს იორამს) ნეტავი ჩემი სანდრო აქ მანინ იუოს!.. კენახე ასე ჩაბმული... მერე რა რიგად უყვარვარ!..

იორამ. (ნატოსკენ წაიწივს:) მას თქვენ მამაკვდინებული ცოდო განგოძნასვთ?!

ნათო. (იორამს შაუტუვს:) რა გნებავთ?! თავს ან დამანებებთ?!.. სომ ხედავთ რომ ვინთები?.. (იორამი უკან დაისევს.)

ნათო. (იმღერის „შენზედ კარგი რათ მინდაძე“-ს ხმასზე:)

ჩემთვის რომ ეცქინა სანდროს,
 ან ვიქნებოდი მწუნარე,
 სად რას დადის ნეტა ამ დროს,
 მოდი, სულა, დაეჩქარე!..
 აქ რომ იუოს, აქ რომ იუოს,
 ამ მღუღარე გუფს დამიტკობს
 დამიგოცნის შავსა ხაღებს,
 მერმე უფლსა, მერმე თვალებს!..
 გადმეხვევას სული, გუფით,
 და მომიდებს ცეცხლის აღებს!..
 ჩემზედ კარგი ან უნდა მას,
 ვერც მე დავდე ჩემს სანდროს ფასს!..
 სანდროს გუფის ჭირი მე,
 სულ იმისთვის გტირი მე!..
 (იუურება სარკეში).

იორამ. (პუბლიკისკენ:) დიდება შენთვის ღმერთო! ეს რა უფილა თქვენი ჭირიძეთა?!.. ამისი ძვალი და რბილი—უგელა ღანჯანკობს და მე ვი ან მელანჯანკობს!.. (ნატოს:) ქაღბატონო!.. პატარა!.. თუ ჩემი სანდრო თქვენზედ ავირებს ჯვარის წერას, იცოდეთ რომ, მე იმას ასეთს ჯვრებს გამოუხსნამ გვერდებში, რომ წელს ვეღარ იღებდეს!..

ნათო. ხა, ხა, ხა, ხა, ხა, ხა!.. მას თქვენ იმისთვის მოხმან-
სებულხართ, რომ სელი შაგვიშალოთ, საქმე ჩაგვიშალოთ?! ხა, ხა,
ხა, ხა, ხა, ხა!.. სანდრო ჩემი გულია, ჩემი სულია, ჩემი თვალის
სინათლე, ჩემი სიტყვებია!.. იცით თუ არა?! თქვენ კი უგულანი...
ხა, ხა, ხა, ხა, ხა, ხა!.. მაგრამ უკაცრავო!.. აქ წინაველი არ გას-
ლავსთ... თქვენ თუ საღთსუცესი ხართ სანდროს ბიძის, სულობის,
იმას უწილობით, რომ ბლომა ფულები მოგვიმზადოს საქართველო.

იორამ. რა?.. მე ვარ საღთსუცესი?! (შუბლიკისკენ) კაი
ამხავია!.. ეს სად ჩამოვარდი?!

ნათო. კმარა!.. ახლა კი მშვიდობით!.. ტყატრში ვეჩქარები...
არ დაგვიანდეს... (ისევ იმ სმარედ:)

ჩვენს სიყვარულს ვერ ვინ გაწყლის,
ერთათა ვართ სიკვდილამდის
და ბებერი ბიძა მალე
ჩაიღულის წყაროს დაღვეს!..
ჭკვიდგან შავშლით ჩვენ იმასა,
თუ არ გაგვიჩენს ბინასა;
თუ გვაშინებს სტუმრობით,
ჩვენც დახვდებით სუმრობით!..

(ჩამოუვლის ლეკურს; ყდარუნებს აყდარუნებს და დასძა-
ნის:)

დავტუ-უტუ, დავტუ უტუ!
დიდამ, დიდამ დავტუ-უტუ!
დრრრრ, დავტუ-უტუ,
შატარა ქალო, დავტუ-უტუ!..

ხა, ხა, ხა, ხა, ხა, ხა!.. (სიცილით გავარდებს გარეთ).

ბამოსვლა მერვე

იორამ და შემდეგ სანდრო, ბებერ წაჩაფათ მოართული.

იორამ. ერთი კაცმა იკითხოს: რიდასთვის მოგელ ქალაქი?...
იმისთვის რომ სანდროსა და ვასშის ღოდინში, აქ „დავტუ-უტუს“

უურო უგდო?! კარგი ამბავია!.. ჩემს სანდრომ ეს ცუნტრუკა გოგო უნდა შაერთოს?.. მერე, კარეტაც რომ გაუჩინია, იულებს აბნებს და ჰიანტავს; თითონ კი თვალთვალ არ დაქანავს... მოიტაცდით!.. მე გიჩვენებთ თქვენს თამაშს!.. ეი! სინხლავ!.. რა აქნა სინხლავ?.. მამაკარეთ აქ სინხლავ!..

იოვანე ზარაზი. (შამოკვა, მდაბლათ თავს უკრამს იორამს).

იოვანე ზარაზი. კინაზი იორამ ადღეგრძელოს ღმერთმა!..

ჩვენი კარგი კინაზი!.. მდიდარი კინაზი!..

იორამ. (აქით) ეს ვილა რხეობა?.. (ზარაზს:) კინა სარ?..

რა კაცი სარ?..

ზარ. მე, კინაზ?.. ზარაზ-იოვანე განლავარ!..

იორამ. მერე, რა გინდა?..

ზარ. შენი სიტყვები!

იორამ. მადლობელი განლავარ!.. მეტი?..

ზარაზი. ამ თქვენ დისწულს ალექსანდრეს,

ცოტა რამე იული მართებს,

ას თუმანს ხომ არ ზედადებს,

ათასობით გადაითრებს!..

მოგელოდით, კინაზის მზემი!..

მართლისათვის ხომ არ მტემ?!

თუნდა მტემე, რაღა იული,

გამისაღე დაგარეული!

(იორამ გაცრებული უყურებს და სანდისთან თავს აქეთ-იქით აჩვენებს და მწუხარების ღმილი მოსდის).

განაკ, ვანაკ! გეტინება!..

შირში თაფლი გედინება...

მოგელოდით კინაზის მზემი!..

გელოდით და ვალხაც მომტემ!..

სარკებელს წინ რაღა უდგ?..

შენს მტერს თვალეი დაუდგ!..

ილირაძე. ესეც კარგი ამბავია!.. ბიჭოს!.. (ზარბაზს:) რა მძაბრ-
თებს შენი?!

ზარ. ჩემიიი?.. შენ, არაფერი!.. მაგრამ...

ილირაძე. მაგრამ?..

ზარ. შენს დისწულს აღუქსანდრეს კი, ცოტადღენი...

ილირაძე. შენ?..

ზარ. აი, გინახ, ჩოტკი ჩავაგდეთ...

ილირაძე. გიყვას ე რხერი!.. მე რა ჩოტკის ჩამგდები ვარ?..

ილირაძე. რა მძაბრთებს შენი?!

ზარ. შენ არაფერი, მაგრამ შენი დისწული და შენ—ორივე
ერთი არა ხართ?.. შოტკის ნაქნარი ვეჭვადი ხელში მიჭირაძს,
ხვალვე ვიღის ახანოში ჩავსამევიანებ!.. (ბურხუთს ეწევა და მას უკან
დადის წყნარ-წყნარათ).

ილირაძე. (თავისთვის) ასეა კი შესძის, რისთვისაც იძალებს
სანდრო!.. (ბუბლიკისკენ:) რა რიგათ გამოცვლილას ეს ქალაქი?! ჯერ
უხანგოდან იყენი არ გამომივივას, ლუკმას არ ჩამიღვივას ზირში და მთ-
ვალეებმა კი მტაცეს ყელში სელი!.. სულით შაიტყეს ამ ოჯახს დაქ-
ცულებმა, თუ რა იყო?!.. (ზარბაზს:) რამეთენი მძაბრთებს შენი, სანდ-
როს?..

ზარ. ბუბლიკი არაფერი, გინახ...

ილირაძე. მაინც?..

ზარ. ორი ათასი თუმანი თავნი განლაგეს და სარკებელი...

ილირაძე. ორი ათასიო?!. იფ, ფი, ფი, ფი, ფი, ფი!.. სარკე-
ბელს რაღას ართმევ?..

ზარ. ცოტას!.. თუმანში ექვსი შაური...

ილირაძე. ეგ არის ცოტა?!. (თავისთვის:) ის უკეთური ისა!..
ამ ურთისაგან ფულის სესხებს ჩემთვის მოეწერა!..

ზარ. ავი, თუ მოგწერა...

ილირაძე. (უუფს არ ათხრობს იოვანეს). ის თავლაფიანი, ისა!

სამაგელი!..

ზარ. რათა კნიაზი? კარგი უმარწვილია!.. ძაღლიან, კარგი ვინ-
მას!.. შნოიანი, ლაზათიანი!..

იორამ. დიას, დიას!.. ვხედავ რომ ლაზათიანათ გავიციქვლე-
ფით!.. ანა, ღმერთი აღარ იცით?! მავოდენა სარგებელიც იქნე-
ბა?...

ზარ. ეჭვ კნიაზი!.. მე ჰატარა კაცი ვარ და თუ დიდი სარგე-
ბელი არ ავიღო, მას რამ გვატყვიან... მევე რამოდენა სასლახა
მეაგს... ჩემი უწინდელი ცოლის მავთადას ხელში მეუფლა: კარანეტა,
გრიჭურა, გასპარა, მივირტუმა და გეუჭა... ახლა კიდევ, ესლა რომ
ჩვენი ცოლი შავითე, იმის ხელში: სერგუა, არუთინა, ბაღდასანა...
ვხვარობთ რაღა... მანლას!..

იორამ. ვაი შენ ჩემო თავო!.. ვაი დაღუპილ ქვეყანა!..
ეგენი სულ შარაფები უნდა გასდნენ?! სულ ჩვენი სარგებლებით
უნდა იცხვარონ?... ჩვენის შრომით!..

ზარ. მას, კნიაზი!.. ესლა ხალხი გამრავლდა. ცხვარებაში მოი-
მატა... ამიტომ იფულსაც ბევრს თხუფლობენ... და რამეთინც ბევრს
იფულს მოითხარენ, იმთინც ბევრი შარაფია საჭირა!..

იორამ. რა გიჭირსთ, შვილია?! ესლა კი ვხედავ, საიდანაც და
ვის ანგარიშხვდნც გავიჭიმამთ, ამ ქალაქში, დიდრონი ქარვასლები და
სახლები!.. ამოდენა სარგებელიც იქნება?!

ზარ. რა სარგებელი, კნიაზი!.. ეგ განა სარგებელია?... უფრუმსა-
დი ვიფო, თუ ბევრს ვართმევდე!.. აბა ერთიც ბაზარდანაში ჩეიხედე,
რა ამბავია!.. ან გარეთუბანს გაიხედე... ეს ვაი, მედა ჩემის სიყმე,
მე და ჩემის ხელმა, რომ მე ერთი განტარა მაქვს... სსუდნი კასს
ქვიან... იქ ვი. რომ მომიტანენ რცხი თუმნის გირაოს, სამთუმანში
დავიგინავებ ხელმე და თუმანში, თვეში ათშურს ვართმევ... თუ
თვეს გადასცილდა და სარგებელი არ შამოიტანა, — რომ ასტროჩიტ
უნა, — გირაო მე დამჩება!..

იორამ. ათი შაურია? მევე მაგისთანა გირაოთი?

ზარ. ვა!.. გირაოს ხომ თავს არ მოგვამ და იქნება!..

ილირაძე. ღვთისა ალარ გეშინიან?!..

ზარ. ღმერთი, მოწყვალა კნიაზი!..

ილირაძე. სინიღისი?!..

ზარ. სინიღისი, აჟ გასასყიდი არ არის და მე გი — მამი-ჩემის ცხონებამ — მუქთათ რომ მომცე, — არ მინდა!..

ილირაძე. (გულ მოსუელი) გახუმი შენ ურჩის კერძო, თორემ სულს გაგათოხობინებ!

ზარ. ვა!.. კნიაზი!.. შამილთა?!.. ჭადა, ჭადა სომ არ არის? (მაცრათ დაუდგება) რას ჯავრებს, რას?!.. შენ თითონ დაღუბე შენი დისწულმა და ახლა იმისი თუ ასეა და ასეა!.. მამ ცხონებულა, ჯერ გაიგე და!.. განა მე არ ვიცი, როგორც იყო თქვენმა სქემამ...

ილირაძე. (დამშვიდებით.) როგორ იყო?..

ზარ. როგორ და... მოდი კნიაზ ჯერ ზურთუ — ფურთუს თავი დაანებე და ყური დაუგდე...

ილირაძე. ააა, ბახე...

ზარ. სანდრო კარგი ემარწვილია!.. კარგი ჯექელია!.. იმან, ერთმან ემარწვილი, ლამაზი ქალმა შეიყვარა!.. რომ უნდა შეერთო, მოგწერა თუ დამლოცო!... შენც მამაცხონებულა, ჭინაღი გასწიე; უჯათხედ შადექ!.. იმანაც ადგა, აჭყვა გაჯავრებული. სხვა ქალეებს!.. იუიდა კარეტა, მართლ სსელი... სულ ვაღიით... მეტე: ჭინა სანსუსი, ჭინა მანსუსი!.. ახლა კიდევ ამოსონები გამოუხნდენ და ჭინა კერა, ჭინა ორთაჭადა, ჭინა კრწანისი, ჭინა დესთიჭადა... ცოცხალ-ცოცხალი ჭანრები, თარფები, წითელი კახური ღვინო, სანანდრები, მთავარიანი ღამე, ჩაჩხის ჭრიალი, ვირების ღრიალი... ჩავარდა რაღა წყალში და ორი ათას თუმანში გი შატრავა!.. ახლა ავსუსი არ არი?!. ვისი ბრალია, ახარ?!.

ილირაძე. სინხლაჟ!.. მოდი ერთი, ამას სტაცე სული!.. (ზარდაფს) მე გაჩვენებ, ვისი ბრალიც არი, შე იუდის კერძო!..

ზარ. (შეშინებული აქეთ-იქით იუფრება) რათა კნიაზ, რას მე მართლები?!.

იოსებ. მოიცადე!.. ჩასაც გემართლები, მამის შაიტყობს!..

ზარ. (უკან-უკან დაიწეკვს კარებისაკენ). ვერ მოგართვით, გნიახს!.. (გაგვარდება გარეთ).

გამოსვლა მეცხრე

იოსებ და შემდგომ ივანეცა.

იოსებ. (მარტო) შეჩვენებულნი!.. გერა ჰქვამდა?! კაი დედი-შენის ღმერთს, რომ ხელიდგან გამისხლტის!.. აი, კაი ქალაქი!.. ჩემი დისწული ჩაგვარდნით ხელში წარაგებს!.. ოჯახი ყირაზე შეუყენებია, მესამესხურები, რაცა ჰქვამდა იმასა შერებინა, იმისი საცოლო ხარკის წინ ცუნტრუკაობს და თითონ კი ეშმაკებში ნადირაბს!.. ერთის სიტყვით, აქ, ძალი შატრონს გელარ იტნობს!.. არა!.. დღეს-ვე წავატრეკ სოფელში!.. ეს სინხლა რაღა შექნა?! კიდევ კარგია რომ ერთგული მსახური წამოვიყვანე, თორემ შენი მტერი!.. აქაური მსახურებისაგან ღმერთმა დამიფაროს!.. (იძახის:) ა, სინხლა!.. მოიტაცე ჩემი სურჯანი!.. იქნება ნახუფრალი მანტ ჩაჩხა რამე!..

ივანეცა. (შემოვა) რა გნებამდათ, ბარინ?..

იოსებ. გამეცა იქით!.. შენ, თვალის დასანასაკათად მეჭავრები!.. გამოგზავნე ჩემი სინხლა...

ივანეცა. ზღეს ნიატ, ბარინ... ტრასტირში გაჭევა ჩვენს ჰოვარს...

იოსებ. რა?! სინხლა ტრასტირში?!. გაგაყდით, თუ როგორ არის თქვენი საქმე?!.

ივანეცა. რა ვქნა, ბარინ, თვითონ მოიწადინა; ქალაქი უნდა გვეიწინაგო!..

იოსებ. ჰაი, თქვე არამზადებო, თქვენა!.. გინდათ ჩემი ვირიც გარყვანათ?.. იმას სომ ოფული არა აქვს?..

ივანეცა. რათ უნდა, ბარინ, ოფული?.. განა ისთუ არ ენდობანს!.. და მერმე ჩასხოტკეს თქვენ მოგართმევენ...

იორამ. მაინცდღოს იმ საძაგელმა, იმან!.. ასეთი საქმე დავმართო, მამა-ჩემი არ წამიწყდება, რომ იმანაცა თქვას „რას დამეძინათა“!.. ვერა ჰხედავთ?.. ვაი შენს იორამს!.. (დაინახა მის ჩანგს) სუ! ეს ვიღას მოხრჩინდება?! (ივანიკა გადის და თან ეცინება ქაღალტონის მორთულუბასზედ).

ბამოსვლა მათი

ივანიკე და ნატო მორთული ჩანგათ.

ნატო. (შამოვა ჩანგური ტანისამოსი აცვია, ესე იგი თათრული წითელი ახალუხი და ყვითელი ჰერანგი, შუბლზედ ოქროს ლიფლიფანები აქვს გაკეთებული, განიერი წითელი შარვალი აცვია, ყვითელი წულები და დაიწა უჭირავს სელში; იორამს: ~~ვისეინდერ-ბეგი~~ სად არის?..)

იორამ. (იქით) რა?.. ვინ არი?.. (ნატოს:) რა გინდა?.. ვის ექვ?..

ნატო. სად არის ადარადე ?..

იორამ. ადარადე, ვიღა არის?..

ნატო. ჩემი სანდირა!..

იორამ. შენი სანდირა?!. რაგორ თუ შენი?!

ნატო. (ეუფს ადარ ათხუებს იორამს, დაჟდება ტანტზედ, დაეჭინებს მუთაქაზედ და იძულის:)

სად წასულხარ გულის სულა,

მოდო და ხმა გამომეტი.

თუ არ მოხვალ, ჩემო გულა,

ისევე გულსა დანა მეტი!..

აქელილიმი, აქელილიმი, შენი ჭირილიმი!..

სიცოცხლე, ჰხადებს სიყვარულს

სიყვარული — სიცოცხლეს,

ნუ მოძარიდებ მე შენს გულს,

ნუ მოძიდე ცეცხლსა ძნელს!..

აქელილიმი, აქელილიმი, შენი ჭირილიმი!..

ილირაძე. (შუბლიკისკენ:) ამისთანა უბედურება იქნება?! ეს სხად ჩამოვარდი?! წელან ერთი სულ ცუკვავდა და „დავტუ-უტუს“ იმასდა, ახლა კიდევ მეორე—სულ „ლეკილის“ იმასის!.. (ნატოს) ახლა რა გნებავთ?..

ნატო. ლეკილითი, ლეკილითი, შენი ჭირითიქ!..

ილირაძე. (თავისთვის:) გიჟია, ე რხერი!.. (ნატოს:) ეგ სომეხი გავიგონეთ... ახლა რა გნებავთ?.. ვინა ხარ, რა სურვილი ხარ?..

ნატო. მე, ალა, ჩანგი.

ილირაძე. ჩანგი სახარ?! ჰო-ო! მეტე, აქ რა გინდა?

ნატო. ისქინდერ-ბეგი.

ილირაძე. ისქინდერა, ვილა არის?

ნატო. ჩემი სანდრო.

ილირაძე. სანდრო-ო?... (გამოაჯავრებს.) შენი სანდრო. — სანდრო-ო არი... სძირათ დადინარ იმასთანა?..

ნატო. სულ, სულ!.. გათენდა, დადამდა, გათენდა...! სულ!... მე იმასთან ბაიათი იმღერებს, ის ჩემი სულში ბავაღლელ ჩანგდებს და თვალეში გაკოცებს!..

ილირაძე. შენ იმას უმღერი ბაიათებს და ის სულეებს გაგომსებს ბავაღლელეით, სოლმე?... ასე არ ამოებ?... და თვალეშიაღ გაკოცებს სოლმე, არა?..

ნატო. ბაღი, ალა!

ილირაძე. (იქით.) ცხოვრებას ამასა ჭკვიან!.. (ნატოს.) აბა კიდევ იმიტომ დაუღვია ვალი, რომ ასე უანგარიშოთ ჩავიყრის სოლმე ჩქარებს... მაგრამ ვილასთვის იმღერებს, ის სომეხს აქ არ არის...

ნატო. არა იყრი... მე იმღერებს...

ილირაძე. მე იყული არა მქვს.

ნატო. არ გინდა შენი იყული... მე აღაზრდ მოგტემს... გიორგი ბიჭია, სანდრო, ვალდა!...

ილირაძე. აქ სომეხ არ არის?! თუნდ იყოს, თუნდ არა, მაინც მოგტემს იყულსა, რომ იმღერა?..

ნატო. ბაღი, ალა!..

იორამ. (თავისთვის.) დიდკატობაც აგრე უნდა!.. (ხატოს.)
 რა ხან აგრეა, მამ იმღერე, შვილეს!..

ნატო. (დაინახა აწვდის იორამს.) შენ დაინახე დაუკარ...

იორამ. ბეე?!.. კარგი ამბავია!.. ხა, ხა, ხა, ხა, ხა, ხა!..
 სასანდრათ მამა არა მულოა და პაპა ჩემი!.. მე რაღა მეტადინება...
 შენ დაუკარ და შენვე იმღერე, თუ აღარ დაგიშლია.

ნატო. იანში, ალა!.. (იმღერის.)

ვისაც უმღერი, მამლევს ფულს,

მით ვიჩენ თავს და ვილსენ გულს,
 მაგრამ ჩემი ხმა და გულიც

სანდროსთვის მაქვს შეწირული!..

აქელიიმე, აქელიიმე, მისი ჭირიიმე!..

(იორამს:) შენისთანა მოსუცებულს,

ვინ შესწირავს და რისთვის გულს?..

შენ ხომ არ გაიმეტებ ფულს,

მამ კენაცვალე შენს დისწულს!..

აქელიიმე აქელიიმე მისი ჭირიიმე!..

(გაკარდება გარეთ.)

გამოსვლა მეთერთმეტე

იორამ და შემდეგ ივანიკა.

იორამ. რა ქალაქი შექნილა თქვენი ჭირიიმე!.. დასწუველას
 დეერთმა!.. ან რა ხალხი შექნილა... უჩაღები არიან, სწორეთ!.. ზური
 მანინტ ეჭმეკინათ, რომ დაგწოლილიყავ!... ეი!.. ბოჭო!... ქალაქელ
 აზარქერებო!.. ჩემი ხურჯინი მანინტ მომწოდეთ!.. ამისთანა ტუნსლი
 აქნება?! ბიჭო!..

ივანიკა. (შამოირბუნს.) რას მიბრძანებთ?!

იორამ. შე, ოხერო შიმშილითა გვღებო!.. დაჩვეული ვარ ამ
 დროს ძილს... ჩემი ხურჯინი მანინტ შემომიტანე...

ივანია. გასსლებდით, ბარინ, მაგრამ, დვარეწკის კარები დაუ-
კეტია და სხვაგან წესულა, შენ ნუ მოუკვდები ჩემს თავს!.. თქვენი
სურჯინიც დაკლიტულში მოჭეულა!..

იორამ ბიჭოს!.. ჩემ სურჯინთან რაღა ხელი ჰქონდათ?!. რა
მეძრთა თქვენი, შეილღოს?... თულა რამ დარჩა, ერთი ბეწო, იმასაც
სამ თაგვები შამიჭამენ?!

ივანია. აბა რა ქვანა ბარინ?.. რაღა გაეწეობს!..

იორამ. (უვირის) ქალაქელა აზარქრებო!.. მსჭამეთ რამე!..

ივანია. რა ვიცი, ბარინ, რა მოგართოთ?..

იორამ. ვაჟო, ისე რაგორ გამოიფიტენით?... სხლში რა-
გორ ღლარა გაბადიათ რა?! ან ვუტი არსადა გღია, ან წნილი არ
გაბადიათ, ან ჯონჯოლი?... სული ძინც მომბარუნებინეთ, რითაც
იყოს...

ივანია. ვი ბატონო!.. ვი შენი ჭირიმი!.. ცოტა მოითმინეთ
და იქნება...

იორამ. ამაზედ მეტი მოითმინება ვიდენ შეიძლება?..

ივანია. იმას ვუბნობდი, ბარინ: იქნება ბატონის ნასუფრა-
ლი იყოს რამე-თქვა... თუ იკადრებთ?...

იორამ. ვიკადრებ რამეღია?!. მოიტა, მოიტა!.. ნასუფრადი
ვი არა, გატყუებულვი მეგლი რომ მომიტანო, იქნება ისიც შავჭა-
მა!..

ივანია. ვი, ბატონო!.. მოითმინეთ!.. (ჯავა სხჩაროთ).

იორამ. ვიდენ! მოითმინეთ! დიდება შენს სსკეს. დიერ-
თო ჩემო!.. (ზიჯვარს იწერს. — შეძდეგ თავისთვის:) დაჩვეული ვარ
ამ დროს ძილს... ესე თუ მომექცენ, მე, აქ, ავით გავსდები... (კა-
რებისკენ:) რა იქნ, შენ, ეი?!. ოხერო!..

ივანია. (შემოაქვს ბლედიოთ ოსტრია და დაუდგამს იორამს
სტოლზედ, წინ) ა, ბარინ... იზობლიტ!.. ძალუნა იშვიათი სსჭმე-
ლი განლაგს, შენ ნუ მოუკვდები ჩემს თავს!..

იორამ. (მოუხვდება გვერდით და არ არჩევს ვერ, თუ რა
მოუტანეს.) ვიშველეს დიერთმა!... ავამენოს!.. კინაღამ შიშვილით

არ მოკვდი!.. (უცრათ შეამჩნევს და გაანჩევს, რომ რაღაც უცნაური საჭმელია, არ დაუფუძვება ჭკურაში და შესძახებს:) ეს რა არის, ბიჭოს!..

ივანიძე. ოსტრია გახლავსო..

იორაძე. ოსტრია, რა არის?..

ივანიძე. სასული მავი ქუჩიან: ბარინ და რა ვინი... რუსები უსტრინცას უხმობენ... ლოფორთქინას მაგვარია...

იორაძე. ლოფორთქინა რაღა არის!.. კინაღამ გბილი მოვიტყე-
ხე, რაღაც ქუჩურად...

ივანიძე. სოჭო კი არ იჭმევს მავისი, ბარინ... შიდა რომ არის, ის უნდა შესვრიტოთ, თანხლო კვერცხივით... მავი ლოქო-
რისა ჩამოგავს...

იორაძე. ლოქორისა რაღა?..

ივანიძე. ლოქორისა, მგონია, ბარინ, თქვენებურ ლოქორისას უხმობენ...

იორაძე. (წამოვარდება) რაზედ წამწებინდე შე ოჯახს დაქვეყ-
ლო!.. ამას რომელი ქრისტიანი სჭამს?!

ივანიძე. კი, ბარინ!.. რავა არა!.. ბატონები ძალუხან ელ-
ტვიან...

იორაძე. შენმა ბატონმა რომ სვლივი მაჭამოს, მაშ მეც უნდა ვჭამო?!

ივანიძე. აჰ!.. სვლივი რავა იქნება?... დასტურ არც ისეთი გა-
ხლავან!.. მაგრამ წელან ბძანებლით: „გატყავებულს მგელს შავჭამო“
და მავი ხომ მუიროფასი ბლუდი გახლავთ... ბატონმა, კაკალი ორ-
მაცი მანათი მისცა ასშიდა!..

იორაძე. შენც შეგარცხვინა და შენი ბატონიც!.. ამაში ჭყრით
ფულებს?!.. ახა მოდი და შენა ჭამე, შეილოს, თუ კარგია!..

ივანიძე. ეგ რა ლაქისის საჭმე გახლავს, ბარინ!..

იოსებ. ზოო!.. ახლა კი მიხვდი!.. ჯერ მშიერსა მკლავდით და რომ კვლავ გააწყვეთ რა, ახლა გინდოდათ მოგეწამლეთ, განა?!. (ფიქრის) ჰაი თქვენ ავანსაკებო, თქვენა!.. (ესვრის ოსტრინას) მოიცადეთ!.. დაიკარგე აქედან!..

(ივანიკა გავა.)

გამოსლა ამთორგებთ

იოსებ და ნატო (სოფლის დედაკაცათ მორთული)

ნატო. (სსაშა სსუნიით მოლანზარაკე?) ნეტა რა ამბავია, ქა?.. რა უფირლია?.. ცუცხლი სომ ახსად კვიდება?.. (იოზამს:) ბატონი ადღეგრძელა ღმერთმა!.. კითხვი იყოს თქვენი მოზრძანება!.. „ოვესი შენი და კვალი ანგელაზისა!..“ (ღმერთმა მოგცეს სიკეთე და ზენ, ღარიბ — ღარტაკებს, თავისი წყალობა!..) დისწულმა გავაჯავრა, განა?.. ტყუილათ კი არ უთქომთ: „ერთი სიღვან ბარიც გამოვა და ნიხაბიცა...“ მაგრამ, რა გაეწყობა: „ზოგჯერ თქმა სჯობს არა თქმასა, ზოგჯერ თქმითაც დაშავდებისო“?.. ვინ იცის, რა ხალხში ჩავარდა?.. „ზოგორიც ერთი ისეთი მღვდელიო; საცა მიხვიდეთ, იქაური ქუდი დაისურეთ... საჩი სართან დაბიო, ან იუერს იცვლის, ან ზნესაო... ერთი ალილუიას სუტესსაც შეტდებაო.“ ეველანი ღვთის-ქვემ ვართ... დაბძანდით, შენი ჭირიმი!..

იოსებ. ~~(დაჯდება და გოცნებული და თვალზე გაფარცხებული.)~~

სა, ბენავ, წისქვილო!.. (ნატოს:) ვინა ბრძანდებით, დედი?!

ნატო. „სიღვი მიიწოვი ბატონო, ხეს რასა კითხულა“?.. სახელი რას არიგებს?.. ზოგჯერ „სახელი შენია და სასწავლი კი სხვისა... აჩქარებთა სოფელი არავის მოუჭამია; ერთი ნახვა ცნობაა, ორი ნახვა ძმობაა... ვინც მოითმენსო, ის მოიგებსო... ვაიმ თქმელს, კი გამოვანე უნდაო... მართლის მოქმელს ცხენი შევარძელი უნდა

ეღვასა... მიზეზებს კი არ უნდა ექებდეს კაცია... „მიზეზ — მიზეზ, დღეს მარალი აკლია“!.. წყრომით არ უნდა სტუმრობა, თორემ ნათქვამია „როგორც მოხვალ სვინაო, ისეთი წასვალ შინაო!.. რასაც დასთეს იმას მოიძვიო... სამართლით მოჭრილი ხელი კი ჯერ არავის სტკენია“... დიას!..

ი. მ. რ. მ. მოიცა, მოიცა!.. ახლა სულ შენ უნდა ილანანაკა?.. სულ ავრე უნდა იკაცანა?!

ნ. ბ. მ. შენცა ბძანე, ჩემო ბატონო!.. მაგრამ ნათქვამია: „უბედურს განხუშებსო და მუნჯობა“... ენას კორძი არ აბია... ცოცხალ კაცს სიკვდილი დანახუშებს, მოკვდავებით, დავისცრებით, იქაც გვეყოფა ჩემობა!.. მართლის თქმისათვის სამართალში არავის აძლევან!.. მარტო დიურთის უცოდველი... კინ იცის სად რას დაგვარავთ და სად რას ვიპოვით?.. იქნება გგონია: „შვილი მტრულათ გაზარდე და მოყვრულათ გამოგადგეობა“, ან კიდევ თქვამდა: „ჩემი ურგები ქოთანს ქვასა და შაქამადი ძაღლსა“!.. არა დედანშვილობაში!.. არა, თვალის ჩინო!.. ეს ასე არ ივარგებს ყოველთვის... „ცოდვა გამოვლანებული სკობია!.. ცეცხლი ვთქვი და შირი არ დამწოვო“. მამ კის შესხივლას კაცმა?.. ოჯახის ცინე და ბურჯი შენა ხარ!.. ნათქვამია: „ყმაწვილი თუ არ იტირებს, დედა ბუბუს არ მისცემს... შენს სულგმელობას ჩემი დღე-გრძელობაც უნდა“... კაცის გული — ზღვა არის, თვალი — სულის კედლობანია!.. „ზოგს სუცესი უყვარს და ზოგს სურის ცოლი!.. ყველა საქმე ქვეყანაზედ რიგებს და ცოლ-ქმრობა კი შეცაშიო... თუ ჭკვიანი არა სცდებოდეს, რეკენი კლდეზედ გადავარდებოდა. ერთის წლის ბუნწობისათვის თურხი არ დაიკვლის“... ასე ჩემო დიდებულე ხელმწიფე!.. განა ტყუილათ უთქომ: „ასი დამკარ და ერთი სწორე მათქმევინე“...

ი. მ. რ. მ. (ხელებს იქნებს) კარგია დედა-შვილობას, კარგია... აბაი, აბაი!.. ჯარის ტლინკუბით არ დაგვაყარა!.. შენ ლანანაკობდი და მე კი მინდა დავისკენი!.. (იქით) მოქნილი არა ჭქონია ეს ყბები!.. (ნაცრის) მამ როგორცა ხანს, ჩემი სანდრო, შენი მცნობიცა ყოფილან... და გცოდნია იმისი გარემოებებიც და ისიც, მე ვინცა ვარ...

ნატო. რას მიზნძანებთ, შენი ჭირიძე!.. უარ ცოდნა ან ცოდ-
ვა არისო“ თორემ ცოდნას წინ რა დაუდგება... უკაი გუელი და კაი
პურთო... იქნება ჩვენმა მამაღმაც იყივლეს“?.. ნათქვამია: „ბატონი
რომ ემას უწყრებოდეს — იმედიან“...

ილირა. რაო, რაო?.. უკაცრათო, დედი!.. ჩემმა დისწულმა
ასეთი საქმეები ჩაიდინა რომ ჩემგნით, ის, აწათყურს იმედს ან უნდა
ქლოდეს... მე იმას ვახვეებ თავის თამაშს!..

ნატო. კარგია, ღმერთი გადაგვრძელებს!.. „ახჩქარებთა სო-
ფელი ან ვის ან მოუჭამია... შეუნდვენ და შენდობილი იყავიო“!..
შეიყვარა?.. რა უფოთ მერე?! გუელი სომ უბეში ან ელა?.. „სადა
თაფლია ფურტკარინ იქა ბურის“... აგრე სომ ან იქნება, დაღრცვი-
ლო!.. „ქათამი წყაფს დაღვეს და ღმერთს შეჭხედავსო“!.. მან
ქნა?.. „ავი ან მკადრძანო და კარგი ან მადიჩისანო“... თითონ
თუ მოსწონს, შენ რა?.. უნჩი მიუშვი ნებასო, თვით შეეყრება სხე-
ბასო“!..

ილირა. ნუ ჭროძე, დედა-კაცო, ფაშური წისქვილივით!.. სანდ-
რო კარგი მამინ იყო, როცა ჩემთან, წინაგულში იყო; აქ კი სულ
მთლათ წამნდაცა!.. ~~დავალიანებულა, შეუყვარებია ვიღაც დატაკი და
ასლა ვიღაც ვიღაც მოცუკვარხედ თურმე ინიშნება!.. არა, დედი, იმის
საქმე წასუღია!.. გროშათ აღარა დირს!~~

ნატო. (გრძნობით:) დაღრცვილო!.. სულს ნუ დასწომ!.. სან-
დის-სან ცხენიც წაბოროდებუა სოღმე... ნათქვამია: „ამყოლს აწყვიო,
ღმყოლს დაწყვიო და ნაზირას გაგადგებსო“... შენც ჟური აღარ
უგდე ობოლ-ობესას და რა ქნა?.. განა ტყუილათ უთქმით: „ობ-
ლის კვერი ცხვა, ცხვა და ან გამოცხვარ“!.. ან ვიდეგ: „რაც არა
კმობე — შვილი ან იყოვო, რაც ან გაზარდე — უმაო“... სწორეთ
როგორ არა თქვას კაცმა, მაგრამ, მხელი ეს არის რომ „ავიფურთხეო,
უღვაშს მომხვდაო, დავიფურთხე — წვერსაო“!.. დაღრცვილო, „არას
მოძვეო და ყბებსაც მოძტესო“?!.. მაგრამ ნათქვამია: „ბედი მოძეო

ჭერს... შენ რომ არ გასწორდები სანდროს, არ გაბედოლათ-
 დებოდა, გაჯავრებოდა, სხვას აღარ აწყობდა... ნათქმისი: „ნაცნობი
 ციებ-ცხელებს სჯობია... ნუ დაჯავრებავ ძველს გზასა, ნურცა ძველ-
 სს მეგობარსა“!.. ო, დედა-შვილებმა!.. სწორეს გელანარაკები,
 თორემ შენც გაიგებ... ან კი სიტყვით ღანჯარავს რა მსჯის... იმ
 ანდაზისა არ იყოს: „საკაცნელი ლოყა საფურთხებულათ რათ გავი-
 ხადო“?!. ახლა შენ იცი... „ჩუდი დადე და სამართალი ისე ქე-
 ნი“...

იორამ. მოიცა... განა სანდრო იმის შერთვისაც ფიქრებს?..
 მითომ უწინდელი სჯობია, ან ცუნტრუკას?..

ნათო. დალოცვილო!.. „ყვავსაც თავისი ბარსადა მისწონსო!..
 ბუნი ბუნი ბუნი და ფუტკართან ყველა ტყუისო“!.. მართალია,
 უთქმით რომ: „ნაქები თავი კიტრათა ღირსო“, მაგრამ ამასაც
 იტყვიან ხალხი: „მტყუანს, ტყუილის კარამდინ მიტყვიო“!.. აბა
 უური დამიგდე!.. (იმღერის „მზეშინას“ სმასედ:)

ჩემ ნატოს რომ შენ იცნობდე არ უნდა ქებაო,
 ღაბობია, მაგრამ შნათი მდიდრათა ჩნდებაო,
 ღამაზია, ჭკვიანია, მტლეთ დაგუდებაო,
 მოხუცებულებს მსახურებს, თავს დაადგებაო!..
 რომ გიმღერის და გიცინის, ხორცი გადნებაო,
 შამოგხედაძს, მწუსარება დაგავიწყდებაო!
 ერთგულებში, ტრფობაში, შეგაბერდებაო,
 ტყუაშია — ვის ვამზავსო? — მე მეგავნებაო!..

(ჩამოუვლის)

სამია, სამთავანი, თუ გაგონდებაო,
 ჩემ ნატოსა, ღამაზ ნატოს, არ უნდა ქებაო!..

იორამ. ნათლი დედა!.. იცი რა გითხრა?.. ასე რიგათ მიქე
 ის ქალი რომ იმისი ნახვას მომინდა სწორეთ...

ნათლ. (იციანის) ნახე, ბატონოჯან, ვინ გიშლის?! უყურე, მანამა გნებამდეს...

იორამ. (თავისთვის:) თუ მართლა იმაზე უკეთესია და მოხუცებულების პატივიც იცის...

ნათლ. აბა რას მიბძანებთ! საუფრეთ გასაუწყელია!.. ცალი თვალი რომ დასუტული აქვს, მეორე ვი—ღია აქვს გურდღელივით... ათჯერ გასომაძვს, ერთხელ გამოსტრის სოლმი...

იორამ. (სიამოვნებით, თავისთვის) მართლა?! ასლა ვახშიმი რომ მომენდობენა, მალე მომიმზადებდა?..

ნათლ. რაღა კითხვა უნდა!.. ხელათ მოსთუთქამს, მოჰსწრშამს მოასწიკებს, შესწომს, შეჰსწრაკავს—და მოგართმევს... ოღონდ მადამ ვი არ გიღაღატოს... *(Handwritten signature)*

იორამ. (სიამოვნებით ხელებს თეშენეტს:) მითომ?... აი, ნეტავი ავრე იყოს!.. ხედი გემოვნების ქალი ყოფილა!..

ნათლ. ჰაი, ჰაი, რომ მოსაწონია!.. იცის, რომ „უბურ-მარო-ლათ, ქარწილი არ იქნება... ცარიელა კაცს საბაჟოზე მიუხაროდან... მამლარი მშიერს წვრილათ უთვხნიდა... მამლარს—მშიერიც მამლარი ეგონათ“... ის ხომ იმ ანდაზას არ უყურებს, რომ უთქომთ: „დაუ-პატიუბელს სტუმარს აბუჩი ჰქვიანო“... არც იმას უგდებს ყურს: „იმედინი შიმშილიც კარგიაო“... ის მარტო იმაზეა თავდადებული: „კარგი ქენი, ჭვას დადგვი, გაიარე წინ დაგზგდებო“... და ესეც კარგათ იცის რომ „გბილას ჩიჩქნით მუცელი არ გაძლებო“... განს არ მოგეხსენება: „სანთელ-საშუელი თავის თავს არ დაჰკარგავსო... სესხი და ვაფი არ დახერხებო“!.. მაგრამ, რა გამოვიდა!.. „სხვათა მახიარებელი, მოკვდა უნიარებელი“!.. ხომ იცი უბათ აღებული, წყალ წაღებული... მანამ ნამალი მოვიდა, ენამ თავი მოსტრიაო“... იმისი საქმეც ასე იყო...

იორამ. (ზუბლივისკენა) სწორეს ამოხსნ მე და ხემმა სულმა!.. მართლა რომ ქალი ისა ყოფილა... ნეტავი მტადნდოდა, თუ ამისთანა

გუნებისა იყო... ალბ დაუშლიდი სანდროს იმის შერთვას და ესლას კარგს ჭეიფს გამაწვეინებდა... ზურს მინც მატყვედა... მომისვენებდა... (მიბრუნდება და რომ ველანგის დანახვას,) სწორეთ შევცდი?... შევცოდე ღმერთსა... ჩემი თავიც ვაზიანე, სხვასაც სელი შეუშალო, გული დაუხანგრე... და რა გამოვიდა? სანდრო გამოცრულეუტდა დაგადინდა... ჩემ ჭირათ გასდა ესეცა... ო, ჩახხასა დედა-კაცი რადა იქნა?... (იძისს:) ნათლიდედაკ!.. ა, ნათლიდედაკ!...

გამოსვლა გეცაგეცა

ივინივე და ნატო

იორამ. (ამ ლანჯარკში, ნატო უკან-უკან დაიწევს, უეცრათ ვავა მოასლევებთან, მერმე ბებრულს ტანისამოხს გაიძრობს მარდათ, თავის ტანისამოხით დარჩება; შემდეგ გამოაერთმევს მოსამსახურეს ფოდნოსით საჭმელს და როცა იორამ დაიძახებს: „ნათლიდედაო,“ შამოვას და დაუდგამს ფოდნოსს ტასტსედ.) სუ! ეს რა ამბავია?!.. ეს ვიდა არი?! (ნატოს:) ვინა ბრძანდებით თქვენა?... (მივას საჭმელს მოუჯდება და დაუწყებს ჭამას, სარბათ.)

ნატო. (დარცხვენით:) იმ სოფელელი დედა-კაცის გაზდილი გასლავართ, რომელიც ესლას თქვენთან გასლდათ... იძან მითხრა, რომ თქვენ თურმე ვასშამი გნებაგდათ და მეც ავეჩქარე, რომ მალე შამე-სრულეებინა თქვენი სურვილი და იმ დროსვე შამეტყო, თუ ვინა ბრძანდება ის შირი, რომელსაც მე ისე ახირებულათ ვსძულვარ!.. რატო აგრე გარცებული მიუურებთ?..

(იმღერის:)

მე ამგვარს ჭეივას, ბატონო, ნუ გივეირს სელი რომ ვასლე,
თქვენი გაცნობის გულისთვის აქ თავიც მოვიმოვასლე...

მე თავმდაბლობით დავდივარ, ეს არის ჩემი ფარსმადი,

იორამ. მეზე, სანდრო იცნობს თქვენს ქმარს?

ნათო. როგორც თავის თავს.

იორამ. ანცა სწუხს?

ნათო. სულაც არა.

გამოსვლა მეთოთხემეტა

ივინიე და სანდრო (თავისი ტანისამოსით)

იორამ. მეწინა... მეწინა ჭეშმარიტად!.. ექ!.. ასე რომ მცოდნედა და საქმე არ დასჯარითუღიყო, მაშინვე ჯვარს გადაგწერდით სანდროზე და წაგიყვანდით წინაველში.

ნათო. მართლა?!

იორამ. მართლა, მამა ჩემი ქინოსრო არ წაწუდება!..

სანდრო. (უეცრათ გადაეხვევა ბიძას) მაშ წავიდეთ ბიძავ!

ნათო. აი ჩემი ქმარი... გთხოვთ ესეც ისე შეიყვაროთ, როგორც მე...

იორამ. სუ!.. სანდრო?.. ჰაი, შენ ეშმაკო!.. შე ზღუტო, შენა!.. რა ჰქენი შეილა ესა, რა ჩაიღინე?..

სანდრო. მანატოეთ, ბიძავ!.. ეს თქვენი მოზმანების მიზეზით თავის გამოგენუმრეთ ამ ნაირათ.

იორამ. განატოეთ?.. ის ცუნცროუკა ქალი?!

ნათო. (დარცხვენით თავს უკრავს.) მე გახდით ბიძავ.

იორამ. (ნატოს:) შენაა?!. (სანდროს:) ის ზარაფი?..

სანდრო. მე გახდით, ბიძავ.

იორამ. შენაა?!

ნათო. ჩანგათ და სოფლის ქალათაც მე გახდით მოართული.

იორამ. შენაა?!. ჰაი, თქვენ გუდიანებო, თქვენა!..

ნათო. ჩვენ ვცდილობდით ჯერ დაგვემსახურებინა თქვენთან მოტყუება და შემდეგ გაგვემუღავებინა ჩვენი ჯვარის წევა.

სანდრო. ახა ახლას ეს იფიქრეთ, განა ამისთანა ბიძის შატროსს, შამქილას ანგარიშით ცოლის შერთვას და ანა სიყვარულით?..

იოსებ. რა რიგათ გამოცვლილას ეს ქალაქიც და ეს ხალხიც!.. ახლას ვილაზედ ვიყარო ჯავრით?.. (დაინახავს მოძველებს ხინჩლას.)

გამოსვლა მესუთმებთ

ივინიკე და ხინჩლა (შამქილას დაზარალებული სეულში უჭირავს ქალადმი ტრანსტირის ანგარიშისა.)

იოსებ. აი, ამასედა!.. აქ მოეთრე, შე დათო, შენა!..

ხინჩლა. ძალიან ქალაქი ეოფილას!..

იოსებ. მაცა შე მსეტო, შენა!.. მე დაგავიწყებ შენ სასტუმროში სეტებას!.. მე სვალ გავისწორებ ანგარიშებს, მოიცა!..

ნათო. (სასოგადოებისაკენ:) მე კი ესლას მინდა გაუსწორო ანგარიშში სასოგადოებას.

(იმღერის:)

თუ შეგცოდეთ, ბატონებო, მწერალს მაინც ნუ მოუწყენთ, თუ შეგცოდათ თქვენ მწერალმა, ჩვენებს მაინც ნუ დაუსტვენთ; ჩვენ ვცდილობდით თქვენს შექცევას, გაგვეფანტნა, თუ გაქვთ დარდი, თითო ტაში შავგაწიეთ, გადმოგვიგდეთ თითო ვარდი!..

(ფარდა დაეშება)